КАФЕДРА МУЗИКИ

Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка: ретроспективний аналіз

Міністерство освіти і науки України
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

КАФЕДРА МУЗИКИ ПОЛТАВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ В. Г. КОРОЛЕНКА: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ

Монографія

Полтава
2020

УДК: 37.013(111.852:17)
ББК 74.584(4УКР-4ПОЛ)
К30

Рекомендовано до друку вченою радою Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (протокол №11 від 6 квітня 2020 р.)

Авторський колектив:
Г. С. Левченко (гол. ред.), С. В. Вовченко, С. І. Глушкова, Ю. М. Гринь, Н. Ю. Дем'янко, В. С. Ірклієнко, О. О. Лобач, Н. О. Павленко, Н. М. Ремезова, Н. В. Сулаєва, В. П. Яковлев.

Рецензенти:
О. В. Лобова, доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогічної творчості та освітніх технологій Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка;
М. П. Лещенко, доктор педагогічних наук, професор, провідний науковий співробітник інформаційно-аналітичного відділу педагогічних інновацій Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України;
О. А. Гнізділова, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

К30 **Кафедра музики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка: ретроспективний аналіз** [Текст] : монографія / ПНПУ імені В. Г. Короленка ; редкол. : Г. С. Левченко (гол. ред.) та ін. ; С. В. Вовченко, С. І. Глушкова, Ю. М. Гринь, Н. Ю. Дем'янко та ін. ; [уклад. О. О. Лобач]. – 2-ге вид. – Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2020. – 329 с. : іл.
ISBN 978-966-182-315-9

У колективній монографії висвітлено результати ретроспективного аналізу становлення кафедри музики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка; схарактеризовано напрями її поліаспектної діяльності (наукової, краєзнавчої, етнографічної, творчої, навчальної, методичної, організаційної, виховної, громадської); узагальнено науково-творчі здобутки викладачів кафедри та їх вихованців.

Монографія адресована науковцям, викладачам, магістрантам і студентам вищих навчальних закладів освіти і культури, вчителям, менеджерам у сфері освіти і культури, усім, хто цікавиться музично-педагогічним краєзнавством.

УДК: 37.013(111.852:17)
ББК 74.584(4УКР-4ПОЛ)

© Левченко Г. С. (гол. ред.), Вовченко С. В.,
Глушкова С. І., Гринь Ю. М., Дем'янко Н. Ю.,
Ірклієнко В. С., Лобач О. О., Павленко Н. О.,
Ремезова Н. М., Сулаєва Н. В., Яковлев В. П., 2020
© ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2020

ISBN 978-966-182-315-9

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА *(Г. С. Левченко)* …….. 5

РОЗДІЛ 1. Історіографія кафедри музики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка …… 9

1.1. В. М. Верховинець – фундатор мистецької підготовки майбутнього вчителя в Полтавському інституті народної освіти (1920–1933 рр.) *(Н. Ю. Дем'янко)* …….. 9

1.2. Становлення музичних традицій у Полтавському педагогічному інституті імені В. Г. Короленка (1934–1980 рр.) *(О. О. Лобач)* …….. 30

1.3. Єдність традицій та інновацій у мистецько-педагогічній і менеджерській діяльності професора Г. С. Левченка *(Н. О. Павленко)* ……. 45

1.4. Кульмінаційний період розвитку професійної освіти вчителів музичного мистецтва в Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка (1981–2020 рр.) *(Н. В. Сулаєва)* ……... 59

РОЗДІЛ 2. Напрями діяльності кафедри музики (1981–2020 рр.)…….. 82

2.1. Наукова робота професорсько-викладацького колективу кафедри музики *(О. О. Лобач)* ……. 82

2.2. Результати дослідження загальнокафедральної наукової проблеми «Формування національної культури молоді засобами народного мистецтва» та шляхи її впровадження в педагогічну практику *(В. С. Ірклієнко)* ……... 98

2.3. Навчально-методичне забезпечення професійної підготовки вчителів музичного мистецтва *(О. О. Лобач)*…… 113

2.4. Організаційна та громадська діяльність викладачів кафедри музики *(О. О. Лобач)*……. 132

2.5. Виховання майбутніх спеціалістів

музичної освіти *(Н. О. Павленко)*……. 159

РОЗДІЛ 3. Наукові та творчі здобутки викладачів і випускників кафедри музики ……. 177

3.1. Творчі лабораторії кафедри музики

3.1.1. Український народний хор «Калина» *(Н. В. Сулаєва)*…….. 177

3.1.2. Народний аматорський камерний хор імені П. Т. Лиманського *(В. П. Яковлев)* ……... 188

3.1.3. Народний аматорський естрадно-музичний центр «Вікторія» *(С. В. Вовченко)* …… 199

3.1.4. Жіночий вокальний ансамбль «Свічадо» *(Н. М. Ремезова)* …….. 212

3.1.5. Малі форми вокального та інструментального виконавства *(С. І. Глушкова)* …… 218

3.2. Наративний екскурс у науково-творчі біографії викладачів кафедри музики *(Ю. М. Гринь)* …….. 233

3.3. Континуальність професійно-мистецьких традицій кафедри музики *(О. О. Лобач)* ……... 261

ПІСЛЯМОВА *(Г. С. Левченко)* …….. 290

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ …… 293

Передмова

Принципи сучасної культурної політики в Україні полягають у визначенні культури як одного з найважливіших чинників духовного відродження суспільства й особистості, в утвердженні гуманістичних ідей, в орієнтації на національні та загальнолюдські цінності, забезпеченні умов для творчого розвитку молодого покоління. Естетичне виховання особистості – один із генеральних шляхів Людини у світ Краси, Добра й Істини. Унікальну роль у цьому процесі відіграє мистецтво, яке збагачує емоційний і життєвий досвід, карбує світовідчуття й світогляд, розширює кругозір, гармонізує відносини в системі «Людина – Світ». Одним із основних завдань музичної освіти є органічне поєднання її з національними традиціями та історією, створенні належних умов екології національної культури в агресивному інформаційному просторі, багатому на інноваційні засоби комунікації. Зростає стихійний вплив на учнівську молодь музичного мистецтва, яке не завжди відповідає художньо-естетичним і духовно-моральним нормам, що потребує професійної підготовки нової генерації учителів музичного мистецтва до педагогічної діяльності в якісно нових умовах.

У кінці XIX – на початку XX століття зароджується вітчизняна система професійної підготовки вчителів музики і співів (Б. М. Асаф'єв, О. Д. Городцов, К. Г. Стеценко, Б. Л. Яворський), яка поступово вдосконалюється, набуває теоретико-методологічного осмислення (Е. Б. Абдуллін, А. Т. Авдієвський, О. О. Апраксіна, Л. Г. Арчажнікова, І. М. Гадалова, С. С. Горбенко, С. В. Ковальова, О. В. Лобова, Л. М. Масол, О. М. Отич, Г. М. Падалка, О. Я. Ростовський, О. П. Рудницька, С. О. Соломаха, Л. О. Хлєбнікова, О. П. Щолокова та баг. ін.).

Ґрунтовність теоретичної моделі професійної підготовки музиканта-педагога в полікультурному, динамічному, трансформаційному соціокультурному й освітньому просторі передбачає варіативність її практичної реалізації, узагальнення музично-педагогічного досвіду мистецьких факультетів і кафедр вищих навчальних закладів освіти з метою презентації інноваційних художньо-педагогічних технологій, методичних підходів, оригінальних засобів, форм, методів і прийомів музично-теоретичної,

диригентсько-хорової, виконавської і методичної підготовки фахівця мистецьких дисциплін.

Кафедра музики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка з 1920 р. пройшла тривалий шлях становлення, який умовно можна поділити на три періоди:

I (1920–1933 рр.) – період зародження системи мистецької підготовки майбутнього вчителя в Полтавському інституті народної освіти, розробленої професорсько-викладацьким складом кафедри мистецтвознавства на чолі з В. М. Верховинцем;

II (1934–1980 рр.) – період становлення музично-професійних і художньо-естетичних традицій у Полтавському педагогічному інституті імені В. Г. Короленка;

III (1981–2014) – кульмінаційний період розвитку професійної освіти вчителів музичного мистецтва в Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка.

Окремі аспекти діяльності кафедри музики висвітлено у історико-педагогічних і краєзнавчих працях (Б. В. Год, В. Н. Жук, В. В. Зелюк, І. А. Зязюн, О. П. Єрмак, П. В. Киридон, В. Є. Лобурець, О. О. Нестуля, Т. П. Пустовіт, В. Я. Ревегук, П. П. Ротач, М. А. Фісун), культурознавчих і мистецвознавчих дослідженнях (Л. А. Гнатюк, Л. Я. Івахненко, А. І. Литвиненко, Г. М. Полянська, В. М. Ханко, О. В. Чепіль), науково-популярних публікаціях (З. Андрієнко, В. М. Гайдамака, М. Г. Старожицька).

Перше узагальнення історії становлення та результативності функціонування кафедри музики здійснив професор Г. С. Левченко, який підготував структурований матеріал до буклетів, оприлюднених із нагоди 20-річчя педагогічного факультету (ініціатор, упорядник і відповідальна за випуск – декан факультету, доцент Н. С. Литвиненко, 1997), а також на 25-літній ювілей психолого-педагогічного факультету (головний редактор і автор проекту – декан факультету, доцент Н. Д. Карапузова, 2002); ректор педагогічного університету академік В. О. Пащенко вирізнив новизну наукової діяльності митців-педагогів у статті «Кафедра музики: історія і сьогодення» в освітньо-популярному часописі «Імідж сучасного педагога» (2006); у численних розвідках Н. Ю. Дем'янко, присвячених педагогічній спадщині В. М. Верховинця, розкрито витоки мистецької підготовки в Полтавському інституті народної освіти; Н. В. Сулаєва проаналізувала діяльність творчих лабораторій

кафедри в контексті неформальної мистецької освіти майбутнього вчителя.

У колективній монографії, підготовленій до 100-річчя Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, висвітлено результати ретроспективного аналізу становлення кафедри музики; схарактеризовано напрями її поліаспектної діяльності (наукової, краєзнавчої, етнографічної, творчої, навчальної, методичної, організаційної, виховної, громадської); узагальнено науково-творчі здобутки викладачів кафедри та їх вихованців, які стали вагомим внеском у вітчизняну науку й культуру.

Практична значущість пропонованої науково-педагогічної праці полягає у перспективі впровадження досвіду досягнення конвергентності формальної та неформальної професійної освіти вчителів музичного мистецтва в ПНПУ імені В. Г. Короленка задля вдосконалення підготовки духовно багатого, креативного, професійно компетентного, конкурентоспроможного спеціаліста – носія національної культури. Монографія адресована науковим працівникам, викладачам, магістрантам і студентам вищих педагогічних і мистецьких навчальних закладів, учителям, менеджерам у сфері освіти і культури, усім, хто цікавиться музично-педагогічним краєзнавством.

Висловлюємо щиру вдячність ректорові професору М. І. Степаненку за те, що спонукав до підготовки матеріалів про митців Полтавського педагогічного університету до словника «Полтавіка» (том «Мистецтво і культура»), які склали основу останнього розділу монографії; деканові факультету професору Н. Д. Карапузовій за ініціювання цілеспрямованого дослідження історії кафедри музики для відповідного розділу монографії «Психолого-педагогічний факультет Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка: історична, організаційно-педагогічна і науково-методична ретроспектива», що дало змогу упорядкувати й систематизувати емпіричний матеріал, а також усвідомити вагомість науково-творчих здобутків викладачів і випускників кафедри; Ю. М. Гринь, О. А. Жирову, А. О. Трохименко за пошук архівних джерел, які сприяли об’єктивній реконструкції історичного поступу потужного підрозділу університету; Н. В. Сулаєвій за ідею включення до монографії результатів

наративного аналізу педагогічного й творчого шляху відомих науковців, митців і педагогів, котрі працювали або навчалися на кафедрі; нашим викладачам і випускникам, які надали письмові автобіографічні довідки (В. І. Березан, Ж. В. Борщ, С. М. Бригиді, В. І. Гасенко, Л. А. Гнатюк, Ю. М. Гринь, В. М. Гуріній, Н. Ю. Дем'янко, Т. М. Дзюбі, І. В. Довбні, Н. І. Дячук, С. М. Жмайло, І. М. Івановій, Н. В. Івановій, В. С. Ірклієнко, Л. В. Кононенко, С. В. Костенко, М. Я. Малько, Т. В. Мірошніченко, М. М. Мухар, Н. П. Наталевич, Н. О. Павленко, Марині Парасимчук, С. О. Подворній, Г. М. Полянській, Г. В. Пужай (крім своєї, вона підготувала довідникові статті про Н. М. Зікун, Ю. М. Нестеренка, Є. І. Тягла), а також Г. В. Радіоновій, Л. А. Руденко, В. М. Слюсар, С. О. Соломасі, М. Д. Хіміч, В. П. Яковлєву, Я. П. Ясько).

Розділ 1

ІСТОРІОГРАФІЯ КАФЕДРИ МУЗИКИ ПОЛТАВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ В. Г. КОРОЛЕНКА

1.1. В. М. Верховинець – фундатор мистецької підготовки майбутнього вчителя в Полтавському інституті народної освіти (1920–1933 рр.)

З історією кафедри музики та започаткуванням музично-освітніх традицій у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка (далі – ПНПУ імені В. Г. Короленка) тісно пов'язане ім'я видатного вітчизняного музикознавця, педагога, етнографа, хореографа, диригента і композитора, палкого патріота і громадянина України Василя Миколайовича Верховинця (1880–1938). Він належить до плеяди найталановитіших діячів української національної культури і науки, що стали безвинними жертвами сталінських репресій 30-их років минулого століття.

Професор В. М. Верховинець – педагог-новатор, автор навчальних програм, підручника, посібника, основоположник українського дитячого музично-ігрового репертуару, засновник теоретичних засад розвитку української хореографії, постановник першого національного балету, дослідник українського фольклору, основоположник сценічного жанру – театралізованої пісні, організатор художнього колективу нового типу, автор численних хорових і вокальних творів, аранжувань українських народних пісень.

Педагогічні погляди В. М. Верховинця формувались під безпосереднім впливом демократичних ідей українського національного відродження кінця XIX – початку XX століть.

Основою його багатогранної творчості є складові національної культури: фольклор, музичне, хореографічне і драматичне мистецтво. Їх дослідження і використання зумовили новаторські здобутки педагога в усіх сферах його діяльності. Вона підпорядковувалась меті формування національної культури молоді: передачі їй духовної спадщини і соціально-історичного досвіду українського народу, розвитку потреби і здатності сприймати, розуміти, примножувати його надбання, виховання національної самосвідомості, гідності, патріотизму, рис національного характеру.

Василь Миколайович Верховинець (Костів) народився 5 січня 1880 р. в селі Старий Мізунь Долинського повіту Станіславського воєводства Галичини (нині Івано-Франківська область) у сім'ї малоземельного селянина. Його мати – Марія Олександрівна Костіва мала чудовий голос, знала багато народних пісень, часто співала їх сину, з раннього дитинства відкриваючи перед ним чарівний світ музики. Батько – Микола Ілліч Костів – керував церковним хором у сільській церкві. Як високоосвічена, талановита і патріотично налаштована людина, він збирав і записував українські народні пісні, легенди, обряди й інший фольклорний матеріал. Микола Ілліч організував і очолював великий хор односельців, готував і влаштовував тематичні концерти української пісні та поезії в Старому Мізуні, навколишніх селах.

Дух любові та шанобливого ставлення до народного мистецтва, літератури і музики, що панував у родині Костівих, позитивно впливав на виховання Василя. Він захоплювався народними танцями і піснями, залюбки співав у шкільному і церковному хорах, виявляв виняткові музичні здібності та невпинне тяжіння до навчання, що, переважно, і визначило його майбутнє.

Проте «зовсім непросто було сільському хлопцеві, – пише Ярослав Верховинець, – здобути освіту і вибитись у люди за часів Австро-Угорської монархії, коли люто переслідувалось усе українське з боку цісарського уряду. На долю дітей прикарпатських хліборобів у кращому разі випадало завершення науки в межах чотирикласної сільської школи, та й то з господарським ухилом. А далі – виснажлива довічна праця заради виживання. Про вищу освіту годі було й мріяти!» [407, с. 14].

Помітивши різнобічні творчі здібності Василя, священик Старомізунської сільської церкви Володислав Дорожинський порадив

М. І. Костіву відвезти дванадцятирічного сина після закінчення сільської школи для подальшого навчання у Львів. У 1892 р. юнак вступив до бурси при Ставропігійському інституті, де готували слухачів для духовної та вчительської семінарій. Опанування музичної грамоти, сольфеджіо, церковнослов'янської мови, духовної музики й обрядів учні цього закладу поєднували з вивченням загальноосвітніх дисциплін у міських школах або в Українській гімназії.

Після закінчення бурси в 1895 р. та складання вступних екзаменів Василь Миколайович був зарахований до учительської семінарії в м. Самборі. Відчуваючи нестримне тяжіння до мистецтва і прагнучи в майбутньому реалізуватись у ньому, він у часи навчання був частим відвідувачем українського музично-драматичного та оперного театрів у Львові. Величезне враження на нього справляли виступи видатних українських співаків Соломії Крушельницької та Олександра Мишуги.

У 1899 р. В. М. Верховинець успішно завершив навчання в семінарії та отримав диплом «Городського народного вчителя», здобувши спеціальну педагогічну освіту. Свій творчий шлях він розпочав в одній із народних шкіл міста Калуша (1899–1900), пізніше вчителював у селах Угриново і Бережниці Калуського повіту (1901–1904). Учні та колеги педагога у своїх спогадах відзначали його самовіддану любов до дітей і вміння з ними працювати. Наприклад, Степан Янківський розповідав: «Діти бідних часто приходили до школи голодні. Василь Миколайович піде в місто, купить чорного хліба, по кусневі дасть, а тоді питає урок» [406, с. 10].

Вихований на кращих традиціях української народної творчості, В. М. Верховинець із перших кроків педагогічної діяльності усвідомив необхідність упровадження її елементів – ігор, пісень, танців, обрядів у навчально-виховний процес, наповнення його національним змістом. Педагога непокоїло те, що багатий ігровий матеріал, створений народом і породжений дитячою фантазією, поступово забувається і безслідно гине, ніким не записаний і не впорядкований [406, с. 14]. Тому в цей час він розпочинає етнографічно-дослідницьку роботу: здійснює перші спроби запису та студіює український пісенний, танцювальний, ігровий фольклор. У ньому В. М. Верховинець убачав потужний виховний і розвивальний потенціал.

Удосконалюючись як педагог і музикант, у народних школах Галичини Василь Миколайович керував великими учнівськими хорами, до репертуару яких включав обробки українських народних пісень із елементами народної хореографії, був організатором і постановником аматорських театральних вистав. Численні виступи цих художніх колективів, що приваблювали шанувальників українського мистецтва і користувались широкою популярністю, активізували культурне життя всього Калуського повіту.

Проте, надзвичайна музична обдарованість, палке прагнення пов'язати своє життя з мистецтвом і зробити кар'єру сольного співака, необхідність отримати професійну вокальну освіту зумовили вступ В. М. Верховинця в 1900 р. на вокальний відділ Краківської консерваторії. Водночас для вдосконалення фахової підготовки він брав приватні уроки в Олександра Мишуги, співав із січня 1900 по серпень 1901 р. в Руському народному театрі при львівському товаристві «Руська бесіда». Слід зазначити, що Василь Миколайович мав прекрасний тенор і був блискучим співаком.

Отже, період вчителювання в народних школах Галичини та початок мистецької діяльності (1899–1904) характеризуються виявленням яскравих музичних, педагогічних, організаторських здібностей В. М. Верховинця, визначенням головного напряму його педагогічної роботи – формування національної культури молоді засобами української народної творчості.

Здобуті професійні вокальні вміння і навички, накопичений корисний досвід роботи зі шкільними хоровими колективами й аматорськими драматичними гуртками сприяли подальшій успішній театральній діяльності педагога. У лютому 1904 р. він удруге був зарахований до трупи Руського народного театру при львівському товаристві «Руська бесіда», у складі якої гастролював майже всіма містами Галичини й Буковини. У багатьох спектаклях В. М. Верховинець виступав як актор-співак і працював із театральним хором.

Акторське, музичне, хореографічне обдарування педагога розкрилося під безпосереднім керівництвом (1905–1915) видатного українського театрального діяча Миколи Карповича Садовського. У 1905 р. він очолив трупу театру при львівському товаристві «Руська бесіда» і привів її до сенсаційного успіху та визнання. На прославленого актора й режисера велике враження справили чудовий

голос, артистичність і хормейстерський талант В. М. Верховинця (псевдонім він обрав за порадою М. К. Садовського). Тому влітку 1906 р. на запрошення Миколи Карповича приєднатися до його трупи в Києві він звільнився з Руського народного театру при львівському товаристві «Руська бесіда» та переїхав в Україну.

Величезний творчий потенціал В. М. Верховинця сприяв виникненню і реалізації цікавих задумів, відкриттю значних перспектив у роботі трупи М. К. Садовського. З ініціативи та за участю Василя Миколайовича в театрі були здійснені нові оперні постановки. Пристосовуючи оркестрові партитури опер до виконання в умовах музично-драматичного театру, він перекладав їх для малого складу симфонічного оркестру.

Перший театральний сезон 1906–1907 р. трупа М. К. Садовського відкрила в Полтаві. Творча співпраця з корифеями української сцени Г. Борисоглібською, М. Заньковецькою, І. Мар'яненком, С. Паньківським, О. Полянською та іншими видатними митцями, сприятлива атмосфера, що панувала в театрі, допомагали найповнішому розкриттю акторського таланту В. М. Верховинця. Він блискуче виконував провідні партії в музичних виставах: Петра («Наталка Полтавка», муз. М. Лисенка), Андрія («Запорожець за Дунаєм», муз. С. Гулака-Артемовського), Левка («Майська ніч», муз. М. Лисенка), Турріду («Сільська честь», муз. П. Масканьї), Івана та Венцеля («Продана наречена», муз. Б. Сметани), багато інших різнохарактерних ролей.

Водночас Василь Миколайович завзято працював як хормейстер, багато часу приділяючи розучуванню хорових сцен із опер і спектаклів театрального репертуару. Поступово збагачувався досвід його вокально-педагогічної роботи та зростала диригентсько-хорова майстерність.

Митець брав активну участь у постановці хореографічних номерів до вистав, у яких намагався передати соковитий національний колорит, справжній дух і характер українського народного танцю. Так, про поставлений в опері С. Монюшка «Галька» гуцульський танець «Аркан» є рядки в оглядовій статті на театральний сезон 1909–1910 рр.: «...Як велику заслугу театру Садовського треба зазначити постановку опери «Галька». Ця спроба постановки серйозної опери на сцені українського театру вдалася,

звичайно, якнайкраще з вокального і сценічного боку, а деякі місця, як, наприклад, танець «Аркан», були просто блискучі» [406, с. 17].

Уболіваючи за збереження й чистоту справжнього народного танцювального мистецтва, В. М. Верховинець усіма засобами прагнув його пропагувати і всіляко підтримувати. З цією метою він зібрав групу молоді й організував гурток, з яким вивчав український танець і часто влаштовував хореографічні вечори на сцені театру М. К. Садовського.

Натхненно працюючи в декількох напрямах, педагог не міг залишатись відстороненим від ключової в театральному мистецтві – диригентської справи. Під впливом майстерності диригентів Густава Єлінека та Олександра Кошиця він професійно розвивався й удосконалювався, з часом диригуючи багатьма спектаклями.

Роботу в театрі Василь Миколайович поєднував зі студіюванням теорії музики, гармонії, композиції під керівництвом професора Г. Л. Любомирського в теоретичному класі Музично-драматичної школи М. В. Лисенка (1907–1910), завершуючи свою музичну освіту.

У 1909 р. митець узяв шлюб із молодою і перспективною актрисою театру М. К. Садовського Євдокією Іванівною Долею, яка стала йому надійним другом і помічником.

Цей період відзначається найбільш активними, цілеспрямованими і результативними етнографічними дослідженнями В. М. Верховинця. Численні гастрольні подорожі театру дозволили йому вивчати побут і творчість українського народу в селах Галичини, Київщини, Полтавщини, Херсонщини, Поділля тощо. Під дбайливим керівництвом М. В. Лисенка інтерес педагога до етнографії та фольклору поступово перетворився на ґрунтовну науково-дослідницьку працю, яка полягала в записі, обробці, систематизації й узагальненні здобутого матеріалу.

Відомий український історик і мистецтвознавець Д. М. Щербаківський порадив молодому вченому реалізувати свій творчий потенціал у дослідженні української обрядовості та навесні 1912 р. запросив до села Шпичинці Сквирського повіту на Київщині для спостереження і запису багатоденного українського весільного обряду. Вагомим результатом цієї етнографічної експедиції стало створення педагогом першої наукової праці «Українське весілля» (1912), що є повним записом народного весільного обряду з музичним додатком (понад 140 мелодій). У ній опис весілля

подається в нерозривній єдності поетичного слова, його музичного звучання і драматичної дії.

Редактор першого видання праці в «Етнографічному збірнику товариства імені Т. Г. Шевченка» в 1912 р. писав: «Друкуючи ці записи весілля, редакція мала на увазі те, що хоча таких записів є вже багато друкованих, але записів з нотами мало, а це й надає, головним чином, вагу цьому запису, ще й зробленому фаховим музикою» [407, с. 70]. Зробивши музично-етнографічну розвідку далекого минулого в теоретичному розділі праці, В. М. Верховинець аргументовано доводить, що український пісенний фольклор і його творець – український етнос мають давню тисячолітню історію, яка бере свій початок у дохристиянській добі.

З метою формування національної культури молоді педагог застосовував окремі фрагменти записаного весільного обряду при постановці побутових п'єс у театрі М. К. Садовського («Дві сім'ї», «Прислужники», «Зальоти соцького Мусія» та ін.), пізніше в роботі з мистецькими колективами, зокрема з жіночим театралізованим хоровим ансамблем «Жінхоранс», у багатогранній педагогічній діяльності. Епізоди «шпичинського» обряду прикрашали постановки Київським театром опери та балету імені Т. Г. Шевченка опери М. В. Лисенка «Наталка Полтавка» (1936) та кінофільму режисера І. П. Кавалерідзе «Коліївщина», де роль батька молодої виконував В. М. Верховинець, роль матері молодої – Є. Доля-Верховинець, ролі дружок – артистки «Жінхорансу» (1933).

Отже, у цей період відбувалося становлення В. М. Верховинця як ученого-етнографа. Водночас із реалізацією досліджень українського обрядового і пісенного фольклору конкретизувались його наукові задуми і визначились наступні перспективні напрями етнографічної та педагогічної діяльності: розробка теоретичної бази для розвитку національної хореографії та створення українського дитячого музично-ігрового репертуару.

Поряд із студіюванням обрядового і пісенного фольклору В. М. Верховинець глибоко вивчав український народний танець, повсякчас збираючи й записуючи по селах автентичний хореографічний матеріал. Після опублікування «Українського весілля» він розпочав серйозну підготовку до створення основоположної теоретичної праці в галузі хореографії. Стимулом до цього були його балетмейстерська, хореографічно-педагогічна і

культурно-просвітницька діяльність у театральних колективах, упевненість у великому майбутньому національного хореографічного мистецтва, переконаність у його ефективних виховних і розвивальних можливостях.

Під впливом соціально-економічних і політичних факторів у той час на українській сцені поширювались негативні, так звані «вульгаризаторські» тенденції, за якими народне танцювальне мистецтво подавалось деякими «митцями» і цілими трупами в спотвореному, далекому від першоджерела вигляді. З критикою таких явищ виступали прогресивні діячі української культури, а В. М. Верховинець виявив сутність і глибоко проаналізував причини їх виникнення на українській сцені. З цього приводу він писав: «Тут треба нагадати той самий момент, який породив цю вульгаризацію, а історія її не сьогоднішня: на Україні, особливо, коли була одна тільки трупа Старицького, а далі Садовського та Заньковецької, тоді п'єси йшли зразково. Кожна мистецька ділянка в тих театрах – і пісня, і танок, живе слово, костюм, грим – мали своє місце, свою міру, одне одного не переважаючи, одне з другим гармоніюючи. Але ж у сім'ї не без виродка. Були артисти, які слідкували за тим, яка з п'єс більше подобається, більш «хлібна», і тоді помножилося труп, що почали наполягати на танці та накопичуванні пісень де треба і де не треба. Почалась так звана «малоросійщина», та така, що запанувала по всьому просторі колишньої Росії, така, що іноді важко було з нею конкурувати першорядному українському театру. В чому ж саме вона виявилась в дореволюційному театрі? За винятком трупи Садовського, в інших трупах все зводилося до смішного. І сміх, і плач були обернені на дикий безглуздий регіт та неправдоподібне ревіння. Костюм – величезний вінок на голові, з безліччю стьожок, буси замість намиста, півпуда стеклярусу, нашитого на вбрання, все це не мало нічого спільного з тим народним костюмом, який ми завжди можемо бачити чи то на селі, чи в кожному першому-ліпшому музеї. Танок, не танок, а циркова акробатика. Пісня не пісня, а один крик, галасування та вигуки. От така «малоросійщина» подекуди збереглася і до наших часів. Але коли раніше не було української преси, то наші «малоросіянці» могли собі спокійно грошики нагромаджувати та ще й помагати царатові висміювати українське мистецтво, всю українську націю» [407, с. 19].

Даючи об’єктивну оцінку таким «артистам», педагог називав їх «пародистами та імітаторами українського народного танцю, препоганими його копіїстами і тими фальшивими проповідниками, що нехтують і топчуть ногами танцювальне мистецтво» [407, с. 120], невтомно відстоював необхідність збереження в ньому фольклорно-етнографічного оригіналу, прагнув захистити народний танець від усього того, що могло б його змінити чи спотворити. Для подолання цих негативних тенденцій, привернення уваги широкої громадськості до справжнього народного мистецтва, застосування його в процесі виховання молодого покоління В. М. Верховинець вважав за необхідне створити ґрунтовну теоретичну базу для подальшого розвитку національної хореографії. На основі зібраного і дослідженого етнографічного матеріалу він пише наукову працю «Теорія українського народного танцю» (1919), у якій уперше в Україні систематизує й узагальнює творчі здобутки української нації в царині хореографічного мистецтва, розробляє методику його опанування. Її неперевершене художнє і педагогічне значення визнано видатними українськими балетмейстерами – П. П. Вірським, В. І. Вронським, Н. М. Скорульською, Г. О. Березовою тощо.

З метою формування національної культури підростаючого покоління засобами народного танцю педагог пристосував усі танцювальні рухи і комбінації для виконання дітьми дошкільного і молодшого шкільного віку. Це новаторське доповнення він вніс до другого видання підручника (1920).

Створення «Теорії українського народного танцю» було тісно пов’язане з розробкою іншої видатної праці – репертуарно-методичного посібника «Весняночка», у процесі якої продовжувались педагогічні й етнографічні пошуки вченого, обробка і систематизація пісенного та ігрового матеріалу, написання авторських музичних творів. Студіювання українських пісень, танців, обрядів він поєднував із ґрунтовним вивченням основ української етнопедагогіки, збиранням дитячого фольклору – ігор, пестушок, утішок, поспівок, казок. Усе це стало міцним підґрунтям для укладення першого українського дитячого музично-ігрового репертуару.

Незважаючи на виняткові акторські успіхи в театрі М. К. Садовського, В. М. Верховинець поступово все більше уваги став приділяти роботі з хором і танцювальною групою, диригував

багатьма спектаклями, а потім зовсім залишив сцену, бо відчув, що справжнім його призначенням є хормейстерська, балетмейстерська, диригентська і педагогічна справа.

З 1915 по 1919 рр. Василь Миколайович здійснював музичне керівництво новим творчим об'єднанням – «Товариством українських артистів під орудою І. О. Мар'яненка за участю М. К. Заньковецької та П. К. Саксаганського»: працював із хором, здійснював постановку хореографічних номерів до вистав, розучував вокальні партії з акторами, диригував спектаклями. Видатний український співак Іван Семенович Козловський, котрий розпочинав свою сценічну кар'єру в цьому колективі та відчував всіляку підтримку педагога, пізніше писав: «Багатьох добром пам'ятаю, особливо Василя Миколайовича Верховинця за творче довір'я, натхненний труд, любов до мистецтва, майстерність, якою блискуче володів Василь Миколайович як співак, диригент, композитор» [419].

Отже, цінний багаторічний досвід, здобутий в період театральної музично-виховної та етнографічно-дослідницької діяльності (1904–1919), сприяв становленню Верховинця-педагога, збагатив його новими цікавими ідеями стосовно змісту, форм і методів навчально-виховної роботи. Його увага концентрується на музично-педагогічній освіті.

У 1919–1920 рр. В. М. Верховинець викладав у Київському педагогічному інституті спеціалізований курс «Дитячі ігри», що був тоді введений до навчальних програм вищих педагогічних і культурно-освітніх навчальних закладів. Його зміст становив власно досліджений, оброблений і впорядкований педагогом музичний, драматичний, хореографічний фольклорно-етнографічний матеріал. Водночас він працював лектором з методики хорового співу на диригентських курсах імені М. В. Лисенка, намагаючись навчати і виховувати молодь на кращих зразках української народнопісенної творчості, вітчизняної та зарубіжної хорової класики.

З 1920 по 1933 рр. В. М. Верховинець керує кафедрою мистецтвознавства Полтавського інституту народної освіти (до його організації в квітні 1921 р. – Полтавського педагогічного інституту), викладає курси «Дитячі ігри», «Мистецтвознавство» (співи і музика), очолює великий студентський хор. Він виконує значне і різноманітне навчальне навантаження. Так, в обсязі курсу «Мистецтвознавство» педагог читає лекції з елементарної теорії музики, методики

музичного виховання, історії української музики, історії всесвітньої музики, гармонії, проводить практичні заняття з сольфеджіо, гри на музичному інструменті (фортепіано, скрипка), хорового диригування, хорового співу. На заняттях із курсу «Дитячі ігри» – вивчає зі студентами досліджені ним народні та власні авторські рухливі музичні ігри, знайомить із методикою їх проведення. Крім того, він організовує науково-дослідницьку діяльність і педагогічну практику студентів, керує виконанням наукових проектів і рефератів, проводить студентські конференції для обговорення їх результатів і визначення шляхів усунення недоліків у подальшій роботі.

Майже на всіх лекціях і практичних заняттях В. М. Верховинець використовував фольклорний пісенний, ігровий, хореографічний матеріал як навчальний, ілюстративний, виконавський. Про це свідчить, наприклад, розроблена ним «Програма лекцій з мистецтвознавства, призначених для першого курсу старшого концентру Полтавського ІНО або ж першого курсу дошкільного факультету», де педагог зазначає: «Усі лекції демонструються відповідними сольфеджіями, сольмізацією та піснями одно- й двоголосними, що відповідають кожній лекції» [43, с. 61]. Отже, у викладацькій діяльності він дотримувався принципів науковості, доступності, наочності, послідовності, єдності теорії та практики, застосовував матеріали власних етнографічних досліджень.

Сповнений щирої любові до дітей та опікуючись проблемами всебічного розвитку та стимулювання їх творчої активності, педагог постійно працював над удосконаленням методики виховної роботи, обґрунтуванням інноваційних педагогічних підходів і технологій, зокрема комплексного використання елементів музичного, хореографічного і драматичного мистецтва в одній синтетичній жанровій формі, впровадження засобів формування національної культури молоді в навчально-виховний процес. З метою апробації новаторських ідей він брав активну участь у численних форумах освітян: Третьому з’їзді працівників дошкільних закладів Полтавщини в 1921 р., Міському науково-практичному семінарі вчителів молодших класів шкіл Полтави в 1921 р., науково-практичних конференціях із дошкільного виховання в Полтаві в 1922 і 1923 рр. тощо.

Як професіонал найвищого класу, Василь Миколайович користувався глибокою повагою і великим авторитетом серед колег і

студентів. Його педагогічний талант, надзвичайна ерудованість, виняткова музикальність, всебічна обдарованість, перевага практичних методів навчання, особистий показ зразкового виконання музичних і хореографічних вправ, уміння встановити творчий контакт із аудиторією створювали сприятливі умови для результативної праці студентів: міцного засвоєння знань, формування необхідних умінь і навичок. Так, наприклад, колишній учень педагога – художній керівник Ансамблю пісні і танцю Харківського військового округу, доцент О. А. Перунов згадував: «У той час до нашої навчальної програми були введені дитячі ігри та пісні. Дякуючи лектору, новий предмет одразу став популярним серед студентської молоді: на уроки Василя Миколайовича збігались майже всі слухачі інституту, одні, щоб брати участь в іграх, інші – просто спостерігати. Василь Миколайович викладав без записок і конспектів, працював натхненно, до самозабуття. Захопленість педагога передавалась усім присутнім – аудиторія жила одним життям, одними думками, підкорена одному творчому пориву» [407, с. 13].

В. М. Верховинець був блискучим майстром диригентсько-хорової справи – чудовим хормейстером-організатором і талановитим педагогом-вокалістом. Працюючи зі студентським хором Полтавського ІНО, він ретельно добирав голоси за тембром і характером, значну увагу приділяв опануванню співацького дихання, академічної манери співу, налагодженню якісного хорового строю та ансамблю, відпрацюванню дикційної чіткості та виразності, високохудожній і технічно досконалій репрезентації хорових творів. Основу репертуару становили обробки українських народних пісень, пісні інших народів, зразки української, російської та західноєвропейської хорової класики, твори сучасних композиторів, революційні масові пісні, авторські твори педагога. Як експериментальна лабораторія, студентській хор забезпечував якісну підготовку майбутніх учителів із хорової практики, постановки голосу, формування вокально-хорової техніки, організації хорових гуртків і складання концертних програм.

З метою пропаганди української народної творчості та хорової культури педагог організовував концертні виступи хору Полтавського ІНО на урочистих зборах, мітингах, на виробничих підприємствах, у селах, військових частинах тощо. Він був натхненником і керівником спільних концертів колективу в

об’єднанні з хорами інших навчальних закладів, користувався повагою та визнанням полтавської публіки [432, с. 7].

На початку 1920-х років разом із відомими хоровими диригентами і композиторами Ф. М. Попадичем і О. В. Свєшниковим В. М. Верховинець став на чолі Полтавської окружної хорової капели і працював переважно з українським народнопісенним репертуаром. У 1923–1924 рр. він викладав хорове диригування і хоровий спів на диригентському відділі Музично-драматичного інституту імені М. В. Лисенка та керував хоровою студією при Музичному товаристві імені М. Д. Леонтовича в Києві. Усі хорові колективи, з якими працював педагог, відрізнялись винятковою професійною майстерністю і високою виконавською культурою. Характеризуючи професійні диригентсько-хорові якості В. М. Верховинця, народний артист СРСР, професор О. В. Свєшников розповідав: «Це був справжній художник. Він багато показував, виконував сам особисто… З В. М. Верховинцем хор завжди співав піднесено і життєрадісно, у його звучанні переважали м’які інтонації. На репетиціях панувала творча атмосфера. Зауваження хормейстера завжди були слушними і цілеспрямованими» [43, с. 68].

У період педагогічної діяльності у вищих навчальних закладах не припиняється етнографічно-дослідницька діяльність педагога. Влітку 1922 р. він узяв участь у комплексній експедиції науковців Полтавського краєзнавчого музею на чолі з М. Рудинським до села Яреськи на Полтавщині, де записав багато різножанрових народних пісень, ігор, казок, зробив важливі теоретичні узагальнення та висновки.

Саме в цей час В. М. Верховинець завершує надзвичайно важливу багаторічну роботу над репертуарно-методичним посібником «Весняночка» (1924) – першим в Україні дитячим музично-ігровим репертуаром. Запис, студіювання, обробка, систематизація фольклорного матеріалу, визначення його педагогічного потенціалу, написання авторського пісенного й ігрового репертуару, опрацювання кращих музично-ігрових зразків із сучасної дитячої літератури, підготовка теоретичного розділу посібника, де педагог знайомить вихователів із принципами, формами і методами виховної роботи і дає надзвичайно корисні рекомендації щодо використання рухливих музичних ігор, дали позитивні результати. Створення «Весняночки» стало визначною

подією вітчизняної педагогіки і музичної культури. Відомий музикознавець і фольклорист професор М. Грінченко в статті «Музична робота з дітьми», що була опублікована в 1926 р. в «Музичній газеті», зазначив: «Для молодого керівника дитячими групами це єдиний, найбільш свіжий і найбільш повний матеріал, іншого зараз на нашому ринкові нема» [406, с. 8].

Важливе педагогічне значення мала композиторська творчість В. М. Верховинця. Написані ним численні дитячі пісні (90 з них увійшли до «Весняночки») побудовані з урахуванням ладотональних особливостей української народної музики. Вони пройняті глибоким оптимізмом, зручні для виконання, пробуджують у свідомості дітей потяг до прекрасного та виховують патріотичні почуття. Створені педагогом хорові твори, пісні, романси на слова українських поетів («Ой красна весно», сл. Ю. Жилка, «На стрімчастих скелях», сл. П. Тичини, «Більше надії, брати», сл. В. Чумака, «Стежечка», сл. І. Франка та ін.), аранжування революційних масових пісень («Інтернаціонал», «Марсельєза», «Варшав'янка» та ін.) мали широку популярність, виконувались у концертах, на зборах, мітингах і демонстраціях. На цих творах у 1920-ті роки виховувалась українська молодь у навчальних закладах і колективах художньої самодіяльності. Революційно-драматичний пафос, молодий ентузіазм, міцна опора на народнопісенні інтонації, продовження кращих традицій М. В. Лисенка є найхарактернішими рисами масових пісень В. М. Верховинця. Поряд з іншими композиторами-сучасниками – К. Є. Богуславським, П. О. Козицьким, М. Д. Леонтовичем, М. І. Вериківським він став одним із засновників нового жанру – української революційної масової пісні.

Про визнання вагомих здобутків В. М. Верховинця в багатьох галузях вітчизняної науки і культури, його високий професіональний рівень як ученого, педагога, музикознавця свідчить той факт, що наказом Народного Комісаріату освіти від 1 березня 1926 р. він був затверджений на посаді професора кафедри мистецтвознавства Полтавського інституту народної освіти.

У 1927–1928 рр. педагог викладав у Харківському музично-драматичному інституті курс «Дитячі ігри» та очолював студентський хор. Водночас він заснував і разом із диригентом І. П. Михайленком керував Харківською показовою хоровою капелою «Чумак» («Червона українська мандрівна капела»), яка була

високопрофесійним хоровим колективом і популяризувала українську народну пісню, творчість радянських композиторів, найкращі зразки вітчизняної і світової хорової класики. Численні концерти колективу завжди проходили з надзвичайним успіхом і отримували схвальні відгуки слухачів.

У цей період В. М. Верховинець також працював як педагог-хореограф. Тривалий час він викладав українські народні танці в трудовій школі імені І. П. Котляревського в Полтаві (1920–1933), був балетмейстером щойно створеного Харківського театру музичної комедії (1929) тощо. У роботі з учнівськими, самодіяльними і професіональними хореографічними колективами Василь Миколайович застосовував досліджений і розроблений у «Теорії українського народного танцю» хореографічний матеріал. Органічно поєднуючи теорію з практикою, він усі танцювальні елементи і комбінації виконував сам, а потім добивався їх правильної інтерпретації від вихованців, прищеплював їм почуття щирої любові до народного танцю.

У своїй творчій діяльності педагог завжди був палким захисником чистоти і правдивості народного мистецтва, послідовно боровся проти його спотворення і вульгаризації. Здійснюючи художнє керівництво багатьма хоровими і хореографічними колективами, він проводив колосальну роботу з його популяризації, організовував численні концерти і гастрольні поїздки по містах, селах, військових частинах.

Отже, у період педагогічної діяльності у вищих навчальних закладах (1919–1930 рр.) упроваджувались теоретичні здобутки та інноваційні ідеї В. М. Верховинця в практику навчання і виховання, творчість професіональних і самодіяльних мистецьких колективів, застосовувались засоби формування національної культури молоді: різножанрові фольклорні зразки, рухлива музична гра, театралізована пісня, танець, хоровий спів.

Новаторським характером відзначається вагомий внесок В. М. Верховинця в розвиток української національної культури. З його діяльністю в Полтавському інституті народної освіти в останній період творчості пов’язана знаменна подія – організація художнього колективу нового типу – жіночого театралізованого хорового ансамблю «Жінхоранс» (1930). Метою його створення було задоволення зростаючих культурних потреб суспільства, виведення

високохудожнього українського пісенного і танцювального мистецтва на естраду, протиставлення його поширеному тоді низькопробному репертуару, пошук нових цікавих форм репрезентації українського фольклору, формування національної культури молоді.

Тенденція до інсценізації пісень, постановки вокально-хореографічних композицій на основі фольклорно-етнографічного матеріалу виникла на початку творчої діяльності педагога, була розвинута й обґрунтована в репертуарно-методичному посібнику «Веснянoчка» та повною мірою реалізувалась у роботі «Жінхорансу». За концепцією свого засновника, що спиралася на художні закономірності та філософсько-світоглядні засади українського фольклору, колектив мав подавати пісню в театралізованому вигляді. Доповнена елементами хореографії та драматизації, вона сприймалась не лише з музичного боку, але й наочно, що значно посилювало емоційний вплив на глядачів. Така форма виконання вокальних творів зумовлювала оригінальність і самобутність виступів ансамблю. Талановито і майстерно застосувавши її в «Жінхорансі», В. М. Верховинець став основоположником нового мистецького жанру – театралізованої пісні та вперше показав його на українській сцені. Режисером-постановником ансамблю була Є. І. Доля-Верховинець.

Репертуарну основу колективу становили фольклорні пісенні, хореографічні, ігрові зразки, здебільшого зібрані, досліджені й оброблені В. М. Верховинцем. Серед них – українські пісні «Сиділа на колодці», «Ой чия то хата біла», «Ой дівчина по гриби ходила», «Очерет лугом гуде», українські танці «Василиха», «Шевчик», «Віз», «Журавель» [407, с. 27], народні ігри і хороводи «Мак», «Шум», «Кривий танок», «Кроковеє колесо» [406, с. 190]. Фольклорна спрямованість «Жінхорансу» давала змогу В. М. Верховинцю не лише формувати національну культуру молоді, але й пропагувати українське народне мистецтво серед широких верств населення. У діяльності ансамблю втілювався провідний принцип його творчості – опора на етнографічний матеріал у виховному процесі.

Пригадуючи виступи славетного ансамблю, заслужений артист УРСР Олександр Соболь розповідав: «Жінхоранс» був надзвичайно милим, надзвичайно приємним і, я б сказав ще – надзвичайно духмяним ансамблем. Дуже приємно було дивитись і слухати, як

голосисті дівчата у національному вбранні водили хороводи, танцювали і власним співом собі акомпанували. Вражала й захоплювала органічна єдність високопрофесійного виконавського мистецтва та мистецтва народного з його характером і неповторним ароматом. В. М. Верховинець… із блиском і по-справжньому показав у своєму «Жінхорансі» всю красу і звабливість українського фольклору. Концерти ансамблю були справжнім явищем у культурному житті республіки, явищем незрівнянної ваги…» [407, с. 27].

Починаючи з 1932 р., колектив часто гастролював у республіці та далеко за її межами, а в 1935 р. оформився в Державну капелу. Втілюючи в життя новаторські ідеї митця, «Жінхоранс» став справжнім апофеозом його творчості.

Неоціненним є внесок В. М. Верховинця в розвиток вітчизняного хореографічного мистецтва. Довгий час він мріяв про створення українського балету, усвідомлюючи епохально-культурну значущість цієї знаменної події. Його прогресивні ідеї реалізувались у новаторській співпраці з головним балетмейстером Харківського оперного театру В. К. Литвиненком із постановки першого українського балету «Пан Каньовський» (музика М. Вериківського) (1930). Вона відбулась завдяки органічному поєднанню в спектаклі стильових особливостей класичної та народної хореографії, невичерпним знанням Василя Миколайовича в галузях етнографії та хореографічного фольклору, його глибокому розумінню психології українського народного танцю, таланту й неперевершеній професійній майстерності.

За свідченням першої виконавиці партії Бондарівни Валентини Дуленко, під час роботи над спектаклем В. М. Верховинець «…багато не говорив, а більше показував різні елементи народного танцю, пояснював, як їх слід виконувати… Василь Миколайович постійно підкреслював, що в народному танці все повинно співати – голова, руки, ноги, плечі, а головне – душа. Танець – це щось внутрішнє, і, якщо він не живе у виконавці, то це буде лише набір танцювальних рухів» [407, с. 28]. Митець прагнув того, щоб у виставі не було значних відхилень від фольклору, щоб усюди зберігався національний колорит, починаючи з танцювальних рухів і закінчуючи костюмами, від яких залежить правильність виконання українського народного танцю.

Отже, на основі народно-танцювального мистецтва, технічно збагаченого і наближеного до класичного, народився перший український національний балет, а В. М. Верховинець по праву вважається його основоположником. Прем'єра спектаклю «Пан Каньовський» відбулась у Харкові 19 квітня 1931 р. та мала винятковий успіх.

Важливим етапом у творчості педагога стала робота з підготовки танцювальної групи від України до виступу на Першому міжнародному фестивалі народного танцю в Лондоні. Його оргкомітет навесні 1935 р. звернувся до Всесоюзного товариства культурних зв'язків із закордоном у Москві з пропозицією надіслати делегацію артистів від СРСР. На запрошення головного балетмейстера Київського театру опери та балету імені Т. Г. Шевченка Л. О. Жукова Василь Миколайович упродовж двох місяців працював із колективом, що об'єднав дванадцять провідних солістів балету Київського і Харківського оперних театрів. Його головною метою було досягнення артистами найвищого технічного і художнього рівня виконання народного танцю.

Митець підібрав досконалий музичний супровід, блискуче зробив його оркестровку та разом із Л. О. Жуковим створив неперевершений «Триколінний гопак» (пізніше він дістав неофіційну назву «Лондонський гопак»), який складався з двох частин – «Козачка» і «Гопака». У першій, ліричній частині, яку поставив В. М. Верховинець, демонструвались чоловіча мужність, завзятість і дівоча скромність, тендітність; друга – насичений складними технічними рухами, стрімкий, віртуозний чоловічий танець. Цілісна хореографічна композиція виконувалась у швидкому, іскрометному темпі та була ефектною і колоритною.

Виступ українських танцюристів у найбільшому концертному залі Лондона «Альберт-холі», де змагалися за першість представники вісімнадцяти європейських країн, мав надзвичайний, винятковий успіх. Українська танцювальна група одержала першу премію фестивалю, золоту медаль і високу оцінку європейських спеціалістів і критиків. Висвітлюючи її виступ, лондонська газета «Таймс» від 18 липня 1935 р. писала: «Все це було новим для нас. Російські танцюристи з України виконували «Гопак» із такою професіональною майстерністю, що сколихнули публіку, розпалили її ентузіазм... Ми побачили, який прямий вплив мають народні танці на

балет, хоча, незважаючи на віртуозність, це, по суті, були чисто народні танці...» [407, с. 31].

Переможне повернення українських артистів на Батьківщину супроводжувалося їх численними творчими звітами перед трудящими Ленінграду, Москви і Києва. Визнання українського народного танцювального мистецтва на престижному міжнародному хореографічному форумі мало величезне значення, бо засвідчило перспективність розвитку національної хореографії та забезпечило необхідні передумови для створення в 1937 р. ансамблю народного танцю Павла Вірського в Києві та ансамблю народного танцю Ігоря Моісеєва в Москві. Отже, В. М. Верховинець зробив неоціненний внесок у розвиток українського хореографічного мистецтва, сприяв піднесенню виконання народного танцю на високий професіональний ний рівень.

Безпосереднє відношення до творчості педагога мала перша декада української літератури і мистецтва в Москві 1936 р., у рамках якої силами українських артистів проводились численні культурно-мистецькі заходи. Так, поставлені ним «Лондонський гопак» відтворювався артистами Київського театру опери та балету як заключний хореографічний номер в опері С. Гулака-Артемовського «Запорожець за Дунаєм», обрядові танці та хороводи виконувались «Жінхорансом» в опері М. Лисенка «Наталка Полтавка». Сольні виступи й участь ансамблю в багатьох концертах у Москві мали грандіозний успіх, отримували схвальні відгуки фахівців, журналістів і шанувальників народного мистецтва. У заключному концерті провідних українських митців 22 березня 1936 р. на сцені Большого театру колектив виконав сім інсценізованих народних пісень («Ой вишенько-черешенько», «Очерет лугом гуде», «Ой чия то хата біла» та ін.). За видатні досягнення в галузі культури і мистецтва після закінчення декади Радянський уряд нагородив В. М. Верховинця орденом «Знак Пошани».

Улітку 1936 р. Василь Миколайович разом із «Жінхорансом» вирушив у гастрольне турне на Далекий Схід. Упродовж двох місяців уславлений ансамбль дав 75 концертів для трудящих, воїнів Радянської Армії та моряків Тихоокеанського флоту. Невтомно популяризуючи українську народну творчість і хорове мистецтво, багато часу педагог приділяв культурно-просвітницькій роботі, організації у військових частинах і з’єднаннях самодіяльних хорових

колективів із військовослужбовців і членів сімей командного складу. Наказом по Далекосхідній Особливій армії та Будинку Червоної Армії м. Хабаровська від 15 вересня 1936 р. керівнику «Жінхорансу» була оголошена подяка, а всі його учасники нагороджені цінними подарунками.

На жаль, ця гастрольна подорож стала останньою в житті В. М. Верховинця. Той незмірно вагомий внесок, який він зробив у розвиток української культури і педагогічної науки, не міг залишитися непомітним. Безмежна і щира любов до рідного краю, до свого народу, його багатовікової культури трактувалась тодішньою владою не інакше, як «контрреволюційна націоналістична діяльність». Саме тому митець розділив трагічну долю найталановитіших представників вітчизняної інтелігенції – палких патріотів і відданих подвижників ідеї українського національного відродження, репресованих у тридцяті роки XX століття.

За розсекреченими матеріалами архіву Служби безпеки України, 23 грудня 1937 р. військовий прокурор Київського військового округу Калошин затвердив постанову та підписав ордер на проведення обшуку й арешту В. М. Верховинця та утримання його під вартою в спецкорпусі Київської тюрми [461, с. 1]. Після двотижневих допитів і катувань педагога оперуповноваженим IV відділу УДБ НКВС УРСР Ізмайловим була винесена постанова про висунення йому обвинувачення у злочинах, що передбачені статтями 54-6, 54-8 і 54-11 КК УРСР [461, с. 8]. У затвердженому 10 квітня 1938 р. звинувачувальному висновку наголошується на тому, що В. М. Верховинець, начебто, займався активною боротьбою проти Радянської влади впродовж двадцяти років її існування, здійснював шпигунську діяльність на користь Австро-Угорщини (1906–1916) і Польщі (1925), організовував у Полтаві повстанський антирадянський виступ (1919), брав участь у контрреволюційній діяльності української автокефальної церкви (1923–1926), відновив повстанську організацію в Полтаві й водночас установив зв'язок із активістами націоналістичної організації в Харкові (1928–1930), завербував у націоналістичні організації дев’ять осіб, зібрав шпигунські матеріали по Далекосхідній Особливій армії та передав їх співробітникам польської розвідки, підтримував терористичні методи боротьби проти партійних та урядових керівників, проводив підривну роботу на культурному фронті. У виявлених протоколах допитів міститься

безліч викривлених фактів і безглуздих звинувачень, бездоказовість і абсурдність яких є очевидними.

Виїзна сесія Військової Колегії Верховного Суду СРСР 10 квітня 1938 р. в м. Києві заслухала справу В. М. Верховинця в закритому судовому засіданні без участі звинувачення і захисту, без виклику свідків. Військова Колегія «присудила Верховинця-Костіва Василя Миколайовича до вищої міри кримінального покарання – розстрілу з конфіскацією всього належного йому майна». 11 квітня 1938 р. В. М. Верховинець був розстріляний.

Отже, у період педагогічної та культурно-просвітницької роботи з мистецькими колективами (1930–1938) новаторські ідеї В. М. Верховинця повною мірою реалізувались у музичному й хореографічному українському мистецтвах. До визначних здобутків цього періоду належать: започаткування українського сценічного жанру – театралізованої пісні; організація художнього колективу нового типу – ансамблю «Жінхоранс»; створення першого національного балету «Пан Каньовський», постановка «Лондонського гопака».

Тривалий час ім'я і спадщина В. М. Верховинця були офіційно заборонені. Проте прогресивні українські педагоги й митці не припиняли користуватись його науково-методичними працями та впроваджувати провідні інноваційні ідеї в практику життя.

За численними позовами громадян у період «хрущовської відлиги» розпочався процес повторного розгляду справ безвинно засуджених і знищених за часів культу особи людей. 7 липня 1957 р. з ініціативи К. Ф. Данькевича та за підтримки Л. М. Ревуцького, Б. М. Лятошинського, М. І. Вериківського Спілка радянських композиторів України звернулась до військового прокурора Київського Військового округу з проханням «розглянути справу репресованого музичного діяча Верховинця В. М. на предмет реабілітації його як чесного радянського громадянина, який нічим не скомпрометував себе ні в творчій, ні в громадській діяльності» [461, с. 157]. Позитивні відгуки про митця надали слідчім колишні артистки «Жінхорансу» А. Елетко, М. Павловська, В. Шап, скульптор і режисер І. Кавалерідзе, поет В. Сосюра. Військова Колегія Верховного Суду СРСР на засіданні 25 квітня 1958 р., додатково перевіривши матеріали справи Верховинця-Костіва Василя Миколайовича та погодившись із висновком Головного військового

прокурора, визначила: «Вирок Військової Колегії Верховного Суду СРСР від 11 квітня 1938 р. щодо Верховинця-Костіва Василя Миколайовича в зв'язку із знов виявленими обставинами відмінити та справу на нього припинити за відсутністю складу злочину» [461, с. 162].

Із приходом нової доби відродилося добре ім'я Василя Верховинця, неодноразово перевидавались його музичні твори і теоретичні праці, упроваджувались провідні педагогічні ідеї. На його честь у 1966 р. на будинку Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка була встановлена меморіальна дошка, названі вулиці в Полтаві, Києві, Старому Мізуні. Погруддя педагога роботи скульптора С. Британа встановлені в Старомізунській середній школі, краєзнавчих музеях міст Полтави і Болехова Івано-Франківської області. За рішенням Паризької сесії ЮНЕСКО ім'я В. М. Верховинця занесене до календаря цієї організації: він був оголошений міжнародним ювіляром 1980 р. 100-річчя від дня народження видатного педагога і митця широко відзначалось у нашій країні та за кордоном. Урочисті заходи відбулись у Полтаві, Києві та Москві. Ювілейний вечір у Малій залі Московської консерваторії організував і провів народний артист СРСР І. С. Козловський. 10 липня 1988 р. в селі Старий Мізунь Долинського району Івано-Франківської області відбулась офіційна церемонія відкриття пам'ятної стели з барельєфом В. М. Верховинця (скульптор В. Лендєл).

Боляче усвідомлювати, що так трагічно обірвалось життя видатного українського педагога і митця, великого патріота і громадянина Василя Миколайовича Верховинця. Утім, його «життя, творча діяльність, пісня в культурі нашої Вітчизни, в серці народнім світлі й незабутні» [409, с. 8].

1.2. Становлення музичних традицій у Полтавському державному педагогічному інституті імені В. Г. Короленка (1934–1980 рр.)

У серпні 1933 р. Полтавський інститут соціального виховання перетворився на педагогічний інститут з чотирирічним терміном навчання. У виші функціонували фізико-математичний, природничо-географічний, історичний, мовно-літературний факультети та дошкільний відділ, а також кафедри історії, педагогіки, дошкільного

виховання, політекономії, діалектичного матеріалізму, мовознавства, літератури, математики, фізики, хімії, політехнізму, кафедру агрономічних наук. Отже, спеціальної кафедри музики або мистецтвознавства в 30-ті рр. XX століття не існувало. Проте, продовжувався розвиток мистецьких традицій, започаткованих В. М. Верховинцем, у позааудиторній виховній роботі, яка є одним із важливих складників професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів. Проблема організації позааудиторної роботи у вищих навчальних закладах України не нова. Ще в 1918 р., виступаючи з лекціями в Київському університеті, Софія Русова зазначила, що навіть найкращий навчальний заклад без позааудиторної освіти не принесе корисних наслідків (Г. В. Троцко).

Струнний ансамбль інституту. 1938 р.

За радянських часів у змісті позакласної музично-виховної роботи домінувало відзначення так званих «червоних днів календаря» (День Жовтневої революції, Міжнародний День солідарності трудящих, День Червоної Армії тощо). З нагоди державних дат традиційно проводилися вечори художньої самодіяльності, де грав духовий оркестр, струнний ансамбль і оркестр народних інструментів, співали інститутський хор і солісти, драматичний гурток демонстрував театральні мініатюри тощо.

Як зазначають автори монографії «Полтавський державний педагогічний університет імені В. Г. Короленка: історія і сучасність»

[413] у виші широко практикувались заходи культурно-просвітницького характеру: лекції, відвідування та обговорення театральних вистав, кінофільмів, літературні й музичні вечори. Урочисто відзначалися ювілеї видатних письменників, зокрема, Максима Горького (1932 р.); щорічне вшанування Тараса Шевченка, де часто відбувалися вистави драматичного гуртка та виконувалися музичні твори українських композиторів на слова великого Кобзаря (М. Мусоргського К. Стеценка, Я. Степового, П. Чайковського), найпопулярнішими, безумовно були «Реве та стогне Дніпр широкий» Д. Крижанівського, «Заповіт» учителя хорового співу та керівника хору Полтавської духовної семінарії Г. П. Гладкого, багатюща шевченкіана визначного полтавця М. В. Лисенка, а також українські народні пісні на слова Тараса Григоровича («Лечу в неволі», «Бандуристе, орле сизий», «За байраком байрак», «Ой нема, нема ні вітру, ні хвилі», «У туркені, по тім боці», «Тече вода в синє море», «По діброві вітер виє» та ін.).

У закладі організовувалися зустрічі з полтавськими письменниками (П. Капельгородський, О. Ковінька, П. Ванченко, Ф. Жилко та ін.) та великі літературні виставки. Так, 1939 р. з нагоди 90-річчя з дня народження Панаса Мирного виставка мала кілька відділів і займала простору аудиторію. Тут експонувалися різні видання творів письменника, маловідомі фотографії, автографи, твори з дарчими написами, подаровані друзям, рідним, а також іншим письменникам, твори з авторськими поправками після їх видрукування, альбоми фотографій, зокрема фото М. М. Коцюбинського з власноручним написом «Своєму любимому письменнику вельмишановному Панасу Мирному. М. Коцюбинський. Чернігів, Р. 1898», на урочистостях виступив син письменника М. П. Рудченко.

До Полтави приїжджали видатні українські письменники П. Антокольський, О. Безименський, А. Головко, О. Новиков-Прибой, Л. Первомайський (1936 р.), а також поети П. Тичина та М. Бажан (1935 р.). Після виступів поетів відбувся великий концерт, у якому взяли участь кращі самодіяльні мистецькі сили Полтави. Інститутський хор і солісти під керівництвом М. Фісуна підготували для цього концертну програму з пісень на слова П. Тичини [413, с. 40–41].

Інститутський хор і його художній керівник заслуговують на окреме слово. Протягом 40 років незмінним керівником інститутського хору був ***Михайло Андрійович Фісун*** – відомий диригент, хормейстер, фольклорист, композитор, музикознавець, педагог, громадський діяч. Л. Я. Івахненко [416] розповідає, що він народився в Полтаві 11 липня 1909 р. Спочатку навчався в школі імені Панаса Мирного, де один рік учителем співів був відомий бандурист і диригент В. А. Кабачок. Продовжує своє навчання в середній школі №6 імені І. Я. Франка, серед перших викладачів якої були професор В. О. Щепотьєв, його сестра Марія Олександрівна, вчитель співів Г. Коронов, славнозвісні В. М. Верховинець і Ф. М. Попадич. Після закінчення школи в 1926-1927 рр. навчався в Полтавському музичному технікумі (так тоді називали музичне училище) у Ф. М. Попадича – прекрасного викладача хорового співу, сольфеджіо та основ диригування. М. А. Фісун брав участь у хорових колективах міста (хор музичного технікуму, хор учителів при Будинку робітників освіти), відвідуав репетиції та концерти хорової капели Полтави, керованої Ф. М. Попадичем, капели бандуристів під орудою В. А. Кабачка.

У 1928–1931 рр. навчався в Київському музично-драматичному інституті імені М. В. Лисенка, його викладачами були, зокрема М. О. Грінченко (історія музики та музична етнографія), Л. М. Ревуцький (фуга, аналіз музичних форм), В. Мерзляков (методика і практика постановки голосу), І. Ф. Белза (симфонічна інструментовка та оркестровка). При інституті діяли дворічні курси по підготовці бандуристів. Водночас М. А. Фісун відвідує й ці курси, де вчиться в учасника київської капели бандуристів Г. І. Андрійчика (перший рік) та у відомого бандуриста М. В. Опришка (другий рік). Згодом, деякий час він викладав бандуру в Київській другій профшколі, директором якої був хормейстер Г. Г. Верьовка. Факультативно Михайло Андрійович відвідує гру на народних інструментах, яку викладав майбутній професор Київської консерваторії М. М. Геліс, грав на мандоліні і брав участь в інститутському оркестрі народних інструментів. Крім того, бере участь у чоловічому хоровому ансамблі, в мішаному академічному хорі студентів. Після закінчення інституту та перебування в армії 1932 р. М. А. Фісуна направляють на роботу в Полтавське музичне училище, де він викладав гру на народних інструментах і був

керівником оркестру народних інструментів. Саме тоді його запрошують у педагогічний інститут для керування студентським хором [416].

Виступи хору прикрашали всі виховні заходи. Колектив перемагав на міських і обласних оглядах художньої самодіяльності, брав участь у першій Декаді українського мистецтва та літератури в Москві (1936) [413, с. 97], неодноразово відзначався на олімпіадах. Газета "Більшовик Полтавщини" 23 грудня 1936 р. писала: «Педінститут по праву може гордитися своїм хором (керівник т. Фісун). Почувається серйозне ставлення кожного учасника хору до своєї творчої праці» [413, с. 42].

З початком війни роботу педагогічного інституту було перенесено в приміщення партійної школи по вулиці Куйбишева (на цьому місці тепер знаходиться гімназія №6). У складних умовах навчально-виховна робота в інституті не припинялася. Протягом липня 1941 р. відбулися державні екзамени на мовно-літературному, фізико-математичному та природничому факультетах. Більшість випускників зразу ж пішла захищати Вітчизну. На початку вересня 1941 р. частина матеріальних цінностей була вивезена до міста Тюмені. 18 вересня 1941 р. Полтава була окупована німецько-фашистськими загарбниками. Щоб позбавити населення окупованої України освіти, рейхскомісар Е. Кох видав 31 серпня 1942 р. наказ про закриття всіх навчальних закладів, котрі охоплювали учнів віком понад 15 років, у тому числі й ВНЗ. Гітлерівські загарбники перетворили навчальний корпус і гуртожиток педагогічного інституту в солдатські казарми. Все навчальне обладнання, що залишилося в інституті, було пограбоване і знищене. За роки окупації майже половина книжкового фонду бібліотеки була знищена [413, с. 47–48].

23 вересня 1943 р. війська Степового фронту після напружених, кровопролитних боїв визволили Полтаву від гітлерівців. Водночас із відбудовою промисловості й міського господарства в Полтаві відновлювали свою діяльність навчальні заклади. Уже 21 жовтня 1943 р. РНК України прийняла постанову «Про поновлення роботи Полтавського та Сумського педагогічних інститутів». У рішенні говорилось: «1. Дозволити Народному Комісаріату освіти УРСР поновити роботу Полтавського та Сумського педінститутів. 2. Затвердити план прийому на перші курси: до Полтавського

педагогічного інституту – 180 осіб, до Сумського педагогічного інституту — 120 осіб. 3. Доручити Наркомфінансів та Наркомосвіти УРСР передбачити за касовим планом IV кварталу необхідні кошти на утримання Полтавського та Сумського педагогічних інститутів» [цит. за 413, с. 49–51].

Викладачі, студенти і працівники інституту активно включились у збирання коштів у фонд оборони країни. Вони збирали подарунки червоноармійцям і дітям-сиротам, здійснювали догляд за пораненими і хворими бійцями двох шпиталів. Протягом 1943/1944 н. р. викладачі інституту читали у військових частинах лекції, перед воїнами виступала студентська художня самодіяльність, влаштовувалися зустрічі студентів із воїнами-орденоносцями тощо.

У 1950/1951 н. р. в інституті працювало 4 колективи художньої самодіяльності, якими було охоплено 186 студентів. Усі мистецькі колективи брали участь у міському, танцювальна група – в обласному огляді самодіяльності, а студентка С. Лещук презентувала досягнення інституту на республіканському огляді художньої самодіяльності. Протягом 1953–1955 рр. мистецькі колективи інституту на міському огляді посіли перші місця (хор, акробатична група, декламатори, драматичний колектив, оркестр народних інструментів). Вони давали щороку 30 – 50 концертів. Агіткультбригади виїздили в колгоспи, неодноразово виступали у виробничих колективах і перед виборцями Полтави [413].

У 1955 р. було введено в експлуатацію головний корпус інституту, де розташовувався з-поміж інших і кабінет музики.

Особливо активізувалася художня самодіяльність інституту напередодні VI Всесвітнього фестивалю молоді та студентів 1957 р., який мав відбутися в Москві з 28 липня по 11 серпня в рік 40-ліття Жовтневої революції. Історія фестивалю така. Після закінчення Другої світової війни в Лондоні пройшла всесвітня конференція молоді за мир, на якій вирішено створити Всесвітню федерацію демократичної молоді. За її ініціативи почали проведення фестивалів молоді та студентів, які відбувалися один раз на два роки та проходили в різних країнах світу. Такі визначні події в Радянському Союзі планувалися ретельно, бо інтерес до нашої країни був надзвичайно високим: вперше після війни відкривалася «залізна завіса», тому постало завдання якнайкраще продемонструвати перед усім світом повоєнні досягнення, переконати людство в ефективності

соціалізму. На VI Всесвітньому фестивалі молоді та студентів взяли участь 34000 молодих людей із 131 країни світу, він став наймасовішим за всю історію фестивального руху.

Перед фестивалем було оголошено всесоюзне соціалістичне змагання серед студентської та робітничої молоді за право поїхати до Москви. Підготовка до фестивалю проходила під девізом зміцнення дружби народів. Фестиваль – грандіозне шоу, тому необхідно було створити відповідні соціальні, економічні, культурні, освітні умови для забезпечення високої якості підготовки та проведення інтернаціонального молодіжного заходу. Ймовірно, фестиваль став каталізатором для поліпшення стану мистецької освіти та виховання в країні. Так, 1956 р. після тривалого забуття урок співів був уключений до типового навчального плану середніх загальноосвітніх шкіл, поширювалася мережа колективів художньої самодіяльності, що вимагало належного кадрового забезпечення. З кінця 40-х–початку 50-х років музична освіта майбутнім учителям надавалася факультативно, а з кінця 50-х років учителя філологічних та історичних факультетів отримували додаткову спеціальність «співи» [50, с. 99].

У Полтавському інституті зросла кількість учасників художньої самодіяльності, поліпшився репертуар. На міському огляді оркестр народних інструментів, окремі виконавці – Є. Колганов, Г. Гаркавченко, Л. Півень – посіли перші місця й були нагороджені дипломами I ступеня; хор і танцювальна група –дипломом II, драматичний колектив – III ступеня. Серед кращих виконавців республіканського огляду художньої самодіяльності педагогічних вишів 1957 р. нагороджено грамотами Міністерства освіти УРСР та ЦК профспілки працівників освіти жіночий хоровий ансамбль педінституту (керівник Г. Пукалова) й окремі виконавці. Чотирьом учасникам художньої самодіяльності інституту було надано путівки на VI Всесоюзний фестиваль молоді в Москві [413, с. 68–69].

У Полтавському педагогічному інституті 1957 р. замість спеціальності «російська мова, література та історія» вводився новий для нашого інституту профіль «російська мова, література та співи». Це викликало потребу залучення до роботи викладачів теорії музики, гри на інструментах, співів. Завідувачами кафедри музики і співів були П. М. Горбенко (1957 – 1958) та Михайло Андрійович Фісун (1958 – 1966). Для забезпечення підготовки вчителів музики та співів

було придбано 9 фортепіано, 2 скрипки, 19 баянів, 90 народних інструментів [413, с. 61].

М. А. Фісун із академічною капелою Полтавського державного педагогічного інституту (1959 р.).

З перших днів Великої Вітчизняної війни, продовжує розповідь Л. Я. Івахненко [416], М. А. Фісун був командиром взводу батареї 25-го окремого зенітно-артилерійського дивізіону, сформованого в Полтаві для захисту міста від фашистів. У вересні 1942 р. в переддень грандіозних подій на Сталінградському фронті Михайло Андрійович за наказом політуправління почав підготовчу роботу з організації військового ансамблю пісні й танцю. Перший концерт ансамблю відбувся на острові Голодний під Сталінградом, у рідному полку, у 2-му дивізіоні. М. А. Фісун із ансамблем виступає у вогневих артилерійських позиціях, шпиталях, аеродромах, прожекторних точках та ін.

«...Після перемоги під Сталінградом, – розповідає Михайло Андрійович, – мені було доручено провести огляд-концерт художньої самодіяльності військових частин ПВО. Огляд відбувся в Бекетівці 31 грудня І943 р. і пройшов із великим успіхом. Збереглася програма огляду й рецензія на концерт, надрукована 1 січня 1944 р. у фронтовій газеті «Тревога». Пізніше наш ансамбль був реорганізований в ансамбль пісні і танцю південно-західного фронту військ ПВО» [цит. за 416]. Художнім керівником цього ансамблю призначається Фісун. Склад колективу налічував понад 60 виконавців: співаки, танцюристи, музиканти оркестру, майстри художнього читання. З цим ансамблем він пройшов тисячі кілометрів

фронтових доріг і зустрів День Перемоги. Заключні урочисті концерти ансамблю відбулися в м. Львові.

Після Великої Вітчизняної війни М. А. Фісун приїздить до Полтави (1946) і продовжує свою роботу в музичному училищі на посаді директора, через певний час його призначають художнім керівником Полтавської обласної філармонії (1954-1958), а згодом – завідувачем кафедри музики і співів ПДПІ імені В. Г. Короленка [416].

У Полтаві в ті часи не вистачало професійних музикантів, тому характерною особливістю кадрової політики Михайла Андрійовича як завідувача кафедри було залучення до роботи в інституті спеціалістів музичного училища, тому професорсько-викладацький склад постійно змінювався. Доц. М. О. Герасименко згадує, що на кафедрі працювали Н. П. Артамонова (вокал); П. А. Дондук (концертмейстер); А. Б. Сідак (керівник оркестру народних інструментів); О. П. Філатова (фортепіано); С. П. Шкарбан і В. О. Фененко (баян) та ін.

Незважаючи на плинність кадрів, за часів керівництва М. А. Фісуна організовані нові мистецькі колективи. Крім хору, оркестру народних інструментів, духового оркестру, студенти брали участь у симфонічному оркестрі, капелі бандуристок (керівник М. П. Ключнік – викладач диригування, хормейстер) [169].

Студенти пишалися своїм завідувачем кафедри – головним диригентом обласних свят пісні, який щоразу збирав біля шести тисяч співаків і 400 музикантів-оркестрантів.

Окрасою педагогічного інституту, безумовно, був хор під орудою М. А. Фісуна, репертуар якого складався з українських народних пісень в обробці керівника, його найкращих авторських творів на вірші Т. Шевченка «Одинокий човен», Л. Глібова «Стоїть гора високая», О. Олеся «Чари ночі», Л. Костенко «Журавлі» та «Ой, да на Івана», Д. Павличка «Син». Особливе місце в репертуарі належало патріотичним пісням, присвяченим Полтаві: «В милій Полтаві» на слова П. Ротача, «Понад рідним краєм» і «Пісня про Полтавщину» на слова А. Пашка, «Дума про Полтавську битву» та «Полтаво – юносте моя» на слова М. Пойдеменка. Студенти виконували героїчні марші про Велику вітчизняну війну, створені диригентом-хормейстером на тексти поетів-сучасників: «Ми слуги народу» на слова П. Нечаєва, «Сталінград» на слова В. Лебедєва-

Кумача, «Батько мій ставав до бою» слова М. Пойдеменка, «Пісня перемоги» на власний текст [225].

Крім мистецьких колективів, велась різноманітна за формою і змістом культурно-естетична виховна робота. Так, починаючи з 1965 р. в педінституті діяв університет культури (керівник – доцент О. А. Стасілюнас), який установив зв'язки з професіоналами музичних навчальних закладів і музеїв із метою організації для студентів лекцій-концертів, виставок творів живопису тощо. На природничому факультеті функціонували естетичні клуби в кожній академічній групі («Колорист», «Едельвейс», «Горизонт»). На щомісячних засіданнях клубів вивчалася творчість класиків літератури, композиторів, видатних художників, улаштовувались диспути на мистецьку тематику [412, с. 95–96].

Випускники тих років досягли високих результатів у професійній науковій, педагогічній і мистецькій діяльності. Так, першою випускницею кафедри музики і співів була ***Алла Микитівна Бойко*** (1957–1962) – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, завідувачка кафедри загальної педагогіки та андрагогіки ПНПУ імені В. Г. Короленка, заслужений діяч науки і техніки України.

Алла Микитівна – вчений-експериментатор із інноваційної педагогічної діяльності, під її керівництвом впроваджується в практику розроблена нею оновлена парадигма виховання, інтернаціональна тьюторська технологія навчання у вищій школі, андрагогічні основи підготовки фахівця та ін.; ведеться наукове узагальнення і розповсюдження взірцевого досвіду вчителів і керівників шкіл, обґрунтовано процес відбору й упровадження досягнень педагогічної науки, технологій і перевіреного досвіду в масову практику навчання і виховання.

Вона автор близько 500 наукових праць, із них – 12 одноосібних монографій і посібників: «Оновлена парадигма виховання: шляхи реалізації (підготовка вчителя до формування виховуючих відносини з учнями)» «Григорій Ващенко: альтернатива поглядів і оцінок», «Індивідуальні тьюторські завдання для самостійної роботи студентів II-V курсів (інтегрований курс теорії та історії педагогіки)», «Виховання людини: нове і вічне» та ін.

Професор-педагог створила авторську наукову школу, підготувала до захисту понад 30 кандидатів і докторів наук, розробила в педагогіці ключовий науковий напрям модернізації освіти – формування в навчальних закладах системи педагогічно доцільних суб'єкт-суб'єктних відносин. А. М. Бойко – голова спеціалізованої вченої ради К 44.053.01 ПНПУ імені В. Г. Короленка. За її ініціативи, участі й редакції розроблено навчальні плани, програми і посібники з педагогіки, інноваційні нормативні та елективні курси.

Про ставлення знаного професора до навчання музики в педагогічному інституті пишуть її учні: «У ці роки Алла Микитівна багато часу віддавала музиці, захоплювалася грою на народних інструментах, брала участь у ансамблі бандуристок, яким керував талановитий педагог-музикант М. П. Ключнік. Тут сформувалася в неї глибока любов до народних пісень, знає їх безліч, любить співати» [403, с. 9].

Закінчив історико-філологічний факультет педагогічного інституту (1964–1969) та здобув кваліфікацію «учитель російської мови, літератури і музики» ***Володимир Олексійович Сліпак*** – відмінник освіти України (1987), заслужений працівник культури України (2002), нагороджений Почесною Грамотою Президії Верховної ради України за вагомий внесок у розвиток і пропаганду музичного мистецтва (1988), Почесною грамотою МОН України (2004).

Він працював старшим лаборантом кабінету естетичного виховання в alma mater (1968–1972), який відповідав за організацію художньої самодіяльності інституту; директором музичної школи, методистом із творчої роботи, відповідальним секретарем обласного відділення Музичного товариства України (1972–1993); методистом Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти та заступником голови Національної Всеукраїнської музичної спілки (1993–2008). В. Сліпак – відомий композитор, автор збірок «Пісні рідного краю», «Спасибі Вам, мамо», «Мелодії кохання» та ін. [417].

Володимир Олексійович згадує: «На жаль, мені довелося виконати неприємну місію при закритті музичної кафедри:

передавати музичні інструменти до Ніжинського педагогічного інституту, бо саме на нас Міністерство освіти припинило існування музичного відділення!» 3 вересня 1966 р. вийшла Постанова ЦК КПРС «Про міри покращення підготовки спеціалістів і вдосконаленню керівництва вищою та середньою спеціальною освітою в країні» за №729, згідно з якою інспектувалися умови професійної підготовки вчителів певної спеціальності та визначалися відповідні базові виші. У той період Полтавський педагогічний інститут визнано провідним у підготовці вчителів-філологів. Із 1966 р. на російському відділі філологічного факультету навчалися студенти з Узбекистану, а з 1971 – з Казахстану. Щороку в педінституті відзначались дні Казахської й Узбецької РСР. 1969 р. був створений вокально-інструментальний ансамбль «Дружба», в якому брали участь українці, казахи, узбеки. Понад 350 концертів дав цей популярний колектив для населення міста та області. Солісти ансамблю Іван Делія й Нуріддін Марупов за виконання українських і узбецьких пісень на заключному огляді республіканського фестивалю самодіяльного мистецтва були відзначені срібними медалями лауреатів [413, с. 93].

З 1966 по 1981 рр. кафедри музики і співів як структурного підрозділу навчального закладу не існувало, її функції на себе перебрав кабінет естетичного виховання, а з 1968 р. – факультет громадських професій (далі – ФГП). Деканом факультету як інноваційної форми підготовки спеціалістів була старший викладач Н. Д. Волкова [413, с. 92]. Ідея створення ФГП на початку 60-х років належить комсомольським організаціям педагогічних і сільськогосподарських вищих навчальних закладів країни, який узагальнено в Положенні про факультети громадських професій вишів Міністерства вищої та середньої освіти СРСР (1973). Провідною метою ФГП була підготовка майбутніх спеціалістів нового типу, які б мали високий ідейно-політичний, моральний, художньо-творчий, емоційно-естетичний рівень, що забезпечував активну суспільну діяльність молодих спеціалістів [420].

За двадцятирічний період існування ФГП вдосконалилась його структура, збільшився контингент слухачів. Якщо в 1968 р. на факультеті навчалось 814 студентів, то в 1978 р. – вже 2125. На початок свого існування ФГП мав 5 відділень, а в середині 1980-х років – 11. Тут слухачі опановували професії лекторів, керівників

художньої самодіяльності, інструкторів фізичної культури тощо. Студенти одержували спеціальні посвідчення про закінчення ФГП. Протягом 1969 – 1988 рр. ФГП закінчили 9223 випускники інституту, багато з них зарекомендували себе активними громадськими працівниками [413, с. 92].

Громадську професію студенти набували в процесі позааудиторної роботи, зокрема в гуртках, клубах і колективах художньої самодіяльності, сектор яких щороку розширювався. Так, у 1967–1969 рр. академічною хоровою капелою керував ***Григорій Семенович Левченко***. Тоді ще ніхто й не передбачав, що саме цей молодий талановитий хормейстер презентуватиме ПНПУ імені В. Г. Короленка на європейських культурних просторах. За високий рівень виконавської майстерності в короткий термін академічна хорова капела під орудою Григорія Семеновича здобула звання народної, двічі нагороджувалася золотими медалями на республіканських оглядах і фестивалях художньої самодіяльності, стала дипломантом Першого все союзного фестивалю самодіяльної народної творчості трудящих, а її керівник отримав почесне звання заслуженого працівника культури України (1969). Але, за словами В. М. Гайдамаки, нетактовне і некомпетентне втручання у творчу діяльність колективу, нав'язування керівникові принципів тенденційного добору репертуару змусили Григорія Семеновича піти з інституту [412].

Згодом хорову капелу очолив викладач Полтавського музичного училища імені М. В. Лисенка диригент-хормейстер ***Григорій Єрмолайович Гнатенко*** (1974-1981). У різні роки він працював викладачем музики і співів Радіонівської загальноосвітньої школи (1960-1961), Семенівської дитячої музичної школи (1965–1970), дитячої музичної школи №1 м. Полтави, заступником директора ДМШ №4 м. Полтави (1970), старшим інспектором обласного управління культури музичних навчальних закладів області (1970–1973), заступником директора з навчальної роботи (1973-1976) та викладачем музичного училища (1976–1993). Григорій Єрмолайович керував народним вокально-танцювальним ансамблем «Лтава» полтавського міського Будинку культури, студентським хором Полтавського медичного інституту та народною хоровою капелою педагогічного інституту (1974–1981).

У хоровій капелі було 100 учасників, переважно студенти філологічного та історичного факультетів. Митець намагався у своїй роботі з майбутніми вчителями «…уважно ставитися до пісенного фольклору, бути вірним традиціям української народної пісні, прагнучи її засобами висловити найпотаємніші людські почуття...» [цит. за 225, с. 7].

Репертуар народної хорової капели був різноманітним: В. Моцарт «Dies ire», А. Лотті «Miserere», П. Чеснокова «Пізня осінь», Ф. Шуберта «Літній вечір», В. Рунова «Великій партії слава», але основу репертуару складали українські народні пісні «Зеленая та ліщинонька», «Ой, устану я в понеділок», «Щедрик» в обр. М. Леонтовича, «Ой дуб, дуба» в обр. М. Ракова, «На в городі калина» в обр. М. Лисенка.

У 1974–1978 рр. у хоровій капелі стояли поряд студенти історичного факультету Михайло Герасименко та Олексій Нестуля. Сьогодні О. О. Нестуля – доктор історичних наук, професор, ректор Полтавського університету економіки і торгівлі, який у своєму навчальному закладі дбає про мистецько-творчі колективи [196, с. 58]. М. О. Герасименко – доцент кафедри музики ПНПУ імені В. Г. Короленка. Наталія Леонідівна Безобразова, полковник міліції, згадує про керівника: «Григорій Єрмолайович Гнатенко прагнув до того, щоб кожен учасник повністю розкрив свої індивідуальні можливості. Спів мусить створювати враження, начебто пісня вилітає з грудей одного могутнього організму. Жоден голос не повинен загубитися, і водночас всі голоси мають злитися в один пісенний потік» [цит. за 225, с. 7–8].

Крім вищеназваних мистецьких колективів, діяли університет культури (з 1965) під орудою доцента О. А. Стасілюнас; чоловічий хор історичного факультету, оркестр народних інструментів, естрадний вокально-інструментальний ансамбль природничого факультету «Емпіреї» та ін. Організацією роботи колективів художньої самодіяльності опікувалася М. І. Малич – відповідальна від ректорату за естетичне виховання студентів [413, с. 97].

Протягом 1970 – 1976 рр. при інституті працювала аматорська оперна студія під керівництвом актора П. І. Захарова. Її солісти – викладачі та студенти А. Я. Волок, О.Ф. Ганич, В. Снігуренко, Є. Деримарко, М. Герасименко, В. Пулинець під керівництвом актора П. І. Захарова здійснили постановку опер «Запорожець за Дунаєм»

С. С. Гулака-Артемовського, «Наталки Полтавки» М. В. Лисенка, «Катерини» М. М. Аркаса, фрагментів із опери П. І. Чайковського «Євгеній Онєгін» [413, с. 97]. М. О. Герасименко зізнається, що провідні арії з цих опер назавжди залишились у його концертному репертуарі [196, с. 57].

Принципово нова епоха в естетичному вихованні студентів педагогічного інституту розпочалася за часів ректорства ***Івана Андрійовича Зязюна*** (3.03.1938 – 27.08.2014) – доктора філософських наук, професора, академіка НАПН України, засновника Інституту педагогічної освіти та освіти дорослих НАПН України, заслуженого працівника вищої школи УРСР. Він вважав художню самодіяльність найдійовішим засобом формування педагогічної майстерності майбутніх учителів і понад 40 років досліджував проблеми становлення духовно розвиненої, інтелектуально загартованої, емоційно багатої, естетично спрямованої, креативної особистості педагога на засадах гуманізму, Педагогіки Добра, яким присвячено понад 1100 наукових і методичних праць ученого-філософа і педагога [415; 428].

Іван Андрійович особисто переймався створенням таких прославлених народних колективів, як: український народний хор «Калина» під орудою заслуженого працівника культури України Г. С. Левченка (1979), де ректор співав протягом року; академічна хорова капела, ансамбль танцю «Весна», ансамбль бального танцю «Грація». Наприкінці 1980-х років у 20 загальноінститутських і факультетських колективах художньої самодіяльності (чоловічий хор історичного факультету, жінхоранс факультету підготовки вчителів початкових класів, оркестр народних інструментів, естрадні ВІА «Емпіреї» та «Вікторія», капела бандуристок та ін.) брали участь близько 900 викладачів і студентів [413, с. 97], тому педагогічний інститут неофіційно називали й сьогодні називають філармонією.

Важливою подією для становлення кафедри музики стало заснування 1977 р. факультету підготовки вчителів початкових класів (відповідно до наказу № 6 від 11.02.1977 р. ректора інституту І. А. Зязюна) [54, с. 17–18]. На факультеті була лише одна кафедра педагогіки і методики початкового навчання, з якої ніби із зернини виріс професорсько-викладацький склад найпотужнішого факультету педагогічного університету. Так, сучасну кафедру музики представляла Н. М. Зікун, яка спочатку працювала акомпаніатором

(1977), старшим лаборантом кафедри педагогіки та методики початкового навчання (1978) та асистентом цієї кафедри (1979) [54, с. 25]. З першого року існування факультету 60 його студентів стали учасниками колективів художньої самодіяльності таких, як: жіночий хор (54 особи), вокальний ансамбль (12 осіб), гурток навчання гри на гітарі (11 осіб), танцювальний гурток (14 осіб), вокальне тріо, квартет, дует [54, с. 21].

Отже, передумовами створення сучасної кафедри музики є:

1) реалізація в процесі професійної підготовки майбутніх учителів потужного виховного потенціалу мистецтва як засобу формування особистості в аудиторній та позааудиторній виховній роботі;

2) збереження, збагачення й розвиток традицій художньо-естетичного виховання молоді, започаткованих фундаторами Полтавського інституту народної освіти;

3) періодичне функціонування в рамках педагогічного інституту мистецьких кафедр, які вирішували широкий діапазон завдань професійної підготовки майбутнього вчителя – мистецтвознавчої (1920–1932); кафедри музики і співів (1957–1966);

4) підтримка в інституті структурних підрозділів (кабінет естетичного виховання, університет культури, естетичні клуби, факультет громадських професій), які відповідали за організацію художньої самодіяльності в навчальному закладі;

5) наявність висококваліфікованого керівника в особі Г. С. Левченка, здатного створити нову кафедру, визначити стратегічні орієнтири її подальшого розвитку, організувати викладачів на вирішення широкого діапазону завдань професійної підготовки майбутніх учителів музики.

1.3. Єдність традицій та інновацій у мистецько-педагогічній і менеджерській діяльності професора Г. С. Левченка

Понад півстоліття на видноколі української культури сяє яскрава зоря таланту видатного митця, педагога Григорія Семеновича Левченка. Велика жага маестро до праці, любов до людей і, звичайно, до української пісні запалили серця тисяч його вихованців – учасників очолюваних ним хорових колективів. Життєвим кредо майстра є слова Лесі Українки: «Будь гарячим або холодним, але не

теплій». Велика душа Вчителя горить у прагненні долучити своїх учнів до чистих джерел української культури, виховати в них любов до високого мистецтва, відданість своїй країні, своїй землі. Він знає, уміє, надихає, захоплює, прагне підняти кожного до найвищих висот буття, відроджуючи й зберігаючи українську пісню, утримуючи зв'язок поколінь.

Спекотне літо голодного 1933… Палюче сонце… Золоте зерно стиглого колосся ось-ось падатиме на землю… Царює пора жнив. Земля в апогеї материнства… Ледь помітною серед хлібів стежкою помалу йдуть дві жінки. Одна помітно відстає, час від часу зупиняючись для відпочинку. Вона вагітна. Позаду кількаденні мандри до сусіднього села Сасинівки, що на Пирятинщині, у пошуках чогось їстівного. До рідного села Грабарівки зовсім недалеко, аж раптом та, що при надії, зупинившись, з тривогою поглянула подрузі в очі: «Не дійду, мабуть, доведеться тут родити!» Жінка подалася за допомогою до людей, а Марфа (так звали породіллю) стала тоді втретє матір'ю й уперше повитухою для власного сина (самій довелося перерізати пуповину склянкою, розбивши пляшку з водою!). Синьоокого, голосистого і, либонь, щасливого хлопчика (коли судилося вижити у такий страшний і жорстокий час!) нарекли Григорієм – одним із найпопулярніших українських чоловічих імен, яким і до сьогодні рясніють народні пісні. Ті пісні й стануть його життєвою долею. Почуті ще в сповиточку, вони бентежитимуть його чуле до краси серце, манитимуть з усіх доріг, будуть його покликанням і мукою, незрадливою любов'ю й спасінням, Парнасом і Голгофою. Вони увінчають його сивину короною слави й визнання!..

12 серпня 1933 р. в пік зорепаду на небі спалахнула нова зірочка, а на землі з'явилася ще одна людина – майбутній хормейстер і диригент, слава й гордість Полтавської землі Григорій Семенович Левченко. Він прийшов у цей світ, аби плекати українську пісню – красу й велич рідного народу, незрівнянне диво його незбагненно прекрасної душі!..

Дитячі роки хлопчика пройшли в Грабарівці – невеличкому селі на межі Полтавської й Чернігівської областей. Запилені вулиці, устелені споришем двори, чепурні хатки під соломою. Над ярочком – оселя коваля Семена Левченка, дбайливо побілена невсипущою трудівницею Марфою Митрофанівною. Батьки з ранку до вечора в колгоспі. Хлоп'я нікому забавляти. Перекинутий ніжками вгору

стілець, а в ньому маленький Гриць. Ось таким був тогочасний манеж… Коли підріс, увесь безмір українського степу ліг до його ніг! Напівголодне, босоноге дитинство. Скільки в ньому було хвилюючого, незабутнього!.. Росяні трави літніх ранків і пекуче сонце в степу, випасання корів із друзями-шибайголовами, перегони на неосідланих конях, веселі й жваві хлоп'ячі забави.

А ще пісня, музика, яку шукав скрізь, прислухаючись до всього, що здатне звучати. Одного разу підійшов до чавунної бочки з водою і, вдаривши по ній палицею, почув дивне відлуння, що нагадувало церковний дзвін. Не втримався – повторив знову, аби тільки чути чарівливий, легкий звук, який розлягався навсібіч. За такою забавкою застали сина перелякані батьки, які прибігли аж із колгоспного лану, подумавши, що трапилася пожежа і хтось кличе на допомогу.

Сім'я Левченків

Випасаючи з хлоп'ячим товариством череду, не раз здіймав очі догори, шукаючи у небесній блакиті ледве помітну цяточку жайворонка: такий дрібнюсінький, ледь помітний, а срібні дзвони голосочка всіяли все поле! А влітку на вишню, що росла під його вікном, прилітала іволга й будила своїми дивними піснями. Як у казці!..

1941 рік. Війна. Восьмирічний Гриць залишився з мамою удвох: батько на фронті. Бомблять Пирятин – багряне сяйво вибухів на все небо. Пам'ятає, як решетив землю кулеметними чергами німецький ас, загнавши їх із матір'ю під стріху сільмагу… Довгоочікувані листи від батька, голосіння вдів над похоронками, сумні жіночі посиденьки, коли тривожні розмови нараз злітали такою тужливою піснею, що, здавалося, зупиниться серце…

Дев'ятирічним хлопчаком Григорій уже був колгоспником: працював погоничем біля коней, що тягли жатку, невипадково названу в народі «лобогрійкою». Піт заливає очі косарям і малому Грицю, поки непритомний впав під ноги коням. Дякувати Богу, не затоптали. Очуняв – і знову в поле: носити воду в'язальницям. Попухли сколені стернею ноженята, та на це тоді ніхто не зважав. Було важко і дорослим, і дітям. Через багато років Григорію

Семеновичу запропонують знайти свідків, щоб офіційно підтвердити роботу в колгоспі під час війни. Як-не-як – пільги! Посоромився й не став цього робити…

Батько повернувся з війни інвалідом. Усе село засумувало: гарним ковалем був Семен! Батькової пенсії вистачало лише на одну хлібину. Тому, закінчивши семирічку, Григорій вирушив до Ладанського ремісничого училища здобувати майбутню спеціальність. Ці роки навчання стали для нього школою життєвого гарту, адже підлітки не тільки навчались, а й одночасно працювали на заводі. А головне для тих важких післявоєнних часів – мали ремісничу форму й безкоштовне харчування.

Отримавши спеціальність токаря і попрацювавши деякий час на військовому заводі в Чернігові, Григорій вирушає до двоюрідного брата в місто Камінь-Каширський, що на Волині. Там юнака з відмінною фізичною підготовкою взяли на роботу викладачем фізвиховання в місцеве медучилище. У вільний від роботи час – художня самодіяльність. Природна музична обдарованість дозволила обійняти посаду інспектора районного відділу культури. Під час одного з концертів і познайомився юнак з викладачем музики місцевого педагогічного училища (майбутньою народною артисткою України, професором Львівської консерваторії) Марією Яківною Байко, яка кардинально змінила його життєвий шлях. Розгледівши в хлопцеві не просто любов до музики, а й природне обдарування, вона настійно рекомендувала Григорію отримати музичну освіту. Григорій Левченко повернувся до Полтави й у 1953 р. вступив до Полтавського музичного училища імені М. В. Лисенка.

Григорій Левченко

Але вже через місяць навчання матеріальні нестатки привели юнака до військкомату: призовник Григорій Левченко просився туди, де б обов’язково можна було опанувати нову спеціальність. Прохання задовольнили – направили у військову авіаційну школу механіків, яку Григорій закінчив успішно. Але це було не для нього. Романтика неба не давала спокою. Подавав рапорт за рапортом із проханням направити на навчання до школи повітряних стрілків-радистів.

Врешті-решт його бажання було виконано. Здійснилася юнацька мрія: він полинув у небо. До демобілізації літав на перших вітчизняних реактивних бомбардувальниках Іл-28. І тут він теж був найкращий і в навчанні, й у військовій підготовці! А небо він згадуватиме потім усе життя… Ні, не сумуючи за ним, а як щось ясне й високе, до чого тягнеться душа. А сни, у яких він літає, сприйматиме як добрий знак і прихильність долі… Здібному учльоту пропонували залишитися в армії, пророкували блискучу кар'єру військового, але він повернувся до … музики, до її неосяжних небес!

У 1956 р. колишній стрілок-радист Г. С. Левченко знову сів за студентську лаву. Не маючи початкової музичної освіти, Григорій зустрівся з неймовірними труднощами. Не раз відчував на собі іронічні погляди декого з одногрупників, адже за парту з ними сів переросток у буквальному розумінні цього слова, та ще й грамоти музичної не знав! Щоб наздогнати пропущене, довелося працювати з шостої ранку до півночі щодня, не маючи ні вихідних, ні свят. Підірвав здоров'я, потрапив до лікарні, але наполегливість у навчанні, одержимість дали незабаром утішні результати: стипендія імені М. В. Лисенка вже після першого курсу, фото кращого студента – на дошці пошани закладу.

У 1957 р. Г. С. Левченку пропонують очолити жіночий хор Полтавської швейної фабрики. Молодий, ще не дипломований музикант не перестає вражати викладачів навчального закладу своїм талантом і наполегливістю. Хор виступає на кращих сценах міста, посідає призові місця та одержує схвальні відгуки на оглядах художньої самодіяльності.

1960 рік. У руках диплом із відзнакою Полтавського музичного училища й направлення до Київської консерваторії. Г. Левченко стає перед вибором: навчатися далі чи йти працювати? Бажання стати студентом консерваторії було величезним, та вирішив працювати, адже й так багато часу згаяв, шукаючи своє покликання. Від направлення на посаду директора Гадяцької музичної школи відмовився (адміністративна робота не приваблювала), отримав пропозицію працювати хормейстером у Полтавському драматичному театрі імені М. В. Гоголя, але доля розпорядилася інакше.

Г. С. Левченко починає роботу в самодіяльному колективі «Решетилівські вишивальниці». Він швидко відроджує колектив. Молодий початківець завойовує любов і повагу учасниць колективу,

а хор стає одним із кращих на Полтавщині. Перші спроби хормейстерської роботи виявляються вдалими. Душа молодого маестро, ще змалечку осяяна любов'ю до пісні, радіє можливості пропагувати українське народне мистецтво, а в серці молодого музиканта запалюються перші вогники успіху.

Талант і професіоналізм керівника не залишився непоміченим. Після успішного виступу «Решетилівських вишивальниць» на обласному огляді художньої самодіяльності хормейстеру Левченкові запропонували створити жіночий ансамбль пісні й танцю при Палаці культури Полтавської бавовно-прядильної фабрики. 1961 р. ним було засновано колектив «Горлиця». В архівних матеріалах тих часів знаходимо такі рядки: «Великий трудівник Григорій Семенович, не шкодуючи сил та часу, по 3-4 години щодня працює зі співачками «Горлиці», проводить заняття з підготовчою групою. І в тому, що так легко і красиво співає «Горлиця», його чимала заслуга. Дівчата охоче виступають під керівництвом свого хормейстера, а він, у свою чергу, вірить у їхні здібності та сумління». Керівник велику увагу надає добору репертуару, прагнучи, аби кожна пісня мала неповторний зміст та особливе емоційне забарвлення. Маестро робить свої перші кроки як композитор. Так, у пошуках твору виробничого спрямування натрапляє на вірш однієї з робітниць «Прядильниці-чудесниці», надрукований у місцевій газеті, та сміливо береться за написання музики до однойменної пісні. В результаті з'являється вокально-хореографічна композиція, яка стає невід'ємною складовою програм офіційних концертів обласного та республіканського рівнів. Пізніше, коли пісня стала популярною, відшукався й справжній автор слів – поет Андрій Пашко, поезію якого випадково видали під іншим авторством. Розпочинається творча дружба маестро з поетом, у результаті якої було створено низку прекрасних пісень («Буду милого ждать», «Ми прядильниці-полтавки» тощо), зокрема ноти вокальної мініатюри «Ми прядильниці-полтавки» опубліковано у збірнику пісень полтавських композиторів «Полтавські зорі», що вийшов друком у Києві в 1965 р.

Провідні митці міста відзначають високий рівень виконавської майстерності колективу. Виступи «Горлиці» на кращих сценах України приносять великий успіх. Колектив стає неодноразовим лауреатом республіканських та всесоюзних фестивалів. У художньо-методичному нарисі «Спогади Роздуми. Погляди. Поради» Г. С. Левченко, згадуючи ті часи, описує тернистий шлях набуття безцінного досвіду роботи керівника хору, свої невдачі, коли він уперше виборов право бути учасником заключного концерту переможців республіканського фестивалю, який відбувався в Жовтневому палаці м. Києва. Виступ було зірвано через помилку режисера, але маестро звинуватив себе за те, що не передбачив її. Григорій Семенович визнає й аналізує свої помилки як справжній учитель, який не задоволений на сто відсотків проведеним уроком і прагне вдосконалювати свою майстерність. Незначні прикрості губилися в морі успіхів маестро. 1965 р. ансамбль отримує звання «самодіяльного народного», згодом стає золотим лауреатом мистецького фестивалю-конкурсу в Києві. 1967 р. «Горлиця» здобуває срібну медаль Республіканського мистецького конкурсу, який відбувся в залі Київської філармонії. Тоді пісні «Горлиці» полонили чистотою й неповторною красою звучання не лише глядачів, а й вимогливе журі, яке очолював народний артист УРСР С. Козак.

Роботу з хором Григорій Семенович успішно поєднував із заочним навчанням на диригентсько-хоровому факультеті Ленінградської Вищої профспілкової школи культури (1963–1968) – одного з найвідоміших вищих навчальних закладів Радянського Союзу, заснованого 1926 р., де працював потужний викладацький колектив: із 250 викладачів 160 мали вчені звання докторів і кандидатів наук. 1969 р. Г. Левченко отримує звання заслуженого працівника культури України, згодом стає лауреатом премії обласного конкурсу самодіяльних композиторів Полтавщини.

1972 р. з ансамблем «Горлиця» підготовлено велику тематичну концертну програму під девізом «Дружба, братерство і єдність». До репертуару хорової групи включено українські, російські, білоруські, молдавські пісні. Знову успіх, нові дипломи, грамоти, нагороди й щира сердечна подяка глядачів. Великою нагородою колективу стала Обласна молодіжна премія імені П. Артеменка. Колектив гастролює містами України та за її межами – у Росії, Болгарії. До багатьох

концертів керівник випускав яскраво оформлені програми, які зберігаються в його багатому домашньому архіві (1965, 1966, 1969, 1971, 1976, 1977) [48].

Самодіяльний народний ансамбль «Горлиця»

У 70-х рр. минулого століття при «Горлиці» створено ансамбль старовинної пісні «Кант». Це був унікальний колектив, у якому керівник зібрав кращі жіночі голоси хору та додав чоловічий склад. Виступи ансамблю мали великий успіх і входили до програм звітних концертів «Горлиці». 1981 р. великим ювілейним концертом, присвяченим 20-літтю колективу, жіночий хор «Горлиця» поставив яскраву крапку у власній історії.

Ансамбль старовинної пісні «Кант»

1967 р. Г. С. Левченко, продовжуючи працювати з хором Полтавської бавовно-прядильної фабрики, приймає пропозицію ректора Полтавського педінституту М. В. Семиволоса організувати в навчальному закладі хорову капелу. Головні вимоги майбутнього художнього керівника колективу до адміністрації вишу були такі: проведення репетицій не менше трьох разів на тиждень у чітко визначений час і недопустимість із боку керівництва та викладацького складу університету відволікання учасників капели від участі в репетиціях. Цим він дуже здивував ректора, бо більшість

працівників цікавили – лише розмір заробітної плати і відсутність надмірних навантажень.

Самодіяльна народна хорова капела Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка, 1970 рік

Робота з академічним хором потребувала від керівника дещо нових специфічних умінь. Знання, отримані в училищі, не були підкріплені досвідом роботи з колективом класичного спрямування. Але песимістичні прогнози деяких «доброзичливців» щодо професійної неспроможності керівника не здійснилися. Ствердилися слова великого Людвіга ван Бетховена: «Для людини з талантом і любов'ю до праці не існує перешкод». Завдяки наполегливій роботі Г. С. Левченка, його непересічному таланту музиканта, хормейстера й організатора вже на другому році існування хорова капела ПДПІ імені В. Г. Короленка отримала звання самодіяльної народної та стала золотим лауреатом Всесоюзного фестивалю.

Репертуар капели був різноплановий: твори вітчизняної і зарубіжної класики, сучасних композиторів, обробки українських народних пісень. Сотні студентів, учасників капели, дякували вчителеві за можливість долучитися до світової скарбниці класичної хорової музики, відчути себе артистом. Молодь із великим задоволенням відвідувала репетиції, захоплюючись неосяжним талантом, майстерністю, людяністю керівника та відкриваючи для себе світ високого мистецтва.

До талановитого майстра йшли студенти (капела налічувала близько 120 учасників), відвідування репетицій збагачувало й давало

величезну естетичну насолоду. Дякували маестро за можливість відчути себе артистом, творити високе мистецтво. В обласній газеті «Зоря Полтавщини» студент педагогічного інституту О. Кулик писав: «Хорова капела удостоєна золотої медалі на республіканському фестивалі з нагоди 50-річчя утворення СРСР» [423]. Здавалося, ніщо не може затьмарити славу колективу, зупинити його стрімке професійне зростання. І все ж трапилося те, що було притаманне періоду, названому істориками застійним...

Міський будинок культури. Огляд мистецьких колективів. Заключним номером кожного концерту в 70-ті роки були традиційні «Широка страна моя родная» або «Ленін-партія-народ». Григорій Левченко дозволив собі нечуване: програму Полтавської області завершити піснею в обробці М. Леонтовича «Ой зійшла зоря», у змісті якої відображено історичні події XVII століття та оспівано Почаївську Божу Матір.

Після концерту з керівником капели вели розмову працівники відповідних служб, потім були неодноразові виклики на засідання парткому (хоч Григорій Семенович комуністом не був) із наказом читати тексти всіх виконуваних капелою пісень, згодом почалося добре сплановане цькування. Нарешті все це змусило маестро Левченка піти з інституту. Не турбувався за свій імідж чи авторитет, усвідомлював одне: важко буде без хору, без улюбленої роботи. Проте втратив не тільки це, а й житло, друзів. З ним боялися спілкуватися, аби самим не потрапити в опалу, адже «націоналіст»…

Він плив рікою любові, успіху й слави, але ніколи не зазнавався, навпаки, кожна перемога спонукала до ще напруженішої праці, надихала, але не породжувала зверхності в ставленні до людей. Не просто було залишатися самим собою, коли зламали крила, розтоптали душу, забрали пісню. Велика сила духу й упевненість допомогли йому витримати втрату роботи, житла, подолати розчарування й душевний біль. Проте знайшлася людина на життєвій дорозі Григорія Левченка, яка не злякалася тогочасних порядків і дала можливість опальному митцю творити прекрасне.

У 1974 р. директор Полтавського м’ясокомбінату Клара Сергіївна Задорожна запропонувала Г. Левченкові створити народний хор на очолюваному нею підприємстві. Так народився український народний хор «Барвінок».

Затьмарена душа митця ожила, вкотре спалахнула новими вогниками мрій, сподівань, натхнення, й маестро взявся до роботи: сформував колектив з понад 60 чоловік, виклопотав для занять хору нові спеціально обладнані кімнати, знайшов можливості закупівлі музичних інструментів для оркестру, пошиття костюмів тощо. Очолювати оркестрову групу колективу запросили молодого перспективного музиканта Миколу Жорнового (нині – заслужений працівник культури України, художній керівник українського народного оркестру «Мамай» Полтавської обласної філармонії). Робота закипіла, ентузіазм і відданість справі художнього керівника хору та його підопічних вражали. Директор м'ясокомбінату тішилася з педагогічного таланту хормейстера, а свідки тих подій схвально посміхалися – на виробництві налагодилася висока дисципліна. Причиною була заборона, встановлена Г. Левченком: особи в нетверезому стані на репетиції не допускалися. Як не дивно, але великий авторитет керівника та вечірній час занять колективу змусили працівників відмовитися від шкідливої звички. Звичайно, цьому раді були й родини хористів.

І знову успіх не змусив довго чекати: колектив швидко став багаторазовим переможцем конкурсів і фестивалів та отримав звання «народного». Хор запрошували з концертами в різні міста України, а 1975 р. колектив гастролював у Болгарії. Зоря творчості маестро засяяла з новою силою.

Народний самодіяльний хор «Барвінок»
Полтавського м'ясокомбінату

На одному з концертів колективу, що відбувався в Полтавському драматичному театрі імені М. В. Гоголя, побував щойно

призначений ректор Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка Іван Андрійович Зязюн – учений, доктор філософських наук, професор, а ще великий поціновувач художньої творчості. У той день він зрозумів, що зустрів майстра, чий талант стане щасливою зорею інституту, Полтави, України. Із благословення тодішнього Першого секретаря обкому партії Федора Трохимовича Моргуна, котрий порадив не звертати уваги на «доброзичливців» опального митця, І. А. Зязюн запросив Григорія Семеновича повернутися працювати до інституту. Так у 1979 р. був створений хор, який пізніше отримав назву «Калина».

Почався новий період у житті й творчості Г. С. Левченка: «Калина» стала його щасливою зорею. У 1981 р. колектив отримав звання самодіяльного народного. У тому ж році Григорій Семенович отримав звання заслуженого діяча мистецтв України, а з 1982 р. обійняв посаду завідувача кафедри музики і співів ПДПІ імені В. Г. Короленка.

Слід відзначити багатогранність і обшир наукових і мистецьких інтересів професора Левченка: хоровий диригент, композитор, фольклорист, педагог, режисер-постановник. А про те, що в кожному напрямку він досяг значних висот, говорять численні нагороди й відзнаки Григорія Семеновича: орден Миколи Чудотворця Фонду Міжнародних премій імені академіка М. А. Касьяна – за визначний внесок у примноження добра на землі (1997); відзнака Міністерства освіти і науки України – знак «Петро Могила» (2007), Почесна грамота Міністерства освіти і науки України (2007), Почесна грамота Міністерства культури і туризму України (2008), почесний знак Федерації професійних спілок України «За досягнення в аматорському мистецтві» (2008), відзнака ГУ МВС України в Полтавській області «Знак Пошани» (2009), орден «За заслуги» ІІІ ступеня (2009), тричі присвоєно звання «Відмінник освіти України». Загалом, за сумлінну працю Г. С. Левченко має 77 грамот, подяк, дипломів і свідоцтв; близько 30 нагрудних знаків.

Г. С. Левченко – лауреат Міжнародного відкритого Рейтингу популярності та якості «Золота Фортуна» (2001), лауреат Полтавської міської премії імені В. Г. Короленка (2006), лауреат Полтавської обласної премії імені Панаса Мирного (2007), почесний громадянин міста Кобеляки.

Григорій Семенович – автор біля 100 наукових праць: навчальних посібників («Хорове диригування», «Сольфеджіо на основі народних пісень Полтавщини», «Ой у лузі, та ще й при березі», «Стоїть гора високая», «Земле рідна моя», «Спогади, погляди, роздуми, поради», «Червона калина – полтавська земля», «Народні пісні Полтавщини») [68; 84; 93; 101; 114; 135; 136; 141; 152]; репертуарних збірників («Використання творів місцевих композиторів у творчих колективах», «На козака пригодонька» – лірико-драматична поема для мішаного хору, «Ой у лузі червона калина»); навчальних програм із хорового класу і хорового диригування, методичних рекомендацій і наукових статей [69; 74; 83; 109; 126; 185; 280–293]. Як композитор і фольклорист професор Левченко є автором і аранжувальником понад 50 музичних творів, випущено 19 компакт-дисків і 9 відео із записами славнозвісного колективу, 74 концертні програми й афіші.

Про Г. С. Левченка та його непересічний талант написано десятки статей у газетах, журналах, довідниках: «Митці України», «Імена України», «Хорове мистецтво та його подвижники», «Хто є хто на Полтавщині», «В піснях оспівана Полтава», «Їм крила дала Пирятинщина», «Історія Полтавського педуніверситету в особах», «The International Who's Who in Music and Musicians Directory» (Cambridge: The Biographical Center», 1996). Г. С. Левченко – герой книги «Сповитий вітрами» [412].

Педагог переконаний, що одним із найважливіших засобів формування особистості майбутніх педагогів є народна пісня, яка несе в собі багатство історії, вірувань і сподівань, думок і переконань українців. Усе своє свідоме життя митець прагне зберегти, передати молодому поколінню та примножити пісенне надбання свого народу. Вагомим складником особистісних якостей людей, що живуть на українській землі, є постійне спілкування й вільне володіння однією з найвизначальніших духовних цінностей українського народу – мовою. Вона вирізняється мелодійністю та глибиною, що зумовлено самою її природою. Митець наголошує: «Вийдіть у степ, вдихніть на повні груди повітря, настояне на запахах різновидів польових квітів, і ви збагнете, звідкіля в українців «грудний спів», співуча мова». Окрім того, знання мови народу, на землі якого живе людина (незалежно від національності) є проявом її вихованості й культури, ознака гідного громадянина держави. Отже, провідними цінностями в мистецько-

педагогічній діяльності Г. Левченка є Україна, мова, народне мистецтво, люди, яким він служить віддано, жертовно, до самозабуття.

В одній із найулюбленіших книг Г. С. Левченка – «Вічнику» Мирослава Дочинця – є такі слова: «Кожна ранкова зоря для мене є ніби новим життям… Поки йдеш, ти в дорозі. Навіть тоді, коли достеменно не знаєш, куди йдеш. Але йди. Бо се твоя дорога. Дорожи дорогою. Бо тільки вона може вивести на Путь…». Жага до праці й відданість своїй справі ведуть Григорія Семеновича шляхом творення великого мистецтва, збереження й розвитку культурних надбань свого народу, виховання в кожному учневі кращих людських рис. І жодного разу маестро не відступив із цієї Путі.

17 жовтня 2013 р. мистецько-педагогічна громадськість зарубіжжя й України, представники влади, колеги, учні, друзі вітали з ювілеєм професора Г. С. Левченка, творчий шлях якого розкривав документальний фільм «Життя, гідне людини». Запальні, величні, щиросердні пісні, супроводжувані відеосюжетом, захоплювали глядачів і запрошували поринути у вир подій минулого й сьогодення. Виснажливу, копітку, довготривалу (три роки!) роботу керівника й колективу лише над одним номером показала у своєму фільмі «Чарівна паличка» швейцарський режисер Катрін Азад. Його першими поціновувачами були викладачі кафедри музики й «калиняни», а через день (19 жовтня) – подивилися й учасники міжнародного фестивалю кіно «Молодість» (м. Київ), який відкрив український народний хор «Калина». У біобібліографічному покажчику, що вийшов друком у серії «Науковці університету», В. Гайдамака пише: «Українська народна пісня у виконанні хору «Калина» не має мовних бар’єрів. Краса, професіоналізм, щирість не залишають байдужими ні емоційних братів-слов’ян, ні педантичних німців, ні стриманих, на перший погляд, австрійців, ні темпераментних італійців, ані вишуканих швейцарців. Усі вони потрапляють у полон до художнього керівника колективу, який одним помахом руки, ніби в казці, переносить їх у дивосвіт українського мистецтва. Вони розуміють, що за цим стоїть самозречена любов до пісні й її виконавців, важка праця, сувора дисципліна» [48, с. 9].

1.4. Кульмінаційний період розвитку професійної освіти вчителів музичного мистецтва в Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка (1981–2020)

Понад чверть століття кафедру музики і співів очолює Григорій Семенович Левченко (1982–2004, з 2012 й до сьогодні). Історію становлення кафедри можна умовно поділити на три етапи:

I (1981–1991 рр.) – етап професійної підготовки вчителів початкових класів із додатковою спеціальністю «Музика»;

II (1991–2003 рр.) – етап діяльності кафедри в період реформування вищої освіти в незалежній Україні;

III (2004–2014 рр.) – етап ліцензування й акредитації спеціальності «Музика» в умовах входження України в європейський освітній простір.

Нижче розглянемо вищеназвані етапи більш детально.

У 1981 р. відновлюється діяльність кафедри музики і співів на підґрунті авторської концепції художньо-естетичної освіти та виховання сучасного вчителя ректора інституту професора І. А. Зязюна [415; 428]. Розпочинається нова епоха у становленні кафедри в рамках педагогічного факультету. Чому саме педагогічного факультету? Тут варто згадати засадничу Постанову ЦК КПРС, Ради Міністрів СРСР від 22.12.1977 р. за № 1111 «Про подальше вдосконалення навчання, виховання учнів загальноосвітніх шкіл і підготовки їх до праці», де було зазначено: «З метою підвищення рівня художньої освіти та фізичного розвитку молодших школярів викладання образотворчого мистецтва, музики і співу, фізкультури в 1 – 3 класах у міру створення необхідних умов передавати вчителям старших класів середніх і восьмирічних шкіл, які мають спеціальну освіту. Міністерству освіти СРСР, міністерствам освіти (народної освіти) союзних республік провести відповідну підготовчу роботу щодо забезпечення шкіл педагогічними кадрами, обладнанням і навчальними посібниками. У зв'язку з цим Держплану СРСР, Міністерству фінансів СРСР і Міністерству освіти СРСР розглянути питання про можливість зниження тижневого навантаження вчителів 1–3 класів із збереженням існуючих ставок заробітної плати».

Постанова мала непересічне значення для вдосконалення мистецької освіти в країні. Так, згідно з нею вперше здійснювалося безперервне музичне виховання школярів із 1 по 8 клас учителем

музики, який мав спеціальну професійну освіту. До 1977 р. співи викладав учитель початкових класів без музичної освіти, що, безумовно, негативно впливало на результати навчання музики. По-друге, мистецька освіта забезпечувалася обладнанням (програвачами, фонохрестоматіями, магнітофонами, звуковими дошками, таблицями, портретами композиторів тощо) та навчальними посібниками (підручниками з музики, розробленими в кожній республіці відповідно до її культури; методичними посібниками, книгами для вчителя та учнів різного віку, збірниками науково-методичних статей «Музика в школі», «Музыкальное воспитание в школе»; популярною літературою з музики – започатковані серії «Розповіді про музику для школярів», «Розповіді про композиторів», «Пионерский музыкальный клуб», альманах для школярів «Музыка и ты» тощо). А головне – постала нагальна проблема кадрового забезпечення мистецької освіти молодших школярів, що й зумовило необхідність професійної підготовки вчителів музики саме на педагогічному факультеті нашого інституту та створення відповідної кафедри.

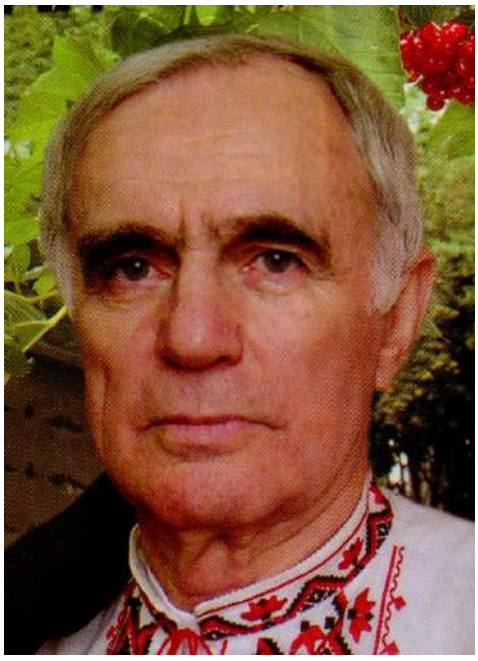

Григорій Семенович Левченко *– професор, заслужений працівник культури України, заслужений діяч мистецтв України, Відмінник народної освіти, лауреат Міжнародного відкритого Рейтингу популярності та якості «Золота Фортуна» (2001), лауреат Полтавської міської премії імені В. Г. Короленка (2006), лауреат Полтавської обласної премії імені Панаса Мирного (2007), нагороджений орденом Миколи Чудотворця за визначний внесок у примноження добра на землі (1997), орденом «За заслуги» ІІІ ступеня (2009), завідувач кафедри музики і співів (1982–2004), завідувач кафедри музики (з 2012 р.)*

У річному звіті про роботу факультету за 1980-1981 н. р. зазначається, що вперше в 1981 р. «на стаціонарне відділення прийнято … 60 осіб з додатковою спеціальністю образотворче мистецтво і музика (з п’ятирічним терміном навчання)» [449, арк. 4]. З метою забезпечення навчально-виховного процесу при кафедрі

педагогіки і методики початкового навчання було створено секцію музики на чолі із заслуженим працівником культури України Григорієм Семеновичем Левченком.

Першими викладачами новоствореної секції стали п'ять асистентів – Н. М. Зікун, Л. В. Курилець, П. Т. Лиманський, Г. В. Пужай, Л. О. Чербінська [449, арк. 19]. Всі асистенти мали вищу музичну освіту: Лиманський Павло Тихонович – випускник диригентсько-хорового відділення Київської державної консерваторії імені П. І. Чайковського; Пужай Галина Вікторівна закінчила диригентсько-хоровий факультет Харківського інституту мистецтв імені І. П. Котляревського; Курилець Людмила Вікторівна навчалася на факультеті народних інструментів Ленінградської консерваторії; Зікун Ніна Михайлівна отримала професійну підготовку на музично-педагогічному факультеті Ніжинського державного педагогічного інституту імені М. В. Гоголя; Чербінська Лариса Олегівна – на факультеті культури Чимкентського державного педагогічного інституту імені Аль-Фарабі [460, арк. 26-27].

У Полтавському педагогічному інституті професійна підготовка майбутніх учителів музики і співів включала хорове диригування, яке викладали Г. С. Левченко, П. Т. Лиманський, Г. С. Пужай; спеціальний інструмент – фортепіано (Н. М. Зікун, Л. О. Чербінська), баян, акордеон (Л. В. Курилець); історію музики (Л. В. Курилець); методику музичного виховання (Н. М. Зікун, Л. В. Курилець); теорію музики і сольфеджіо (Г. С. Пужай); хоровий клас (П. Т. Лиманський) [449, арк. 20-21]. Практичні заняття з хорового класу, індивідуальні заняття з хорового диригування й постановки голосу традиційно проводяться за наявності концертмейстера, обов'язки яких за сумісництвом виконували асистенти Н. М. Зікун, Г. С. Пужай, Л. О. Чербінська.

Аналіз архівних документів свідчить, що провідною ідеєю професійної підготовки майбутніх учителів у 1980-1982 рр. був принцип зв'язку теорії і практики, опори на передовий педагогічний досвід. Так, із метою «вдосконалення якості підготовки спеціалістів передбачені різноманітні види робіт, спрямовані на оптимізацію навчально-виховного процесу на факультеті, на зв'язок факультету зі школами. Неодноразово на факультеті організовувалися виставки літератури, зустрічі з досвідченими вчителями області, читацькі конференції, диспути, що відбивають передовий педагогічний

досвід…», наголошувалося, «щоб лекції мали проблемний характер, відображали актуальні питання теорії і практики», включали «матеріали передового педагогічного досвіду» [449, арк. 4-5].

Реалізація названих принципів сприяла підвищенню результативності виробничої педагогічної практики (якісний показник успішності становив 97,5%) [445, арк. 110]. Студентів-практикантів залучали до участі у традиційних серпневих нарадах, педагогічних радах базових шкіл. Як недолік названо «несвоєчасне затвердження конспектів уроків, виховних заходів та іншої документації» [445, арк. 109]. Ректор заохочував і викладачів, і студентів до сумлінного ставлення до організації та проведення педагогічної практики. Так, студентці педагогічного факультету Н. Дем'янко було оголошено подяку «за активну участь у проведенні виховної роботи з учнями» [445, арк. 110].

Серед абітурієнтів були дуже високі конкурси, тому постало питання про вдосконалення форм відбору найкращих випускників шкіл, щоб вони мали не лише високий рівень знань, але й відповідні педагогічні здібності. Саме тоді виникла ідея створення відбірних комісій: «Сутнісну допомогу у відборі абітурієнтів відіграли відбірні комісії, створені на факультеті, до складу яких входили викладачі факультету, зав. кабінетом початкових класів ІУУ (інституту удосконалення вчителів) Кузема О. М., студенти старших курсів» [449, арк. 3].

Крім навчальної, методичної роботи, викладачі секції музики мали забезпечувати художньо-естетичне виховання студентів у колективах художньої самодіяльності, таких як: український народний хор «Калина», хорова капела, вокально-інструментальний ансамбль «Вікторія», ансамбль баяністів, які достойно презентували вищий навчальний заклад на обласному Міжвузівському фестивалі «Студентська весна» [458, арк. 15]. Фестиваль був започаткований у 1981 р. Іваном Володимировичем Охріменком – головою спортивного та культурно-масового відділу обласної ради профспілок (1981–1990) [405]. Безперечним досягненням творчої роботи секції музики став переможний виступ у 1981 р. українського народного хору «Калина» на телеконкурсах «Сонячні кларнети» і «Товариш пісня», а також отримання Г. С. Левченком звання «Заслужений діяч мистецтв України» (1981).

Відповідно до наказу Міністра освіти за № 160 від 21.05.1982 р. були проведені зміни в структурі інституту: кафедру педагогіки і методики початкового навчання розділили на три кафедри: музики і співів; природничих і математичних дисциплін початкового навчання; педагогіки і методики початкового навчання [54, с. 30–31]. 1982 р. на засіданні розширеної ради педагогічного факультету (протокол №10 від 8 червня 1982 р.) секцію музики було реорганізовано в кафедру музики і співів. До порядку денного входило питання «Про рекомендацію завкафедрами тт. І. М. Мудрого, Г.С. Левченка» [446, арк. 60]. В обговоренні кандидатури на посаду завідувача кафедри взяла участь Г. В. Пужай: «Ст. викл. Г. С. Левченко працює на факультеті з 1981 р. З 1979 р. успішно керує інститутським народним хором «Калина». Тов. Левченка Г. С. знають як композитора-пісняра. За багаторічну роботу т. Левченко Г. С. має ряд нагород. Тов. Левченко Г. С. має гарні організаторські здібності, вимогливий до себе і до своїх товаришів. Багато працює над підвищенням свого професійного та ідейно-політичного рівня». На раді ухвалили: «Рекомендувати ст. викл. Левченка Г. С. до участі в конкурсі на заміщення вакантної посади зав. кафедри музики» [446, арк. 62].

У річному звіті про роботу інституту за 1982 р. уперше аналізувався навчально-виховний процес, здійснюваний викладачами кафедри музики і співів, за такими параметрами: «всього членів кафедри», «проведено засідань кафедри», «на засіданнях кафедри обговорено текстів лекцій і відкритих лекцій», «проведено взаємовідвідувань викладачами», «відвідано лекцій та інших видів занять завкафедрою, ректором, проректорами» тощо [456, арк. 149]. Так, за рік проведено 28 засідань кафедри, де обговорювалися 9 текстів лекцій, 3 відкриті лекції, 58 взаємовідвідувань, в тому числі відвідування 1 заняття ректором (заняття з хорового класу Г. С. Левченка) і 2 – проректором із навчальної роботи. Внутрішній контроль за педагогічним процесом здійснювався надзвичайно ретельно як адміністрацією інституту, так і викладачами, тому що молоді випускники мистецьких вишів набували педагогічного досвіду, вчилися один в одного, прислухалися до порад своїх колег, що сприяло відкритості, демократизації та підвищенню ефективності професійної підготовки студентів. Зазвичай на відкритих заняттях колег були присутні всі члени кафедри.

Зважаючи на домінування у професійній підготовці майбутніх учителів музики індивідуальних форм роботи, виникла необхідність у пошуку нових висококваліфікованих викладачів. Із 1982 р. на кафедрі працює 7 осіб [456, арк. 149], у тому числі Ж. В. Борщ – випускниця музично-педагогічного факультету Кіровоградського педагогічного інституту; М. М. Вовк – факультету народних інструментів Уфімського інституту культури; О. В. Чепіль – історико-теоретичного факультету Донецького музично-педагогічного інституту [460, арк. 26-27].

У 1982 р. порівняно з 1981 р. «зменшено набір на спеціальність «Педагогіка і методика початкового навчання з додатковою спеціальністю «музика і співи» – на 5 осіб» [456, арк. 4] і прийнято 25 студентів [449, арк. 3].

У «Наказах ректора по навчальному процесу» за 1982-1983 н. р. вказано загальне навантаження по кафедрі, яке складало 11187 годин, з них штатні викладачі виконували 4513 годин, а погодинники – 6674. Навантаження кожного працівника було різним: від 570 годин до 876 [445, арк. 15]. Традиційно за сумісництвом на кафедрі працювали викладачі музичного училища: заслужена артистка України Л. Г. Лук'янова; заслужений працівник культури України А. Ф. Отич, викладачі В. Л. Ємець, В. Ю. Кінько, Є. М. Нагорний та ін.

У перші роки закладався фундамент матеріально-технічної бази професійної підготовки майбутніх учителів музики. Так, у 1980-1981 рр. «для музичного відділення факультету було придбано – 4 піаніно» [448, арк. 29]. Наступного року «придбали 2 стереопрогравачі «Лідер», 2 акордеони «Атлас», 2 акордеони «Акорд», 10 баянів «Молодість», 8 баянів «Прометей», 1 баян «Сармат» і 2 барабани, відремонтовано магнітофон «Айстра» [449, арк. 22].

Про позитивне ставлення деканату до висококваліфікованих викладачів кафедри свідчить те, що адміністрація дбала про забезпечення їх житлом: «За останні два роки факультету була виділена одна квартира, яку отримав Г. С. Левченко» [449, арк. 21].

Ми детально проаналізували перші роки роботи кафедри музики, тому що саме тоді складався стиль і визначалися генеральні напрями діяльності професорсько-викладацького складу, карбувалися традиції, осмислювалися перспективи її розвитку. Далі будемо зупинятися лише на ключових подіях історії кафедри музики.

У 1983-1984 н. р. було розпочато всесоюзний експеримент із удосконалення професійної підготовки вчителів початкових класів із додатковими спеціальностями, в який включилися творчі кафедри педагогічного факультету: «Кафедра працювала над програмою комплексного дослідження з проблеми «Удосконалення змісту, форм і методів навчання студентів за спеціальністю «Педагогіка і методика початкового навчання з додатковою спеціальністю “Музика”». Керували дослідженням учені Мінського педагогічного інституту. Кафедра розробила для студентів робочі плани, викладачі виступили з доповідями з вищеназваної проблеми на координаційній нараді та науково-практичній конференції в Тернополі» [453, арк. 31]. Педагоги обговорювали, вдосконалювали та впроваджували в навчально-виховний процес нові програми, розроблені провідними спеціалістами Мінського педагогічного інституту імені М. Горького [451, арк. 123].

У 80-ті роки минулого століття навантаження кафедри складали такі курси: «Історія музики», «Теорія музики та сольфеджіо», «Гармонія», «Хоровий клас», «Хорознавство», «Диригування», «Постановка голосу», «Музичний інструмент (фортепіано, баян, акордеон)», «Додатковий інструмент (фортепіано, баян, акордеон)», «Аналіз музичних творів», «Методика музичного виховання школярів» [451, арк. 123].

Кафедра музики і співів у хвилини відпочинку (зліва направо): П. Т. Лиманський, Н. М. Зікун, Л. А. Гнатюк, О. О. Лобач, О. В. Чепіль, Л. М. Бабенко, М. О. Гонтар, Г. Л. Шиллер) (1985 р.).

Употужнився викладацький склад кафедри. 1987 р. Г. С. Левченко отримує вчене звання доцента [412]. Після закінчення Харківського інституту мистецтв імені І. П. Котляревського (тепер державний університет мистецтв) розпочали свою трудову діяльність Л. А. Гнатюк (випускниця історико-теоретичного факультету, 1984) і С. І. Глушкова (фортепіанний факультет, 1985); а також вихованки педагогічних інститутів О. О. Шовкомуд (Лобач) (Київ, 1984), Н. Ю. Дем'янко (Полтава, 1987) і С. О. Подворна (Ніжин, 1987). Загалом на кафедрі працювало 11 викладачів [455, арк. 72].

З 1984 р. активізується наукова робота викладачів і студентів, про свідчать архівні документи: «Щорічно у вузі проводяться студентські наукові конференції, конкурси. Студенти інституту беруть участь у республіканських і всесоюзних конференціях і конкурсах. … у Всесоюзних олімпіадах «Студенти і НТП» з різних дисциплін» [434, арк. 2].

Перші автори дипломних досліджень кафедри музики і співів зі своїм керівником (зліва направо): Л. А. Руденко, О. О. Лобач, В. С. Ірклієнко (1986 р.).

У 1985–1986 н. р. підготовлені перші дипломні дослідження під науковим керівництвом ст. викл. О. О. Шовкомуд (Лобач): В. С. Кириченко (Ірклієнко) «Музичне виховання учнів шестирічного віку в умовах загальноосвітньої школи», Л. А. Руденко «Методика ознайомлення з музично-теоретичними поняттями учнів загальноосвітньої школи». Актуальність першого дослідження визначалася тим, що у 80-ті роки впроваджується навчання дітей із шестирічного віку, тому необхідно було розробити методичні

підходи до музичного виховання маленьких учнів. У другому дипломному дослідженні узагальнювався музично-педагогічний досвід наукового керівника і дипломниці, яка мала базову музично-теоретичну освіту. Доводилося, що провідними методами ознайомлення школярів із музично-теоретичними поняттями є дидактичні ігри та дидактичні казки. Згодом перші дипломниці кафедри музики і співів успішно продовжили свою наукову діяльність і стали кандидатами педагогічних наук [5; 15].

Специфічним напрямом науково-творчої роботи студентів була (й залишається) участь у різноманітних творчих конкурсах. Студенти-музиканти разом із колективами художньої самодіяльності перемагали у телеконкурсах «Сонячні кларнети» (український народний хор «Калина», народна академічна хорова капела) [58; 412]. Академічна хорова капела під орудою П. Т. Лиманського, підтвердивши 1984 р. звання «народна», гастролювала в багатьох містах України, Росії, Прибалтики [58]. У кінці 80-х років на європейські простори вийшов народний самодіяльний музично-естрадний центр «Вікторія», який із успіхом виступав у Польщі (1988, 1989), Швеції (1989-1990), Росії (1987-1990). Почесне звання «народний» отримує оркестр народних інструментів (керівник – ст. викл. М. М. Вовк). Крім названих вище колективів, діяв ансамбль троїстих музик (художній керівник О. Я. Рябушенко); ансамбль баяністів (керівник ст. викл. В. Г. Миронов); вокальний ансамбль дитячої пісні під орудою О. О. Шовкомуд (Лобач) [458, арк. 15]. Діяльність студентських колективів художньої самодіяльності узагальнюється в річному звіті про науково-дослідну роботу кафедри: «Концертні програми, створені викладачами кафедри, транслювалися по місцевому, республіканському і всесоюзному радіо, телебаченню, виконувалися в Народній Республіці Болгарії» [455, арк. 72].

Однією з форм контролю адміністрацією інституту якості роботи кафедр було впровадження в інституті тижнів факультетів, до участі в них залучалися «всі викладачі, кращі студенти-виконавці, колективи художньої самодіяльності» [452, арк. 77]. Саме вони сприяли ствердженню кафедральної мистецько-професійної традиції проведення конкурсу виконавської майстерності студентів-музикантів, яка зберігається дотепер.

У грудні 1985 р. на факультеті паралельно з кафедрою музики і співів була створена кафедра музичного виховання на чолі зі старшим викладачем В. В. Підгорною.

Підгорна Вікторія Василівна **(**16.04.1949, смт. Нові-Санжари Полтавської області). Закінчила музично-теоретичне відділення Полтавського музичного училища імені М. В. Лисенка (1966-1970), ПДПІ імені В. Г. Короленка (1980-1985). Працювала викладачем по класу фортепіано (1970-1985) і концертмейстером дитячого хору Полтавської ДМШ № 4 (1974-1985); концертмейстером заслуженої капели бандуристів м. Полтави (1978-1985) і народної хорової капели ветеранів м. Полтави (1979-1985).

З 1985 р. почала працювати в ПДПІ імені В. Г. Короленка на посаді старшого викладача кафедри музики і співів. Обіймала посади завідувача кафедри музичного виховання (1985-1987); старшого викладача кафедри музичного виховання (1987-1992); заступника декана психолого-педагогічного факультету з виховної роботи (1987–1994, 2001–2004, 2008–2009). З 1992 р. – старший викладач кафедри музики, викладає основний музичний інструмент, практикум зі шкільного репертуару, гру на музичному інструменті, режисуру шкільних виховних заходів тощо.

В. В. Підгорна – сценарист і головний режисер урочистостей і програм святкових концертів із нагоди 75-річчя педагогічного інституту (1989); 25 річниці заснування психолого-педагогічного факультету (2002); 95-річчя педагогічного університету та ін.; а також 22 програм Обласного міжвузівського фестивалю-конкурсу «Студентська весна» (1987–1999, 2003–2013), ювілейних урочистостей творчих лабораторій кафедри [479–481]. Вона – автор і співавтор фільмів про психолого-педагогічний факультет [545; 546]; документального фільму про університет [543]; рекламного відео-буклету про психолого-педагогічний факультет та ін. [544]; «Абетки для першокурсників» [164]; «Гімну психолого-педагогічного факультету», «Гімну Полтавського державного педагогічного університетту імені В. Г. Короленка» [288; 520]; студійних записів, наприклад, музичного супроводу до заходів психолого-педагогічного факультету («Зорепад», «Театр казки», «Народний календар») [519],

компакт-диску (40 треків) за матеріалами «Сольфеджіо на основі народних пісень Полтавщини» Г. С. Левченка.

В. В. Підгорна – укладач навчальних програм («Музично-етнографічна практика», «Додатковий музичний інструмент (фортепіано)», «Гра на музичному інструменті», «Режисер музично-виховних шкільних заходів», «Професійна творчість у музично-педагогічній діяльності» та ін.); автор науково-методичних статей у фахових виданнях і збірниках наукових праць [275; 339].

Як бачимо з короткої біографічної довідки, новостворену кафедру музичного виховання очолила високопрофесійний музикант і креативна особистість, генератор нових ідей щодо вдосконалення мистецької освіти майбутніх учителів початкових класів без додаткової спеціальності «Музика», а також активізації позааудиторної виховної роботи на педагогічному факультеті та в інституті загалом [450, арк. 111]. Майбутні вчителі початкової школи вивчали методику музичного виховання та гру на музичному інструменті.

Ядро професорсько-викладацького складу нової кафедри складали перші випускники-музиканти: С. В. Вовченко, В. С. Кириченко (Ірклієнко), А. В. Синенко, Ю. О. Синявський. Крім вищеназваних педагогів, тут працювали Т. Г. Богданович, Л. А. Гнатюк, Л. М. Верьовкіна, І. Гришко, С. О. Соломаха, Л. О. Чербінська.

Кафедра музичного виховання стала ініціатором багатьох педагогічно-виховних інновацій, про що зазначається у протоколі №24 від 4 березня 1986 р. засідання кафедри музичного виховання: «Позитивним починанням є відкриття театру казок. … Театр казок дав першу виставу в інституті 2 лютого 1986 р. для дітей шкіл №№ 4, 6, 10 та дошкільних установ» [450, арк. 74]. Театру казок психолого-педагогічного факультету вже понад чверть століття, напрацьований у його надрах художньо-педагогічний досвід, осмислений С. О. Соломахою, став однією з концептуальних ідей сучасної загальної мистецької освіти на основі інтеграції різних видів мистецтв [8].

З 1987 по 1992 рр. (до моменту її реорганізації) кафедру музичного виховання очолював заслужений працівник культури України (1987) П. Т. Лиманський.

Заслужений працівник культури України, доцент П. Т. Лиманський – завідувач кафедри музичного виховання (1987–1992)

Кінець 80-х рр. ознаменувався злетом наукової діяльності в педагогічному інституті, де відбулися всесоюзні форуми – XIII радянсько-німецький семінар молодих учених і аспірантів АПН СРСР і АПН НДР (1988) [60] та «Проблеми освоєння театральної педагогіки і професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя» (1991) [61], які зібрали відомих вітчизняних і зарубіжних спеціалістів від Лондона до Владивостока. Унікальність вищеназваних наукових заходів полягає в тому, що саме на базі нашого навчального закладу відбулися одні з найостанніших всесоюзних конференцій перед відомими подіями 1991 р. Матеріали XIII радянсько-німецького семінару вийшли друком у 3-х томах, де пройшли апробацію ідеї всіх викладачів кафедри музики і співів, що засвідчило їхню готовність до подальшої науково-теоретичної діяльності [60]. Наукові форуми відбулися за активної участі викладачів і студентів інституту. Пленарні й секційні засідання, незважаючи на те, що проходили у великих лекційних аудиторіях, не могли вмістити всіх бажальників, а викладачі кафедри іноземних мов не встигали перекладати дискусійні питання зацікавлених слухачів. Обговорення продовжувалося на яскравих дискотеках студентського клубу «Ворсклянка», в гуртожитку, де мешкали шановні гості, тому що саме в той період народжувалося нове педагогічне мислення, яке діалектично поєднувало найкращі традиції вітчизняної та світової педагогічної думки.

На рубежі 80-90-х рр. у колектив кафедри музики і співів вливаються молоді сили – випускники Львівської (І. В. Мостова,

фортепіанний факультет) та Київської (Ю. М. Нестеренко, факультет народних інструментів) консерваторій; вихованці музично-педагогічного факультету Ніжинського педагогічного інституту імені М. Гоголя (Н. І. Євстігнєєва (Дячук), А. І. Литвиненко), кращі студенти нашого навчального закладу (М. Д. Маріо (Хіміч), О. М. Отич, В. П. Яковлєв, В. М. Шиян).

За високий рівень наукової роботи, перемогу в загальноуніверситетському рейтингу друкованої продукції ректорат нагородив професорсько-викладацький склад кафедри першим комп'ютером.

Наступний період становлення кафедри (1991–2003) припадає на найскладніші роки зародження молодої держави. Соціокультурні перетворення потребували розробки принципово нового підходу до вищої освіти, що відбувалося на тлі невизначеної політичної та економічної ситуації.

У 90-ті рр. Полтавський педагогічний інститут готувався до першої акредитації навчального закладу, розробляються «тести поточного і тематичного контролю знань студентів» [454, арк. 13], комплексні контрольні роботи та ректорські контрольні роботи тощо [436, арк. 43]. У червні 1993 р. спеціальна комісія у складі проф. Г. С. Левченка (голова), доц. П. Т. Лиманського, старших викладачів О. О. Шовкомуд (Лобач) і В. В. Підгорної здійснила самоаналіз діяльності кафедри: «Розглядаючи стан справ на кафедрі музики і співів за фіксованими показниками, маємо на підставі підсумкових оцінок й здатності до підготовки фахівців із спеціальності «Педагогіка і методика початкового навчання і музики» зробити такі висновки:

- профорієнтаційна робота кафедри та якість підготовки спеціаліста в цілому задовольняє основним вимогам.
- результати навчання, складання державних екзаменів і контрольних кваліфікаційних завдань мають підсумкову оцінку «добре»
- наслідки захисту дипломних робіт по кафедрі музики і співів «відмінно»…
- залучення студентів до художньої самодіяльності складає більше 70 %, тобто відповідає оцінці «відмінно».
- перевірка якості підготовки випускників оцінена на «добре».

Таким чином, загальна оцінка здатності кафедри музики готувати фахівців зі спеціальності «Педагогіка і методика початкового навчання і музика» (враховуючи більшість благополучних і «спокійних» зон за нефіксованими показниками) відповідає діапазону «добре».

ПРОПОЗИЦІЇ: Комісія з самоатестації вважає, що кафедра музики і співів здатна забезпечити підготовку фахівців із додаткової спеціальності «Музика», який відповідає третьому рівню акредитації» [435, арк. 22-23].

1994 р. спеціальність «Педагогіка і методика початкового навчання. Музика» пройшла акредитацію. Головою акредитаційної комісії був народний артист України, академік АПН України та Академії мистецтв України, професор, голова Всеукраїнської музичної спілки А. Т. Авдієвський.

Епоха інновацій і реформ почалася з 1997 р., коли психолого-педагогічний факультет очолила кандидат педагогічних наук, доцент Наталія Дмитрівна Карапузова. Під її керівництвом здійснювалися і продовжують здійснюватися складні процеси ліцензування та акредитації традиційних для факультету і принципово нових спеціальностей. У річному звіті психолого-педагогічного факультету за 1998-1999 н. р. декан наголошувала: «Пройшли процедуру ліцензування у Фаховій раді з гуманітарних дисциплін Міністерства освіти України магістратура з початкового навчання, магістратура з дошкільного виховання. Отримана ліцензія Міністерства освіти України на підготовку фахівців зі спеціальності «Соціальна педагогіка». Розроблені навчальні плани та пакети навчально-методичної документації з ряду нових спеціальностей та їх поєднання, а саме: «Початкове навчання. Музичне виховання»…. для підготовки фахівців на базі освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст» [457, арк. 2].

За ініціативи декана психолого-педагогічного факультету доц. Н.Д. Карапузової започатковується підготовка сучасних фахівців для оновленої української школи, що дає змогу інтегрувати зміст професійної освіти з різних спеціальностей: початкове навчання – музика, дошкільне виховання – музика, культурологія – музика, музика – практична психологія, музика – соціальна педагогіка.

Результативність професійної підготовки майбутніх учителів музики була високо оцінена журі всеукраїнських студентських

олімпіад. Так, Алла Возовик (Трохименко) стала переможцем у номінації «За краще виконання українських творів» серед піаністів консерваторій і музично-педагогічних факультетів вищих педагогічних закладів (2001, викладач – С. І. Глушкова), а Наталія Павленко була недосяжною для конкурентів у номінації «Урок музики» (2003, викладач – доц. О. О. Лобач).

Кафедра музики і співів запропонувала нові студентські колективи та види позааудиторної виховної роботи. Так, за ініціативи ст. викл. Ю. М. Нестеренка створено студентську філармонію; а також організовано жіночу хорову капелу психолого-педагогічного факультету (художні керівники – доц. Н. Ю. Дем'янко, 1990-1994, 1997-2004 та ст. викл. С. О. Подворна, 1987-1990; 1994-1997); професор Г. С. Левченко створив при українському народному хорі «Калина» ансамбль скрипалів і танцювальну групу.

Художні колективи кафедри музики і співів у ті роки вийшли на європейські мистецькі простори: «Калина» популяризувала музику України в Австрії, Бельгії, Італії, Німеччині, Польщі, Франції, Швейцарії [412, с. 41]; створений доц. П. Т. Лиманським хоровий ансамбль «Слов'янський світанок» (1994-1997) гастролював у Франції [437, арк. 68].

Високопрофесійну діяльність професорсько-викладацького колективу педагогічного інституту високо оцінено українським урядом. Згідно з наказом № 448 від 29.12.1999 р. «Про оголошення постанови Кабінету Міністрів України від 9 грудня 1999 р. № 2247» «на базі Полтавського державного педагогічного інституту, що ліквідується», створили «Полтавський державний педагогічний університет імені В. Г. Короленка» [444].

На початку нового тисячоліття до професорсько-викладацького складу кафедри вливаються нові сили: випускниця відділу народних інструментів Донецької державної консерваторії імені С. С. Прокоф'єва Л. І. Головня (Колесникова); випускниця Київського національного університету культури і мистецтв Н. М. Буць (Ремезова); а також випускники кафедри музики і співів ПНПУ імені В. Г. Короленка Ю. М. Гринь, Н. О. Павленко, А. О. Трохименко.

У позааудиторній виховній роботі відбулася подія регіонального масштабу: професор Г. С. Левченко започаткував на своїй малій батьківщині у с. Грабарівка Пирятинського району обласний

пісенний фестиваль «Калинові гуляння» (2003 р. й до сьогодні) [410]. На філологічному факультеті ас. Головня Л. І. організувала інструментальний ансамбль бандуристок «Лілея».

На цей період припадає кульмінація науково-педагогічної та творчої діяльності доц. Лиманського П.Т. Він організовує камерний хор психолого-педагогічного факультету «Гілея» (1998-2001, директор С. С. Гогохія), який за короткий термін став лауреатом конкурсів у Італії, Ялті, Дніпропетровську. На радіо записано тридцятихвилинну програму хору, у 2001 р. вийшов сімдесятихвилинний компакт-диск «Да исполнятся уста наша» із записами національної та зарубіжної духовної музики [517]. Відомий хормейстер узагальнює результати своєї творчої діяльності в численних наукових працях, збірниках музичних творів, методичних рекомендаціях до самостійної роботи студентів, які до сьогодні не втрачають своєї актуальності в умовах професійної підготовки спеціалістів-музикантів на основі кредитно-модульної системи навчання.

На вшанування пам’яті заслуженого працівника культури України, доцента кафедри музики і співів П. Т. Лиманського 2002 р. відкрита аудиторія його імені (ауд. №403 навчального корпусу № 3; керівник – асистент кафедри музики А. О. Трохименко).

Зважаючи на високу кваліфікацію професорсько-викладацького складу кафедри музики, у 2001 р. Міністерство освіти і науки України дозволило підготовку вчителів музики і соціальної педагогіки на заочному відділенні, де музика стала першою спеціальністю, яка згодом була успішно акредитована та ліцензована за шифром 6.010100, 7.010104 «Педагогіка і методика середньої освіти. Музика» (Ліцензія № 233434 від 28 березня 2002 р., Ліцензія № 521611 від 29.05.2003) [54, с. 44]. 2002–2003 н. р. вперше розпочалася підготовка вчителів зі спеціальності «Музика. Культурологія» [54, с. 45]. Це були визначні події в житті кафедри, яка набула статусу випускової та перейменована на цій підставі на кафедру музики (рішення вченої ради університету (протокол № 12 від 30.04.2004 р.) [54, с. 46].

Отже, під керівництвом професора Г. С. Левченка

1) визначено генеральний напрям наукової діяльності кафедри, результати якої апробовано на численних науково-практичних конференціях різного рівня;

2) створено колектив висококваліфікованих викладачів (за часів його керівництва захищено 9 кандидатських дисертацій; 12 викладачів отримали звання доцента; 14 – закінчили або вступили до аспірантури й докторантури);

3) розроблено навчально-методичне забезпечення професійної підготовки вчителів музики, ліцензовано спеціальність «Музичне мистецтво»;

4) сформовано потужну матеріально-технічну базу кафедри – обладнані приміщення для індивідуальних занять, закуплені музичні інструменти (фортепіано, баяни, акордеони), в тому числі й для оркестру українського народного хору «Калина», найрізноманітніші технічні засоби навчання (телевізори, магнітофони, DVD, комп'ютери, сканери, ксерокс та ін.), сформовано методичний фонд кафедри, який містить бібліотеку музикознавчої та музично-педагогічної літератури, подарованої кафедрі родиною доц. П.Т. Лиманського, нотну бібліотеку, що сприяє підвищенню якості професійної підготовки сучасного вчителя музичного мистецтва;

5) впроваджено оригінальну систему позааудиторної музично-виховної роботи, яку можна кваліфікувати як «неформальну мистецьку освіту» (Н. В. Сулаєва) майбутніх учителів. Завершився другий етап становлення кафедри музики і співів.

Протягом 2004–2008 рр. кафедру музики очолювала кандидат педагогічних наук, доцент, заслужена артистка України (2009), солістка українського народного хору «Калина» (з 1987), хормейстер чоловічої групи (з 1989), випускниця кафедри музики і співів 1992 р. ***Наталія Вікторівна Сулаєва.***

Вона розпочала багатогранну діяльність на кафедрі музики вже досвідченим педагогом – працювала вчителем музики Полтавської ЗОШ № 5 (1992-1993), викладачем кафедри початкового навчання (1993-2005).

Наталія Вікторівна за короткий термін виконала кандидатське дослідження «Підготовка майбутнього вчителя початкових класів до використання дидактичної мистецької гри у навчально-виховному процесі» (Київ, 2000, науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор М. П. Лещенко) [22], результати

якої відображено в популярному серед практиків методичному посібнику «Мистецька гра від А до Я» [87].

Вона закінчила докторантуру ПНПУ імені В. Г. Короленка (2008-2011, науковий керівник – професор М. П. Лещенко) і 23 серпня 2014 р. блискуче захистила першу (!) в історії кафедри докторську дисертацію на тему «Неформальна мистецька освіта майбутнього вчителя у художньо-творчих колективах» [55; 56] в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України (Київ). У вітчизняній педагогічній науці вчений відкрила новий напрям – неформальна мистецька освіта. Результати докторського дослідження оприлюднено в монографії «Підготовка вчителя в педагогічному просторі неформальної мистецької освіти» [50], навчальному посібнику «Неформальна мистецька освіта: теоретико-методологічний та історичний аспекти» [208] та численних статтях («Неформальна мистецька освіта як засіб соціалізації майбутнього педагога», «Історичні передумови виникнення неформальної музичної освіти в Україні» та ін.) [366; 368; 370; 374–377; 381] тощо.

Крім вищеназваних наукових розвідок, доц. Н. В. Сулаєва має понад 100 друкованих праць із проблем музичного й естетичного виховання дітей і студентської молоді, з них – навчально-методичні посібники «Становлення дошкільного виховання на Полтавщині у 20-ті роки XX століття» [113], «Мистецько-освітні стратегії підготовки вчителів початкових класів» [177], «Особливості формування особистості дитини в умовах центру розвитку дитини» [116], «Використання музичного мистецтва з метою корекції мовлення дітей дошкільного віку» [122], «Театральне мистецтво у системі роботи з дітьми дошкільного віку з дислалією» [131], «Особливості педагогічного впливу на дітей із аутизмом (на основі формування етичних норм поведінки)» [130], «Екологічне виховання дошкільників засобами мистецтва» [132], «Підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва до роботи з вокально обдарованими дітьми» [190], «Професійно-компетентнісне становлення майбутнього вчителя у неформальних художньо-творчих колективах» [197] тощо [214; 215]. Так, навчально-методичний посібник «Мистецькі ігри в корекційній роботі з дітьми з обмеженими психічними і фізичними можливостями», написаний у співавторстві з доц. Федорович Л. О. , схвалено Науково-методичною комісією зі

спеціальної педагогіки та Науково-методичною радою з питань освіти МОН України (протокол №2 від 14.06.2005) [176].

Н. В. Сулаєва очолила кафедру музики в період інтенсивного реформування вищої школи України. На підставі Наказу МОН за № 774 від 30.12.2005 р. «Про впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу» 2006 р. університет став учасником всеукраїнського педагогічного експерименту з упровадження кредитно-модульної системи навчання. Викладачі кафедри розробили навчально-методичні комплекси з кожної дисципліни, які містять навчальні та робочі програми, затверджені радою університету, тексти або тези лекцій (друкований та електронний варіанти), плани практичних і лабораторних занять, завдання для здійснення різних форм контролю (контрольних робіт, тестування, контрольних занять, музичних диктантів, задач із гармонії, запитань до заліку, екзамену тощо), критерії оцінювання навчальних досягнень студентів із дисципліни, наочний матеріал (аудіозаписи, відеозаписи, опорні схеми), інтернет-ресурси та ін. Науково-методичні комплекси розроблялися викладачами вперше, тому виникало надзвичайно багато питань, зокрема щодо уніфікації критеріального апарату з індивідуально-практичних дисциплін (постановки голосу, музичного інструменту, диригування, хорового та оркестрового класів тощо). Проблемні питання ефективно вирішувалися на методичних семінарах кафедри, на засіданнях методичних рад факультету й університету.

У цей період студенти-музиканти неодноразово перемагали на всеукраїнських студентських олімпіадах у номінаціях «Урок музики» – Людмила Стовпівська, 2004; Богдана Тертична, 2005 (керівник – доц. О. О. Лобач); «Вокально-хорова робота» – Наталія Панченко (2006, керівник – ст. викл. Г. В. Пужай); «За високу культуру виконання» – Людмила Манюненко (2008, керівник – ас. Н. М. Буць (Ремезова)).

Під керівництвом Н. В. Сулаєвої був підготовлений пакет документів із акредитації спеціальності 6.02020401, 7.02020401 – Музичне мистецтво за двома освітньо-кваліфікаційними рівнями – бакалавр і спеціаліст (2008–2009 н. р.), що дало змогу вивершити статус професійної підготовки студентів-музикантів на рівень спеціальної музичної освіти та значно розширити їхню сферу майбутньої діяльності, включаючи не лише середні загальноосвітні

навчальні заклади, але й початкові спеціалізовані школи естетичного виховання (дитячі музичні школи, школи мистецтв тощо) [472].

Н. В. Сулаєва постійно стимулювала та підтримувала наукову діяльність колег, про що свідчить переконливий список опублікованих праць. Так, виходять перші підручники та навчально-методичні посібники, рекомендовані МОН України до використання в навчально-виховному процесі (Н. Ю. Дем'янко, О. О. Лобач) [107; 119; 142]; перший на кафедрі електронний підручник «Оркестровий клас», підготовлений Н. М. Буць (Ремезовою) [146]; перший в Україні навчально-методичний посібник «Технологія створення акомпанементу» (С. І. Глушкова, Г. В. Пужай) [139].

Наталія Вікторівна водночас обіймала посади завідувача кафедри музики та проректора з виховної роботи, тому значно інтенсифікувалася позааудиторна виховна робота викладачів і мистецьких колективів. 2005 р. організовано нову творчу лабораторію кафедри – жіночий вокальний ансамбль «Свічадо» (художній керівник – Н. М. Ремезова). Незабутнє враження на глядачів справили концерти-презентації творчості студентів-музикантів (С. Бригида, 2005; О. Селезньова, 2009).

Під час перебування Н. В. Сулаєвої в докторантурі кафедру музики очолювала ***Олена Олександрівна Лобач*** (2009–2012) – кандидат педагогічних наук (1991), доцент кафедри музики (1997), член експертної комісії МОН України (2006–2010); науковий кореспондент відділу педагогічної естетики та етики Інституту педагогічної освіти та освіти дорослих НАПН України (з 2012); нагороджена грамотами Міністерства освіти СРСР (1987), НАПН України (2013), Головного управління освіти і науки Полтавської облдержадміністрації (2012), виконавчого комітету Полтавської міської ради (2012), Почесним дипломом НАПН України за розробку та презентацію інноваційних освітніх технологій (2013).

О. О. Лобач закінчила музично-педагогічне відділення Дніпропетровського педагогічного училища (1974–1978), музично-педагогічний факультет Київського педагогічного інституту імені М. Горького (тепер – Національний педагогічний університет імені М. Драгоманова) за спеціальністю «Музика» (1979–1984),

аспірантуру НДІ теорії і методів виховання АПН СРСР (Москва, 1987-1991), докторантуру ПДПУ імені В. Г. Короленка (1999-2002).

Працювала вчителем музики Вовчківської та Володарської шкіл, музичним керівником Володарського дитячого дошкільного комбінату №2 Київської області (1978-1981), викладачем по класу акордеона та керівником хору ДМШ м. Тернівка Павлоградського району Дніпропетровської обл. (1981-1982), вчителем музики СШ № 17 та СШ № 5, керівником дитячого хору БК ПТК (тепер ОЦЕВУМ) (1983-1987) м. Полтави, вчителем музики СШ №7 м. Полтави (1991–1992), науковим керівником і вчителем психології Полтавської гімназії № 33 (1993-2001), лектором Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені М. В. Остроградського (з 1984 до сьогодні).

У педагогічному університеті почала працювати старшим викладачем кафедри музики і співів із 1984 р., згодом – завідувачем кафедри хореографії (1993–1997), доцентом (з 1992) кафедри музики.

О. О. Лобач – автор біля 200 наукових і науково-методичних публікацій, у тому числі розділів монографій, зокрема «Кордоцентрична парадигма розвитку емоційної культури вчителя мистецьких дисциплін» [51; 54], 25 навчально-методичних посібників, методичних рекомендацій і брошур, зокрема «Виховання красою» [88], «Творчі портрети вчителів музичного мистецтва Полтавщини» [137], «Образ «серця» в емоційному вихованні молодших школярів», «Музично-дидактичні ігри в початковій школі» [206] та ін. [212; 213], а також 25 навчальних програм із курсів «Методики музичного виховання в школі», «Теорія і методика емоційного виховання особистості», «Вступ до спеціальності», навчальних, виробничих і науково-педагогічної практики тощо. У центрі її наукових інтересів – теорія і методика емоційного виховання особистості в контексті «педагогіки серця», професійна підготовка вчителів музичного мистецтва, музично-педагогічне краєзнавство, православна педагогіка [300–311].

У період керівництва О. О. Лобач дещо розширився спектр позааудиторної роботи. Вона ініціювала обласний профорієнтаційний конкурс виконавської майстерності учнів початкових спеціалізованих шкіл естетичного виховання Полтавщини «Музичний вернісаж» на базі педагогічного університету (2009–2012) [414].

Серед творчих лабораторій кафедри почали функціонувати два нові мистецькі колективи. Камерний інструментальний ансамбль (з 2009) очолила ст. викл. С. І. Глушкова; 2010 р. організовано чоловічий вокальний ансамбль «Благовіст» (художній керівник – доц. М. Д. Хіміч).

З 2012 р. професор Г. С. Левченко очолив кафедру музики у найвідповідальніший період акредитації магістратури. Згідно з акредитаційними умовами були розроблені принципово нові навчальні плани (доценти Н. В. Сулаєва та В. С. Ірклієнко), упорядковано навчально-методичні комплекси відповідно до ECTS, зокрема зі спеціальних курсів, що ґрунтуються на результатах докторських досліджень професорів Л. М. Кравченко («Етнокультура особистості») та О. А. Федій («Естетотерапія»). За рішенням Акредитаційної комісії України (протокол №104 від 30.05.2013 р.) спеціальність 8.02020401 – Музичне мистецтво освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» була успішно акредитована.

На 1 вересня 2014 р. на кафедрі працюють 15 штатних викладачів, серед них: заслужений працівник культури України, заслужений діяч мистецтв України, професор Г. С. Левченко; кандидати наук і доценти – заслужена артистка України Н. В. Сулаєва, Н. Ю. Дем'янко, В. С. Ірклієнко, О. О. Лобач, Н. О. Павленко; заслужений працівник культури України М. О. Герасименко; старші викладачі – народний артист України В. М. Скакун, заслужений діяч мистецтв України О. І. Чухрай, С. В. Вовченко, С. І. Глушкова, С. М. Жмайло, В. В. Підгорна, Н. М. Ремезова, Г. В. Пужай, В. П. Яковлєв; асистенти Ю. М. Гринь, Б. Є. Матвійчук, Б. С. Стегній, А. О. Трохименко. Отже, 50% професорсько-викладацького складу кафедри музики мають наукові ступені та звання.

Обслуговують навчально-виховний процес акомпаніатори (А. Ю. Мечетна, А. М. Солінська, О. Д. Харченко), провідні концертмейстери (С. О. Подворна, І. М. Шкляр), концертмейстери (С. А. Сліпко, Л. О. Чербінська); старші лаборанти – Л. А. Кузьомко, В. Бородіна, О. Д. Соловйова, О. М. Шкляр.

Отже, історико-ретроспективний аналіз становлення кафедри музики протягом 1981–2020 рр., дав змогу виявити три етапи досліджуваного процесу: І етап – етап науково-методичного забезпечення професійної підготовки вчителів початкових класів із

додатковою спеціальністю «Музика» (1981–1991); II етап реформування діяльності кафедри музики та употужнення її наукового потенціалу; III – етап ліцензування й акредитації спеціальності «Музика» в умовах входження України в європейський освітній простір.

Кафедра музики 2020 р.

У наступному розділі ми детально розглянемо напрями діяльності кафедри музики з метою виявлення інноваційних підходів до професійної підготовки вчителів музичного мистецтва.

Розділ 2

НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ КАФЕДРИ МУЗИКИ

2.1. Наукова робота професорсько-викладацького колективу кафедри музики

У 80-ті роки минулого століття провідним завданням кафедри музики була науково-творча, організаційна, виховна, громадська, науково-теоретична діяльність мала другорядне значення. Основний фонд публікацій викладачів складали програми концертів, якими супроводжувалися виступи колективів художньої самодіяльності (М. М. Вовк, Г. С. Левченко, П. Т. Лиманський) [455, арк. 74]. Так, за 10 років (1980–1990) Г. С. Левченко оприлюднив 22 концертні програми українського народного хору «Калина», примітно, що жодна з них не повторювалася [48].

Науково-практичні конференції в педагогічному інституті проводилися за загальним планом республіканського та всесоюзного міністерств освіти, що дозволяло висловити свої наукові погляди у збірниках матеріалів і тез доповідей. Так, у 1984 р. Г. С. Левченко оприлюднив одноосібні тези («Полтавська битва в історичних піснях», «Українська народна пісня в творчості М. В. Гоголя»), в яких розкриваються результати етнографічних розвідок автора [289; 291]. Г. С. Левченко, Г. В. Пужай, Л. О. Чербинська написали спільну доповідь «Изучение школьного репертуара – основное звено системы подготовки учителей начальных классов с дополнительной специальностью «Музыка», що вийшла друком у Мінську [290]. Дещо пізніше на сторінках збірників з'являються спільні матеріали Н. М. Зікун, Г. С. Левченка, О.О. Шовкомуд (Лобач) [282], а також П. Т. Лиманського та В. С. Ірклієнко (Кириченко), які публікуються за межами Полтави – в Астрахані й Чернігові [294].

1987 р. Г. С. Левченко узагальнив майже десятирічний досвід роботи самодіяльного українського народного хору «Калина» в однойменній брошурі [57], концепт якої презентував у статті «До вершин духовності» [280], присвяченій «вивченню впливу народнопісенних творів на формування національної культури і розвиток духовності учнівської та студентської молоді» [412, с. 51]. Саме ці праці визначили генеральний напрям загальнокафедрального наукового пошуку на наступні десятиріччя.

1988 р. завідувач кафедри музичного виховання П. Т. Лиманський проаналізував систему роботи відділення факультету громадських професій по підготовці керівників шкільних хорових гуртків ПДПІ імені В. Г. Короленка в методичних рекомендаціях на допомогу керівникам шкільних хорових гуртків [58].

Безумовним досягненнях наукової роботи викладачів кафедри стали перші фахові публікації Є. І. Тягла та О. О. Шовкомуд (Лобач). Так, стаття Євгена Івановича «Р. К. Гордон» представлена в 12-томному виданні «Українська радянська енциклопедія» [59], а Олена Олександрівна готувала апробації до захисту кандидатської дисертації, зокрема в центральному педагогічному журналі «Советская педагогіка» [398] та депонованих збірниках статей аспірантів [396; 397].

Незважаючи на складну політичну, соціокультурну та економічну ситуації, головним надбанням кафедри в 90-ті роки XX ст. була потужна наукова діяльність викладачів. Г. С. Левченко отримує вчене звання професора (1992); П. Т. Лиманський (1992), Є. І. Тягло (1993) і М. О. Герасименко (1994) – звання доцентів (протокол № 32 від 26.04.1994) [436, арк. 43]; захищають кандидатські дисертації О. О. Лобач (Москва, 1991); В. С. Ірклієнко (Київ, 1993); Л. А. Гнатюк (Київ, 1994); С. О. Соломаха (Київ, 1995); Н. Ю. Дем'янко (Харків, 1996); О. М. Отич (Київ, 1997); І. В. Мостова (Луганськ, 1998); М. Д. Хіміч (Харків, 2000); С. І. Глушкова закінчує асистентуру-стажування Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського зі спеціальності «Камерний ансамбль» (1993-1996).

Вчені кафедри музики започаткували дослідження перспективних педагогічних проблем: О. О. Лобач (Шовкомуд) розробила психолого-педагогічні основи емоційного виховання

школярів засобами структурованих мистецько-емоціогенних ситуацій («Виховання емоційної чуйності у молодших школярів») [4]; В. С. Ірклієнко представила один із перших рукописів кандидатської дисертації українською мовою, виконаний у контексті української народної культури («Формування естетичної культури молодших школярів у побуті») [5]; С. О. Соломаха та О.М. Отич стали одними з перших дослідників із теорії та методики професійної освіти (відповідно – «Підготовка майбутніх учителів початкових класів до керівництва театральною діяльністю молодших школярів» [8]; «Підготовка вчителя початкових класів до виховної роботи в школі (на матеріалі пісенного фольклору)» [14]); Н. Ю. Дем'янко – перша дослідниця спадщини В. М. Верховинця («Формування національної культури молоді в педагогічній спадщині В. М. Верховинця») [11]; Л. А. Гнатюк здійснила перше музикознавче дослідження в контексті мистецької євроінтеграції («Микола Лисенко і Лейпцизька консерваторія: німецька музично-теоретична школа як фундамент європейської музичної освіти») [6]; І. В. Мостова ввела в науковий обіг поняття «педагогічно-виконавська майстерність» («Формування педагоггічно-виконавської майстерності майбутнього вчителя музики») [19], розробила авторську програму курсу «Основний музичний інструмент (фортепіано)» [75], а також відкрила архіви С. А. Шевченка – мистецтвознавця, етнографа, композитора, викладача Полтавського музичного училища імені М. В. Лисенка, наставника Г. С. Левченка [412, с. 26].

Захист семи кандидатських дисертацій протягом десятиріччя зумовило апробацію інноваційних ідей у перших збірниках пісень і навчальних посібниках Г. С. Левченка [69; 83; 84], статтях О. О. Лобач у довіднику «Педагогічні технології. Досвід. Практика» [89], науково-методичних посібниках Н. Ю. Дем'янко [76; 77], методичних рекомендаціях В. С. Ірклієнко [73], О. М. Отич і Є. І. Тягла [67], С. О. Соломахи [63]. На окреме слово заслуговують методичні праці П. Т. Лиманського «Використання образно-художньої мови в роботі з молодіжним шкільним хором» та «Формування музичної культури майбутнього вчителя», в яких автор вирізнив новий предмет наукового дослідження – образно-художню мову хормейстера, який залишається актуальним і сьогодні [62; 64]. Наукові статті вчених кафедри публікуються в центральних вітчизняних (Л. А. Гнатюк, В. С. Ірклієнко, І. В. Мостова,

О. О. Лобач, Г. В. Пужай) [230; 233; 235; 243; 267; 270; 272; 310; 318; 348;] і зарубіжних журналах (В. С. Ірклієнко, М. Д. Маріо) [276; 312;], а також у перших колективних збірниках наукових праць викладачів психолого-педагогічного факультету [80], у матеріалах науково-практичних конференцій. На наукових форумах обговорюються принципово нові проблеми, актуальні для педагогічного простору незалежної України. Так, великий резонанс у науково-педагогічних колах мали такі конференції, як «Теоретико-методичні основи формування громадянина України» (1993) [66], «Розбудова національної початкової школи» (1993) [65], «Проблеми естетичного виховання та художньої освіти в системі професійної підготовки вчителів» (1995) [71].

За ініціативи декана Н. С. Литвиненко до 20-річного ювілею факультету вийшов святковий буклет, де вперше розкривалася історія становлення факультету та кожної кафедри. Значною подією в науковому житті не лише факультету, але й інституту став випуск першого збірника наукових праць психолого-педагогічного факультету у 3-х частинах, який засвідчив наукові здобутки та потужний науковий потенціал учених і викладачів [80]. Побіжно зауважимо, що оприлюднення наукових записок ПДПІ імені В.Г. Короленка відновлюється лише 1999 р. – майже через 50 років за часів проректора з наукової роботи професора А. М. Бойко.

Інша інновація реформованої української освіти в незалежній Україні – створення Малої академії наук, у рамках якої учні шкіл і сьогодні захищають на конкурсах свої наукові дослідження. Так, доц. Лобач О. О. підготувала до захисту 16 наукових робіт із проблеми розвитку емоційної сфери особистості з учнями Полтавської гімназії № 33, зокрема, Оксана Шевчук посіла ІІІ місце на Всеукраїнському конкурсі, а її керівник визнаний кращим у секції психології (1993) [70].

У 1993 р. вирізнився новий напрям наукової діяльності викладачів у рамках співпраці з навчальними закладами нового типу (гімназіями, ліцеями, коледжами тощо), які повинні були розробляти авторські концепції діяльності, моделі особистості випускника, навчальні програми нових факультативів і спеціальних курсів, відповідне навчально-методичне забезпечення тощо. Безумовно, вирішення цих складних науково-методичних завдань вимагало грамотного наукового керівництва, експертної оцінки

висококваліфікованих спеціалістів. Доц. Лобач О. О. з 1993 р. стала науковим керівником експериментальної школи-комплексу «Вибір» СШ № 17 імені Н. Г. Неленя м. Кременчука (директор В. О. Логвін) [127] та Полтавської гімназії № 33 (директор О. О. Ткач) [79; 88; 97; 129; 153].

Підвищення наукового рівня професорсько-викладацького складу кафедри сприяло употужненню науково-дослідницької діяльності студентів. Із 1992 р. вводиться обов'язкове виконання дипломних досліджень усіма студентами-музикантами. Кожний керівник мав не традиційну студентську проблемну групу, а своєрідну наукову лабораторію із своєї наукової проблеми, якщо зважити, що випускники захищали 25 дипломних робіт щороку. Саме в ті роки розвивалися наукові здібності майбутніх кандидатів наук: В. І. Березан [20], Л. Я. Галушко [42], Т. М. Дзюби [30], Ю. М. Ковалевської [82], Л. В. Кононенко (Литовченко) [44], Т. В. Мірошніченко [52], Н. П. Наталевич [53], О. А. Острянської [24], Т. М. Пазюченко (Траверсе) [23], Г. В. Радіонової [40], Н. В. Сулаєвої [22; 55; 56].

Результатом двадцятирічної науково-дослідної та науково-творчої діяльності стало проведення кафедрою музики і співів міжнародної науково-практичної конференції «Формування національної культури молоді засобами народного мистецтва у контексті творчої спадщини В. М. Верховинця» (1999) [457, арк. 2]. Вона стала першою конференцією, організованою кафедрою, а також першою, присвяченою життєвому та творчому шляху В. М. Верховинця. Проблемне поле наукового форуму охоплювало широкий спектр напрямів: філософсько-педагогічні засади формування національної культури молоді в українській педагогічній спадщині, педагогічні технології в системі професійної художньо-естетичної підготовки майбутнього вчителя, проблеми естетичного виховання і формування національної культури вчителя у контексті творчої спадщини В. М. Верховинця, втілення його ідей у процес художньо-естетичного виховання сучасної молоді, шляхи відродження народного мистецтва та перспективи розвитку художньо-естетичної освіти в Україні.

Вищеназвані питання висвітлювались у доповідях дійсного члена АПН України, академіка, доктора філософських наук, професора, директора Інституту педагогіки і психології професійної

освіти АПН України І. А. Зязюна; академіка-секретаря відділення АПН України, доктора педагогічних наук, професора, члена-кореспондента АПН України М. Б. Євтуха; дійсного члена АПН України, доктора педагогічних наук, професора, директора Науково-дослідного інституту педагогіки АПН України В. М. Мадзігона; доктора історичних наук, професора, члена-кореспондента АПН України, ректора Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка В. О. Пащенка; доктора педагогічних наук, професора, члена-кореспондента АПН України, проректора з наукової роботи Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка А. М. Бойко; народного артиста України, академіка, професора, художнього керівника Державного національного українського народного хору імені Г. Верьовки, голови Всеукраїнської музичної спілки А. Т. Авдієвського; заслуженого діяча мистецтв України, викладача Київського державного музичного училища імені Р. М. Глієра Я. В. Верховинця та інших відомих науковців і діячів культури. У форумі взяли участь науковці, митці, громадські діячі та вчителі-практики Австрії, Бельгії, Ізраїлю, Німеччини, Росії, Туреччини, України, Швейцарії, зокрема швейцарський режисер Катрін Азад; австрійський хормейстер, педагог і громадський діяч Ганс Замхабер; хормейстери з Бельгії – Марейка Бонте та Марія Нейрінк.

Членами оргкомітету – заслуженим діячем мистецтв України, професором Г. С. Левченком, деканом психолого-педагогічного факультету доцентом Н. Д. Карапузовою, доцентами О. О. Лобач, Н. Ю. Дем'янко, В. С. Ірклієнко була розроблена наукова концепція конференції [91]. У ній обґрунтовані зміст і структура національної культури особистості, принципи і шляхи формування національної культури молоді засобами народного мистецтва, презентовано адреси передового педагогічного досвіду національного виховання особистості на Полтавщині. За матеріалами конференції опубліковано перший збірник наукових праць із однойменною назвою, підготовлений доцентами Л. А. Гнатюк і О. О. Лобач [90]. На міжнародній конференції було остаточно визначено загальнокафедральну тему дослідження «Формування національної культури молоді засобами народного мистецтва».

На початку XXI століття наукова робота кафедри спрямована на подальше дослідження загальнокафедральної проблеми, яка

обговорювалася на таких науково-практичних конференціях і регіональних семінарах: «Пісня не знає кордонів» (2003), «Народне мистецтво у професійній підготовці майбутнього вчителя» (2004). У наукових зібраннях взяли участь понад 200 учителів музичного мистецтва та керівників хорових колективів Полтавщини, що дало змогу обмінятися практичним досвідом професійної підготовки вчителів мистецьких дисциплін нової генерації, прилучення молодого покоління до скарбів національної культури та виховання особистості засобами народного мистецтва.

У 2000 р. захистила дисертацію М. Д. Хіміч (Маріо) «Виховання молоді засобами православної духовної музики у закладах освіти України (кінець XIX – початок XX століття)» (м. Харків), яка стала першим в Україні історико-педагогічним дослідженням із проблеми реалізації виховного потенціалу православної духовної музики [21]. Молоді спеціалісти вступають до аспірантури: Л. І. Головня (Колесникова) – до Київського національного університету культури і мистецтв; Н. М. Буць (Ремезова) – до ПДПУ імені В. Г. Короленка.

Викладачі продовжували працювати над своїми науковими проблемами та оприлюднювали результати досліджень. Так, Н. Ю. Дем'янко стала першим на кафедрі музики автором розділу колективної монографії «Полтавський державний педагогічний університет імені В. Г. Короленка мовою музейних експонатів» [248]. Наукові статті вийшли друком у центральних педагогічних часописах, зокрема «Початковій школі» (Н. Ю. Дем'янко, В. С. Ірклієнко, В. В. Підгорна) [250; 275]; а також у ліцензованих виданнях Москви (М. Д. Маріо) [312], Санкт-Петербургу (Н. Ю. Дем'янко) [247], Чернівців (Н. І. Євстігнєєва (Дячук)) [261]; Полтави (В. С. Ірклієнко, О. О. Лобач, М. Д. Маріо (Хіміч)) [268; 300; 303; 313].

Обсяг монографії не дозволяє проаналізувати всі публікації викладачів кафедри за цей період, тому ми представимо лише статистичні дані. У 2004–2005 н. р. викладачі кафедри мають 48 одиниць друкованої продукції обсягом 20,1 друк. арк.: 2 посібники (Н. В. Сулаєва); 16 статей; 7 методичних рекомендацій, 10 програм, 6 тез [468]. У 2005–2006 н. р. опубліковано 69 одиниць друкованої продукції обсягом 76,99 друк. арк.: посібників – 11, методичних рекомендацій – 5, статей – 30, програм – 14, тез – 9 [469]. Наступного навчального року надруковано 43 праці обсягом 37,57 друк. арк.:

посібників – 7, методичних рекомендацій – 2, статей – 13, програм – 13, тез – 3 [470]. У 2007–2008 н. р. видано 51 одиницю друкованої продукції обсягом 37,7 друк. арк.: посібників – 3, методичних рекомендацій – 7, програм – 21, статей – 18, тез – 2 [471]. Цього року науково-методичний посібник «Цінності православної культури як фактор морально-етичного виховання школярів», окремі розділи якого написали О. О. Лобач і М. Д. Хіміч, отримав гриф МОН [142]. 2008–2009 н. р. можна назвати кульмінаційним у науковій діяльності професорсько-викладацького складу кафедри, бо оприлюднено 85 праць обсягом 86,32 друк. арк.: посібників – 6, методичних рекомендацій – 2, статей – 65, тез – 11 [472], а також 1 програма з грифом МОН України (О. О. Лобач і Л. Л. Халецька уклали авторську навчальну програму факультативного курсу для учнів 7 класу середньої загальноосвітньої школи «Музичне краєзнавство») [161].

Протягом 2000–2008 рр. науковий статус викладачів кафедри музики визнається науково-педагогічною громадою країни. Вчені кафедри рецензують автореферати кандидатських дисертацій, посібників, репертуарних збірників (Н. Ю. Дем'янко, В. С. Ірклієнко, Г. С. Левченко, О. О. Лобач, Н. В. Сулаєва), зокрема рукописів підручників для школи, представлених до отримання грифу міністерства – О. О. Лобач була рецензентом підручника О. В. Лобової «Музичне мистецтво: підручник для 8 класу» (2008).

З 2000 р. починається новий етап наукової діяльності студентів. За ініціативи декана психолого-педагогічного факультету доцента Н. Д. Карапузової започатковано проведення щорічної міжнародної студентської конференції, де майбутні вчителі музики виступають на секційному засіданні з доповідями за результатами своїх досліджень, виконаних під керівництвом учених кафедри. Коло обговорюваних наукових і мистецько-педагогічних проблем надзвичайно широке: історія вітчизняного та зарубіжного музичного мистецтва; мистецтвознавчий аналіз напрямів і стилів музичного мистецтва, а також окремих творів, що включені до програми з музики для середньої загальноосвітньої школи; виховний потенціал музичного мистецтва, шляхи, методика та педагогічні технології його реалізації на різних вікових етапах; актуальні проблеми професійної підготовки майбутнього вчителя музики тощо. Наукова традиція триває до сьогодні, про що засвідчують 11 збірників наукових праць студентів і магістрантів психолого-педагогічного факультету «Наукові здобутки

студентів і магістрантів – школі XXI століття» та 3 збірники у двох частинах «Формування сучасного освітнього середовища: теорія і практика» [98].

Результати дослідження загальнокафедральної теми «Формування національної культури молоді засобами народного мистецтва» обговорювалися на двох міжнародних науково-практичних конференціях, організованих кафедрою музики: «Фольклорна спадщина Полтавщини: шляхи збереження, розвитку та популяризації» (2006), в рамках якої відбувся обласний фестиваль «Калинові гуляння», а матеріали оприлюднені в спеціальному випуску журналу «Імідж сучасного педагога» [134], «Професійна підготовка вчителя музичного мистецтва: від традицій до інновацій» (2008), її зміст викладено на сторінках однойменного збірника наукових праць [155].

З 2004 р. при кафедрі почала діяти аспірантура. Під науковим керівництвом доц. О. О. Лобач здійснюють кандидатські дослідження випускники кафедри музики. Ю. М. Гринь виконує кандидатську дисертацію «Педагогічні погляди та освітня діяльність Володимира Щепотьєва (1880–1937 рр.)», результати якої апробовані в публікаціях у фахових виданнях і на науково-практичних конференціях [134; 155; 236–242], зокрема за кордоном (Польща, Росія) [238]. А. О. Трохименко працює над темою «Виховний потенціал православної духовної музики в умовах консолідації українського суспільства в XVII столітті». Її наукові пошуки оприлюднені в статтях [112; 382–386], у тому числі й у зарубіжних наукових збірниках [387].

Викладачі кафедри музики беруть участь у роботі науково-практичних конференцій і семінарів різного рівня. Так, у 2005–2006 н. р. – 13 викладачів презентували 20 доповідей, у тому числі Н. О. Павленко й Н. В. Сулаєва виступили за межами Полтави (Суми, Київ) [469]; 2006–2007 н. р. – 13 викладачів представили на суд колег 38 доповідей, зокрема 8 – за межами Полтави (Київ, Кременчук, Рівне, Суми) [470]; 2007–2008 н. р. у наукових заходах у межах університету взяли участь 20 викладачів кафедри (47 виступів), за межами університету – 6 викладачів (Київ, Севастополь), зокрема О. О. Лобач виступила в Росії (Глазов, Бєлгород) [471]; 2008–2009 н. р. 18 викладачів кафедри представили понад 100 виступів, у тому числі в Києві, Запоріжжі, Вінниці [472]. Отже, з кожним роком

розширюється спектр регіонів і країн, де апробуються результати досліджень викладачів кафедри, а також спостерігається тенденція до гармонізації їхньої науково-творчої та науково-теоретичної діяльності.

Продовжувалася результативна науково-дослідницька діяльність викладачів. Захистили кандидатські дисертації Н. І. Дячук (Євстігнєєва) «Підготовка майбутніх учителів до використання музики як засобу саморегуляції функціонального стану учнів» (Вінниця, 2005 р.), де обґрунтовуються концептуальні засади впровадження інтегрованого психотерапевтичного підходу в навчально-виховний процес вищої школи [26]; О. А. Даценко «Педагогічні умови діяльності дитячих творчих колективів Полтавщини», де узагальнюється регіональний досвід організації та функціонування дитячих мистецьких колективів [29]; Н. О. Павленко «Підготовка майбутнього вчителя початкових класів до використання інтерактивних педагогічних технологій» (Київ, 2008) [33]. Результати названих досліджень оприлюднені в численних публікаціях [125; 261–263; 329, 333; 335; 336], зокрема в Польщі (Н. О. Павленко) [330]

З 2008 по 2012 рр. при кафедрі музики функціонувала докторантура під керівництвом доктора педагогічних наук, професора, завідувачки кафедри педагогіки Національного університету імені Тараса Шевченка Марії Петрівни Лещенко [3; 7; 12; 13; 94; 95; 144]. Першими докторантами стали доцент кафедри музики Н. В. Сулаєва, доцент кафедри соціальної та корекційної педагогіки, випускниця кафедри музики і співів 1993 р. В. І. Березан і доцент кафедри образотворчого мистецтва Т. В. Саєнко.

З 2009 р. наукова робота кафедри музики набула нового статусу, що зумовлено підписанням угоди про співпрацю з відділом естетики та етики Інституту педагогіки і психології професійної освіти НАПН України з проблеми «Розвиток педагогічної майстерності викладачів мистецьких дисциплін вищих педагогічних навчальних закладів на естетичних та етичних засадах» (відповідальні – доц. О.О. Лобач і старший науковий співробітник С. О. Соломаха). У рамках співпраці ліцензовано (рішення Атестаційної колегії Міністерства від 26 червня 2014 р.; Наказ МОН України за №793 від 04.07.2014) спільний збірник наукових праць «Естетика і етика педагогічної дії», що регулярно виходить два рази на рік із 2011 р. [204]. Головний редактор збірника академік І. А. Зязюн (03.03.1938 –27.08.2014),

заступники редактора – професори М. І. Степаненко і О. М. Отич; відповідальний секретар доц. О. О. Лобач; до редакційної колегії входять професори Н. Д. Карапузова, Л. М. Кравченко, В. Ф. Моргун, О. А. Федій. У 6 випусках збірника надруковано понад 100 статей відомих вітчизняних і зарубіжних учених (Г. О. Балл, І. Д. Бех, М. Браславська-Хук, Г. Г. Васянович, О. В. Глузман, Ю. В. Год, С. У. Гончаренко, С. С. Горбенко, Я. Дашиковська, М. О. Захарищева, І. А. Зязюн, Л. М. Кравченко, А. І. Кузьмінський, Н. Є. Миропольська, Н. Г. Ничкало, О. М. Отич, Г. М. Падалка, О. М. Пєхота, Д. Е. Помиткін, А. М. Растригіна, В. В. Рибалка, Є. Сек, О. А. Федій, Г. Г. Філіпчук, І. В. Цебрій, Н. І. Шиян, О. П. Щолокова та баг. ін.). За статистичними даними інститутського репозитарію ПНПУ імені В. Г. Короленка найбільше наших читачів мешкають у США [427].

Визначною подією в науково-творчій діяльності професора Г. С. Левченка, вінцем популяризації української народної пісні в Європі в ході численних гастролей в Австрії, Бельгії, Болгарії, Італії, Німеччині, Польщі, Туреччині, Франції, Швейцарії, Швеції (1981–2014), завоювання зарубіжного аудіопростору, де звучав репертуар українського народного хору «Калина» з 19 компакт-дисків (12 записані за кордоном) [498–515], мали за наслідок створення у Швейцарії (м. Лозанна) Державної Асоціації «Калина» за ініціативи працівника Швейцарського телебачення Катрін Азад [473]. Наскільки популярна «Калина» за кордоном розповіла наша випускниця, а тепер магістрантка Берлінського університету Тетяна Черевко: «Якось зайшла в Берліні до молодіжного театру на репетицію. Чую знайому пісню, що звучала у виставі. Спитала: «Хто співає?» Режисер із захопленням: «О! Відомий український народний хор «Калина». Ми часто послуговуємося його записами!» Я зраділа зустрічі з рідним колективом. Не помилилася, зразу впізнала, але вирішила ще раз пересвідчитися у правильності своєї здогадки. Ви не уявляєте, яке це щастя на чужині почути рідну мову й пісню та ще й виконанні «Калини»!»

Доц. Н. І. Дячук протягом 2009–2011 рр. підтримувала зв’язки з підготовчою школою Choate Rosmary Hall (США), а з вересня 2011 р. – з Гарвардським університетом (США), вела потужну волонтерську роботу серед школярів Полтави та Полтавської області за програмою USA/USA (м. Нью-Йорк, США) [473–475]. У 2011–2012 рр. вона була

науковим керівником спільного проекту «Музика у відділенні інтенсивного виходжування і реабілітації новонароджених» із Обласним центром недоношених немовлят Полтавської обласної клінічної дитячої лікарні, де разом із своєю проблемною групою (В. Бовсунівська, В. Корень, М. Орєхова), вела експериментально-дослідницьку роботу з проблеми музикотерапії, що мала широкий резонанс на обласному та всеукраїнському телебаченні. В. В. Марчук представила результати дослідження на всеукраїнському (Глухів, 2013) та міжнародному конкурсах студентських наукових робіт (Бєлгород, Росія, 2014). Вона нагороджена дипломами відповідно ІІ та І ступенів.

Перша в історії кафедри музики наукова робота, яка здобула диплом І ступеня на всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт, також підготовлена до захисту Наталією Іванівною. Це дослідження Є. О. Газданової «Використання методів музикотерапії у навчально-виховному процесі початкової школи» (15–17 березня 2011, м. Переяслав-Хмельницький). Його результати оприлюднено у спільних методичних рекомендаціях наукового керівника та студентки «Музикотерапія в початковій школі» [183].

Розширилося коло наукових публікацій. Серед них варто назвати першу на кафедрі монографію доц. Н. Ю. Дем'янко «Формування національної культури молоді в педагогічній спадщині В. М. Верховинця» [43], яка посіла ІІІ місце на Міжнародному конкурсі монографій і підручників із мистецької освіти (Київ, 2010); монографії проф. О.М. Отич, зокрема «Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання: теоретичний і методичний аспекти», «Розвиток творчої індивідуальності студентів професійно-педагогічних навчальних закладів засобами мистецтва» [47]; біобібліографічний покажчик «Григорій Семеновчи Левченко», укладений Н. В. Сулаєвою (2013), – перший у серії «Науковці університету», що розкриває науково-творчі здобутки педагога-митця [48]; біографічний нарис Г. М. Полянської «Сходинки становлення стилю. Композитор Т. Парулава-Оскоменко» [165]; а також численні наукові публікації викладачів у фахових виданнях і збірниках праць за матеріалами науково-практичних конференцій.

Окремішно вивершується монографія Н. В. Сулаєвої за результатами докторського дослідження «Підготовка вчителя в

педагогічному просторі неформальної мистецької освіти» (2013) [50]. Монографія як об'ємне й поліаспектне дослідження складається з шести розділів, де окреслено методологічні основи професійної підготовки вчителів у єдності формальної педагогічної і неформальної мистецької освіти; розкрито феномен мистецької освіти в сучасних реаліях України та запропоновано власну класифікацію мистецької освіти; схарактеризовано систему неформальної мистецької освіти в художньо-творчих колективах вищих педагогічних закладів освіти; представлено результати дослідження ґенези неформальної освіти в Україні та її періодизацію; сформульовано концепцію неформальної мистецької освіти в художньо-творчих колективах вищого педагогічного навчального закладу; окреслено шляхи структурно-ресурсного та управлінсько-організаційного забезпечення неформальної мистецької освіти у педагогічних вишах; висвітлено потенціал неформальної мистецької освіти в процесі аксіологічно-когнітивного становлення особистісних та професійних якостей учасників художньо-творчих колективів – майбутніх учителів; обґрунтовано положення про значимість конвергентного поєднання формальної педагогічної освіти з неформальною мистецькою в формуванні професійної компетентності майбутнього вчителя; проаналізовано результати дослідження діяльності українського народного хору «Калина» ПНПУ імені В. Г. Короленка як організованої форми добровільного об'єднання студентів і вчителів на основі цілеспрямованої художньо-творчої активності. Матеріали дослідження дають підстави стверджувати, що на часі створення державної програми з надання неформальної мистецької освіти в Україні та її впровадження в процес підготовки майбутніх учителів як вагомого чинника підвищення якості педагогічної освіти.

За ініціативи Н. В. Сулаєвої на базі кафедри музики 25-26 травня 2012 р. вперше в Україні проведено міжнародну науково-практичну конференцію з проблеми її дослідження «Неформальна мистецька освіта в системі підготовки майбутнього вчителя», в якій узяли участь 100 учасників із Німеччини, Польщі, Росії, Сполучених Штатів Америки, Швеції із 7-ми навчальних закладів зарубіжжя (Берлінського університету, Бєлгородського інституту мистецтв і культури, Лі університету, м. Клівленд, штат Теннессі, США; Національного дослідницького університету «Бєлгородський

державний університет», університету м. Йончопінг (Швеція), університету Яна Кохановського (філія в м. Пьотрков Трибунальський, Польща), МАОУ середньої загальноосвітньої школи с. Опеченський Посад Боровичського району Новгородської області, Росія), а також учені та практики з понад 20 наукових установ України (Інституту інформаційних технологій в освіті та Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді МОНМС) і провідних навчальних закладів Запоріжжя, Києва, Львова, Луганська, Одеси, Севастополя, Сімферополя, Харкова, Чернігова. Матеріали конференції оприлюднено в журналі «Імідж сучасного педагога» [196].

З 2009 р. визначається новий напрям наукової діяльності викладачів – опонування кандидатських дисертаційних досліджень. Так, Н. В. Сулаєва була опонентом двох досліджень – Л. І. Тимчук «Методична підготовка вчителів початкових класів до формування професійних інтересів»; О. О. Вашак «Підготовка майбутніх вихователів до екологічного виховання дошкільників на засадах етнопедагогіки»; М. Д. Хіміч – дисертації В. В. Фазана «Вивчення педагогіки у вищих навчальних духовних закладах України»; О. О. Лобач – дослідження В. В. Бондаренко «Педагогічні погляди та просвітницька діяльність Д. С. Туптала (Димитрія Ростовського) у контексті освітнього простору другої половини XVII – XVIII століть».

Викладачі кафедри музики з 2007 р. цілеспрямовано готують наукову зміну – магістрів зі спеціальності 8.02020401 – Музичне мистецтво. З перших років функціонування магістратури кафедрами були сформульовані складні вимоги до кваліфікаційних досліджень, які методична рада університету 2009 р. узагальнила у відповідних методичних рекомендаціях: систематизація та самостійний аналіз сучасних підходів до розв’язання наукових проблем, що є об’єктом цього дослідження; самостійна робота з науковою літературою, виявлення тенденцій і закономірностей досліджуваних процесів; самостійне визначення об’єкту та етапів магістерського дослідження, обґрунтування заходів, необхідних для вирішення теоретичних та прикладних завдань; самостійне формулювання наукових висновків і практичних рекомендацій; основний текст магістерської роботи має бути викладений на 90-100 сторінках; апробація результатів

дослідження у публікаціях; підготовка ілюстративного матеріалу до магістерської кваліфікаційної роботи (мультимедійні презентації, аудіо- та відеозаписи, фотоматеріали тощо).

Голова Державної екзаменаційної комісії кандидат педагогічних наук, доцент, старший науковий співробітник кафедри педагогічної творчості Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка О. В. Лобова зазначила у звіті про результати захисту магістерських кваліфікаційних робіт: «Зміст усіх представлених до захисту кваліфікаційних робіт засвідчив, що вони є завершеними, самостійними науковими працями, які містять обґрунтовані теоретичні та експериментальні результати, наукові положення…

Проведені дослідження є актуальними для педагогічної науки. Предметом вивчення були історія та перспективи розвитку авторської пісні (магістрант Бригида С. М.), музичне мистецтво в системі валеологічного виховання у початковій школі (магістрантка Бідна О. В.), стилістичні та жанрові особливості фортепіанної музики Ф. Шопена (магістрантка Палишева М. В.), шляхи реалізації аксіологічного потенціалу музичного мистецтва у практиці виховання особистості школяра (магістрантка Бабій З. В.), зимові свята календарно-обрядового циклу як засіб художньо-естетичного розвитку особистості (магістрантка Вандервоодт Н. В.).

Всі магістерські кваліфікаційні роботи містять дані про апробацію результатів дослідження на науково-практичних конференціях, у концертній діяльності. Магістранти представили публікації статей у наукових збірниках психолого-педагогічного факультету, методичні рекомендації, збірники власних творів.

…Магістранти застосовували медіа-проектор для медіа-презентації результатів дослідження, виконували класичні, народні й авторські твори» [464].

Щороку кафедра музики випускає 5 магістрів (всього – 35 осіб), які демонструють високий рівень науково-теоретичної та музично-педагогічної підготовки, про що свідчать показники успішності (100%) та якості (100%). Так, у 2014 році 4 студенти з 5 отримали дипломи з відзнакою – О. Долина, А. Іванова, С. Северин, Л. Супрунова (протокол №14 від 11.02.2014) [490]. Методичний фонд кафедри регулярно поповнюється новими спільними публікаціями доцентів кафедри з магістрами музики: навчальними та методичними

посібниками [190; 197; 205; 212; 215], методичними рекомендаціями [151; 169; 175; 182; 184; 186; 195; 199; 213; 214], історико-педагогічними матеріалами [211] тощо.

У рамках наукових досліджень викладачі кафедри співпрацюють із такими установами: Інститутом педагогічної освіти та освіти дорослих НАПН України; Львівським науково-практичним центром професійної освіти НАПН України; Бєлгородським національним дослідницьким університетом; Бєлгородським державним інститутом культури і мистецтв; Глазівським державним педагогічним інститутом імені В. Г. Короленка; Воронезьким державним педагогічним університетом; Національним педагогічним університетом імені М. П. Драгоманова, Національною академією мистецтв імені П. І. Чайковського; Вінницьким національним педагогічним університетом імені М. Коцюбинського; Дрогобицьким державним педагогічним університетом імені І. Франка; Кіровоградським державним педагогічним університетом імені В. Винниченка; Ніжинським національним педагогічним університетом імені М. Гоголя; Уманським державним педагогічним університетом імені П. Тичини; Харківським національним педагогічним університетом імені Г. Сковороди, Бердянським державним педагогічним університетом; Сумським державним педагогічним університетом імені А. Макаренка; Полтавським обласним інститутом післядипломної освіти педагогічних працівників імені М. Остроградського, Полтавським музичним училищем імені М. В. Лисенка, Гадяцьким училищем культури імені І. П. Котляревського тощо.

Отже, упродовж 1981–2014 рр. спостерігається позитивна динаміка в науковій діяльності професорсько-викладацького складу кафедри музики, очолюваної професором Г. С. Левченком: кількість викладачів, що мають науковий ступінь і вчене звання, виріс з 0% до 52%, що дало змогу відкрити магістратуру зі спеціальності 8.020204010 – Музичне мистецтво; при кафедрі діє аспірантура та докторантура (з 2004), у рамках якої випускниця кафедри музики Н. В. Сулаєва захистила докторську дисертацію; на базі кафедри організовано науково-педагогічні конференції та семінари різного рівня (регіональні, всеукраїнські, міжнародні); учені кафедри набувають визнання в Україні та за її межами, про що свідчить опонування ними кандидатських досліджень, участь в експертних комісіях МОН

України, рецензування авторефератів кандидатських досліджень, монографій, підручників тощо; розширився спектр наукових публікацій викладачів від тез доповідей на науково-практичних конференціях до монографій за результатами докторських дисертацій; активізується наукова діяльність студентів і магістрантів, що навчаються за спеціальністю та напрямом підготовки 020204 – Музичне мистецтво, які є авторами не лише наукових статей (щороку оприлюднюється 20–30 статей, 5 методичних праць), але й оригінальних підручників.

2. 2. Результати дослідження загальнокафедральної наукової проблеми «Формування національної культури молоді засобами народного мистецтва» та шляхи її впровадження в педагогічну практику

Одним із актуальних питань сучасної педагогічної освіти є підготовка висококваліфікованих кадрів, здатних реалізувати українську національну систему виховання та навчання, яка є самобутнім культурно-історичним явищем, невід'ємним компонентом світового культурно-освітнього процесу. Вирішенню важливих науково-педагогічних завдань присвячено дослідження загально кафедральної проблеми «Формування національної культури молоді засобами народного мистецтва», в якій можна вирізнити два взаємопов'язаних між собою напрями – краєзнавчий і етнографічний, які ми розглянемо нижче.

Краєзнавча діяльність передбачає вивчення музичної культури регіону, місцевості, області, міста з метою виявлення її специфіки та закономірностей утворення, функціонування й розвитку. Найхарактернішою ознакою краєзнавства є його поліпроблемність. На думку П. Т. Тронька, голови Національної спілки краєзнавців України, краєзнавство має історичний, етнографічний, літературний, географічний, мистецький напрями краєзнавчих досліджень. Краєзнавство – це комплекс наукових дисциплін, різних за змістом і методами дослідження, які здійснюють наукове та всебічне пізнання краю, це практична підготовка студентів до краєзнавчої роботи в різних її проявах.

На сьогодні кафедра музики є науково-педагогічним колективом, де розробляються методологічні й теоретичні основи

музичного краєзнавства та готуються кваліфіковані спеціалісти. Колективом кафедри (проф. Левченко Г. С., доц. Лобач О. О., доц. Ірклієнко В. С., доц. Дем'янко Н. Ю.) розроблена концепція «Формування національної культури молоді засобами народного мистецтва у контексті творчої спадщини В. М. Верховинця» (1999) [91].

Загальнокафедральна наукова проблема обговорювалася на наукових конференціях різного рівня, організованих на базі кафедри: міжнародні – «Формування національної культури молоді засобами народного мистецтва у контексті творчої спадщини В. М. Верховинця» (1999), «Фольклорна спадщина Полтавщини: шляхи збереження, розвитку та популяризації» (2006), «Професійна підготовка вчителя музичного мистецтва: від традицій до інновацій» (2008), де з-поміж інших функціонували секції «Формування національної культури молоді засобами народного мистецтва» та «Музичне краєзнавство – стратегія професійної підготовки вчителя музичного мистецтва»; «Неформальна мистецька освіта в системі підготовки майбутнього вчителя» (2012); регіональні – «Актуальні проблеми виховання мистецтвом: регіональний аспект» (2002), «Народне мистецтво у професійній підготовці майбутнього вчителя» (2004).

Так, у міжнародній науково-практичній конференції «Неформальна мистецька освіта в системі підготовки майбутнього вчителя» не виокремлювали спеціальної секції з проблем етнографії та краєзнавства, але було заслухано багато доповідей із фольклористики та регіоналістики: доктор педагогічних наук, професор, декан факультету технологій і дизайну ПНПУ імені В. Г. Короленка В. П. Титаренко, професор Г. С. Левченко, член Національної спілки народних майстрів України та Національної спілки художників України О. О. Бабенко (його гобелен прикрашає кабінет Президента України); голова Полтавської обласної організації Національної спілки художників України Ю. О. Самойленко, директор Полтавського художнього музею (галерея мистецтв) імені Миколи Ярошенка О. М. Курчакова, директор Державної спеціалізованої художньої школи-інтернату I–III ступенів «Колегіум мистецтв у Опішні», кандидат історичних наук, заслужений працівник культури України Л. М. Овчаренко (тривалий час співала в українському народному хорі «Калина»);

начальник відділу культури і туризму Пирятинської районної державної адміністрації Т. М. Білоброва; заслужена артистка України Н. С. Мізєва, Ю. М. Гринь, Н. Ю. Дем'янко, С. М. Жмайло, В. С. Ірклієнко, Г. О. Кудряшов, О. А. Острянська, Н. О. Павленко, Н. М. Ремезова, Т. В. Саєнко, Є. І. Тягло, О. В. Халчанська та ін.

Наукова проблематика, над якою працюють викладачі кафедри музики, певною мірою стосується дослідження краєзнавчих проблем, зокрема були захищені кандидатські дисертації «Формування естетичної культури молодших школярів у побуті» (доц. Ірклієнко В. С.), «Формування національної культури молоді у педагогічній спадщині В. М. Верховинця» (доц. Дем'янко Н. Ю.), докторська дисертація «Неформальна мистецька освіта майбутніх учителів у художньо-творчих колективах» (доц. Сулаєва Н. В.), продовжується робота над кандидатськими дослідженнями «Педагогічні погляди та освітня діяльність В. О. Щепотьєва (1880-1937)» (ас. Гринь Ю. М.), «Виховний потенціал православної духовної музики в умовах консолідації українського суспільства XVII ст.» (ас. Трохименко А. О.), «Формування музичної культури майбутнього вчителя початкових класів засобами хорового мистецтва» (ст. викл. Ремезова Н. М.).

Особливої уваги заслуговує діяльність заслуженого працівника культури України, заслуженого діяча мистецтв України, професора, завідувача кафедри музики Г. С. Левченка – визнаного фахівця в галузі етнографії. Його наукова скарбниця містить понад 80 наукових праць, зокрема «Українська народна пісня як джерело збагачення словникового запасу молодших школярів», «Народна пісня у навчальному репертуарі студентів», «Український пісенний фольклор у творчості М. В. Гоголя» [293], «Тривожусь за народну пісню», художньо-методичні нариси «Спогади, роздуми, погляди, поради» [141]; шість навчальних посібників із курсів хорового диригування, гармонії та теорії музики: «Хорове диригування», вип. 1 (1995) [68], «Червона калина – Полтавська земля» (2000) [93], «Ой у лузі та ще й при березі» (2006), «Народні пісні Полтавщини» (2006) [135], «Земле рідна моя» (2008) [152], «Ой у лузі червона калина» (2011) [136], два навчальні посібники з сольфеджіо на основі народних пісень Полтавщини (2001 р. та 2006 р.) для музично-педагогічних навчальних закладів, який налічує 120 творів різних жанрів і має неабияку наукову й методичну цінність як солідне за обсягом

зібрання народних пісень Полтавщини, упорядкованих згідно з метою, завданнями та логікою музично-теоретичного курсу [101].

«Сольфеджіо» є одним із найважливіших навчальних курсів у підготовці майбутніх фахівців із музики. Водночас посібник «Сольфеджіо на основі народних пісень Полтавщини» має й наукове значення як джерело вивчення й використання музичного фольклорного матеріалу в різноманітних сферах життєдіяльності людини. Щира любов до українського мистецтва надихнула Г. Левченка на збирання та систематизацію народних шедеврів для того, щоб прийдешні покоління знали й берегли перлини музичної етнографії. Посібник містить пісні, записані такими митцями, як М. В. Лисенко (34 пісні), М. А. Фісун (33 пісні), Е. В. Нос (14 пісень), П. С. Півень (9 пісень), П. К. Батюк (7 пісень), В. Ю. Міщенко (4 пісні), А. І. Жданов (3 пісні). Крім того, видання багате на твори, які були не тільки власноруч записані Григорієм Семеновичем (16 пісень), а й значна частина з них була вперше опублікована. У збірці представлені майже всі жанри української народної пісні: колядки, щедрівки, веснянки, купальські, жниварські, весільні, козацькі, рекрутські, чумацькі, бурлацькі, наймитські; пісні про кохання й родинний побут; жартівливі, дитячі, бенкетні тощо. Посібнику презентує довідки про фольклористів та опис літературного джерела, у якому вперше була оприлюднена та чи інша пісня [101].

Знаний Г. С. Левченко і як аранжувальник і композитор хорових творів. Серед авторських особливу увагу привертають пісні, написані на народні слова: «Ой гай, мати, гай» [285], «Ой давно, давно в матінки була» [286], «Ой не розвивайся, та сухий дубе» [287], «Посіяла василечків», «Народна симфонія», а також «Од села до села» на слова Т. Г. Шевченка [284], «Земле рідна моя» на слова М. Бойко [152], «Буду милого ждать» на слова А. Пашка, «Червона калина – Полтавська земля» та «Гільце» на власні слова [93]. Серед обробок великою популярністю користуються: віночок українських народних пісень «Українська фантазія», вокально-хореографічні композиції «Весілля» та «На вечірці», українські народні пісні «На козака пригодонька» [84], «Їхав козак за Дунай» [83], «Та нема гірш нікому», «Ой у лузі зозуля кувала», «Ой за гаєм зелененьким», «Стоїть гора високая» [114] на вірші Леоніда Глібова, хорова версія

фрагменту концерту для фортепіано з оркестром Сергія Шевченка «Ой у лузі та ще й при березі» [109].

Г. С. Левченко – організатор і незмінний керівник українського народного хору «Калина» – творчої лабораторії кафедри музики. У репертуарі «Калини» – хорові твори кращих українських і зарубіжних композиторів минулого й сучасності, обробки українських народних пісень, музично-хореографічні композиції, створені на основі народної творчості полтавського краю. Значну частину репертуару становить власний творчий доробок Г. С. Левченка: обробки українських народних пісень, пісні, записані митцем у різних районах Полтавщини, а також оригінальні музичні композиції. З метою популяризації українського народного мистецтва в 2004 р. за ініціативи професора Г. С. Левченка українським народним хором «Калина» спільно з Пирятинською районною адміністрацією та Грабарівською сільською радою, за підтримки Полтавської облдержадміністрації, засновано щорічний Обласний пісенний фестиваль «Калинові гуляння» в с. Грабарівка Пирятинського району. У 2010 р. в Швейцарії створено Асоціацію «Калина» (президент – Катрін Азад). До її складу ввійшли відомі митці та громадські діячі, які високо оцінили рівень виконавської майстерності колективу та мають на меті підтримувати мистецьку діяльність хору «Калина» з метою популяризації українського народного музичного мистецтва в країнах Західної Європи.

Отже, аналізуючи науково-творчу та етнографічну діяльність Г. С. Левченка, можна стверджувати, що вона спрямована на пошук, вивчення, розвиток, збереження й популяризацію української мови, української пісні, української культури, української нації, держави загалом і Полтавщини як духовної столиці України зокрема.

У процесі становлення особистості, виховання патріотизму особливу роль відіграє культурна та мистецька спадщина, духовні цінності свого краю, роду, родини. Саме такий підхід має посідати належне місце в навчально-виховному процесі вищих навчальних педагогічних закладів, зокрема в системі предметів мистецького циклу.

У навчальному плані підготовки студентів спеціальності «Музичне мистецтво» в ПНПУ імені В. Г. Короленка передбачені такі нормативні дисципліни, як «Історія української культури», «Історія української музики», «Народознавство та музичний фольклор

України»; вибіркові дисципліни – «Методика організації народного свята», «Народна музична творчість», а також спецкурси «Музично-педагогічне краєзнавство», «Педагогічна спадщина В. М. Верховинця та український музично-ігровий репертуар для дітей», «Музично-педагогічне краєзнавство», навчальна музично-етнографічна практика.

Зміст курсу «Історія української музики», представлений у навчальній програмі (укладач – доц. Павленко Н. О.), базується на двох змістових модулях, зокрема «Музичний фольклор України» та «Професійне музичне мистецтво України». Метою курсу є набуття музично-історичних знань для глибокого розуміння явищ музичного мистецтва України, основних закономірностей розвитку історії української музики в обсязі, необхідному для успішної професійної діяльності музиканта-фахівця в системі шкільної освіти.

У програмі зазначені теми, які дають можливість дозовано висвітлювати краєзнавчий аспект, регіональні особливості, можливість використання матеріалу в сучасному освітньому процесі. Назвемо їх: «Жанрово-тематична структура фольклору. Календарно-обрядові пісні», «Родинно-обрядовий фольклор», «Епічні та ліро-епічні жанри українського фольклору», «Соціально-побутова лірика», «Побутова лірика», «Дитячий фольклор. Народна інструментальна музика», «Українська музична культура від найдавніших часів до XVII століття», «Музична культура України епохи Бароко та Класицизму», «Музичне мистецтво України першої половини і середини XIX століття», «Музичне мистецтво України кінця XIX – початку XX століття», «М. В. Лисенко – основоположник української класичної музики, засновник національної музичної освіти», «Музичне мистецтво України першої половини XX століття», «Музичне мистецтво України у 60-90 роках XX століття».

Курс «Фольклор України» (укладач – доц. Павленко Н. О.) продовжує, розширює та деталізує окремі теми «Історії української музики». Цей курс передбачає вивчення основних етапів розвитку народної словесності від витоків до сучасності, виникнення і становлення жанрів, побутування текстів із урахуванням історичних умов. Кожний окремий жанр аналізується у його зв’язку з іншими жанрово-тематичними групами українського фольклору, з’ясовується місце кожного з них у жанровій структурі в загальноукраїнському та

позаукраїнському контекстах. Традиційні підходи поєднуються з елементами архетипної поетики, міфологічного аналізу тощо.

Авторський спецкурс ««Педагогічна спадщина В. М. Верховинця та український музично-ігровий репертуар для дітей» (автор – доц. Дем'янко Н. Ю.) спрямований на вивчення творчості видатного українського педагога, музикознавця, етнографа, диригента і композитора, ознайомлення зі специфікою українського ігрового фольклору, опанування практичних умінь і навичок застосування дитячого музично-ігрового репертуару в навчально-виховному процесі.

Зміст спецкурсу розкритий у одному змістовому модулі, який представлений темами «Система педагогічної діяльності В. М. Верховинця» та «Етнографічно-дослідницька діяльність – основа багатогранної творчості В. М. Верховинця».

У темі «Система педагогічної діяльності В. М. Верховинця» пропонуються для розгляду такі питання: Василь Миколайович Верховинець – видатний український педагог, музикознавець, етнограф, хореограф, диригент і композитор. Національна культура у творчості педагога. Сутність і зміст педагогічної діяльності В. М. Верховинця. Періоди життя і творчості педагога.

Тема «Етнографічно-дослідницька діяльність – основа багатогранної творчості В. М. Верховинця» розкриває сутність та основоположне значення етнографічно-дослідницької діяльності у творчості В. М. Верховинця; її етапи, специфіка і тенденції; дослідження й використання педагогом українського епічного фольклору; специфіка та класифікація пісенно-хореографічного фольклору, його дослідження й застосування у виховному процесі; дослідження митцем драматичних фольклорних жанрів, обряди і народні ігри; етнографічні дослідження як основа та передумова новаторства В. М. Верховинця в усіх сферах його діяльності; засоби формування національної культури молоді у діяльності і спадщині В. М. Верховинця (фольклор, рухлива музична гра, театралізована пісня, вокально-хореографічна композиція, танець, хоровий спів).

Етнографічне краєзнавство досліджує народну матеріальну й духовну культуру – звичаї та обряди, побут, одяг, усну народну творчість. Завдання цього напряму – відродження й збереження традицій народу в його регіональному розмаїтті; популяризація народних свят, звичаїв і обрядів, народних ремесел тощо.

Як зазначалося вище, до вибіркової частини дисциплін для вивчення студентам запропонована «Методика організації народних свят», яку розробила кандидат педагогічних наук, доцент В. С. Ірклієнко. Мета курсу – озброєння студентів певними теоретичними знаннями етнографічного, краєзнавчого та психолого-педагогічного характеру; здобуття практичних навичок підготовки та проведення народного свята, необхідних для подальшої діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва, керівника музичного, етнографічного, краєзнавчого, вокально-хорового колективу.

Основними завданнями курсу є: виховання національно свідомих громадян держави на основі залучення їх до кращих культурних надбань народу; розвиток у студентів музично-естетичного мислення, смаку, здібностей і потреби в художньо-творчій діяльності; ознайомлення з історією, розвитком і поширенням народних свят на території України і зокрема на Полтавщині; оволодіння методикою організації та проведення етнограффічних, краєзнавчих заходів; набуття навичок добору літературного, пісенного, хореографічного та театрального репертуару.

У результаті прослуховування цього курсу студент має знати зміст родинно-обрядових і календарно-обрядових українських народних свят; специфіку їх функціонування у Полтавському регіоні; сутність основних діючих осіб, функціональне значення головних атрибутів і символів українських народних свят; уміти укласти сценарій народного свята; підібрати музичний, літературний, хореографічний матеріал; оволодіти методикою підготовки та проведення виховного музично-етнографічного, краєзнавчого заходу.

У змісті курсу заявлено опанування змістового модуля «Методика підготовки народного свята», який передбачає вивчення чотирьох тем.

Тема 1. Вступ до курсу.

Зміст, мета і завдання вибіркової навчальної дисципліни «Методика організації народного свята». Його роль у системі професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва загальноосвітньої та дитячої музичної школи. Зв'язок курсу з іншими дисциплінами, що входять до навчального плану підготовки студентів зі спеціальності «Музичне мистецтво».

Тема 2. Світоглядні уявлення українців.

Язичеські та християнські аспекти світоглядних уявлень українців. Міфологічний та фантастичний характер вірувань.

Українська міфологія. Антропогенний, теологічний, космогонічний, есхатологічний характер української міфології. Взаємопереплетення елементів анімізму, фетишизму, тотемізму в українській міфології.

Культура та забобони у світорозумінні українців. Демонологія, її зв'язок із явищами природи та господарсько-побутовим життям. Головні образи демонології, їх вияв у народних святах.

Космогонічні уявлення прадавніх українців. Поняття про Землю, Сонце, Місяць, Зорі.

Тема 3. Родинно-обрядові та календарно-обрядові свята.

Класифікація народних свят, які побутують в Україні. Загальна характеристика родинної обрядовості. Цикл родинної обрядовості: народини, ім'янаречення, очищення, обрання кумів, хрестини, пострижини. Характеристика музичного фольклору, який використовують у родильній обрядовості: колискові пісні, забавлянки, заклички тощо.

Весілля в Україні. Характеристика весільного обряду. Історія виникнення й розвитку шлюбних відносин на Україні. Система весільної обрядовості: передвесільна обрядовість, власне весілля, післявесільний цикл обрядів. Специфіка весільних традицій сьогодення.

Поховальні обряди: похорон, поминки, день пам'яті померлих родичів і земляків. Народні ігри, пов'язані з похоронним обрядом. Символіка похоронного обряду.

Сутність і особливості народного календаря. Світоглядні засади народного календаря. Історія становлення народного календаря в Україні, специфіка його функціонування в різні періоди формування нації.

Класифікація свят за аграрним календарем: зимові, весняні, літні, осінні. Зміст і форми проведення зимових свят. Основні символи та атрибути обрядів зимового циклу. Характеристика головних обрядів: колядування, Вертеп, щедрування, водіння Кози, водіння Маланки, посипання. Ігри і розваги під час проведення Масляної. Сутність зимового календарно-обрядового музичного фольклору. Характеристика тематики колядок і щедрівок, їхнє використання в народному святі, аналіз музичної форми.

Характеристика свят весняного циклу. Музичне оформлення свята, характеристика веснянок. Специфіка дитячих народних ігор весняного циклу.

Народні свята літнього циклу. Їх характеристика за змістом і формою проведення. Свято Івана Купала – центральне свято літнього циклу. Обряди плетіння віночків, прибирання верби, стрибання через вогонь. Вода і вогонь – головні символи свята Івана Купала, їх очисна функція. Містичне значення рослинності при святкування Івана Купала.

Трудовий аспект осінніх свят. Характеристика основних етапів свята Обжинки: зажинки, жнивні та дожинкові (обжинкові) обряди. Сутність обрядів зажинання першого снопа, останнього снопа – відгомін рослинної магії. Виховне значення осінніх свят: вшанування Землі, Хліба як символу сонця. Характеристика тематики зажинкових, жнивних та обжинкових пісень і музичний аналіз твору.

Музичне, літературне, хореографічне, театральне, образотворче оформлення календарно-обрядових свят.

Тема 4. Методика підготовки та проведення народного свята.

Етапи процесу підготовки народного свята: почуттєво-емоційний вплив на особистість, ознайомлення з матеріальною стороною свята, залучення до духовних надбань народу, народне свято як форма самореалізації та самоактуалізації учня, контроль і корекція запропонованої методики. Організаційні форми занять-заходів: заняття-перетворення, заняття-мандрівка, заняття-пошук, заняття-бесіда, екскурсія до музею, відвідування майстерні народного митця, музичне заняття, заняття-гра, заняття-драматизація, краєзнавчі походи, екскурсії, випуск панно, журналів, оформлення виставок дитячих робіт. Характеристика змісту цих занять. Методи та прийоми педагогічного впливу на школярів.

Поняття про сценарій свята. Композиція (експозиція, зав’язка, розвиток дії, кульмінація, розв’язка, фінал). Закони драматургії та режисури. Елементи імпровізації у народних святах.

Фольклорно-етнографічна, краєзнавча підготовча робота як основа науково-дослідницької творчої діяльності педагога.

За результатами прослуховування курсу студент отримує залік, який може здійснюватися в різних формах, зокрема:

- група студентів розробляє спільний сценарій одного з народних свят або його фрагмент,

враховуючи музичні, літературні, хореографічні, театральні аспекти заходу, і подає їх у вигляді конвертів (пакетів) з практичним методичним матеріалом;

- група студентів інсценує обране за бажанням народне свято або його фрагмент.

З метою забезпечення студентів методичним матеріалом для подальшої практичної роботи з краєзнавства, враховуючи індивідуальний і диференційований підхід у викладанні даної дисципліни, студентам пропонується виконання досліджень у формі рефератів, повідомлень тощо. Пропонуємо теми для дослідження:

1. Пантеон язическьких богів стародавніх слов'ян.
2. Народні уявлення та вірування стародавніх слов'ян.
3. Сутність і особливості функціонування родинно-обрядових свят на Полтавщині.
4. Характеристика народних свят зимового циклу та їх використання на Полтавщині.
5. Сутність і особливості обряду «Вертеп».
6. Свято Нового Року, його історичне становлення і розвиток.
7. Тематика колядок, їх музична характеристика, використання на Полтавщині.
8. Тематика щедрівок, їх використання на Полтавщині.
9. Музична характеристика щедрівок.
10. Характеристика обряду «Водіння Кози».
11. Характеристика обряду «Водіння Маланки».
12. Народні свята весняного циклу – поклоніння силам природи.
13. Головні свята літнього циклу. Їх можливість використання у практичній виховній роботі школи.
14. Характеристика основних елементів свята Івана Купала.
15. Культ вогню та значення рослинності в літньому святі Івана Купала.
16. Свята осіннього циклу – прославляння праці людини на землі.
17. Характеристика свят осіннього циклу. Можливості їх використання у практичній виховній роботі школи.
18. Народне свято як засіб формування національної культури молодого покоління.

Для студентів спеціальності «Музичне мистецтво» розроблено авторський спецкурс «Музично-педагогічне краєзнавство» (укладач – ас. Гринь Ю. М.). Мета курсу – ознайомлення та поглиблення фахових знань із історії педагогіки, історії України, народознавства, теорії та методики музичного виховання, здобуття практичних умінь та навичок краєзнавчо-пошукової роботи. Завдання предмету полягають у формуванні широкого мистецько-педагогічного світогляду; підвищенні рівня музичної ерудиції; ознайомленні студентів із музично-педагогічною культурою Полтавщини; формуванні навичок самоосвіти, краєзнавчо-пошукової та культурно-просвітницької діяльності.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен знати історію розвитку освіти в Україні; історію розвитку музичної освіти на Полтавщині; періоди розвитку ПНПУ імені В.Г. Короленка; видатних педагогів і музикантів Полтавщини. У процесі засвоєння змісту цього курсу студенти мають уміти працювати в державних архівах і наукових установах із питань вивчення джерельної бази з історії рідного краю; визначити пам’ятні місця на території рідного краю; здійснювати зв’язок із учасниками історичних подій; систематизувати зібраний матеріал; добирати високохудожній репертуар для проведення лекції-концерту з тематики навчального курсу.

Зміст курсу представлений двома змістовими модулями:

Модуль 1 «Освіта на Полтавщині кінця XVII – початку XXI століття» розкритий у таких темах:

Тема 1. Етапи розвитку освіти на Полтавщині (кінець XVII–початок XXI століття).

Зародження і розвиток освіти на Полтавщині. Навчальні заклади на Полтавщині: XVII – XVIII ст. – школи (приватні, дяківські, церковні, школи грамоти); XVII – XIX ст. – середні навчальні заклади (Переяславська духовна семінарія, Полтавська семінарія, повітове училище, парафіяльні училища); XIX – початок XX ст. – початкові, середні навчальні заклади, професійні училища та школи, навчальні ремісничі майстерні; 1917 – 1991 рр. – радянський період; з 1991 період незалежності України.

Тема 2. Історія створення ПНПУ імені В. Г. Короленка. Видатні педагоги закладу.

Історіографія вищого навчального закладу: Історико-філологічний факультет – філіал Харківського університету та його викладацький склад; реорганізація Учительського інституту в Педагогічний інститут і його викладацький склад; Інститут народної освіти; Інститут соціального виховання; Педагогічний інститут; Полтавський державний педагогічний інститут імені В. Г. Короленка; Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, професорсько-викладацький склад і його здобутки.

Модуль ІІ «Персоналістичний аспект музично-педагогічної регіоналістики» представлений темами:

Тема 1. Видатний музикант-педагог Полтавщини – М. В. Лисенко

М. В. Лисенко – основоположник української класичної музики, засновник української музичної професійної освіти. Життєвий та творчий шлях (актуалізація знань із курсу «Історія української музики»). Короткий огляд напрямів діяльності митця (педагогічна, музично-просвітницька, виконавська, фольклористична, композиторська). Педагогічна діяльність М. В. Лисенка, його робота в музичних школах Києва. Музично-драматична школа М. В. Лисенка.

Тема 2. Музиканти-педагоги ХХ ст. Видатні викладачі Полтавського музичного училища імені М. В. Лисенка, Гадяцького училища культури імені І. П. Котляревського, Кременчуцького педагогічного училища імені А. С. Макаренка. Життєвий і творчий шлях В. М. Верховинця та його педагогічна діяльність. В. О. Щепотьєв: життєвий і творчий шлях; напрями та періодизація його діяльності, педагогічні погляди та шляхи їх упровадження в сучасну практику.

Одним із джерел краєзнавчого матеріалу є фольклорні зібрання, історичні відомості, праці чи нариси відомих земляків, архівні матеріали. Їх збирання, систематизація, аналіз – важливий аспект професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. Навчальним планом підготовки спеціалістів передбачено проведення навчальної музично-етнографічної практики, яка відбувається у 4 семестрі (керівник практики – доцент Н. І. Дячук). Мета практики полягає у знаходженні, відборі, документальному оформленні здобутків загальної та музичної культури певних верств населення за принципом етнографічного районування; розвитку емоційно-

ціннісного ставлення до витоків і надбань наших пращурів; вихованні почуття національної гідності, патріотичного ставлення до малої батьківщини.

Основними завданнями передбачено: формування національної культури, самосвідомості практикантів; закріплення, поглиблення, збагачення спеціальних знань (культурологічних, етнографічних, естетичних, музикознавчих, музично-теоретичних); студіювання умінь і навичок збирацької діяльності; виховання творчого, дослідницького підходу до культурної спадщини різної місцевості.

На початок проведення навчальної практики студент повинен знати історико-етнографічні райони України; природничо-географічні умови районування досліджуваних верств населення; етногенез населення; етнічний склад; історичні умови розвитку; характерні особливості господарської діяльності, матеріальної та духовної культури, міжетнічні взаємини; систему музичних і фольклорних жанрів; позаурочні форми залучення учнів загальноосвітніх шкіл до краєнавства та музичної етнографії рідного краю.

У процесі проходження практики студент повинен уміти визначити тип історико-етнографічного районування досліджуваної групи населення та фольклорний жанр відповідного явища; простежити наявність особливостей культури й побуту населення; записати на аудіо (цифрові) носії музичне явище; грамотно оформити звіт.

Основними напрямами музично-етнографічної практики є дослідження місцевих обрядів, автентичного співу; вивчення діяльності місцевих самодіяльних і професійних виконавців і композиторів; опис музичних фестивалів і свят; дослідження спадщини видатних людей; вивчення концертної діяльності місцевих музичних колективів; репортажі з концертів, відеофільми про рідний край тощо.

На підставі зібраних матеріалів і звітів студентів констатуємо, що у процесі проходження музичної етнографічної практики, наприклад, у 2012–2013 н. р. було здійснено музично-культурологічний аналіз Шишацького, Хорольського, Оржицького, Решетилівського районів Полтавської області, смт. Чутове та смт. Котельва Полтавської області, м. Полтави. Наприклад, матеріал по Оржицькому району розкриває мистецькі традиції святкування народних свят (Івана Купала, Трійці, Водохреща, храмові свята сіл),

проведення конкурсів, фестивалів (конкурс «Таланти Оржиччини», обласного конкурсу вокалістів на приз імені Діани Петриненко «Україно, Україно»), функціонування самодіяльних колективів (Народного хору Чайківщинського СБК «Родина»). Представлені цікаві сценарії святкування 90-річчя Оржицького району, музичні записи фольклорного ансамблю «Оберіг». Матеріали музичного фольклору с. Мачухи Полтавського району Полтавської області містять записи пісень «Пшениченька ланом», «Ой ти, вишенька» у виконанні Т. Коновалець – жительки села, виконавиці старовинних українських пісень.

Зазначимо, що розмаїтий матеріал результатів музично-етнографічної практики за декілька років міститься у методичному фонді кафедри і потребує упорядкування, систематизації та видання.

Важливим аспектом професійної підготовки студентів є науково-пошукова й експериментально-дослідницька робота, результатом якої є курсові, дипломні та магістерські дослідження. Наведемо тематику краєзнавчих робіт: «Професійна підготовка учителів музичного мистецтва у Гадяцькому училищі культури імені І. П. Котляревського», «Музичне виховання у приватній школі «Чарівний світ» м. Полтави», «Науково-педагогічна діяльність управління культури м. Полтави», «Становлення спеціальної музичної освіти у Полтаві», «Аксіологічні орієнтири мистецько-педагогічної діяльності Григорія Левченка», «Хоровий спів у культурному середовищі Полтавщини (кінець XIX – початок XX століття)», «Музичне виховання у Кобеляцькому районі Полтавської області» та баг. ін.

Кожне звернення до музичної спадщини свого народу сприяє культурному піднесенню держави й нації. Використання місцевого краєзнавчого матеріалу (історії мистецтва, звичаїв, традицій) ґрунтується на основних принципах національного виховання: народності, природовідповідності, культуровідповідності. Тому в робочих навчальних програмах курсів «Основний музичний інструмент», «Хоровий клас», «Хорове диригування», «Методика викладання музичного мистецтва», «Аналіз музичних творів», «Сольфеджіо» студентам пропонується для опрацювання література, де представлений музично-педагогічний краєзнавчий матеріал, спрямований на ознайомлення студентів із творами місцевих композиторів, діяльністю музичних колективів своєї місцевості та

мистецькою спадщиною регіону, у репертуар включені пісні та мелодії Полтавського краю.

Отже, дослідження загальнокафедральної наукової проблеми «Формування національної культури молоді засобами народного мистецтва» здійснюється за двома напрямами – етнографічним і краєзнавчим. Вона передбачає вивчення, збереження, розвиток і популяризацію регіональної музичної культури через підготовку докторських і кандидатських дисертацій, магістерських, дипломних і курсових робіт; упровадження результатів дослідження у процес професійної підготовки вчителів музичного мистецтва – збагачення змісту нормативних курсів і розробку авторських елективних дисциплін і спеціальних курсів; публікацію монографій, навчальних посібників, методичних рекомендацій, репертуарних збірників; організацію музично-етнографічної практики; апробацію відповідних результатів на наукових заходах різного рівня, у процесі потужної концертної діяльності мистецьких колективів, музичної освіти та виховання особистості в дошкільних, середніх загальноосвітніх і спеціальних мистецьких навчальних закладах.

2. 3. Навчально-методичне забезпечення професійної підготовки вчителів музичного мистецтва

У 80-х роках професійна підготовка вчителя початкових класів із додатковою спеціальністю «Музика» здійснювалася за типовими навчальними планами та навчальними програмами, затвердженими Міністерством освіти СРСР. Всі спеціальні предмети викладалися за навчальними програмами, розроблюними колегами з Тернопільського державного педагогічного інституту імені Я. Галана, але в них вносилися певні корективи, що затверджувалися на засіданнях кафедри. Так, у протоколі №1 від 31 серпня 1982 р. читаємо, що Г. В. Пужай запропонувала «внести в музично-теоретичний цикл предмет «Аналіз музичних творів» [441, арк. 2]. Зміст професійної підготовки включав найголовніші курси музичного циклу: «Теорія музики», «Історія музики», «Гармонія», «Аналіз музичних творів», «Методика музичного виховання в школі», «Хорознавство», «Хоровий клас», «Постановка голосу», «Диригування», «Основний музичний інструмент (баян, акордеон, фортепіано)», «Додатковий музичний інструмент»

На той час замало було навчально-методичної літератури з дисциплін музичного циклу, на які виділялася лише третина загального навчального навантаження студентів. Викладачам секції музики необхідно було адаптувати зміст навчальних підручників, посібників для музично-педагогічних факультетів педагогічних інститутів до умов підготовки спеціалістів із додатковою спеціальністю, покликаних викладати музику в 1–8 класах міських і сільських середніх загальноосвітніх школах. На жаль, і музично-педагогічні факультети мали обмежений вибір навчальної літератури, зокрема, перша монографія Е. Б. Абдулліна «Теория и методика музыкального образования в школе», де науково обгрунтовувалася інноваційна на той час концепція музичного виховання Д. Б. Кабалевського, а також перший підручник О. О. Апраксіної «Методика музыкального воспитания в школе» вийшли друком лише в 1983 р., тому молодим викладачам секції музики необхідно було самостійно винаходити методику професійної підготовки студентів складної спеціальності.

Викладачі розробляли індивідуальні плани роботи та робочі програми з кожного курсу, які мали певну форму: тема і план лекційного, практичного або лабораторного заняття; питання, що виносяться на самостійне опрацювання; використана й рекомендована література; обладнання. Обмежена кількість навчальної документації дозволяла викладачам ретельно готуватися до занять, працювати з основною та додатковою літературою, постійно вдосконалювати методику викладання курсу. Важливого значення набували методичні семінари кафедри, де колегіально обговорювалися принципово нові проблеми організації навчально-виховного процесу зі студентами-музикантами. Наприклад, П. Т. Лиманський запропонував «внести зміни у послідовність вивчення диригентських схем» (протоколі №1 від 31 серпня 1982 р.) [441, арк. 2].

У 1980-1981 н. р. «методична робота кафедри була спрямована на вдосконалення форм і методів підготовки майбутніх учителів. Основними напрямами діяльності кафедри були такі:

а) підвищення рівня читання лекцій із усіх дисциплін кафедри, максимальне досягнення науковості, проблемності лекційних курсів, зв’язку зі школами;

б) використання технічних засобів навчання;

в) організація самостійної роботи студентів;

г) всебічний контроль членами кафедри самостійної роботи студентів (проведення колоквіумів, самостійних і контрольних робіт, диктантів, індивідуальна робота тощо)» [448, арк. 7].

Отже, з перших кроків своєї роботи викладачі кафедри сформулювали провідні науково-методичні ідеї, які й сьогодні не втратили своєї актуальності: 1) організація та контроль самостійної роботи студентів; 2) реалізація принципів науковості, наочності, проблемності, зв'язку теорії і практики; 3) технічне забезпечення процесу професійної підготовки майбутніх учителів музики і співів.

Музиканти мають щодня вправлятися в грі на музичному інструменті, інакше не розвиваються і навіть втрачаються виконавські вміння й навички. Із властивою для Г. С. Левченка наполегливістю він приступив до організації самопідготовки студентів із музичного інструменту. На засіданні ради факультету завідувач секції висунув нагальну проблему для майбутніх учителів музики і співів: «Важлива проблема – організація самопідготовки студентів. Треба виділити аудиторії, у яких студенти могли б індивідуально працювати над собою» [447, арк. 2]. За наказом ректора за кожним студентом із 20.00 по 23.00 закріплювалася аудиторія для самопідготовки, яка контролювалася черговими викладачами [445, арк. 69-70].

У ті часи ефективною була диригентсько-хорова підготовка спеціалістів. Вони набували вокальної та диригентсько-хормейстерської практики одночасно в декількох хорових колективах: у хорі курсу, яким керував П. Т. Лиманський (наприклад, у 1981 р. в першу групу музикантів зараховано 30 студентів), а в позаурочний час – українському народному хорі «Калина» (керівник – Г. С. Левченко), академічній хоровій капелі (керівник – П. Т. Лиманський) або вокально-інструментальному ансамблі «Вікторія» (керівник – студент С. В. Вовченко). Сукупна кількість репетицій досягала 8–9 на тиждень. У курсовому хорі майбутні вчителі музики і співів вправлялися у проведенні розспівування хору, роботі з окремими партіями та студентами, розучуванні хорового репертуару. У колективах художньої самодіяльності вони спостерігали за самовідданою, натхненною, одухотвореною, творчою працею висококваліфікованих професіоналів-майстрів.

У 1986 р. відбувся перший випуск музикантів. Постала проблема розробки концепції державного екзамену з музики, який би дав змогу об'єктивно визначити рівень професійної підготовки спеціалістів. У ході дискусії було вирішено у зміст комплексного державного екзамену включити теоретичні питання з методики музичного виховання, яка інтегрувала теорію та історію музики, хорознавство, педагогіку і власне методику; диригування хором із аналізом виконуваного твору; гру музичного твору на основному інструменті (за вибором студента – п'єса, крупна форма, поліфонія, концертний етюд тощо) та пісні зі шкільного репертуару під власний супровід. Форма державного екзамену виявилася настільки ефективною, що залишається незмінною протягом майже 30 років, змін зазнає лише зміст іспиту, що зумовлено сучасними вимогами до професійної підготовки вчителів музичного мистецтва, новими навчальними планами, програмами тощо.

Вперше і востаннє випускники 1986 р. складали державний екзамен із хорового диригування на дитячому хорі СШ №5 м. Полтави (керівник – старший викладач кафедри музики і співів О.О. Шовкомуд (Лобач)). Екзамен перетворився на справжнє свято дитячого хорового мистецтва, художнього спілкування школярів із майбутніми вчителями музики. Він відбувався у приміщенні Будинку культури бавовняно-прядильної фабрики (зараз – ОЦЕВУМ), тому що хор був окрасою численних заходів і урочистостей, мав досить великий репертуар і виконавську практику. Прекрасно солірував пісню «Балада про міста-герої» О. Александрова випускник із баритоном унікального тембру Іван Вергелес – згодом директор відомої на Полтавщині Ковалівської середньої школи імені А. С. Макаренка.

Наступного 1987 р. значно виріс контингент студентів (на кожному курсі навчалося по 25 осіб), в основному – дівчата, тому створили жіночу хорову капелу психолого-педагогічного факультету (художні керівники – ст. викл. С. О. Подворна, 1987-1990; 1994-1997; доц. Н. Ю. Дем'янко, 1990-1994, 1997-2004). Державний екзамен із диригування студенти стали складати вже на базі студентських хорових колективів. Традиція зберігається й донині.

У 80-ті роки викладачі не переймалися проблемами забезпечення процесу професійної підготовки вчителів музики та співів навчально-методичною літературою Та й, направду, перед

ними ні міністерство, ні адміністрація інституту не висували таких завдань. Чітко диференціювалася наукова та викладацька діяльність, високо цінувався попередній музично-педагогічний досвід. До конкурсу на заміщення вакантної посади викладача педагогічного інституту допускалися лише ті, хто мав практику роботи в середній загальноосвітній школі не менше 3 років або працювали в школі паралельно. Випуск підручників і навчальних посібників планувався державою, їх авторами були наукові співробітники інститутів Академії педагогічних наук СРСР, відомі вчені провідних навчальних закладів або мистецьких колективів (О. Апраксіна, Л. Арчажнікова, Н. Вєтлугіна, Л. Горюнова, Д. Кабалевський, В. Конен, В. Попов, В. Соколов, І. Способін, П. Халабузарь, Л. Хлєбнікова та ін.). Методичний фонд кафедри музики започаткували Г. С. Левченко [57] та П. Т. Лиманський [58], які в методичних рекомендаціях узагальнили власний досвід роботи з хоровими колективами, поділилися зі студентами радощами, труднощами та секретами діяльності педагога-хормейстера. Так і повелося: згодом саме з хорового диригування вийшли друком перші авторські підручники, навчальні посібники, хрестоматії (Н. Ю. Дем'янко, Г. С. Левченко, П. Т. Лиманський, Є. І. Тягло). Решта викладачів вчилися аналізувати, систематизувати, узагальнювати, описувати музично-педагогічні факти в наукових статтях, що стало їм у нагоді пізніше, у матеріально важкі, але креативно багаті й інноваційно вимогливі 90-ті рр.

Розбудова незалежної держави на підґрунті української національної ідеї, відродження національної культури, перехід на викладання всіх предметів у вищій школі державною українською мовою вимагало від викладачів звільнення від сформованих стереотипів, щоденної копіткої праці над собою, цілеспрямованої самоосвіти. Бракувало навчальної літератури українською мовою, а та, що була, ідеологічно застаріла. Держава економічно не могла поповнювати бібліотечні фонди навчальних закладів, тому весь тягар науково-методичного забезпечення оновленої вищої школи ліг на плечі викладачів. Так, упродовж десятиріччя на кафедрі музики вийшли друком 18 науково-методичних праць. Назвемо найвагоміші з них: Г. С. Левченко, П. Т. Лиманський, Є. І. Тягло «Хорове диригування» [68], П. Т. Лиманський, Є. І. Тягло «Вокально-хорова робота вчителів музики в дитячому хорі» [78] та «Хорове

диригування» [85]. Навчальні посібники Н. Ю. Дем'янко з авторського спеціального курсу, присвяченого творчості відомого українського педагога-митця: «Етнографічно-дослідницька діяльність В. М. Верховинця» [76] і «Педагог, учений і митець Василь Миколайович Верховинець» [77]. Вперше в Україні І. В. Мостова розробила авторську інноваційну технологію формування педагогічно-виконавської майстерності майбутнього вчителя музики та розкрила її в однойменному навчальному посібнику, орієнтованому на перспективу [86]. Автор ніби передбачала, що недалеко той час, коли Україна перейде на європейські канони освіти й у вищих навчальних закладах видаватимуть дипломи магістрам музики. А тоді, в 1998 р. навчальний посібник Інни Володимирівни застосовували викладачі по класу фортепіано задля вдосконалення власної музично-педагогічної діяльності.

За часів незалежної України прислужився багатющий етнографічний репертуар Г. С. Левченка, зібраний ним по крихітках на малій батьківщині та Полтавщині. Офіціозні хорові твори відійшли в небуття, забуяла новим квітом українська народна пісня, розправила затиснуті в тенетах крила та й злетіла зі сторінок збірників професора [69; 74; 83; 84; 93]. Викладачі розробляли методики опанування національної культури та друкували відповідні рекомендації для майбутніх учителів: О.М. Отич, Є. І. Тягло «Народна пісня та її роль у формуванні культури учнів початкової школи» [67], В. С. Ірклієнко «Естетичний розвиток молодших школярів у процесі підготовки народного свята» [73].

1996 р. вийшли друком 15 авторських навчальних програм: Л. А. Гнатюк «Теорія музики і сольфеджіо» та «Історія музичного мистецтва»; М. М. Вовк, В П. Яковлєв «Основний музичний інструмент (баян, акордеон)» і «Додатковий музичний інструмент (баян, акордеон)»; О. І. Вольвач «Постановка голосу»; Г. С. Левченко, П. Т. Лиманський «Хорове диригування» та «Хоровий клас»; А. І. Литвиненко «Практикум зі шкільного репертуару»; О. О. Лобач «Методика музичного виховання в школі», «Вступ до спеціальності», програми з навчально-методичної та виробничої практик; І. В. Мостова «Основний музичний інструмент (фортепіано)» та «Музично-етнографічна практика».

На психолого-педагогічному факультеті 2001 р. було ліцензовано та акредитовано магістратуру зі спеціальності

«Початкове навчання» та «Дошкільне виховання». Наукове керівництво кваліфікаційними дослідженням и здійснювали провідні викладачі факультету, в тому числі й кафедри музики. За керівництва О. О. Лобач «калинянка» Т. Гуржій і Л. Городнича (зараз – Милославська) захистили перші по кафедрі магістерські роботи (відповідно – «Інтегровані заняття з “Мистецтва” у групі продовженого дня» й «Емоційний розвиток дошкільнят на музичних заняттях» (2001) [100; 103], а в 2002 р. успішно закінчили магістратуру А. О. Возовик (Трохименко) [111] – сьогодні асистент кафедри музики та Л.А. Кузьомко – старший лаборант і асистент кафедри музики [112], 2005 р. – Т. В. Мірошніченко [128], яка продовжила навчання в аспірантурі й 2014 р. успішно захистила кандидатську дисертацію [52]. За результатами магістерських досліджень оприлюднюються спільні навчальні та методичні посібники магістрантів, підготовлених під керівництвом Н. В. Сулаєвої (Н. Божинська, Л. Таран, І. Шептун) [122; 130; 132]; навчальні програми авторських спецкурсів, методичні рекомендації та розробки магістрантів О. О. Лобач [100; 103; 111; 112].

2002–2003 н. р. навчально-методична робота кафедри концентрується на підготовці до ліцензування та акредитації спеціальності «Педагогіка і методика початкового навчання. Музика». Під загальним керівництвом декана факультету Н. Д. Карапузової водночас ліцензувалися всі творчі спеціальності (музика, хореографія та образотворче мистецтво), що дозволяло колективно обговорювати й долати труднощі підготовки ліцензійної справи. Відповідала за пакет документів по кафедрі музики доцент І. В. Мостова, яка вчасно й грамотно представила на розгляд Міністерства пакет документів (понад 300 сторінок), виконаний за новими вимогами.

Проходження акредитації спеціальності «Педагогіка і методика початкового навчання. Музика» потребувало розробки навчально-методичних комплексів із кожної дисципліни, які включали: «робочі навчальні програми, тексти лекцій, тексти практичних завдань, підсумкових і поточних тестів, питання для самостійної роботи, варіанти ККР і ККЗ, екзаменаційні білети, питання й вимоги до заліків і екзаменів. … Доц. О.О.Лобач підготовила навчально-методичний комплекс з виробничої практики, який включає навчальну програму, зразки конспектів уроків і сценаріїв позакласних

музично-виховних заходів, узагальнення досвіду роботи кращих вчителів музики і співів Полтавщини, фонограми музичних творів для I–V класів загальноосвітньої школи, наочність для уроків музики, CD-диски з записами класичної музики, сучасні програми з музики для загальноосвітніх шкіл, державні нормативні документи, а також ксерокопії сучасних репертуарних збірників [468].

У першу п'ятирічку нового тисячоліття доценти Н. Ю. Дем'янко, П. Т. Лиманський, Є. І. Тягло стали співавторами оригінального підручника, рекомендованого Міністерством освіти і науки України «Персоналії в історії національної педагогіки. 22 видатних українських педагоги» [107; 110]. Н. Ю. Дем'янко оприлюднює навчальний посібник «Основи хорознавства і методики роботи з хором», до змісту якого ввійшли зразки етнографічної спадщини В. Верховинця [120]; С. І. Глушкова та Г. В. Пужай стали авторами першого в Україні навчально-методичного посібника з гармонії «Технологія створення акомпанементу», в якому в контексті креативного підходу до професійної освіти майбутніх учителів музичного мистецтва систематизуються види акомпанементів, послідовність їхнього створення, зразки пісень шкільного репертуару, які допомагають студентам набути відповідних професійних навичок [139]; Г. С. Левченко [109; 126] та П. Т. Лиманський виносять на мистецький загал репертуарні збірники й посібники з авторськими обробками, перекладами, аранжуваннями хорових творів [102].

Значним науково-методичним надбанням кафедри у ці роки є праці професора Г. С. Левченка. Він укладає перший в Україні навчальний посібник із сольфеджіо на основі народних пісень (2001) [101]. До речі, аналогічний навчальний посібник належить професору Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова Г. І. Побережній, але він вийшов друком на п'ять років пізніше (2006). Крім цього, один за одним Г. С. Левченко публікує навчальні посібники з хорового класу та хорового диригування: «Червона калина – полтавська земля» (2000) [93]; «Стоїть гора високая» (2003) [114]. Н. В. Сулаєва зазначає: «Важливість використання такого музичного матеріалу в навчально-виховному процесі Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка переоцінити неможливо. Окрім калинян, із пісенними перлинами зі збірників Г. С. Левченка знайомляться студенти спеціальності «Музичне мистецтво», а також сотні майбутніх учителів на

різноманітних виховних заходах, зокрема, на щорічному конкурсі психолого-педагогічного факультету «Народний календар», сценарій якого вибудовується з урахуванням регіонального матеріалу («Вітер дуба та вихитує», «Летів ярон-сад», «Ой у лісі під дубком», «Пусти, свате, в хату», «На городі буряки», «Ой матінко-вутко», «Ой казала Галиночка», «Заплітала мене дядина», «Чорбівські підківки» тощо)» [48, с. 25].

У розділі «Методична робота» звіту кафедри музики за 2004–2005 н. р. констатується (дозволимо собі велику цитату), що «професором Г.С. Левченком зроблено обробки і переклади творів класичного напряму для забезпечення курсу «Хоровий клас» репертуаром. Створено оригінальний твір на слова Т. Г. Шевченка «Од села до села».

До методичного фонду кафедри підготовлено 37 конспектів лекцій, а саме: з хорознавства (доц. Н.Ю.Дем'янко); з теорії музики і сольфеджіо (доц. В. С. Ірклієнко); з української музичної творчості (ас. Н. О. Павленко); з історії музичного мистецтва, спецкурсу «Музичне мистецтво як засіб саморегуляції людини: історичний, теоретичний, соціальний аспекти» (ст. викл. Н. І. Євстігнєєва (Дячук)); з методики музичного виховання зі спецкурсу «Педагогіки музичного сприймання» (доц. О. О. Лобач); з хорового класу (ас. Ю. М. Гринь).

Із метою методичного забезпечення практичних занять із диригування, практикуму зі шкільного репертуару, основного музичного інструменту, постановки голосу, методики музичного виховання підготовлені ксерокс-хрестоматії (доц. О. О. Лобач, доц. В. С. Ірклієнко, доц. М. Д. Хіміч, ст. викл. Н. І. Євстігнєєва, ас. Ю. М. Гринь), які чекають на публікацію.

На кафедрі велика увага приділяється методичному забезпеченню самостійної роботи студентів із різних дисциплін. Н. Ю. Дем'янко видала методичні рекомендації «Самостійної роботи студентів з хорознавства» для заочного і стаціонарного відділень; О. О. Лобач – «Самостійна робота з методики музичного виховання в школі» для студентів III-IV курсів денного та заочного відділень; ст. викл. Н. І. Євстігнєєва (Дячук) – «Самостійна робота з навчального курсу «Постановка голосу» (див. [121]). Ас. Н. О. Павленко підготувала навчальний матеріал для самостійної роботи з української музичної творчості… Н. І. Євстігнєєва (Дячук)

розробила практикуми з музичного фольклору України для самостійного опрацювання студентами під час проходження музично-етнографічної практики…» [468].

У 2005 р. ПДПУ імені В. Г. Короленка увійшов до переліку вишів-учасників всеукраїнського педагогічного експерименту за програмою «Intel@Навчання для майбутнього», який було започатковано на виконання Державної програми «Вчитель», що передбачала методичну підготовку студентів до ефективного використання інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІК-технології) у навчально-виховному процесі за наказом міністра освіти і науки України С. М. Ніколаєнка (Наказ № 248 від 22.04.05 р.) [54, с. 50]. Однією з причин включення нашого університету до всеукраїнського експерименту було те, що протягом 5 попередніх років йшла потужна комп'ютеризація навчального закладу. Так, 2003 р. на факультеті відбувся перший конкурс на кращу програму застосування ІК-технологій у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя, де І місце посіла програма спеціального курсу «Комп'ютерні технології музичного виховання та розвитку школярів», укладена доцентом О. О. Лобач і студентом С. Кульчієм [115].

За рішенням ученої ради університету від 29 грудня 2005 р. (протокол № 6) з 2006-2007 н. р. для студентів перших курсів усіх факультетів було запроваджено кредитно-модульну систему навчання (далі – КМС) [54, с. 50]. Підготовка до впровадження КМС тривала в попередні роки (протоколи засідань кафедри № 1 від 30.08.2005 р., № 6 від 1.11.2005 р., № 14 від 7.02.2006 р., № 16 від 7.03.2006 р., № 23 від 13.06.2006 р.) [483]. На кафедрі музики доценти Н. В. Сулаєва та В. С. Ірклієнко підготували нові навчальні плани, які, на жаль, у наступні роки регулярно змінювалися відповідно до постійно оновлюваних міністерських вимог, що потребувало розробки відповідних навчальних програм із професійно-орієнтованих дисциплін, коректування робочих програм і загалом навчально-методичних комплексів. За впровадження КМС на кафедрі відповідала доц. В. С. Ірклієнко, яка ініціювала обговорення вищеназваних проблем на засіданнях і методичних семінарах кафедри, інформувала викладачів про рішення та рекомендації методичної ради університету, проводила для колег індивідуальні консультації. Протягом семи років (2006–2014) кожний навчальний

рік починався і закінчувався питаннями про готовність викладачів і результати впровадження КМС у навчально-виховний процес (протоколи №№1, 11, 16) [483–490]. На сьогодні за КМС навчаються бакалаври, спеціалісти та магістри стаціонарного відділення, а також бакалаври заочної форми навчання (І–ІІІ курси).

Найскладнішим у ході впровадження КМС була розробка критеріїв оцінювання навчальних досягнень студентів із індивідуально-практичних дисциплін, тому що творчий процес формування виконавської майстерності, виконавських умінь і навичок майбутніх учителів музичного мистецтва важко стандартизувати. Проте, досвідчені викладачі кафедри з успіхом вирішили поставлені завдання, про що свідчить протокол №11 від 04.03.2008 р., де наголошується, що розроблені нові навчальні програми з практичних курсів, які містили критеріальний апарат, а саме: «Хоровий клас» (М. Д. Хіміч, Н. Ю. Дем'янко); «Оркестровий клас» (доц. Тягло Є. І., ас. Буць Н. М. (Ремезова)); «Основний музичний інструмент» (ст. викл. Підгорна В. В., ст. викл. Глушкова С. І., доц. Ірклієнко В. С., ст. викл. Яковлєв В. П., ас. Трохименко А. О.); «Хорове диригування» (доц. Дем'янко Н. Ю.), «Постановка голосу» (доц. Хіміч М.Д., ас. Буць Н. М. (Ремезова)); «Практикум зі шкільного репертуару» (доц. Сулаєва Н. В., ас. Буць Н. М. (Ремезова), доц. Лобач О. О., ст. викл. Глушкова С. І.), «Гармонія» (ст. викл. Пужай Г. В.) [484; 485].

Провідним напрямом навчально-методичної роботи професорсько-викладацького складу кафедри під керівництвом Н. В. Сулаєвої було ліцензування (2007) та акредитація (2008) магістратури: розробка й обґрунтування концепції професійної підготовки фахівців спеціальності 8.010103 – Педагогіка і методика середньої освіти. Музика (автор – доц. Н. Ю. Дем'янко); укладання нових навчальних планів (доценти Н. В. Сулаєва та В. С. Ірклієнко); освітньо-професійної програми (доценти О. О. Лобач і Н. І. Дячук); освітньо-професійної характеристики (доц. Н. В. Сулаєва).

Як зазначено в Концепції освітньої діяльності Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка при ліцензуванні спеціальності 8.010103 – Педагогіка і методика середньої освіти. Музика за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр», спектр діяльності магістрів музики порівняно з бакалаврами і спеціалістами значно розширюється: «Сферами

використання магістрів музики стануть вищі педагогічні, середні спеціальні музичні та педагогічні навчальні заклади, загальноосвітні школи, установи та заклади, що підпорядковані Міністерству освіти та науки України, Міністерству культури України і Державному комітету України у справах сім'ї та молоді, науково-дослідні установи, в яких вони виконуватимуть професійні функції, обіймаючи цілий спектр відповідних посад (див. табл. 1):

Таблиця 1

Первинні посади і виробничі функції магістра музики

Професійна назва і код кваліфікаційних угрупувань професій	**Первинні посади**	**Виробничі функції**
0101 «Педагогічна освіта» 8.010103 «Педагогіка і методика середньої освіти. Музика»	Викладач мистецьких дисциплін закладів освіти I-IV рівнів акредитації; методист; інструктор; консультант; лектор; експерт; організатор; художній керівник	Діагностична
		Дослідницька
		Інформаційно-пропагандистська
		Аналітична
		Консультативна
		Комунікативна
		Прогностична
		Організаційна
		Дозвіллєво-виховна
		Методична
		Наукова
		Посередницько-координаційна
	Керівник центрів, об'єднань, клубів; менеджер; інспектор; адміністратор; методист; консультант; експерт	Діагностична
		Адміністративно-управлінська
		Керівна
		Аналітична
		Дослідницька
		Методична
		Консультативна
		Комунікативна
		Організаційна
		Дозвіллєво-виховна
		Прогностична
		Проективна
		Нормотворча
		Контрольно-наглядова
	Викладач мистецьких дисциплін закладів культури I-II рівнів акредитації; методист; інструктор; консультант;	Діагностична
		Аналітична
		Дослідницька
		Консультативна
		Організаційна

	лектор; експерт; організатор; художній керівник	Дозвіллєво-виховна
		Прогностична
		Проективна
		Комунікативна
		Методична
		Інформаційно-пропагандистська
		Наукова

Сфера діяльності магістрів музики поширюватиметься також на палаци та будинки позашкільної роботи, інші типи позашкільних закладів» [462].

Викладачам довелося розробляти нове навчально-методичне забезпечення традиційних («Хорове диригування», «Основний музичний інструмент», «Хоровий клас») і принципово нових дисциплін: «Актуальні проблеми музикознавства» (доц. Н. О. Павленко), «Музична психологія» (доц. Н. І. Дячук), «Теорія і методика викладання музичних дисциплін у вищих закладах освіти та спеціальних навчальних закладах» (доц. О. О. Лобач), спецкурсів «Комунікативно-ігрові технології» (доц. Н. В. Сулаєва), «Організація музично-дозвіллєвої діяльності» (доц. В. І. Березан). «Теорія і методика емоційного виховання особистості» (доц. О. О. Лобач).

На кафедрі підготовлені перші навчальні посібники для магістрантів, такі як: навчальний посібник М. П. Лещенко «Education in Europe: the main features. Освіта в Європі: основні характеристики» [144]; колективний підручник «Теорія і методика викладання музичних дисциплін у вищих закладах освіти та спеціальних навчальних закладах», авторами якого стали Н. Ю. Дем'янко, Н. І Дячук, В. С. Ірклієнко, Н. О. Павленко, Н. В. Сулаєва, Є. І. Тягло, М. Д. Хіміч, В. П. Яковлєв [156]; довідник «Педагогічні технології», який містить статті М. О. Герасименка [147–149]; посібники Г. С. Левченка з хорового класу та диригування [135; 136; 141; 152; 185]; Є. І. Тягла, В. П. Яковлєва – з методики викладання гри на баяні [157]; методичні матеріали до курсу «Аранжування музичних творів» Н. Ю. Дем'янко [140].

У 2009 р. за ініціативи ректора університету, доктора філологічних наук, професора, академіка Академії вищої освіти М. І. Степаненка створено навчальний комплекс як добровільне об'єднання Полтавського національного педагогічного університету

імені В. Г. Короленка та комунального вищого навчального закладу Полтавської обласної ради «Полтавське музичне училище ім. М. В. Лисенка» І рівня акредитації (директор – заслужений працівник культури України М. М. Демченко). В Обґрунтуванні необхідності створення комплексу визначено його предмет і мету – «здійснювати спільну ступеневу підготовку фахівців за рівнями: молодший спеціаліст – бакалавр – спеціаліст; здійснювати єдиний підхід у формуванні змісту освіти в системі ступеневої підготовки фахівців, оформленні навчально-методичної документації; забезпечувати безперервну підготовку фахівців шляхом спільної розробки наскрізних навчальних планів, програм дисциплін, комплектів завдань щодо діагностики рівня знань і вмінь студентів; вирішувати питання організації підвищення наукової, педагогічної та професійної кваліфікації педагогічних працівників; застосовувати нові педагогічні технології, здійснювати якісну фундаментальну та професійно-практичну підготовку фахівців; організовувати наради, семінари, конференції з питань підготовки фахівців, організації ступеневої освіти, аналізу результатів спільної діяльності, перспектив розвитку співпраці; проводити спільну профорієнтаційну роботу; направляти викладачів університету до училища з метою надання необхідної науково-методичної допомоги педагогічним працівникам; забезпечувати практичну допомогу в перепідготовці та підвищенні кваліфікації викладачів» [478].

У перший рік створення комплексу на заочне відділення зараховано за скороченим терміном навчання (3 роки бакалаврату і 1 рік спеціаліста) 25 першокурсників, що потребувало чергової розробки нових навчальних планів, програм і навчально-методичних комплексів із усіх дисциплін. Незважаючи на те, що більшість студентів мали диплом молодшого спеціаліста, зміст і рівень підготовки на різних відділеннях училища культури та музичного училища мало значні розбіжності, тим більше, що й сфера діяльності студентів-заочників була досить широкою – музичні керівники дошкільних навчальних закладів, учителі музичного мистецтва в середніх загальноосвітніх школах, викладачі початкових спеціалізованих шкіл естетичного виховання (дитячі музичні школи, школи мистецтв), методисти районних методичних кабінетів освіти і культури, художні керівники і керівники гуртків художньої самодіяльності Будинків дитячої та юнацької творчості та Будинків

культури. Довелося ретельно розробляти методику диференціації та індивідуалізації навчання: збагачувати зміст навчальних дисциплін і віднаходити спільні точки перетину найрізноманітніших мистецьких спеціальностей, модифікувати наявні багаторівневі тестові й контрольні завдання, варіативні завдання для самостійної роботи тощо. Проблема поступово вирішувалася завдяки домінуванню в професійній підготовці майбутніх учителів музичних дисциплін індивідуальних форм навчання. Перший випуск заочників, що навчалися за скороченим терміном, відбувся 2012 р. Вперше випускники публічно склали практичну частину комплексного державного екзамену з музики та методики її викладання в формі концерту в Малій актовій залі та продемонстрували високий рівень професійної підготовки.

2009 р. акредитовано спеціальності 6.020204, 7.02020401 – Музичне мистецтво за освітньо-кваліфікаційними рівнями «бакалавр» і «спеціаліст» (Ліцензія № 482853 від 14.09.2009 р., Ліцензія №552922 від 7.12.2010 р.). Ліцензія на підготовку фахівців надана до 2020 р. Майбутні вчителі навчаються за напрямом підготовки 0202 – Музичне мистецтво, яке здійснюється в усіх навчальних закладах освіти та культури II–IV рівнів акредитації (музичних академіях, консерваторіях, університетах культури і мистецтв), що свідчить про відповідність умов професійної підготовки в ПНПУ імені В. Г. Короленка найвибагливішим ліцензійним вимогам.

З метою методичного забезпечення навчання за КМС були підготовлені нові навчальні посібники – Н. Ю. Дем'янко «Хрестоматія з диригування хором» у 3-х частинах (531 сторінка основного тексту), де доцент систематизувала й упорядкувала хорові твори, ефективність яких понад чверть століття ретельно перевіряла у своєму класі хорового диригування й отримала позитивні результати диригентської підготовки своїх вихованців [159]. За результатами дисертаційного дослідження Н. О. Павленко [189], М. Д. Хіміч оприлюднили посібники зі спецкурсів [178; 192]; доц. Дячук Н.І. – методичні рекомендації до написання курсових, дипломних і магістерських робіт [173].

Крім професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, кафедра музики відповідає за музичну підготовку майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів («Теорія і методика музичного виховання дошкільників», викладач –

доц. Сулаєва Н.В.); вчителів початкових класів («Музичне виховання з методикою викладання», «Музичне виховання і основи хореографії з методикою викладання», викладач – доц. Сулаєва Н.В.), учителів хореографії («Основи теорії музики», викладач – доц. Н. І. Дячук; «Гра на музичному інструменті», викладачі – доц. Н. І. Дячук, старші викладачі – С. В. Вовченко, В. В. Підгорна, В. П. Яковлєв; ас. Гринь Ю. М.; «Фольклор України» та «Народна музична творчість», викладач – доц. Н. О. Павленко). До вищеназваних дисциплін викладачі підготували навчально-методичні комплекси, а також науково-методичну літературу: навчальні посібники – Сулаєва Н. В. «Мистецько-освітні стратегії підготовки вчителів початкових класів» [177], Н. І. Дячук «Основи теорії музики» для хореографів [174], у навчальному процесі застосовуються науково-методичні парці викладачів як додаткова література [67; 87; 183; 206].

2013 р. успішно акредитована магістратура зі спеціальності 8.02020401 – Музичне мистецтво, завдяки професорові Г. С. Левченку, який постав на чолі кафедри як мудрий організатор і керманич. Між усіма викладачами кафедри він розподілив завдання із підготовки акредитаційної справи (350 сторінок основного тексту), головними редакторами якої були доценти Н. В. Сулаєва та Н. Ю. Дем'янко.

Відомо, що акредитація магістратури більшою мірою залежить від якості підготовки випускників – показників їхньої успішності, результатів виконання ними комплексних контрольних робіт (ККР) за всіма циклами підготовки – гуманітарної та соціально-економічної, природничо-наукової, професійно-орієнтованої. Прекрасні результати продемонстрували Л. Грінченко, М. Кабушка, Ю. Лазоренко, Р. Почеп, Ю. Ткаленко, захистили кваліфікаційні роботи з показникам и 100% успішності та 100% якісті. У звіті голови ДЕК кандидата педагогічних наук, старшого наукового співробітника відділу педагогічної естетики та етики Інституту педагогічної освіти та освіти дорослих НАПН України С. О. Соломахи читаємо: «Представлені дослідження актуальні, охоплюють широкий спектр музично-педагогічних проблем. Так, предметом вивчення були процес розвитку асоціативно-образного мислення юних піаністів засобами української програмної фортепіанної мініатюри (магістрантка Л. І. Грінченко), музичний розвиток дітей 4-6 років у підготовчому класі школи мистецтв (магістрантка М.Г. Кабушка),

тестовий контроль рівня знань учнів дитячих музичних шкіл із курсу «Сольфеджіо» (магістрантка Ю. В. Лазоренко), неформальна музично-інструментальна освіта (магістрант Р. М. Почеп), початковий етап музично-теоретичної підготовки учнів у школі мистецтв (магістрантка Ю. О. Ткаленко).

Всі магістерські кваліфікаційні роботи містять дані про апробацію результатів дослідження на науково-практичних конференціях різного рівня та ґрунтуються на узагальненні власного музично-педагогічного досвіду. Магістранти виступили з доповідями на міжнародній студентській науково-практичній конференції «Формування сучасного освітнього середовища: теорія і практика» (14–15 березня 2013 р., Полтава); на наукових Читаннях В. О. Сухомлинського (вересень 2012 р., Полтава); ІІ всеукраїнській науково-практичній конференції «Феномен писанки у сучасному культурно-освітньому просторі» (Полтава, березень 2013 р.); представили публікації 5 статей у збірниках за матеріалами вищеназваних конференцій, 2 навчально-методичні посібники «Робочий зошит із сольфеджіо» для 1 класу (Ю. О. Ткаленко) [209] та «Сьогоденні реалії неформальної інструментальної освіти» (Р. М. Почеп), а також 3 методичних рекомендацій за результатами досліджень, затверджених на засіданні вченої ради Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка (протокол № 12 від 30 травня 2013 р.).

…Державна екзаменаційна комісія рекомендує Л. І. Грінченко та Ю. О. Ткаленко для подальшого навчання в аспірантурі Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка» [466].

У цей період поповнюється список навчальних посібників: Федій О. А. «Естетотерапія» та Сулаєва Н. В. «Неформальна мистецька освіта : теоретико-методологічний та історичний аспекти» для магістрантів [143]; Н. О. Павленко «Інтерактивні педагогічні технології в музичній освіті» [189]; М. Д. Хіміч «Особливості вокально-хорової роботи з духовними піснеспівами (на прикладі українського сакрального мистецтва)» [192], О. О. Лобач «Музично-дидактичні ігри в початковій школі» [206]; методичних рекомендацій – Г.В. Пужай «Самостійна робота з курсу «Гармонія»: гармонічний аналіз і сольфеджіо» [166].

Виходять друком багато спільних публікацій магістрантів із науковими керівниками, які сприяють методичному забезпеченню найрізноманітніших професійно-орієнтованих курсів підготовки майбутніх учителів на різних освітньо-кваліфікаційних рівнях: Н. Ю. Дем'янко, М. Артеменко [182]; Н. І. Євстігнєєва, М. Палишева [150]; В. С. Ірклієнко – М. Бєсєдіна [175], Н. Пилипенко [184], Ю. Лазоренко [205], С. Северин [211]; О. О. Лобач – А. Долина [212], В. Дубовик [195], А. Іванова [213], Л. Міняйло [186]; Сулаєва Н. В. – В. Бригида [190], В. Курінний [169], М. Міхно [214], Л. Супрунова [215], А. Хаустова [197]; М. Д. Хіміч – І. Рера [178], Р. Шегера [199] та ін.

Триває поступове входження України в європейський освітній простір, затвердження Кабінетом міністрів відповідної нормативно-правової бази, як-от: Закон про вищу освіту, Національна рамка кваліфікацій України, Положення про кваліфікації (ступені) вищої освіти, Перелік напрямів (спеціальностей) та їх поєднання з додатковими спеціальностями і спеціалізаціями для підготовки педагогічних працівників за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавра, спеціаліста, магістра та ін. Згідно з вищеназваними документами з 2012 р. почалася підготовка фахівців за моноспеціальністю з додатковою спеціалізацією, яка дає змогу поглиблено вивчати певний аспект своєї майбутньої професії. У ході колегіального обговорення зупинилися на спеціалізації «Режисура музично-виховних шкільних заходів», яка протягом 2012–2013 н. р. апробувалася на заочному відділенні. До навчального плану (автори – Н. В. Сулаєва, В. С. Ірклієнко) включені нові курси: «Режисура музично-виховних заходів» (автор навчальної програми та навчально-методичного комплексу – ст. викл. Підгорна В. В.); «Сценічна культура» (автор – доц. Сулаєва Н.В.); «Медіатехнології музичного оформлення виховних шкільних заходів» (автор – доц. Дячук Н. І.); «Методика організації народних свят» (автор – доц. Ірклієнко В. С.); «Менеджмент виховної роботи» (автор – доц. Павленко Н.О.).

На засіданні кафедри активно обговорювалася концепція проведення державного екзамену з режисури шкільних музично-виховних заходів (протокол №9 від 4.12.2012 р.) [489]. Автори програми державного екзамену Н. І. Дячук, Н. В. Сулаєва, В. С. Ірклієнко, Н. О. Павленко, В. В. Підгорна запропонували комбіновану форму, яка включала усну відповідь на 60 питань із

вищеназваних дисциплін, а також відеодемонстрацію та аналіз власного режисерського проекту. У звіті голови ДЕК – кандидата педагогічних наук, старшого наукового співробітника, завідувачки відділу практичної психології Львівського науково-практичного центру професійно-технічної освіти НАПН України Л. А. Руденко підкреслюється: «Комплексний державний екзамен із режисури музично-виховних заходів проводився вперше, тому навчальний план, цикл курсів із режисерської підготовки випускників, програма державного екзамену проходили експериментальну апробацію. Слід підкреслити, що остання пройшла успішно, бо відповіді студентів на теоретичні питання свідчать про належний рівень їх професійної підготовки до організації позакласної та позашкільної музично-виховної діяльності: теоретичної, науково-методичної, менеджерської, художньо-творчої, технологічної.

Державна комісія відзначила високий рівень теоретичної підготовки Л. В. Браткевич, Ю. М. Дерев'янко, І. Ю. Мойси, Т.В. Салівончик, які здійснили професійний, глибокий, цілісний аналіз відеозаписів власних режисерських проектів, організованих на базі навчальних закладів, де вони працюють учителями музичного мистецтва, викладачами початкових спеціалізованих шкіл естетичного виховання, художніми керівниками будинків культури. Загальна успішність – 100 %, якісний показник – 85%» [466].

Проте, Л. А. Руденко внесла певні побажання та пропозиції щодо вдосконалення професійної підготовки студентів до режисури музично-виховних заходів: «Слід уніфікувати практичне завдання, що дасть змогу об'єктивніше оцінювати рівень його виконання; на заняттях із нормативних і елективних професійно-орієнтованих дисциплін актуалізувати міжпредметні зв'язки з метою узгодження, систематизації, поглиблення та закріплення їхнього змісту, що сприятиме більш ефективному формуванню професійних компетентностей» [466].

Наступного навчального року спеціалізацію «Режисура музично-виховних шкільних заходів» почали отримувати й студенти І курсу стаціонарного відділення. На відміну від заочників, вони на ІІ курсі проходять мистецьку практику.

Отже, аналіз динаміки навчально-методичної роботи кафедри музики дозволяє дійти таких висновків:

1) на першому етапі становлення кафедри музики на чолі з Г. С. Левченком (1981–1991) навчально-методична робота була спрямована на вдосконалення методики викладання дисциплін музичного циклу, підготовку методичних рекомендацій і матеріалів, а також розробку, експериментальну апробацію та подальшу корекцію концепції професійної підготовки вчителя початкових класів із додатковою спеціальністю «Музика», в тому числі й комплексного державного екзамену з музики та методики її викладання;

2) на другому етапі (1991–2003) – розробка авторських навчальних програм, навчальних посібників, методичних рекомендацій із професійно-орієнтованих дисциплін, які грунтуються на результатах дисертаційних досліджень викладачів і їхньому музично-педагогічному досвіді роботи у вищій школі;

3) на третьому етапі (2004–2014) – ліцензування й акредитація напряму підготовки та спеціальності 020204 – Музичне мистецтво за освітньо-кваліфікаційними рівнями «бакалавр», «спеціаліст» і «магістр», що потребувало розробки навчально-методичних комплексів із професійно-орієнтованих дисциплін, упровадження кредитно-модульної системи навчання й інформаційно-комунікаційних технологій.

2.4. Організаційна та громадська діяльність викладачів кафедри музики

За радянських часів організаційна та громадська діяльність була регламентована адміністративними й партійними органами, тому педагоги та студенти мали виконувати їхні розпорядження та постанови, ініціатива й творчий підхід обмежувалися заданими рамками. Наприклад, усі викладачі та студенти кафедри музики і співів були членами Музичного Товариства України, але їхня участь у ньому, на жаль, частіше полягала у виплаті членських внесків. Нижче ми зупинимося лише на окремих найбільш важливих моментах організаційної та громадської діяльності кафедри.

Із перших днів виникнення секції музики при кафедрі педагогіки і методики початкового навчання постало завдання залучення до інституту абітурієнтів, які мають високий рівень педагогічних здібностей. Викладачами велася «потужна профорієнтаційна робота протягом року в різних районах області», за що, зокрема, в річному

звіті педагогічного факультету відзначено асистента кафедри музики і співів Н. М. Зікун, яка «проводила велику профорієнтаційну роботу в районах області» [449, арк. 3].

У 80-ті роки ректорат педагогічного інституту вбачав головною умовою підвищення ефективності професійної підготовки майбутнього вчителя роботу кожного викладача вищої школи в середніх спеціальних і загальноосвітніх навчальних закладах. Практично всі викладачі паралельно працювали у школах і професійно-технічних училищах, що дозволяло їм на лекційних і практичних заняттях конкретизувати провідні теоретико-педагогічні та науково-методичні положення. Виступаючи на засіданні ради педагогічного факультету Г. С. Левченко звітувався: «Адміністрація інституту постійно акцентує нашу увагу на безпосередній роботі кожного викладача в школах і профтехучилищах. Ми намагаємося виконувати цю вимогу. Викладач В. Г. Миронов керує хором хлопчиків у СШ № 32, Н. М. Зікун працює з гуртком СШ № 29, О. О. Шовкомуд (Лобач) працює вчителем музики і співів у СШ № 5, С. І. Вац (Глушкова) і М. О. Гонтар як концертмейстери виступають із хоровими і вокальними колективами художньої самодіяльності СПТУ № 10» [453, арк. 51].

26–28 червня 1987 р. в Полтаві відбулася визначна подія – II Республіканське свято народної творчості, в якому взяли участь Державна заслужена академічна капела УРСР «Думка» (керівник – заслужений діяч мистецтв УРСР Є. Савчук); державний духовий оркестр (керівник – народний артист УРСР В. Охріменко); Київський оркестр народних інструментів (керівник – заслужений артист УРСР В. Гуцал); Черкаський заслужений народний хор (керівник – народний артист УРСР Є. Кухарець); народні артисти Д. Гнатюк, М. Кондратюк, Р. Кириченко, А. Паламарчук, ВІА «Смерічка» Чернівецької філармонії за участю народного артиста УРСР Н. Яремчука, ВІА «Краяни» Полтавської обласної філармонії та ін. На Співочому полі, концертних майданчиках міста та області виступали академічні і народні хори, капели бандуристів, у тому числі й дитячі, фольклорно-етнографічні ансамблі, хори хлопчиків, народні майстри (художня обробка дерева, кераміка, вишивка, ткацтво, декоративний розпис, витинанка, живопис, плетіння, аплікація соломкою) практично з усіх областей України (Волинської, Ворошиловградської, Дніпропетровської, Донецької, Житомирської,

Закарпатської, Запорізької, Івано-Франківської, Київської, Кіровоградської, Львівської, Миколаївської, Одеської, Ровенської, Сімферопольської, Сумської, Тернопільської, Харківської, Херсонської, Хмельницької, Чернівецької, Чернігівської [429, с. 7–11].

Вражає представництво мистецтва Полтавщини: 70 хорів, 19 танцювальних ансамблів, 69 фольклорних ансамблів і хорів-ланок, 70 ансамблів народної музики, 49 духових оркестрів, 4 самодіяльні народні театри, серед яких – провідні студентські колективи ПДПІ імені В. Г. Короленка: самодіяльний народний хор «Калина», народна самодіяльна хорова капела, ансамбль бального танцю «Грація», духовий оркестр [429, с. 11–15].

Одним із укладачів програми Республіканського свята був заслужений діяч мистецтв, диригент-хормейстер, завідувач кафедри музики і співів Г. С. Левченко. Програма включала такі мистецькі заходи:

26 травня

18.00 – Свято музики і пісні за участю видатних композиторів і артистів-земляків на батьківщині великого українського композитора, основоположника української класичної музики М. В. Лисенка – в с. Гриньки Глобинського району Полтавської області.

18.00 – Творча зустріч письменників із трудящими Шишацького району на території заповідника-музею М. В гоголя та Купальські ігри.

18.00 – Свято народної творчості на батьківщині видатного радянського композитора Й. Дунаєвського в м. Лохвиці.

19.00 – Концерти професіональних і самодіяльних художніх колективів – учасників свята – в населених пунктах області.

20.00 – Полтавські вечорниці на території меморіальної садиби І. П. Котляревського.

27 червня

11.00 – Горьківські читання в с. Мануйлівка Козельщинського району на площі біля музею М. Горького.

12.00 – 16.00 – Концерти професіональних і самодіяльних художніх колективів на площах і парках Полтави.

18.30 – Ритуал запалення факела свята від Вічного вогню Меморіалу Солдатської Слави.

18.00 – Урочисте відкриття другого Республіканського свята народної творчості, присвяченого 70-річчю Великої Жовтневої соціалістичної революції. Театралізоване художньо-спортивне свято на стадіоні «Колос».

28 червня

10.00 – Відкриття містечка майстрів образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва України на Першотравневому проспекті м. Полтави.

Мітинги-концерти біля пам'ятників:

11.00 – Т. Г. Шевченку,

12.00 – М. В. Гоголю,

13.00 – І. П. Котляревському.

11.00 – 15.00 – Концерти професіональних і самодіяльних художніх колективів на площах і парках Полтави.

15.00 – Святковий похід учасників Республіканського свята до Співочого поля (вулиці Лідова, Жовтнева, Луначарського, Леніна).

18.00 – Відкриття Співочого поля.

Республіканське свято пісні.

21.30 – Фейєрверк [429, с. 3–4].

Свято було організоване на найвищому рівні. Кожному учаснику вручили програми, подяки, грамоти, значки, буклети-пам'ятки, де містилися план основних заходів, графік індивідуальних і спільних репетицій, адреси і телефони відповідальних працівників культури та освіти області (П. К. Бондаревський, Л. С. Бойко, А. О. Бутко, О. А. Даценко, А. І. Жданов, Л. Ф. Ковтун, В. В. Кривенко, М. А. Лейко, І. В. Охріменко, В. І. Рубан, В. О. Сліпак, Г. Ю. Юрченко та ін.), штабів (оргкомітету, поселення, забезпечення автотранспортом, забезпечення квитками на зворотній проїзд, по організації харчування, по забезпеченню правопорядку, по організації медичного обслуговування), чітко визначені місця проживання учасників свята, а також телефони для загальних довідок [431].

Кількатисячними хоровими та інструментальними колективами диригенти керували іменними диригентськими паличками (одна з них сьогодні зберігається в аудиторії-музеї П. Т. Лиманського). Про непересічне дійство писав Б. Олійник: «Коли ж визначати домінанту свята, то вона глаголить: живуть і пульсують вічні народні джерела! Просто треба інколи звертати з асфальтованих хідників на живу

землю, відкладати пластмасові кухлі і пригорщами причащатися з тих незглибимих витоків живою водою. А вона не лише втамовує духовну спрагу, а й оновлює пам'ять об тім, чиїх батьків ми діти. Чим завдячуємо предтечам, що маємо оборонити аби не покотитися «поза Уманню» кураями. І кличе не забувати, що ти – громадянин унікальної за всю історію людства країни, де кожен народ несе своє, неповторне…» [426, с. 2].

На початку 90-х років професор Г. С. Левченко започаткував всеукраїнський студентський фестиваль у м. Полтаві «Червона калина» [459, арк. 8]. Головна мета фестивалю – відродження та подальший розвиток української культури: «То хто ж буде сьогодні зберігати та нести до людей джерельно чисту, не спотворену сучасними «зірками» українську народну пісню? На мій погляд, з цією місією може справитися, за певних умов, студентська молодь. Для цього потрібно докорінно змінити її художньо-естетичне виховання, бо лише освічена, духовно багата людина може цінувати та зберігати мистецтво й культуру свого народу. Здійснюючи грамотне художньо-естетичне виховання молоді засобами народного мистецтва, ми тим самим формуємо громадянина нашої держави, патріота своєї країни, розвиваємо національну гордість, прищеплюємо любов до свого народу. Адже у нас генетично закладена любов до народного мистецтва, розуміння всіх душевних порухів народної пісні» [134, «Журнал у журналі», с. 2–3]. Одним із лауреатів студентського фестивалю 1993, 1994 років був народний хор Гадяцького училища культури імені І. П. Котляревського під орудою О. П. Свирида (1988–2005). Проте, в ті економічно складні роки матеріально неможливо було підтримувати студентський фестивальний рух – вищі навчальні заклади України задихалися в безгрошів'ї. Григорій Семенович із жалем відклав цю ідею до кращих часів, на десятиріччя…

У 2003 р. професор Г. С. Левченко зініціював проведення щорічного обласного мистецького фестивалю «Калинові гуляння», який проходить у рідному селі Григорія Семеновича – Грабарівці в останню суботу травня. Літописець українського народного хору «Калина» В. М. Гайдамака пише: «Для Григорія Семеновича це не просто творчий звіт перед земляками, це сповідь його трепетної душі, якій ніде так не затишно, як на рідному батьківському подвір'ї, біля біленької хати під високими ясенами. Це свято збирає всіх

небайдужих до рідної культури. Щорічно працюють виставки-продажі виробів декоративно-вжиткового мистецтва, відбувається дегустація страв української національної кухні. А головне – звучать пісні, привезені з різних куточків Полтавського краю. Окрасою фестивалю є хор «Калина», який щоразу вражає своєю високою виконавською майстерністю, підносячи слухачів до вершин духовності й краси. На фестивалі дарують своє мистецтво слухачам знані фольклорні колективи нашого краю» [411]. Так, у 2006 р. в рамках міжнародної науково-практичної конференції «Фольклорна спадщина Полтавщини: шляхи збереження, розвитку та популяризації» виступили український народний хор «Калина», вокальний ансамбль хору «A Lieta Vita» (Бельгія), народний фольклорний ансамбль Полтавської державної аграрної академії «Маланка», самодіяльні фольклорні ансамблі «Древо» с. Крячківка, «Гармонія» с. Давидівка, Соснівський і Грабарівський фольклорні гурти Пирятинського району Полтавської області та ін. За 11 років на сцені над сільським ставом перед глядачами виступили понад 50 фольклорних колективів.

З любов'ю складаючи історію «Калинових гулянь» рядочок до рядочка, Вікторія Миколаївна щоразу знаходить барвисті українські слова, щоб передати неповторний дух унікального свята: «Земляки-пирятинці дбайливо доглядають рідну хату маестро, яка пам'ятає його перші кроки по застеленій духмяними травами долівці. Щороку приїздить Григорій Семенович зі своїми калинянами до рідного обійстя. На батьківському подвір'ї зустрічають сивочолого майстра хлібом-сіллю та сердечною піснею, яка повертає маестро у світ дитинства й викликає щемливу сльозу. Земляки створили у рідній хаті Григорія Семеновича виставку-музей української пісні та його творчості, де поряд з концертними програмами, буклетами, аудіо- та компакт-дисками представлені цікаві фотоекспонати з творчої біографії митця. Маестро віддячує землякам за повагу й турботу прекрасною піснею, яку виконує разом зі своїм дітищем – українським народним хором «Калина» – на батьківському подвір'ї, під буйночубими кленами зокола хати. А потім чималенька сімейка калинян умощується на споришевому килимі під хатиною для фото на добру пам'ять тим, хто тут побував. І згадуються поетові рядки: «У хати свято: з'їхалися діти …» [410].

Останній XI обласний пісенний фестиваль відбувся тривожною весною 2014 р.: «Привітали калинян з ювілеєм учасники народного самодіяльного фольклорно-етнографічного ансамблю «Древо» з с. Крячківки (керівник Н. Рева), лауреат літературно-мистецької премії імені Д. Луценка «Осіннє золото» Валентина Стельмах, ансамбль «Старости» (керівник В. Назаренко) Березоворудського технікуму Полтавської державної аграрної академії, народний аматорський вокальний ансамбль «Березичі» Березоворудського БК (керівник М. Мусіяка), хореографічний колектив «Стиль» (керівник Н. Шульженко), тріо «Водограй». Хвилювалися учасники «Калинових гулянь», адже їх слухали Маестро і його славетна «Калина». А полтавці щиро захоплювалися талантом сільських трударів, які у важких щоденних хліборобських буднях знаходять час і для пісні.

На XI обласному пісенному фестивалі «Калинові гуляння». Перший ряд (зліва-направо): Н. М. Ремезова, проф. Левченко Г.С., Б. С. Стегній; другий ряд: В. М. Гайдамака, Н. О. Павленко, О. Голоскова

Далі концертну програму продовжили ювіляри. Як і на майдані в Полтаві 22 квітня, «Калина» почала свій виступ Державним Гімном

України. У ці непрості для нашої Батьківщини часи він потрібен людям, як повітря, з особливим почуттям його виконували і хористи, і слухачі. Швидко збігли години спілкування з піснею, яка окрилила й надихнула на добрі справи і глядачів, і учасників фестивалю» [411].

Викладачі кафедри музики підтримують фестивально-конкурсний рух у країні, домагаючись вивершення майстерності його учасників. Щорічно проф. Г. С. Левченко, доценти М. О. Герасименко, В. С. Ірклієнко, О. О. Лобач, Н. О. Павленко, Н. В. Сулаєва, М. Д. Хіміч, старші викладачі С. В. Вовченко, С. М. Жмайло, Н. М. Ремезова очолюють журі престижних мистецьких конкурсів: всеукраїнський фестиваль-конкурс вокально-хорового мистецтва імені М. Кондратюка, обласний фестиваль «Пісенні крила Чураївни», обласний конкурс-фестиваль аматорських колективів у Березовій Рутці Пирятинського району, міський конкурс патріотичної пісні «Є така професія – Батьківщину захищати», міський фестиваль «Дні Європи у Полтаві», а також огляди художньої самодіяльності середніх загальноосвітніх і спеціальних навчальних закладів Полтавщини тощо.

Про масштабність щорічної участі в оцінюванні майстерності конкурсантів свідчить звіт про роботу кафедри музики за 2013–2014 н. р. зазначається: «Доц. Сулаєва Н.В. була головою журі таких конкурсів: регіональний конкурс «Дзвінкі голоси» (с. Руденківка, Новосанжарського району, 2014 р.); конкурс-огляд художньої самодіяльності Крюківського району (м. Комсомольськ, 2014). Членом журі таких конкурсів: міжнародний фестиваль-конкурс «Золотий Олімп-2014» (м. Полтава); міжнародний фестиваль-конкурс «Золотий Олімп-2014» (м. Київ); всеукраїнський конкурс-фестиваль «Пісенний край» (м. Полтава, 2013); всеукраїнський екологічний конкурс-фестиваль «Лель» (Полтава, 2014); всеукраїнський конкурс-фестиваль дитячих мистецьких колективів (Житомир, 2014); конкурс родинних колективів (Полтава, 2014); конкурс патріотичної пісні «Є така професія – Батьківщину захищати» (Полтава, 2014); конкурс народного танцювального ансамблю Будинку дитячої та юнацької творчості «Барвінок» (Полтава, 2014). Працювала у складі атестаційної комісії на підтвердження звання «Народний колектив» дитячого вокального ансамблю смт. Решетилівка (2014).

Доц. Лобач О. О. була членом журі таких конкурсів: конкурс виконавської майстерності студентів-музикантів (березень 2014);

конкурс майбутніх учителів музичного мистецтва на базі Бєлгородського інституту культури і мистецтв (Бєлгород, Росія, березень 2014).

Доц. М. О. Герасименко: регіональний конкурс «Дзвінкі голоси» (с. Руденківка, Новосанжарського району, 2014).

Ст. викл. Ремезова Н. М.: вокального конкурсу «Пісенний вернісаж-2014» (Ліцей №1, м. Полтави).

Ст. викл. Вовченко С. В.: регіональний міжшкільний конкурс «Веселка» (ОЦЕВУМ, Полтава, 2014); районний конкурс вокального мистецтва «Дзвінкі голоси» (с. Руденківка Новосанжарського району, 2014).

Доц. Хіміч М. Д.: міжнародний конкурс «Поющее Белогорье» (Бєлгород, Росія, 2014); регіональний міжшкільний конкурс «Веселка» (ОЦЕВУМ, Полтава, 2014)» [477].

Для ознайомлення з життям і спадщиною видатного вітчизняного педагога і митця В. М. Верховинця та творчою діяльністю українського народного хору «Калина», залучення студентської молоді до історії і традицій українського народу в 2000 р. в Полтавському державному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка за ініціативи ректора університету професора В. О. Пащенка, проректора з наукової роботи професора А. М. Бойко, декана психолого-педагогічного факультету доцента Н. Д. Карапузової було створено аудиторію-музей Василя Миколайовича Верховинця та українського народного хору «Калина» (№ 312, навчальний корпус № 3) [248]. Значний внесок у розробку наукової концепції і створення експозиції музею внесли кандидат педагогічних наук, доцент кафедри музики Н. Ю. Дем'янко і завідувач кафедри музики професор Г. С. Левченко. Художнє оформлення аудиторії-музею здійснив викладач кафедри образотворчого мистецтва, художник В. С. Бабенко. Вагому науково-методичну допомогу надав Я. В. Верховинець, матеріали власного архіву якого представлені в експозиції. Особисті речі В. М. Верховинця з його будинку в Полтаві передала у фонд музею Д. А. Синиця.

Урочисте відкриття аудиторії-музею відбулось 2 березня 2000 року та було присвячене 120-й річниці від дня народження Василя Миколайовича Верховинця [439, арк. 18]. У ньому взяли участь ректор університету професор В. О. Пащенко, проректор з наукової

роботи професор А. М. Бойко, проректор з навчальної роботи доцент П. В. Киридон, проректор із виховної роботи доцент Є. І. Тягло, декан психолого-педагогічного факультету доцент Н. Д. Карапузова, викладачі і студенти університету. Серед почесних гостей були присутні син В. М. Верховинця – Ярослав Васильович Верховинець – заслужений діяч мистецтв України, викладач Київського державного музичного училища імені Р. Глієра, заступник голови обласної державної адміністрації І. М. Онопрієнко, начальник управління освіти облдержадміністрації І. В. Охріменко, завідувач відділу культури міськвиконкому О. А. Даценко, обласний голова товариства «Просвіта» імені Т. Г. Шевченка М. Г. Кульчинський та інші офіційні особи. У відкритті музею брали участь представники засобів масової інформації: телебачення, радіо, періодичних видань [463].

При музеї функціонує студентська проблемна група, члени якої вивчають життєвий і творчий шлях В. М. Верховинця, досліджують його педагогічну, етнографічну, акторську, хореографічну, диригентсько-хорову, композиторську діяльність і спадщину. Результатом цієї роботи є підготовка студентами і оприлюднення наукових статей, виступи на студентських науково-практичних конференціях. Учасниками проблемної групи – екскурсоводами і громадським директором – доцентом Н. Ю. Дем'янко в аудиторії-музеї Василя Миколайовича Верховинця та українського народного хору «Калина» регулярно проводяться екскурсії, які організовуються для студентів психолого-педагогічного факультету й університету, школярів, учителів мистецьких дисциплін міста й області, учасників наукових конференцій, випускників і гостей факультету. Завдяки науково-дослідницькій і пошуковій діяльності студентів експозиція музею поступово поповнюється новими матеріалами.

Сьогодні музей згідно з Наказом №945 від 26 листопада 2010 р. «Про реєстрацію музеїв при навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України» зареєстрований Головним управлінням освіти і науки Полтавської обласної державної адміністрації

(свідоцтво № 17-179) [463].

На базі психолого-педагогічного факультету 2002 р. за ініціативи декана психолого-педагогічного факультету доцента Н. Д. Карапузової, за активної участі професора Г. С. Левченка, О. О. Лобач, І. В. Мостової, А.О. Трохименко була відкрита аудиторія імені П. Т. Лиманського, де створена музейна експозиція, присвячена життєвому та творчому шляху педагога-хормейстера (громадський директор – асистент А. О. Трохименко проводить екскурсії для студентів і гостей факультету в рамках науково-практичних конференцій. У 2011 р. проведено реставрацію та оновлення музейної експозиції аудиторії-музею.

В її основному фонді 57 експонатів: фотодокументи, наукові праці, рукописні матеріали, особисті речі заслуженого працівника культури України, доцента кафедри музики і співів ПДПІ імені В. Г Короленка Павла Тихоновича Лиманського. Представлений матеріал розміщено в трьох експозиціях.

Перша експозиція присвячена життєвому шляху митця та становленню його як майстра хорового мистецтва. Тут зберігаються фото з домашнього архіву диригента-хормейстера, що висвітлюють основні етапи становлення музиканта, його педагогічної діяльності у педагогічному університеті, архівні рукописні документи, наукові праці з проблем хорової культури й музичної педагогіки.

Музично-громадська діяльність і творчий шлях митця представлений в експонатах другої музейної експозиції, де зберігаються документи, що висвітлюють культурно-громадську діяльність диригента-хормейстера, нагороди та диригентські палички майстра хорового співу, програми концертних виступів колективів. Особливе місце займає фотогалерея хорових колективів, керівником яких у різні роки був П. Т. Лиманський.

Третя експозиція присвячена народному самодіяльному камерному хору імені П. Т. Лиманського психолого-педагогічного факультетту.

Окрасою експозиційного ансамблю є портрет пензля О. К. Тарасенка – відомого художника, завідувача кафедри

образотворчого мистецтва Полтавського національного технікного університету імені Ю. Кондратюка на знак вшанування пам'яті знаного музиканта.

В аудиторії імені П. Т. Лиманського проводяться екскурсії. Вона є діючою навчальною аудиторією, тому студенти психолого-педагогічного факультету мають можливість вільно знайомитися з музично-педагогічною та творчою діяльністю П. Т. Лиманського [492].

Одним із потужних напрямів організаційної діяльності кафедри музики є співпраця з середніми та вищими навчальними закладами України та зарубіжжя. Викладачі безпосередньо працюють у школі, беруть участь у роботі методичних об'єднань учителів мистецьких дисциплін, допомагають учителям у проведенні шкільних мистецько-виховних заходів, проводять консультації (з 1984 р. при кафедрі діє консультаційний пункт для вчителів музики), відкриті уроки, семінари, конференції тощо. Така робота надзвичайно важлива, бо єднає теорію з практикою мистецької освіти, сприяє профорієнтації учнів на педагогічні професії, збільшенню конкурсу абітурієнтів і формуванню контингенту студентів-музикантів.

На особливу увагу заслуговує інноваційна форма професійної підготовки майбутнього вчителя музики – студентська філармонія, заснована на кафедрі музики і співів ст. викл. Ю. М. Нестеренко (1988-1992). Вона вирішувала декелька завдань: накопичення студентами музичного репертуару; набуття музично-виконавського та культурно-просвітницького досвіду роботи зі шкільною аудиторією; формування музичної культури школярів; розвиток особистісних професійно-значущих якостей студентів; здійснення профорієнтаційної діяльності у середніх загальноосвітніх школах Полтави тощо. Як наголошують С. І. Глушкова, Н. М. Зікун, Ю. М. Нестеренко, організовуючи «концерти, присвячені творчості Й. С. Баха (СШ №6, 7), П. І. Чайковського (СШ № 6, 17), Ф. Шопена (СШ № 6, 17), ми переконалися, що вчителі та діти з великою цікавістю поставилися до таких заходів. … що студентська філармонія… сприяє укріпленню зв'язків вишу зі школами» [323, с. 363–366].

Цінним є те, що викладачі кафедри безпосередньо працювали (і працюють) у середніх загальноосвітніх і спеціальних навчальних закладах: С. В. Вовченко – викладач естрадного відділу Полтавської

ДМШ №1 імені П. Майбороди; О. О. Лобач – учитель музики (1982–1992) та психології (1993–2001) у СШ №5, 7, 31 м. Полтави; Н. О. Павленко – учитель музики та координатор виховної роботи приватної школи «Чарівний світ» (1998–2009), де вона працювала за концепцією професора М. П. Лещенко, впроваджувала інноваційні інтегровані та авторські інтерактивно-рефлексивні технології навчання, а також креативні форми позакласної роботи. Н. В. Сулаєва працювала вчителем музики СШ №5 (1992–1993), вчителем школи «Чарівний світ» (1997–2003), що дало змогу в 2011 р. блискуче провести два відкриті уроки музики в Полтавському обласному багатопрофільному ліцеї №1 для гостей педагогічного університету з Данії, що свідчить про те, що в її житті та діяльності наука, мистецтво й музично-педагогічна практика освячуються й єднаються в творчості:

Сила духу, мудрості, натхнення –
Божий Дар дарований дарма
Розквітає мелосом єлейним
В серці чистім, де імли нема.
Голос оксамитний огортає,
Вабить, пестить, тугою бринить,
Втрачене у душу повертає,
І стаєш Людиною на мить:
Ми вчимося біль переступати,
Відданість і вдячність берегти,
В труднощах надію гартувати,
Не стогнати – з посмішкою йти! (О. Лобач)

У 2011 році принципово нову форму відкритого уроку – урок благословення піснею «Хай ваше життя, як калини цвіт, буйно розквітає на багато літ» в Малій актовій залі педагогічного університету провів професор Г. С. Левченко для учнів загальноосвітньої школи №20 м. Полтави. Свої враження від уроку висловила на сторінках газети «Вечірня Полтава» учениця 10-Б класу Наталія Кузьменко: «Розпочався урок-концерт українською народною піснею на слова Тараса Шевченка «Реве та стогне Дніпр широкий»… З перших нот полонивши увагу аудиторії, пісня заполонила весь зал, змусила кожного присутнього співати разом із артистами. …

Закінчився урок теж незвичайно: на сцену запросили всіх школярів, щоб вони разом із хором «Калина» виконали твір, який, за

словами Вікторії Гайдамаки, має право заспівати кожен, навіть якщо не володіє голосом чи ідеальним слухом, бо молитва – це голос душі. Зведений хор учнів і «калинян» під орудою маестро Левченка виконав «Молитву за Україну» Миколи Лисенка.

Тож, учасники українського народного хору «Калина» створили для нас пісенний портрет рідного народу – народу-філософа, борця, мрійника, частинкою якого є й ми, козацькі нащадки» [422].

Керівники творчих лабораторій кафедри залучають учнів шкіл до участі в художніх колективах. Так, на базі хору «Калина» існує дитяча студія, де учні шкіл міста вдосконалюють свою виконавську майстерність, готуючись до вступу на психолого-педагогічний факультет педагогічного університету. Загалом до складу колективів входять учні шкіл міста, творча молодь – майбутні студенти університету: український народний хор «Калина» – 10 учасників; народний аматорський камерний хор імені П. Т Лиманського – 2 учасники; естрадно-музичний центр «Вікторія» – 5 учасників; чоловічий ансамбль «Благовіст» – 3 учасники) [491].

Викладачі беруть участь у методичних семінарах і засіданнях методичного об'єднання вчителів мистецьких дисциплін, організованих методистами міського методичного кабінету О. В. Гнидіною, Т. О. Родько. Доценти О. О. Лобач і В. С. Ірклієнко є постійними членами журі конкурсу «Учитель року» в номінації «Учитель музичного мистецтва» (2004, 2008, 2009, 2013). Приємно зустрічати на таких професіональних змаганнях випускників кафедри музики: Т. Білій, Л. Михайленко, О. Нестеренко, Л. Ржеко, І. Петренко, О. Сеник, Б. Тертичну, Л. Халецьку, О. Хвостенко, Я. Ясько (Спічак) та баг. ін.

З 2009 по 2012 рр. на базі кафедри був організований обласний конкурс виконавської майстерності учнів музичних шкіл, студій і шкіл мистецтв «Музичний вернісаж» (відповідальні – доценти О. О. Лобач і Н. І. Дячук), де взяли участь понад 80 вихованців шкіл міста Полтави (ДМШ №1, 2, 3, Полтавська міська школа мистецтв «Мала академія мистецтв» імені Р. Кириченко) та Полтавської області зі спеціальності «Фортепіано» та «Баян, акордеон» (Гадяцька, Карлівська, Котелевська, Кобеляцька, Білицька, Бречківська, Комсомольська, Миргородська, Ромоданівська, Семенівська дитячі музичні школи, Решетилівська школа мистецтв). У 2010 р. конкурс був присвячений 130-й річниці від дня народження В. Верховинця, де

виступили 47 юних музикантів. Переможцями стали: піаністи – О. Жалій (Полтавська ДМШ № 2, викладач О. А. Проказка), Р. Гранько (Миргородська ДМШ, викладач Л.С. Шевченко), А. Підгорна (Семенівська ДМШ, викладач О.М. Долина); баяністи (акордеоністи) – Р. Кизименко (Полтавська ДМШ № 1, викладач О. М. Кузьміна-Сліпенко), І. Плющ (Полтавська ДМШ № 1, викладач Т. В. Братанова), О. Серга (Полтавська ДМШ № 3, викладач С. М. Подгорна), М. Деркач (Полтавська ДМШ № 1, викладач І. І. Чирничка); дуету в складі В. Гончаренка та О. Німчина (Полтавська «Мала Академія мистецтв», викладач В. О. Крятенко). У «Музичному вернісажі – 2011», присвяченому ювілею Ф. Ліста, взяли участь 97 юних музикантів у номінаціях «Вокальне мистецтво» (голова журі – професор Г. С. Левченко), «Народні інструменти (баян, акордеон)» (голова журі – заслужений діяч мистецтв України, композитор О. І. Чухрай), «Фортепіано» (голова журі – народний артист України Г. Ю. Юрченко). У 2012 р. на конкурсі змагалися 79 юних музикантів 14 спеціальних навчальних закладів Полтави та Полтавської області. До вищеназваних номінацій додали «Інструментальний ансамбль». У рамках конкурсу пройшов об’єднаний семінар викладачів кафедри і спеціальних навчальних закладів, поширили буклети кафедри музики серед учнів і їх викладачів (більш детально див. у статті) [414]. Н. І. Дячук зазначає: «Надзвичайно приємно те, що викладачі та концертмейстери багатьох конкурсантів-переможців є випускниками або студентами ПНПУ імені В. Г. Короленка: Олена Долина, Інна Мойса, Світлана Подгорна, Марина Полторапавлова (Палишева), Богдан Стегній, Анжела Чечотка, Інна Чирничка» [414, с. 7].

Переможці секції «Народні інструменти»
І обласного конкурсу «Музичний вернісаж–2009» разом із професором Г. С. Левченком

Співпрацюють із окремими вчителями шкіл міста Н. Ю. Дем'янко (Денисюк О. Г., СШ №13); Н. О. Павленко (О. Ю. Климова, Полтавська гімназія №6); Г. В. Пужай (директор ЗОШ І – ІІІ ступенів №24 Л. М. Дудко, з учителями ДМШ №1 О. М. Кузьміною-Сліпченко та Решетилівської школи мистецтв Т. Л. Коваленко); Підгорна В.В. (Власенко Н. В., СШ №5); Ю. М. Гринь (вчитель музичного мистецтва ЗОШ І – ІІІ ступенів №19 Берліменко О. П); Л. А. Кузьомко (вчитель музичного мистецтва Полтавської ЗОШ І – ІІІ ступенів №27 Коваленко Л. К.). Ст. викл. Глушкова С. І. практикувала спільні концерти камерного інструментального ансамблю студентів і ансамблю «Гобелен» Полтавської міської школи мистецтв «Мала академія мистецтв» імені Р. Кириченко. Викладачі підтримують виконавську форму в хорових колективах. Так, доц. Хіміч М. Д. та ас. Подворна С. О. співали в камерному хорі «Просвіта», який брав участь у регіональному конкурсі духовної музики, в концерті на честь 140-річчя громадської організації «Просвіта», у постановці опери відомої полтавської композиторки Т. Г. Оскоменко-Парулави «Маруся Чурай», у ювілейному концерті з нагоди 10-річчя Полтавського осередку Союзу композиторів України тощо.

З 1993 по 2009 рр. О. О. Лобач здійснювала наукове керівництво трьома експериментальними навчальними закладами Полтави та Полтавської області: гімназії № 33 м. Полтави (директори – О. О. Ткач і Н. В. Кікоть); ЗОШ І-ІІІ ступенів № 17 «Вибір» імені М. Г. Неленя м. Кременчука (директор – В. О. Логвін); дошкільного навчального закладу № 80 «Червона гвоздика» м. Полтави (завідувачка – Л. О. Панченко).

Науковому керівникові гімназії № 33 необхідно було бути обізнаним у багатьох галузях педагогічного знання. В її обов'язки входило проводити шкільні методичні семінари перед обласними і міськими науково-методичними заходами, готувати відповідні методичні рекомендації й матеріали, консультувати вчителів, які готували відкриті уроки. Так, на базі Полтавської гімназії №33 протягом 10 років діяла школа передового досвіду вчителів російської мови, російської та зарубіжної літератури, бо тут працювали найкращі вчителі міста – лауреати міських, обласних і навіть міжнародних конкурсів «Учитель року» (І. І. Бажан, В. О. Баршак, Л. І. Верига, О. Л. Карпинська, Т. В. Манохіна, В. В. Карнаух та ін.). У 1998–2000 рр. діяв обласний експериментальний майданчик «Розвивальне навчання (система Б. Ельконіна–В. Давидова)», міський – із проблеми «Викладання риторики в початковій школі», згодом гімназія працювала над темою «Розвиток особистості учня на підставі принципу гуманізації та раннього профільного навчання», які активно обговорювалися на найрізноманітніших обласних, міських і районних семінарах, тренінгах, конференціях методистів міського методичного кабінету, директорів шкіл, заступників директорів із навчально-методичної роботи, вчителів із різних предметів тощо. Результати роботи узагальнено в методичних матеріалах і збірниках науково-методичних статей учителів («Педагогіка співробітництва в дії», «Виховання красою», «Маніфестація душі», «Розвиток особистості учня на підставі принципу гуманізації та раннього профільного навчання», «Особистісно орієнтований підхід: від учня до керівника») [79; 88; 129; 153]. У рамках докторського дослідження О. О. Лобач у гімназії діяв психологічний центр «Хто я?», за результатами якого учні успішно захистили 16 наукових робіт у Малій академії наук (О. Альошина, Г. Година, Т. Коваленко,

І. Коновалова, М. Корсун, В. Лавро, Г. Петренко, О. Сингаївська, А. Шаповалов, О. Шашко, О. Шевчун, В. Шилін, О. Щербак та ін.).

ЗОШ І-ІІІ ступенів № 17 «Вибір» імені М. Г. Неленя м. Кременчука – унікальний навчальний заклад України, який працював за авторською концепцією директора В. О. Логвіна «Створення стартових умов для успішного життєвого самовизначення учнів» (наукові керівники – доцент О. О. Лобач, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри менеджменту ПОІППО І. В. Охріменко). Центром інноваційної школи була комплексна система «Вибір» – оригінальна педагогічна технологія [127]. Структуру комплексної системи «Вибір» складали загальноосвітній компонент (урочне та позаурочне навчання), модульне (елективне) навчання (інформаційно-навчальний, техніко-практичний, художньо-естетичний і спортивно-оздоровчий блоки), позакласна навчально-виховна робота (об'єднання за інтересами). Навчальний заклад об'єднував математичну, хімічну, фізичну, музичну та художню школи, театральну (театри «Семицветик», «Кукарямба»), хореографічну (народні, естрадні та спортивні танці) та музичну студії, екологічний центр, пошуково-лекторську групу, спортивний клуб тощо. У школі вперше на Полтавщині відкрився музично-театральний клас (керівник – Л. В. Жидельова), який звітувався щороку музичною казкою або дитячою оперою. Вистави відбувалися і на сцені найбільшого в м. Кременчуці Будинку культури «Нафтохім», і в шкільному театральному приміщенні, яке відповідало найвибагливішим вимогам. «Музичні вітальні» (керівники й натхненники – О. В. Дяченко та С. В. Дяченко) виконували функції районної філармонії, де щомісячно збиралися вчителі, батьки, учні, просто мешканці Молодіжного району Кременчука. Різноманітні форми, методи, зміст засідань, прекрасна музика, її «живе» професіональне виконання майстрами-музикантами, цікаві подробиці з життя композиторів. Перед кожним концертом діти отримували індивідуальні програми, де вказані музичні твори, що виконуються. У кінці кожного навчального року проходив заключний концерт, на якому звучали найяскравіші музичні номери, уподобані глядачами. На базі школи організовувалися обласні, міські та районні семінари, практикуми, конференції з різних напрямів навчання та виховання особистості, в яких брали участь офіційні особи, керівники навчальних закладів, учителі з різних

предметів. 1999 р. школа «Вибір» першою в області здійснила самоаналіз ефективності освітньої діяльності (понад 400 сторінок тексту), який згодом послуговувався за зразок іншим навчальним закладам області (досвід діяльності експериментальної школи описаний у численних наукових статтях, авторських навчальних програмах елективних курсів, матеріалах семінарів і книгах «Створення стартових умов для успішного життєвого самовизначення учнів» та «Інноваційна педагогічна технологія «Вибір») [127].

Понад двадцять років триває плідна співпраця викладачів кафедри музики з дитячим дошкільним закладом №80 «Червона гвоздика» (завідувачка – відмінник освіти України Л. О. Панченко). На сьогодні склався широкий діапазон напрямів спільної діяльності: науково-дослідна, методична, організаційна, мистецько-творча, громадсько-виховна тощо. Незабутньою була зустріч малечі з професором Г. С. Левченком і солістами «Калини» – заслуженою артисткою України Н. В. Сулаєвою, лауреатом міжнародних і всеукраїнських конкурсів бандурного мистецтва Л. І. Головнею (Колесниковою), концертмейстерами хору – О. Д. Харченком і старшим викладачем кафедри музики В. П. Яковлєвим, студенткою Наталією Сокуренко. На базі дошкільного закладу майбутні вчителі постійно виконують дипломні й курсові експериментальні дослідження, проходять виробничу педагогічну практику, знайомляться з організацією навчально-виховного процесу дошкільнят у музеї ляльки, кімнаті психологічного розвантаження, дитячому театрі, відвідують щорічні звітні свята й дивуються художній майстерності виступів малюків. Доброзичлива й творча атмосфера в педагогічному колективі, відданість дітям і улюбленій справі, унікальна система художньо-естетичного виховання дітей за обласною авторською програмою «Дитина. Гармонія. Світ» полонили серця наших випускників – Наталії Цьови та Валерії Бровко, які зараз успішно працюють у яслах-садку музичними керівниками, а їхні вихованці виступали разом із жіночим вокальним ансамблем «Свічадо» на «Студентській весні – 2014».

З 2011 р. почалася плідна співпраця з Руденківською ЗОШ І–ІІІ ступенів Новосанжарського району (директор – А. В. Дігтяр) зі спільного семінару атестаційної комісії Новосанжарського районного відділу освіти, методичного об’єднання вчителів музичного

мистецтва району; психолого-педагогічного факультету ПНПУ імені В. Г. Короленка [425].

Учасники регіонального конкурсу «Дзвінкі голоси» з членами журі (останній ряд справа–наліво): М. О. Герсименко, С. Яремко, Б. Матвійчук, В. Є. Тягло, Н. В. Сулаєва, С. В. Вовченко, Л. Супрунова.

На базі школи проведено регіональний семінар-практикум «Духовний розвиток учнів основної школи на уроках музики та християнської етики» (2011), де взяли участь творчі лабораторії кафедри – жіночий ансамбль «Свічадо», чоловічий ансамбль «Благовіст», солісти-інструменталісти Ю. Довгаль, М. Соколик, вокалістка Л. Ситник. За ініціативи вчителя музичного мистецтва, випускниці 2002 р. кафедри музики О. В. Мостової (Кривень) на базі школи організовано регіональний конкурс «Дзвінкі голоси», незмінною головою журі якого є Н. В. Сулаєва, а членами журі були викладачі (С. В. Вовченко, М. О. Герасименко, С. М. Жмайло, Н. М. Ремезова, В. Є. Тягло) та студенти (Б. Матвійчук, Л. Супрунова).

У педагогічному університеті продовжують своє навчання випускники Полтавського музичного училища імені М.В. Лисенка, Гадяцького училища культури імені І. П. Котляревського,

Кременчуцького педагогічного училища імені А. Макаренка, з якими протягом багатьох років підтримуються тісні зв'язки. Викладачі училищ проходять стажування на кафедрі музики (О. М. Жежеря, Л. Тверезовська, Г. Я. Петрушенко та ін.), відбуваються спільні мистецько-виховні заходи, взаємовідвідування концертів, фестивалів, звітів, урочистостей, семінарів, конференцій, рецензування навчально-методичної літератури тощо. Так, у грудні 2010 р. всі викладачі кафедри отримали сертифікат Обласного відділу культури про проходження стажування у професора Національної музичної академії імені П. Чайковського Б. Федорова. Н. Ю. Дем'янко, Н. І. Дячук, О. О. Лобач, М. Д. Хіміч, Г. В. Пужай, С. М. Жмайло, Ю. М. Гринь активно співпрацюють із студентами вокального, музично-теоретичного, диригентсько-хорового відділів. С. І. Глушкова, Н. О. Павленко., І. М. Шкляр проводять зустрічі зі студентами та викладачами фортепіанного відділу музичного училища з метою ознайомлення з роботою кафедри музики та умовами вступу до педагогічного університету. Провідні викладачі та концертмейстери музичного училища працювали і працюють за сумісництвом на кафедрі музики (заслужені артисти України Л. Г. Лук'янова та В. П. Путько, заслужений діяч мистецтв України О. І. Чухрай, заслужений працівник культури України А. Ф. Отич, О. І. Бугай, В. Л. Ємець, Є. М. Нагорний, С. А. Сліпко, О. В. Чепіль, С. М. Яковлева).

Н. І. Дячук, В. С. Ірклієнко, О. О. Лобач [424] співпрацюють із Полтавським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти імені М. В. Остроградського, де читають лекції з актуальних проблем мистецької освіти, авторські спеціальні курси: «Народні свята України» (В. С. Ірклієнко), «Емоційне виховання особистості на уроках музичного мистецтва» (О. О. Лобач), «Шляхи реалізації психотерапевтичного підходу в мистецькій освіті» (Н. І. Дячук). Учені виступають із науковими доповідями на обласних методичних семінарах вчителів мистецьких дисциплін, які проводяться на базі міських і сільських шкіл Полтавщини: ЗОШ І–ІІІ ступені с. Радивонівка Велико-Багачанського району, с. Руновщина Полтавського району (В.С. Ірклієнко); Козельщина, Комсомольськ, Кременчук, Миргород, Опішня, Полтава, Хорол (О.О. Лобач).

Одним із напрямів співпраці з ПОІППО імені М.В. Остроградського є наукове керівництво О. О. Лобач обласними спеціальними дослідницькими групами вчителів:

1) з проблеми реалізації музичної регіоналістики, над якою працювали вчителі музичного мистецтва Полтави. Результатом даної діяльності є укладання у співавторстві з методистом відділу методики виховання Л. Л. Халецькою навчальної програми «Музичне краєзнавство» для 7 класу, рекомендованої МОН України [161]. З метою її науково-методичного забезпечення вийшла друком хрестоматія «Музичне краєзнавство: від витоків до сьогодення», де опубліковані матеріали багатьох членів кафедри [162];

2) з проблеми формування загальнокультурної компетентності викладачів мистецьких дисциплін у рамках кандидатського дослідження аспірантки кафедри музики заочної форми навчання Л. Л. Халецької (з 2011);

3) з проблеми «Дидактичне забезпечення програми «Біблійна історія та християнська культура», рекомендованої МОН України. За результатами експериментальної роботи дослідницької групи, керованої методистами відділу методики виховання Г. А. Калібердою (2006–2010), а згодом – Л. М. Дерягою (2010–2013), вийшли друком навчально-методичні посібники: «Цінності православної культури як фактор морально-етичного виховання школярів» (2007), схвалений комісією з проблем виховання дітей та учнівської молоді Науково-методичної ради з питань освіти МОН України (протокол № 23 від 30 березня 2007 р.) [142], а також «Християнська етика в українській культурі» (2011) [193], «Вивчаємо біблійну історію та християнську етику в 5 класі» у двох частинах [202], підготовлені до друку методичні розробки уроків християнської етики для 1–4 та 9 класів, а також сценарії виховних заходів морально-духовного спрямування для учнів 5–11 класів «На чатах душі».

2011-2012 н. р. доц. Н. І. Дячук провела лекції-тренінги «Музикотерапія для вагітних», «Музикотерапія для психологів: методи і форми», «Голос для оратора» в Центрі практичної психології та навчання «Твое будущее», м. Полтави, що стало початком нового спільного проекту кафедри музики, що висвітлювався в репортажах ТРК «Лтава» та УТ-1. Набутий досвід став у пригоді на Обласному студентському табірному зборі вожатих дитячих оздоровчих таборів «Школа вожатого-2012» (с. Потоки Кременчуцького р-ну

Полтавської обл.), де Н. І. Дячук і магістрантка В. Дубовик організували корисні й популярні серед слухачів тренінги-семінари, що значно розширило організаційні форми діяльності кафедри музики [475].

Отже, ми зупинилися лише на деяких установах, з якими співпрацюють викладачі кафедри музики. Їх повний перелік узагальнено у звіті роботи кафедри за 2013–2014 н. р. [477]:

Міжнародні зв'язки: Берлінський університет імені Гумбольдта (Німеччина); Саарландський університет імені Макса Планка (Німеччина); Гарвардський університет (США); Волонтерська програма USA/USA (м. Нью-Йорк США); Державна Асоціація «Калина» (Швейцарія); працівник Швейцарського телебачення Катрін Азад (Швейцарія); Бєльгійський хор «A Lieta Vita» (керівник – Марейка Бонте), Бєлгородський державний інститут культури і мистецтв (Росія); Бєлгородський державний національний дослідницький університет (Росія); Глазівський державний педагогічний інститут імені В. Г. Короленка (Росія).

Вищі навчальні заклади II–IV рівнів акредитації: Інститут педагогічної освіти та освіти дорослих НАПН України, Львівський науково-практичний центр професійної освіти НАПН України, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Національна академія мистецтв імені П. І. Чайковського, Бердянський державний педагогічний університет, Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського, Дрогобицький державний педагогічний університет імені І. Франка, Кіровоградський державний педагогічний університет імені В. Винниченка, Луганський національний університет імені Тараса Шевченка, Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, Уманський державний педагогічний університет імені П. Тичини, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, Черкаський національний університет імені Б. Хмельницького, Гадяцьке училище культури імені І. П. Котляревського, Полтавське музичне училище імені М. В. Лисенка, Опішнянський колегіум мистецтв, Полтавський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників імені М. Остроградського та ін.

Державні установи освіти і культури: Управління культури Полтавської облдержадміністрації, Управління освіти Полтавської облдержадміністрації; Обласний центр естетичного виховання учнівської молоді, Обласний методичний кабінет закладів культури та мистецтв, Палац дитячої та юнацької творчості, Полтавський обласний центр народної творчості та культурно-освітньої роботи; Полтавське відділення Національної спілки композиторів України, Полтавська обласна філармонія та ін.

Середні загальноосвітні навчальні заклади: №№ 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 39, інтернат №1 імені Н. Крупської, Полтавський міський багатопрофільний ліцей №1 імені І. П. Котляревського, а також школами Полтавського, Глобинського, Карлівського, Кобеляцького, Котелевського, Кременчуцького, Семенівського, Хорольського, Лубенського, Чутівського, Решетилівського, Гадяцького, Новосанжарського районів та ін., а також Царичанського та Новомосковського районів Дніпропетровської області.

Початкові спеціалізовані мистецькі навчальні заклади: Полтавська міська школа мистецтв «Мала академія мистецтв» імені Р. Кириченко, ДМШ №1, 2, 3, Білицька, Бречківська, Гадяцька, Глобинська, Градизька, Карлівська, Козельщинська, Комсомольська, Котелевська, Кобеляцька, Крюківська, Миргородська, Новосанжарська, Лубенська, Пирятинська, Решетилівська, Ромоданівська, Семенівська, Чутівська та баг. ін.

Викладачі кафедри ведуть потужну адміністративну й громадську діяльність: доц. Є. І. Тягло виконував обов’язки проректора з наукової, навчальної роботи та міжнародних зв’язків (1991-2005), доц. Н. В. Сулаєва (2006-2008) і доц. Н. О. Павленко (з 2008) – проректори з виховної роботи ПНПУ імені В. Г. Короленка; доц. В. С. Ірклієнко – заступник декана психолого-педагогічного факультету з питань педагогічної практики; ст. викл. В. П. Яковлєв – заступники декана з виховної роботи в гуртожитку; В. В. Підгорна – режисер-постановник міських, університетських і факультетських мистецьких заходів, режисер і сценарист фільмів про факультет і університет [543-546]. Зупинимося на деяких моментах громадської діяльності.

Н. О. Павленко як проректор із виховної роботи є членом обласної міжвідомчої комісії з питань утвердження в регіоні

духовності, моральності та здорового способу життя, постійно бере участь у роботі місцевих комітетів по організації та проведенню мистецьких заходів, зокрема Днів Європи, ініціатор і організатор багатьох університетських традицій (Ректорський бал, конкурс бардівської пісні «Струни молодого серця», конкурс патріотичної пісні, студентський фестиваль «Студенство. Музика. Майбутнє» тощо). Так, на сайті університету читаємо коротенький звіт про відзначення Днів Європи в 2014 р., хоча знаємо, що за скупими рядками – велетенська організаційна та підготовча робота: «17 травня в Україні відзначали День Європи. Студенти ПНПУ імені В. Г. Короленка підтримали ініціативу міста та організували студентське містечко на театральній площі. Біля намету нашого вишу життя вирувало: хореографи у національних костюмах представляли танці різних європейських народів, волонтери проводили цікаву вікторину з перехожими та інтерактивну акцію «Які європейські цінності підтримуєш ти?». Перехожі могли ознайомитися з тематичною виставкою книг, яку презентувала бібліотека університету. Святкового настрою додавала етнічна музика народів Європи. Студенти-філологи декламували «Заповіт» Тараса Шевченка шістьома мовами, а представники студентської ради виклали велике серце з прапорів різних європейських країн. Адже Україна – це серце Європи» [427]. Н. О. Павленко вперше на кафедрі провела творчий екзамен із курсу «Народознавство та музичний фольклор України»: студенти І курсу поставили виставу «Ніч перед Різдвом», яку показали учням ЗОШ № 26 і гімназії № 6 [475].

В. С. Ірклієнко як заступник декана психолого-педагогічного факультету з питань педагогічної практики щороку організовує на факультеті понад 120 найрізноманітніших навчальних і виробничих практик, які потребують обрахування навантаження для викладачів, укладання графіку проходження практик, підписання угод із різними соціальними, освітніми, культурними закладами, на базі яких студенти проходять практики, організацію та проведення настановчих і підсумкових конференцій, інструктаж студентів із техніки безпеки, інструктаж викладачів і старост груп щодо ведення документації, контроль практики та оформлення звітної документації, узагальнення результатів практики та звітування на вченій раді університету та факультету. Незважаючи на величезне навантаження, Вікторія Степанівна понад 10 років на громадських засадах

виконувала обов'язки директора команди формейшн «Латинський квартал» ПОДЮСШ «Колос», організовувала гастролі колективу до Європи (Німеччини, Франції) на конкурси спортивних бальних танців, де команда неодноразово посідала призові місця (2007, 2010, 2011, 2012 рр., м. Київ; 2009 р., м. Одеса; 2010, 2011 рр., м. Харків; 2011 р., м. Париж, Франція та м. Манхайм, Німеччина).

Опис організаційної та громадської роботи викладачів кафедри музики можна продовжити, але лише одна сторінка звіту за 2014 р. свідчить про широту її діапазону [477].

Таблиця 2

Громадсько-просвітницька діяльність (виступи, семінари, майстер-класи, лекції та ін.) (загальна кількість, перелік основних)	**Загальна кількість виступів**: понад 100 **КОНЦЕРТИ:** • Концерт до дня працівників освіти; • Обласний святковий концерт до Дня працівників села; • Вечір пам'яті Анатолія Кукоби «На відстані душі»; • Обласний концерт пам'яті Раїси Кириченко; • Культурно-мистецька акція Міськвиконкому «Проти насильства у сім'ї»; • Обласна культурно-мистецька акція «Призентація нагородження «Молодь року-2013»»; • Обласний конкурс «Студент року-2014»; • Гранд-концерт творчих колективів області до 200-річчя Т.Г. Шевченка; • Концерт до Дня Європи; • урочиста хода з нагоди Дня Державного Прапора України (2013, Н. О. Павленко); • День незалежності України (2013, Н. О. Павленко); • "Парад вишиванок" до Дня міста (український народний хор "Калина", 2013); • «Школа місцевого та студентського самоврядування «Лідер майбутнього» (Н. О. Павленко, 2013); • Фестиваль національних культур „Ми - кожен в світі неповторний" ("Калина"); • 25 річниця виведення військ СРСР з Афганістану (Н. О.Павленко, 15.02.2014); • благодійний концерт із метою збору коштів на ремонт сцени Полтавського академічного обласного українського музично-драматичного театру імені М. В. Гоголя (Н. В. Сулаєва, 16.04.2014); • звітний концерт народного музично-естрадного центру «Вікторія» (С. В. Вовченко); • концерт камерного хору імені П. Лиманського (керівник – С.М.Жмайло) в рамках фестивалю «Дні М. Лисенка в Полтаві», організованого Полтавським відділенням НСК України в Полтавському художньому музеї «Галерея мистецтв» іені М. Ярошенка;

	СЕМІНАРИ, МАЙСТЕР-КЛАСИ: **Проф. Левченко Г.С.** • Обласний мистецький фестиваль «Калинові гуляння» (с. Грабарівка, Пирятинського району Полтавської області); - ювілейний вечір професора, художнього керівника українського народного хору "Калина" Григорія Левченка (жовтень 2013); • програма виступу на 43 Міжнародному кінофестивалі «Молодість» (Київ, жовтень 2013); • 25-річний ювілей партнерських відносин між Полтавою (Україна) та містами Лайнфельдн-Ехтердинген, Фільдерштат і Остфільдерн (Німеччина), де виступили Н. В. Сулаєва, Н. О. Павленко, М. О. Герасименко, В. П. Яковлєв, Н. М. Ремезова, О. Харченко, Л. Ситник, Л. Супрунова; • Шевченкіана українського народного хору «Калина» в рамках фестивалю «Дні М. Лисенка в Полтаві», організованого Полтавським відділенням НСК України; • український народний хор «Калина», художній керівник - заслужений діяч мистецтв України, професор Григорій Левченко – переможець міського конкурсу «Молодь року-2013» у номінації «Гордість міста»; • 35-літній ювілей українського народного хору «Калина» (Полтава, Полтавська облдержадміністрація 22.04.2014); • Виступ жіночого вокального ансамблю «Свічадо» (ст. викл. Н. М. Ремезова) та чоловічого вокального ансамблю «Благовіст» (доц. Хіміч М.Д.) на міжнародному конкурсі вокально-хорового мистецтва «Поющее Белогорье» (м. Бєлгород, Росія, 2014 р.); • Доц. Хіміч М.Д. – володар Гран-Прі на І міжнародному конкурсі вокально-хорового мистецтва «Поющее Белогорье» (м. Бєлгород, Росія, 2014 р.); • конкурс виконавської майстерності студентів-музикантів «AD LIBITUM» (Г.В.Пужай) **Інші заходи:** • Проведення доц. Лобач О.О. відкритої лекції для студентів Бєлгородського державного інституту мистецтв і культури «Музично-дидактичні ігри» (м. Бєлгород, Росія); • В. В. Марчук посіла І місце на ІІ Всеросійському (з міжнародною участю) конкурсі на кращу науково-дослідну роботу студентів ВНЗ музично-педагогічного профілю (Росія, м. Бєлгород, травень 2014 р.) в номінації музична психологія та психологія музичної освіти (науковий керівник – доц. Дячук Н.І.);

Отже, організаційна діяльність кафедри має декілька напрямів: зв’язки з вищими та середніми навчальними закладами освіти й культури; профорієнтація учнів на педагогічну професію; участь у роботі оргкомітетів із проведення мистецьких заходів різного рівня (всеукраїнських, обласних, міських, університетських і факультетських); участь викладачів у робочих групах, комісіях,

семінарах, які працюють при міських, обласних органах влади та місцевого самоуправління; робота у складі журі мистецьких і педагогічних фестивалів, олімпіад і конкурсів; багатоаспектна громадська діяльність.

2.5. Виховання майбутніх спеціалістів музичної освіти

Реалізація системи виховної роботи викладачами кафедри музики відбувається у тісному взаємозв'язку усіх напрямків виховання: гуманістичного, морального, естетико-художнього, національно-патріотичного, політично-правового, екологічного, трудового, фізичного, і охоплює різні аспекти виховної діяльності: роботу кураторів академічних груп, студентського самоврядування (студентського активу груп), роботу в гуртожитку. Ідеалом виховання виступає різнобічно та гармонійно розвинений національно свідомий, високоосвічений, життєво компетентний громадянин, здатний до саморозвитку та самовдосконалення. У сучасних умовах виховний процес характеризується різноманітністю, багатоваріантністю, багатомодельністю, тому виховна робота на кафедрі будується з урахуванням специфіки соціально-економічної ситуації, особливостей процесу формування майбутнього фахівця в оновленому соціумі.

Вихідними для створення системи стали такі положення:

– особистість майбутнього фахівця розглядається як багаторівнева система, в якій діалектично взаємодіють індивідуально-особистісні та соціальні фактори;

– студентське життя, як етап набуття соціального досвіду через соціальну та навчальну діяльність молодої людини, є основною школою її особистісного становлення та професійної фахової підготовки.

– виховання особистості кожного студента та його підготовка до виконання ключових функцій у педагогічному процесі виховання потребує цілеспрямованого, систематичного організованого впливу.

Виховання студента як громадянина націлене на становлення патріота, тобто людини з активною громадянською позицією, орієнтованої на демократичні цінності та свободи, здатної до захисту прав та виконання обов'язків громадянина, відображених у Конституції України.

Виховання студента як фахівця орієнтоване на розвиток: глибокої зацікавленості, любові до обраної професії, професійної самосвідомості, ерудиції та компетенції; усвідомлення професійного інтересу і відповідальності; здатності ставити творчі та ефективно вирішувати професійні завдання в обраній сфері професійної діяльності; готовності приймати нестандартні рішення; відкритості для нових досягнень науки, техніки і практики. Важливу роль у цьому процесі відіграє особистість викладача, в першу чергу дисциплін фахового спрямування.

Виховання студента як високоморальної особистості орієнтовано на розвиток: високого рівня моральних чеснот (чесності, обов'язку, відповідальності, доброзичливості тощо); моральної культури, включаючи розуміння високоморальних національних і загальнолюдських цінностей; гуманістичних поглядів, переконань і світогляду.

Виховання студента як інтелігентної особистості спрямоване на розвиток: високої культури спілкування та поведінки; високого рівня ерудиції; системності та критичного мислення; естетичної, художньої культури; прогресивних поглядів та переконань; толерантності та поважного ставлення до людей іншої національності та інших поглядів та переконань; здатності збереження кращих рис і традицій української інтелігенції.

Виховання студента як творчої особистості зорієнтоване на розвиток: методологічної, дослідницької культури; творчо-пошукових умінь та здібностей; здібностей як до індивідуальної, так і до колективної творчості в обраній сфері професійної діяльності; здібностей до креативного, системного застосування знань у вирішенні професійних теоретичних і практичних завдань.

Виховання студента як конкурентноздатної особистості націлене на розвиток: працьовитості; стресовитривалості; неперервного професійного саморозвитку; комунікативних і лідерських якостей; етично-правової відповідальності; прагнення виконувати та завершувати роботу на високому якісному рівні; прагнення постійно підвищувати свій рівень інформаційної культури.

Інтеграція всіх вищезгаданих якостей уможливлює виховання студента як людини Культури, у зв'язку з цим велика відповідальність покладається на кафедри соціогуманітарних та мистецьких дисциплін.

Вихована робота на кафедрі музики відбувається через участь, підготовку та проведення лекційно-концертних, конкурсно-розважальних програм, тематичних вечорів відпочинку, традиційних музично-тематичних програм, творчих зустрічей, концертні програми звітні концертні програми, участь у наукових олімпіадах Міжнародних, Всеукраїнських і обласних фестивалях і конкурсах. Викладачі кафедри систематично здійснюють виховну роботу серед студентів під час проведення лекцій, індивідуальних і практичних занять, в ході навчальної та виробничої практик. Постійне спілкування із студентами групи під час перерв, після занять давало можливість своєчасно надати пораду чи допомогу студентам. Дуже ефективним методом виховання викладачів кафедри музики є індивідуальна робота зі студентами під час проведення індивідуальних практичних занять, написання курсових та дипломних робіт, підготовки спільних наукових статей та робота з мікрогрупами під час проведення планових занять проблемних груп, участі у роботі студентського самоврядування, підготовці та проведенні традиційних, виставкових, заходах, проведенні звітних концертів колективів художньої самодіяльності.

Відповідно до затвердженого плану виховна робота кафедри музики охоплює різні аспекти виховної діяльності: роботу кураторів академічних груп, студентського активу, виховну роботу у гуртожитку, роботу по естетичному вихованню студентської молоді, що включає в себе участь у колективах художньої самодіяльності, лекційно-концертну, конкурсно-розважальну діяльність, підготовку тематичних вечорів відпочинку, традиційних музично-театралізованих програм, творчих зустрічей, концертних програм, організацію та проведення конкурсів, участь у фестивалях та конкурсах тощо. У сучасних умовах виховний процес характеризується різноманітністю, багатоваріантністю, багатомодельністю, тому культурно-виховна робота будується з урахуванням специфіки соціально-економічної ситуації, особливостей процесу формування майбутнього фахівця в оновленому соціумі. Виховання студентів кафедри музики психолого-педагогічного факультету базується на концепцію виховної та культурно-виховної роботи зі студентами Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка. Як визначено у концепції, головною метою виховної роботи є особистісно-орієнтована модель вільного розвитку

фізично та морально здорової людини, яка усвідомлює смисл і визначає мету свого життя, здатна виділяти та самостійно вирішувати пріоритетні проблеми професії, є соціально активним громадянином України.

Виховна робота кафедри базується на положеннях нормативно-правових та розпорядчих документів: Конституції України; Закону України "Про освіту"; Закону України "Про вищу освіту"; державної національної програми "Освіта" (Україна XXI століття); Закону України від 20.11.2003 року № 1296-IV «Про захист суспільної моралі»; Концепції національного виховання студентської молоді (Рішення колегії МОН від 25.06.2009 р. протокол №7/2-4); Постанови Кабінету Міністрів України від 28.01.2009 року № 41 «Про затвердження Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2009 — 2015»; Доручення Кабінету Міністрів України від 06.08.2008 року №11273/11/1-08 (п. 11 Плану заходів щодо протидії проявам ксенофобії, расової та етнічної дискримінації в українському суспільстві); Наказу МОН України від 10.09.2009 року № 839 «Про впровадження принципів ґендерної рівності в освіту»; Наказу МОН України від 01.02.2010 року №58 «Про затвердження заходів щодо виконання Державної цільової соціальної програми зменшення шкідливого впливу тютюну на здоров'я населення»; Наказу МОН України від 25.01.2007 року №44 «Про затвердження заходів на виконання Державної програми «Репродуктивне здоров'я нації» на період до 2015 року»; Наказу МОН України від 01.06.2009 року №457 «Про затвердження плану заходів Міністерства освіти і науки України з виконання Загальнодержавної програми забезпечення профілактики ВІЛ-інфекції, лікування, догляду та підтримки ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД на 2009-2013 роки»;Наказу МОН України від 03.04.2001 року №166 «Про затвердження Положення про студентське самоврядування у вищих навчальних закладах»; Наказу МОН молодь спорту України від 19.07.2012 року № 827 "Про затвердження плану заходів Міністерства освіти і науки, молоді та спорту щодо запобігання торгівлі людьми на період до 2015 року"; Статуту Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, Положення про організацію виховної роботи в Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка.

На засіданнях кафедри постійно контролюється виконання плану виховної роботи: питання роботи кураторів, студентського співурядування, допомога в організації та проведенні спортивно-масових заходів, концертно-виховної діяльності, роботи колективів художньої самодіяльності, участь студентів у гуртковій роботі, виховної роботи у гуртожитку та ін.

Студенти, викладачі, керівники творчих колективів кафедри музики, беруть участь у таких традиційних заходах, як:

1) урочиста церемонія посвяти в першокурсники, факультетські зібрання;
2) концерт до Дня працівників освіти;
3) фестиваль студентської творчості «Струни молодого серця»;
4) конкурс патріотичної пісні «З любов'ю до тебе, моя Батьківщино»;
5) конкурс-фестиваль «Студентська весна»;
6) святкова концертна програма до Дня науки;
7) звітні концерти колективів художньої самодіяльності;
8) ректорський бал «Молодь і освітній олімп»;
9) урочиста церемонія вручення дипломів магістрам та ін.

Створення ефективної виховної системи національно-патріотичного виховання молоді на кафедрі музики, утвердження патріотизму та національної самосвідомості молоді відбувається через поглиблення процесу формування основ гуманістичного світогляду; пріоритетності високих моральних, культурних, національних та загальнолюдських цінностей, що сприятиме зміцненню духовної, моральної єдності суспільства; формування в молоді характерних рис патріота: активна підтримка і розвиток Української державності, дотримання Конституції України; дбайливе ставлення до національних багатств, рідної природи, готовність до захисту Батьківщини, пошана до історичної пам'яті, любові до рідної культури, мови, національних свят і традицій, збереження та зміцнення власного здоров'я; підвищення зацікавленості молоді щодо державної служби та служби у Збройних силах України, її готовності до захисту України, збереження та шанування національної пам'яті; збереження стабільності в суспільстві, соціальному та економічному розвитку країни, зміцнення її обороноздатності та безпеки.

Моральне виховання передбачає розвиток високих моральних якостей і переконань, що виявляються в моральних нормах поведінки

в усіх сферах життєдіяльності та забезпечують активну життєву позицію молодої людини. Моральне виховання здійснюється через усі лекційні курси, особливо етичного та загальногуманітарного циклів, діяльність усіх служб і підрозділів факультету,університету, роботу кураторів, викладачів, а також через участь студентів у вузівських художніх колективах, яким притаманна атмосфера високої толерантності, вимогливості, принциповості, чесності, відповідальності та взаємодопомоги. Окрім того, моральне виховання пронизує всю систему позааудиторної роботи: проведення днів відкритих дверей, урочистої посвяти в студенти першокурсників; святкування знаменних дат університету, факультету, кафедр; залучення студентів до профорієнтаційної роботи з майбутніми абітурієнтами; кураторські години; проведення бесід, лекцій, вечорів, концертів; діяльність органів студентського самоврядування; залучення студентів до участі в акціях гуманістичного характеру.

Трудове виховання передбачає формування творчо активної, працелюбної особистості, яка володіє професійною майстерністю, розвиненими діловими якостями, відчуттям відповідальності, шанобливим ставленням до власності, готовності до життєдіяльності в умовах ринкових відносин, до підприємницької діяльності та конкуренції.

Екологічне виховання спрямоване на формування екологічної культури особистості, яка регулює взаємовідносини людини та природи й орієнтує людину на збереження та відновлення природи як середовища проживання всього живого. Здійснюється екологічне виховання через лекційні курси екологічної спрямованості та через виділення екологічного компонента навчальних дисциплін, а також через роботу студентських наукових товариств, гуртків, екскурсії у музей природи, на підприємства, туристичні поїздки, походи, проведення тижня Землі, природозберігаючих акцій та заходів.

Фізичне виховання передбачає утвердження здорового способу життя як невід’ємного елемента загальної культури особистості; протидію факторам, що негативно впливають на здоров’я членів студентського колективу; вироблення вмінь самостійного використання методів і форм фізичної культури в навчальній діяльності та відпочинку. Фізичне виховання реалізується в процесі всієї діяльності університету: на заняттях з валеології та фізвиховання, у роботі спеціальних медичних груп і груп лікувальної

фізкультури, у роботі спортивних секцій, клубів, у проведенні спортивних змагань, турнірів, зустрічей, туристичних походів, тижнів здоров'я тощо.

Естетико-художнє виховання передбачає розвиток естетичних почуттів, смаків, поглядів, формування естетичного ставлення до дійсності, творчої активності студентської молоді і здійснюється через лекційні курси, навчальних дисциплін естетико-культурологічного циклу, а також у процесі роботи художніх гуртків і студій, участь студентів у художній самодіяльності, відвідування театрів, виставок, музеїв, проведення зустрічей з діячами літератури та мистецтва, а також через естетичне оформлення навчальних приміщень, підтримання чистоти і порядку в аудиторіях та лабораторіях університету.

Активну роль у вирішенні основних завдань виховної роботи зі студентами на факультеті відіграє інститут кураторів, який являє собою управлінську ланку, що взаємодіє з іншими у системі позааудиторної виховної роботи. Діяльність кураторів здійснюється на підставі планів виховної роботи, що передбачає реалізацію всебічного та гармонійного розвитку студентської молоді через громадянське, моральне, естетичне, трудове, фізичне, економічне, екологічне виховання та активну участь студентів у громадському житті факультету та університету.

На засіданнях кафедри заслуховуються питання: виховної роботи кураторів і студентського активу груп, концертно-виховної діяльності, роботи колективів художньої самодіяльності та участі студентів у гуртковій роботі, виховної робота у гуртожитку та ін. Складовими роботи кураторів є: складання, затвердження та виконання плану роботи кураторів на кожен навчальний рік; визначення студентського активу групи: старости, заступника старости, профорга, культорга, відповідального за роботу у гуртожитку та ін.

Куратори кафедри музики впродовж кожного навчального року виконують аналітичні, організаторські, комунікативні функції та функцію соціалізації. Аналітична функція пов'язана з вирішенням питань планування та організації виховної роботи, вивчення міжособистісних стосунків між студентами у групі, мотивів їхньої навчально-пізнавальної діяльності, соціально-побутових умов життя тощо. Організаторська функція забезпечує надання необхідної

допомоги студентському самоврядуванню, творчим групам, радам в організації дозвілля, залучення студентів до різноманітних видів діяльності відповідно до особистісних інтересів та соціальних запитів молоді. Реалізація комунікативної функції передбачає здійснення необхідної корекційної роботи зі студентами для створення мікроклімату, що впливає на підвищення статусу окремих членів колективу та забезпечує позитивні зміни в міжособистісних стосунках. Куратори є посередниками у вирішенні різноманітних питань, що виникають між адміністрацією, викладачами та студентами. Функція соціалізації відбувається у гуманістично орієнтованій взаємодії «педагог – студент», куратори академічних груп допомагають вихованцям в особистісно-духовному розвитку, засвоєнні та прийнятті суспільних норм і цінностей, слідкують за відвідуванням студентами аудиторних занять.

Про результативність роботи кураторів свідчать неодноразові перемоги у конкурсах на кращу академічну групу факультету, університету. Так, у 2013-2014 навчальному році Група М-32 (куратор Г. В. Пужай) здобула перемогу в конкурсі на краще портфоліо. Кращими кураторами в різні періоди було визнано Н. Ю. Дем'янко, І. В. Мостову, Г. В. Пужай, Н. М. Ремезову, в тому числі й наших випускників – В. І. Березан, О. А. Лавріненко, Л. В. Литовченко, О. А. Острянську та ін. [54, с. 332].

Щороку куратори груп кафедри музики долучаються до організації таких заходів:

- ознайомлення студентів з історією університету та регіону, культурними пам'ятками міста і області, відвідування музейних кімнат університету та музеїв міста;
- відвідування студентами мистецьких заходів у філармонії, театрах, будинках культури, виставкових залах тощо;
- участь у міських заходах по відзначенню Державних свят, ювілейних та пам'ятних історичних дат;
- стимулювання активності студентів щодо участі в студентському самоврядуванні університету, здійснення методичної та організаційної підтримки органів студентського самоврядування;
- бесіди в академічних групах щодо вивчення особистісних якостей студентів, їхніх морально-етичних позицій, духовних інтересів і прагнень;

- заходи з формування у студентства усвідомленого батьківства та популяризації родинних цінностей;

- виховні заходи на попередження негативних явищ у поведінці студентів;

- заходи, присвячені проблемам запобігання ксенофобії, расової та етнічної дискримінації;

- інформаційно-роз'яснювальні бесіди, виховні години, зустрічі, спрямовані на несприйняття терористичної діяльності в усіх її формах і проявах;

- організація бесід з фахівцями, присвячених питанням конституційних прав і обов'язків громадянина України, недопущення адміністративних та правових порушень студентами;

- бесіди, тренінги, зустрічі з фахівцями, присвячені обговоренню проблем сучасного ринку праці, вимог до особистісних та професійних якостей молодого фахівця, формування лідерських якостей молоді;

- заходи з формування професійної ідентифікації майбутніх фахівців;

- виховні заходи в гуртожитку щодо дотримання студентами правил проживання в гуртожитку, попередження правопорушень та ін.;

- зустрічі, лекції, бесіди щодо формування здорового способу життя та профілактики шкідливих звичок серед молоді;

- заходи, присвячені запобіганню захворюванням на СНІД, ВІЛ (фотовиставки, відкриті лекції, кінолекторії та ін.)

- залучення студентів до участі у колективах художньої самодіяльності університету, факультету, кафедри;

- залучення студентів до волонтерської діяльності (участь у волонтерських акціях, створення та реалізація соціальних проектів, методична та організаційна підтримка волонтерського центру університету)

Усі куратори груп кафедри музики, відповідно до планів виховної роботи, спрямовують свою діяльність на виконання усіх напрямків виховної роботи. Так, наприклад, відповідно до звітів кураторів кафедри музики у 2013-2014 н.р., ними були проведені такі заходи:

- національно-патріотичне виховання: відзначення Дня визволення Полтави від фашистських загарбників (святкові заходи у

місті, 23 вересня 2013); екскурсії до музеїв психолого-педагогічного факультету: аудиторії-музею імені П. Т. Лиманського, музею Верховинця та народного хору Калина (грудень 2013); обговорення суспільно-політичного становища в країні, інформування студентів щодо запобігання випадків порушення норм і правил поведінки у громадських місцях, культури спілкування (лютий –травень 2014); участь у заходах до Дня Перемоги (8 травня 2014);

- інтелектуально-духовне виховання: участь студентів у міжнародній студентській науково-практичній конференції, виступи з доповідями на секційному засіданні (березень 2014); лекція-концерт "Музичні традиції ПНПУ імені В. Г. Короленка" (13 березня 2014); конкурс виконавської майстерності серед студентів музичних груп; відвідування Полтавського художнього музею (Галереї мистецтв) імені Миколи Ярошенка (квітень 2014), виставки художнього мистецтва Алли Тимошенко «Voyage» (2014);

- громадянсько-правове виховання: ознайомлення з нормами поведінки студентів вищих навчальних закладів в університеті та за його межами (I семестр, 2013); обговорення випадків порушень норм суспільного життя та правових порушень студентами академічних груп (II семестр, 2014); бесіда, присвячена Міжнародному дню сім'ї (травень 2014); відвідування виставки карикатури в рамках Всеукраїнського конкурсу «Небезпечно: корупція» (квітень 2014);

- моральне виховання: проведення бесід на теми «Моральне обличчя сучасної української людини», «Культура поведінки сучасної молодої людини», «Любов і дружба – духовна єдність у поглядах, почуттях, прагненнях» (жовтень 2013); «Психологічний клімат в академічній групі» (березень 2014); участь студентів у акції «Запали свічку» до Дня пам'яті жертв голодоморів та політичних репресій (листопад 2013); відвідування Міської Великодньої виставки дитячої творчості (квітень 2014);

- екологічне виховання: бесіда про шкідливість тютюнопаління та вживання алкоголю, робота по забезпеченню дотримання чистоти й порядку в аудиторіях і кімнатах гуртожитку №1, №2, де проживають студенти, проведення бесіди щодо санітарного стану кімнат, техніки безпеки, економії електроенергії, норм поведінки та проживання у гуртожитку.

- естетичне виховання: підготовка та участь у традиційному конкурсі студентської творчості «Театр казок» (листопад 2013);

участь у заходах Тижня факультету та конкурсі-фестивалі «Студентська весна – 2014»; відвідування мистецьких заходів: концерту-презентації авторського альбому студента кафедри музики Богдана Матвійчука «Mezzo Forte» (Мала зала ПНПУ, грудень 2013), монологу-концерту «Таємниця генія» у виконанні симфонічного оркестру театру (художній керівник і диригент – народний артист України В. Скакун, партія фортепіано Сергій Григоренко, листопад 2013), концерту фортепіанної музики у виконанні Лариси Деордієвої (листопад 2013), концерту фортепіанної музики лауреатів міжнародних конкурсів асистентів-стажерів кафедри спеціального фортепіано Харківського національного університету мистецтв ім. І. П. Котляревського Путіної Олесі, Лаврова Максима (творчий керівник – народна артистка України Вєркіна Т. Б., грудень 2013), концерту ансамблю солістів «Київська камерата» (грудень 2013), концерту камерної музики у виконанні лауреатів міжнародного конкурсу Дениса Жданова (ф-но) та Ігоря Завгороднього (скрипка) (23 березня 2014), зустрічі, присвяченої Булату Окуджаві «Надежды маленькой оркестрик» (13 квітня 2014).

Кураторами були організовані лекції-концерти та перегляд фільмів-опер: «Жанрові ознаки лірико-психологічної опери (на прикладі опери Д. Верді «Травіата»)», мюзиклу «Нотр-Дам де Парі», «Юність музики, ім'я тобі В. А. Моцарт», «Вічне кохання та вічна музика. (На прикладі балету С. Прокоф'єва «Ромео і Джульєтта»)», «Сучасна рок-опера», «Пікова дама» П. Чайковського та «Пікова дама» О. Пушкіна». Передбачено обов'язкове проведення кураторських годин для студентів першого курсу роз'яснювального характеру з питань організації навчально-виховного процесу в університеті, користування бібліотеками, правил проживання в гуртожитку, поведінки студента.

Провідним напрямом виховання викладачів кафедри музики є художньо-естетичне, яке здійснюється в аудиторній і позааудиторній навчально-виховній діяльності: в мистецьких колективах – творчих лабораторіях кафедри, музеях університету й факультету, гуртожитку, на традиційних заходах художньо-естетичного спрямування та в процесі виховної роботи кураторів академгруп.

До традиційних заходів психолого-педагогічного факультету належать конкурсно-показові виступи і програми. На першому курсі впродовж тривалого часу проводиться конкурс талантів

першокурсників. Історично захід виник як конкурс художньої самодіяльності, що проводився щорічно у жовтні. Метою заходу було створення умов для самореалізації першокурсників та формування колективу групи, виявлення обдарованої студентської молоді серед першокурсників, яка згодом стане джерелом поповнення художніх творчих колективів факультету, з 1990-х років завданням конкурсу стала презентація обраної спеціальності, демонстрація творчого потенціалу групи. З 1999 р. конкурс отримав свою сучасну назву – «Зорепад».

Умовою проведення даного конкурсу є наявність як індивідуальних, так і групових та колективних сценічних форм презентації кожної групи, тому із середини 2000-х він проводиться в два етапи: перший конкурсний день – огляд номерів художньої самодіяльності, другий день – творча презентація груп та спеціальностей. Участь у традиційному конкурсі-огляді талантів першокурсників «Зорепад» дає можливість студентам практично засвоїти елементи сценічної етики та культури, що є важливими для їхньої майбутньої професії. Захід проводиться за загальним сценарієм, який затверджує художня рада факультету. Активну участь у підготовці та проведенні «Зорепаду» беруть студенти творчих спеціальностей (музика, хореографія, образотворче мистецтво) старших курсів. До кожної групи призначається студентський куратор-старшокурсник відповідної спеціальності. Його функціями є допомога у створенні сценарію, консультування, корекція й режисура виступу та забезпечення зв’язку групи з творчими майстернями факультету. У такий спосіб студентський куратор виступає своєрідним агентом соціалізації студентів-першокурсників, здійснює важливий виховний уплив на молоде факультетське поповнення. Так, абсолютними переможцями «Зорепаду» стали групи музикантів у 2009 р. (куратор – доц. Хіміч М. Д.), у 2014 р. (куратор – ас. Матвійчук Б. Є.).

На другому курсі традиційним заходом, що продовжує виховну ідею «Зорепаду», є «Театр казок», де всі студенти залучаються до активної театрально-виконавської діяльності. Методика виявлення індивідуально-творчого потенціалу кожного студента реалізується через використання різноманітних видів художньо-творчої діяльності, які передбачаються театральною постановкою: музично-виконавська діяльність, хореографічна постановка, написання

сценарію, режисура, елементи образотворчої діяльності (створення ескізів і виготовлення акторських костюмів, декорації тощо) та власне акторська робота. Саме така широка палітра видів художньо-творчої діяльності сприяє самореалізації та самовираженню студента.

Конкурс казки, започаткований викладачами кафедри музичного виховання у 1980-1990-х рр. (С. О. Соломаха, В. В. Подворна), проводився за участю всіх груп факультету. На конкурс інсценованої казки глядачами запрошували учнів початкових класів м. Полтави та Полтавського району. Кращі інсценізації було включено до репертуару «Театру казок» та новорічних ранків для молодших школярів. Наприклад, у 1984-1985 н.р. у школах міста студентами факультету було організовано 44 новорічних ранки, у 1986-1987 — вже понад 70 ранків і 28 вистав «Театру казок», а у 2002-2003 рр. «Театр казок» презентував новорічне свято, яке відвідало близько 3000 дітей міста та області.

На третьому курсі естафету виховної роботи в означеному контексті продовжує традиційне факультетське театралізоване фольклорне свято «Народний календар», започатковане 2000 року. Метою заходу є залучення студентської молоді до глибокого вивчення і сценічного відтворення культурно-обрядових традицій українського народу, перенесення набутого досвіду в майбутню професійну діяльність [54, с. 312–314].

За положенням про проведення конкурсу всі студенти четвертих курсів беруть участь у його підготовці та проведенні. Підготовка заходу тривала у декілька етапів:

1. Визначення терміну проведення, укладання робочого плану підготовки, розподіл тематики народних свят та обрядів між академічними групами.

2. Створення сценаріїв виступів груп, обов’язкове глибоке вивчення проблеми та її відтворення за матеріалами визначних етнографів України, фольклорних практик студентів із урахуванням технічних і творчих можливостей груп; затвердження сценаріїв художньою радою факультету; підготовка міні-спектаклю, запис музичного супроводу; вивчення пісень, танців характерних для даного народного свята чи обряду, обов’язкове використання музичного матеріалу, записаного провідними композиторами-етнографами Полтавщини; затвердження графіка проведення репетицій.

3. Проведення репетицій; добір декорацій і костюмів, характерних для місцевості, де записаний фрагмент обряду; консультації музикантів, хореографів, режисерської групи; затвердження загального сценарію проведення заходу, необхідного для безперервного показу міні-спектаклів груп; затвердження студентів на виконання основних ролей загального спектаклю; запис у музичній судії факультету календарних пісень, музичного супроводу до танців і музичних фонів; репетиції загального сценарію проведення заходу; замовлення технічних засобів для проведення генеральної репетиції та показу театралізованого свята; визначення складу журі, номінацій відповідно до Положення заходу; друк документації, оголошень, запрошень, грамот тощо.

4. У день проведення свята відбуваються виставки, екскурсії до музею декоративно-ужиткового мистецтва психолого-педагогічного факультету та власне театралізоване свято “Народний календар”. В. В. Підгорна створила оригінальні загальні сценарії, підготувала аудіозапис музичного супроводу до них, які можна використати при організації фольклорних свят у школах, середніх і вищих навчальних закладах (на кафедрі зберігаються відеозвіти про проведення заходів і відповідні аудіо диски).

Викладачі і студенти кафедри музики щороку брали участь у реалізації усіх етапів підготовки і проведення свята, не лише готуючи виступ студентів-музикантів, а і здійснюючи допомогу та надаючи консультації студентам інших кафедр.

На кафедрі функціонують 6 колективів художньої самодіяльності – творчих лабораторій, серед яких: український народний хор «Калина» (керівник – заслужений діяч України, професор Г. Левченко), Народний камерний хор імені П. Лиманського (керівник – старший викладач С. Жмайло), народний естрадно-музичний центр «Вікторія» (керівник – старший викладач С. Вовченко), жіночий вокальний ансамбль «Свічадо» (керівник – старший викладач Н. Ремезова), чоловічий вокальний ансамбль «Благовіст» (керівник – доцент М. Хіміч), інструментальний ансамбль (керівник – старший викладач С. Глушкова). Викладачі кафедри є не лише керівниками, а і учасниками мистецьких колективів. Так, в Українському народному хорі «Калина» бере участь 8 представників кафедри, серед яких:

доценти Н. Сулаєва, Н. Павленко, М. Герасименко, старші викладачі В. Яковлєв, Н. Ремезова, асистент Б. Матвійчук, Б. Стегній.

Підґрунтя для створення художньо-творчих колективів кафедри музики закладено ще у двадцяті роки минулого століття, коли кафедру мистецтвознавства Полтавського інституту народної освіти очолював видатний педагог, етнограф, диригент і композитор В.М. Верховинець. Справу митця продовжував композитор, фольклорист, етнограф, диригент, педагог, заслужений працівник культури України, завідувач кафедри музики і співів Полтавського педагогічного інституту імені В.Г. Короленка у 1958-1966 роки М.А. Фісун. Ідею неоціненного впливу мистецтва на формування майбутнього педагога підтримує та втілює у життя професор кафедри музики психолого-педагогічного факультету ПНПУ імені В.Г. Короленка, заслужений працівник культури України, заслужений діяч мистецтв України, завідувач кафедри Г.С. Левченко.

Цікавою формою роботи є творча співпраця з колективами художньої самодіяльності міста. За приклад може послуговуватися спільна презентація музичних творів і циклів вокального ансамблю «Свічадо» разом і учнями дитячого вокально-хорового ансамблю «Первоцвіт» Полтавської спеціалізованої школи-інтернату №1.

Вагомою складовою системи виховної роботи кафедри музики на психолого-педагогічному факультеті є музейне виховання. Метою музейного виховання є формування у студентів почуття поваги до факультету, на якому вони навчаються, збереження історичного пам’яті, кращих традицій факультету. На матеріалах факультетських музеїв студенти вчаться шанувати та поважати митців України, імена яких пов’язані з історією та сьогоденням університету, відчувають гордість за можливість спілкування зі знаними особистостями України.

На базі факультету діє 5 музеїв, 2 з яких створено кафедрою музики: Музей В.М.Верховинця та українського народного хору “Калина” (громадський директор – доцент Н. Ю. Дем’янко) та аудиторія імені Павла Лиманського (відповідальна за роботу – асистент кафедри музики А. О. Трохименко). Екскурсії до музеїв активно використовуються в навчально-виховній роботі зі студентською молоддю. Студенти і викладачі кафедри долучаються до організації та проведення лекцій-концертів у музеях міста.

Варто відзначити композиторську діяльність студентів і викладачів кафедри музики. Так, створено «Гімн університету» (Г. С. Левченко, В. В. Підгорна, Р. Г. Білишко) та «Гімн психолого-педагогічного факультету» (слова Р. О. Павлюка і В. В. Підгорної, музика Р. Г. Білишка).

У 1998 році за участі викладачів і студентів кафедри музики на психолого-педагогічному факультеті було створено музичну студію звукозапису, робота якої сприяла підвищенню рівня виховних заходів мистецького спрямування. Тут здійснювався добір високохудожнього музичного матеріалу, створення оригінальних авторських творів для оформлення найрізноманітніших заходів. Студент кафедри музики Р. Білишко (нині –керівник студії звукозапису міського управління культури) проводив активну роботу по створенню та аранжуванню музичних партитур заходів факультету, серед яких: «Посвята у студенти», «Зорепад», «Театр казок», «Народний календар», «Посвята в хореографи», «Серпантин», Свято аматорської творчості студентів «Повінь душі», «Випускник року», «Конкурс виконавської майстерності» та ін.

Викладачі кафедри музики є членами організаційних комітетів по проведенню загальноуніверситетських мистецьких заходів, таких як: обласний фестиваль-конкурс «Студентська весна», Ректорський бал «Молодь і освітній олімп», конкурс авторської пісні «Струни молодого серця», конкурс патріотичної пісні «З любов'ю до тебе, моя Батьківщино», урочиста церемонія вручення дипломів магістрам, концертні програми до Дня працівників освіти, Міжнародного дня жінок, звітні концерти колективів художньої самодіяльності університету, Новорічні ранки для дітей, підготовка творчої команди університету до участі в обласному конкурсі «Студент року» та ін. Силами кафедри щороку проводиться святковий концерт до Дня науки.

У процесі підготовки виховних заходів викладачі виконують різні види діяльності: створення сценарію та режисура заходів (В. В. Підгорна, Н. О. Павленко), добір музичного матеріалу (Н. І. Дячук), режисура звукового оформлення (С. М. Жмайло, С. В. Вовченко), мистецькі виступи (С. І. Глушкова, А. О. Трохименко) та ін. Викладачі кафедри у різні часи були керівниками з організації виховної роботи в університеті (Є. І. Тягло, Н. В. Сулаєва, Н. О. Павленко).

Слід відзначити роботу викладачів кафедри по залученню студентів до участі в студентському самоврядуванні. Розвиток студентського самоврядування розглядають на кафедрі як фактор вдосконалення виховного процесу. Напрями діяльності студентського самоврядування: наукова, навчальна робота, соціально-правовий захист студентів, контроль за санітарним станом навчальних приміщень, робота в гуртожитку.

Студенти кафедри музики беруть активну участь у роботі культмасового сектору студентської ради факультету і університету, організовуючи змістовне дозвілля, враховуючи розмаїття інтересів студентської молоді. Саме студенти академічних груп напряму «Музичне мистецтво» є культоргами факультету та входять до керівництва відповідного сектору студентської ради університету.

Викладачі кафедри музики під орудою заступника декана психолого-педагогічного факультету з виховної роботи в гуртожитку – ст. викл. Яковлєва В. П. ведуть належну роботу в гуртожитку, яка включає відвідування студентів із метою перевірки житлово-побутових умов, контроль санітарного стану кімнат, організацію виховних заходів у гуртожитку, індивідуальна робота зі студентами, проведення конкурсів на кращу кімнату тощо.

Проблема становлення творчої особистості вчителя, виховання в нього професійно-педагогічної майстерності, естетичної культури завжди було в центрі уваги наукової і педагогічної громадськості. Окрім того, вчитель ще й актор, і режисер, і постановник, і технік свого щоденного навчання і спілкування з учнями.

Отже, у процесі творчої співпраці професорсько-викладацького колективу, студентства та громадських організацій на кафедрі музики склалася чітка система виховної роботи, спрямована на формування особистості майбутнього фахівця, розвиток його здібностей, підвищення загальнокультурного рівня. Система виховання передбачає диференційований підхід до роботи зі студентами різних курсів, поєднання масових заходів із різноманітними формами індивідуальної роботи. Високий науково-педагогічний і творчий потенціал професорсько-викладацького колективу кафедри та тридцятирічний досвід навчально-виховної діяльності викладачів дозволили створити ефективну систему виховної роботи зі студентською молоддю.

Розділ 3

НАУКОВІ ТА ТВОРЧІ ДОСЯГНЕННЯ ВИКЛАДАЧІВ І ВИПУСКНИКІВ КАФЕДРИ МУЗИКИ

3.1. Творчі лабораторії кафедри музики

При кафедрі діють студентські художньо-творчі колективи, які можна кваліфікувати як творчі лабораторії (середньовічний термін, що в перекладі з латинської означає *laboro* – працюю) – вид неформальної професійної підготовки вчителя музичного мистецтва, де здійснюється духовно-моральний розвиток студентів, формування його соціальних і професійно-педагогічних компетентностей (когнітивних, діяльнісних, мотиваційно-ціннісних, особистісних, рефлексивних) [50, с. 200–261].

3.1.1. Український народний хор «Калина»

Історія хору поєднує три періоди: перший (період становлення) – із моменту заснування колективу до присвоєння звання самодіяльного народного; другий (період розвитку майстерності) – від 1981 року до здобуття незалежності України; третій (період професійно-мистецького розквіту) – від 90-их років XX століття – до сьогодення.

Виникнення колективу сягає 1979 р., коли з метою залучення студентів до народного музичного мистецтва українським диригентом Григорієм Левченком у ПДПІ імені В. Г. Короленка (сьогодні ПНПУ імені В. Г. Короленка) за сприяння ректора І. А. Зязюна (03.03.1939–27.08.2014) – відомого академіка Академії педагогічних наук України, заслуженого працівника вищої школи УРСР, доктора філософських наук, професора, директора Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України) було створено

український народний хор. До складу колективу запросили талановитих викладачів, які мали стати взірцем для молодого покоління, а також зарахували (після прослуховування та співбесіди) студентів усіх факультетів (філологічного, історичного, фізико-математичного, природничого, початкових класів, загальнотехнічних дисциплін та праці).

Колектив складався з хорової (17 сопрано, 16 альтів, 15 тенорів, 12 баритонів-басів) та оркестрової груп (3 бандури, 3 баяни, 1 бубон, 1 контрабас, 2 кобзи, 8 скрипок, 1 сопілка, 1 цимбали), які працювали по 2 години тричі на тиждень.

Керівник новоствореного хору, окрім мистецького таланту, художнього смаку, надзвичайної працездатності, мав великий практичний досвід: у 1958-1960 рр. керував музичним колективом Полтавської швейної фабрики, у 1960-1969 рр. – самодіяльними ансамблями «Решетилівські вишивальниці» та «Горлиця», у 1969-1977 рр. – хоровою капелою ПДПІ імені В. Г. Короленка, у 1978-1979 рр. – народним хором «Барвінок». Тому вже з перших репетицій Г. С. Левченко прилучав хористів до виконання чотири- та шестиголосих творів: українських народних пісень та їх обробок, творів вітчизняних авторів, а також популярних пісень радянського часу. Серед найулюбленіших музичних перлин керівника й хористів були українські народні пісні «Ішли воли із діброви» (обр. П. Оче-наша), «Реве та стогне Дніпр широкий» на вірші Т. Шевченка, «Ой зійшла зоря» (обр. М. Леонтовича), «Жала Улянка шовкову траву» (обр. І. Ступницького), «Ой дуб на березу» (обр. Г. Левченка), «Ой на горі калина», яка, до речі, надихнула маестро дати колективу назву «Калина» (1981). Не меншою популярністю користувалися авторські твори «Червона калина – Полтавська земля» (муз. і сл. Г. Левченка), «Пісня про хліб» (муз. А. Пашкевича, сл. М. Дашківського), «Полтавські галушки» (муз. В. Міщенка, сл. А. Лихошвая), «Приснилось матері» (муз. П. Процька, сл. О. Богачука) тощо. Водночас Г. С. Левченко включав до репертуару твори, без виконання яких діяльність народного хору в той час була б неможливою, зокрема: «Дума про Україну» (муз. А. Пашкевича, сл. І. Негоди), «Правда Леніна в серці живе» (муз.О. Стадника, сл. А. Власюка), «Партії слава, Леніну слава!» (муз. І. Жуковського, сл. П. Тичини) тощо. Оркестрова група хору «Калина», окрім

супроводу пісень, виконувала й інструменттальний твір високої художньої цінності – «Запорізький марш» Є. Гуцала.

Розквіт колективу відбувався надзвичайно швидкими темпами. За перші три роки було здійснено більше сотні концертів у селах і містах Полтавщини, у республіці та Радянському Союзі. Надзвичайна популярність хору уможливила вже в 1980 р. отримання диплома лауреата обласної премії імені П. Артеменка, у 1981 р. – узяти участь у найвідоміших телеконкурсах того часу: республіканському «Сонячні кларнети» та всесоюзному «Товарищ песня», здійснити гастрольну поїздку до Москви (із виступами в Палаці культури Петровського району, Зоряному містечку й редакції газети «Известия»). Свідченням становлення «Калини» як визнаного в державі колективу стало присвоєння в 1981 р. його керівникові звання заслуженого діяча мистецтв України, провідному солістові М. Герасименку – заслуженого працівника культури України, а хору – народного самодіяльного. Відтоді Г. С. Левченко є художнім керівником колективу з почесною назвою – український народний самодіяльний хор «Калина» Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка.

Другий період розвитку хору «Калина» відзначався, перш за все, незборимим прагненням до розвитку вокальної, інструменттальної й акторської майстерності. Досвідчені калиняни ставали опорою для керівника в питаннях передачі першокурсникам мистецького досвіду (у колективі почали працювати хормейстери, які допомагали Г. С. Левченкові вчити партії пісень з чоловіками), а також особливостей роботи в колективі (поваги до ближнього, самовіддачі, самовдосконалення, дисциплінованості, наполегливості). Це складало особливе підґрунтя для більш швидкої підготовки нових учасників «Калини». Тепер перший етап засвоєння музичних творів завершувався набагато швидше. Чотири чоловічі та чотири жіночі партії нескладної української народної пісні (наприклад, «Ой у вишневому садочку» чи «Ой не світи, місяченьку») хористи могли засвоїти за одну репетицію. За три-чотири – вони оволодівали майстерністю відтворювати всі партії складної обробки народної пісні (приміром, «Ой на Івана та на Купала» в обр. І. Бідака, «Чорним очкам пора спати» в обр. А. Пашкевича) чи авторського твору («Українська величальна» муз. І. Сльоти, сл. М. Сича). Зауважимо, що для досконалого виконання таких пісень керівникові, хористам й

оркестрантам доводилося докладати чимало зусиль, та все ж процес навчання відбувався інтенсивніше й результативніше. Хоровий репертуар «Калини» розширювався й ускладнювався. Він збагатився українськими народними піснями «В кінці греблі шумлять верби», «Ой у полі нивка», «Льон», «Посіяла баба» та обробками «Не сходило вранці сонечко» (обр. І. Бідака), «Байда» (обр. Г. Хоткевича), «Їхав козак з України» (обр. А. Пашкевича), піснями українських авторів «Чайка степова» (муз. І. Сльоти, сл. А. Славути), «Гей ви, браття козаченьки» (муз. О. Стадника, сл. П. Власюка), оригінальними творами Г. Левченка «Буду милого ждать» (на сл. Пашка), «Балада про синів» (муз. Г. Левченка та О. Чухрая, сл. Л. Вернигори) та його обробками весільних пісень, записаних керівником у Пирятинському районі Полтавської області. Складнішими стали інструментальні твори оркестрової групи «Калини»: «Метелиця» А. Шалаєва, «Самотній пастух» Є. Доги, «Концертна п'єса» С. Коняєва.

Високий рівень виконавської майстерності колективу та його керманича Г. С. Левченка в цей період був відзначений республіканською премією імені М. Островського (1982), численними грамотами й подяками («за большой вклад в развитие самодеятельного творчества и огромную любовь к народной песне», «за активную работу по развитию самодеятельного художественного творчества и пропаганду музыкального искусства», «за активну роботу по розвитку культурних зв'язків із зарубіжними українцями, зміцнення миру й дружби між народами», «за активну роботу по художньо-естетичному вихованню трудящих та високу виконавську майстерність» тощо). На базі колективу відзнято короткометражний кінофільм із серії «І хліб, і пісня» студії Укртелефільм. Твори у виконанні українського народного хору «Калина» увійшли до платівки «Барви Полтавщини» (Москва, 1987).

Розвиток майстерності учасників українського народного самодіяльного хору «Калина» відбувався завдяки систематичній наполегливій репетиційній та концертній діяльності. Остання ж у 1982-1991 рр. була надзвичайно різноманітною. Виступи хору в містах і селах Полтавщини стали майже щотижневими, концерти відбувалися в населених пунктах Української республіки: у Києві (1983, 1987), Кіровограді (1984), Тернополі (1986), Чорнобилі (1986), Севастополі (1987), Херсоні (1987) тощо. «Калина» продовжувала брати участь у телеконкурсах «Сонячні

кларнети» (1983, 1887, 1990) та «Товариш пісня» (1985), у всесоюзних та всеукраїнських оглядах художньої самодіяльності, фестивалях народної творчості (1983, 1984, 1985, 1987). Український народний хор «Калина» в цей період здійснив три закордонні поїздки до братніх країн – Болгарії (1984, 1989) та Польщі (1990). Важливою для майбутнього розквіту колективу стала зустріч маестро Г. С. Левченка з керівником австрійського народного хору Г. Замхабером у Польщі. Професіоналізм калинян та особиста симпатія до їхнього керівника стали визначальними в рішенні запросити український народний хор «Калина» до Австрії.

Із цього часу розпочинається період професійно-мистецького розквіту колективу. Бажання австрійської сторони познайомитися не тільки з народними й авторськими піснями нашого народу, але й українською духовною музикою спонукало керівника до навчання калинян класичної манери співу, без якої неможливе її відтворення. Завдяки цьому репертуар «Калини» збагатився унікальними перлинами Д. Бортнянського «Многая літа», А. Веделя «Да исполнятся», М. Леонтовича «Літургія», М. Лисенка «Молитва за Україну» тощо. Неймовірна важка праця над опануванням класичної та удосконаленням народної манер співу була винагороджена шаленим успіхом і визнанням колективу вишуканою австрійською публікою в 1991, 1992, 1994, 2000 рр. Українська духовна й народна музика у виконанні «Калини» супроводжувалися бурхливими овоціями в концертних залах і храмах Бельгії (1994, 1997 і 2003), Італії (1996), Німеччини (1992, 1994, 1997, 1999, 2000 й 2003), Польщі (1993, 1996), Росії (1993, 2006.), Туреччини (2003, 2004, 2005, 2009), Франції (1994, 1997, 2011), Швейцарії (1994, 1998, 2000, 2003, 2006, 2010), Швеції (2008). Неординарності й видовищності гастрольним подорожам «Калини» в останні тринадцять років додавали хореографічні постановки танцювальної групи хору, створеної в 1998 р. Полтавські танці на зразок «Рогози», «Чорбівських підківок», «Василечок» у поєднанні з майстерним виконанням вокальних та інструментальних творів увиразнювали сприйняття іноземцями не тільки мистецтва українського народу, але й України загалом. Австрійський «Subkurikk Singen» у 2000 р. писав: «Великий хор несе нам своєрідну дивину, незнайому картину нинішньої України… Веселий світ, сповнений щирого патріотизму і краси природи, серед яких люди в неймовірно барвистих костюмах увесь час оспівують

кохання. Українська народна пісня стала гімном: кожен такт, кожен поворот, кожен ритм символізує німецькій публіці: це українське. Чудово поставлені голоси, блискучі солісти хору й оркестру… Що викликає абсолютне здивування під час усіх виступів (номерів), – то це залізна точність, хор і оркестр грають і співають усю довгу програму напам'ять. Це говорить про працелюбність і дисципліну молодих людей. І це гідне поваги…».

Поціновуючи мистецький доробок українського народного хору «Калина», меценати зарубіжжя сприяли випуску компакт-дисків із записами творів у виконанні колективу («Калина AN HOHENTWIEL Studentenchor aus Poltava. Lieder und Tanze Ukraine», «Kalena Voix ukrainiennes vol.4 Chant populares ukrainies Ensemble Kapela, Universite Pedagogique de Poltava,Ukraine, Direction : Gregory Levtchenko», «VOIX UKRAINIENNES UKRAINIAN VOICES KALENA: Europe de I'Est Eastern Europe», «VOIX UKRAINIENNES UKRAINIAN VOICES. «KALENA» : Choeur populaire Ukrainien de l'institut pedagogique de Poltava, dirige par Hrehory Levtchenko», «Ukrainian voices voix ukrainiennes HOEUR et ORCHESTRE POPULAIRE KALENA DE L'INSTITUT PEDAGOGIQUE de POLTAVA (Ukraine de I'Est) dirige par Gregory Levtchenko ainsi que : solos, duos et trios traditionnels») та відеозаписів концертів хору («Kirchenkonzet – Kalina St. Marienrirchen», «Choeurs en balade un documentaire de Frederic Gonseth», «Kalena Dir. Gregory Levtchenko. Choeur, orchestre et danseurs de I'Institut Pedagogique de Poltava (Ukraine) fonde et dirige par Gregory Levtchenko», «Kalena Voix ukrainiennes Direction : Gregory Levtchenko, Concerts de chants populaires ukrainiens par I'Ensemble Kalena (Poltava) (2010 a Delemont et a Onex lors de la 6 tournee de Kalena en Suisse» та ін.) [498; 503–507; 509–513; 515].

Українські духовні, народні й авторські твори у виконанні хору Полтавського педагогічного постійно слухали студенти й викладачі рідного інституту, а також колеги у Волинському, Кам'янець-Подільському, Керченському, Сумському, Тернопільському й інших вишах України, де із задоволенням виступали калиняни. Не зменшувалася кількість концертів колективу й для жителів сіл і міст Полтавщини. Водночас хор «Калина» постійно презентував мистецтво рідного краю на творчих звітах майстрів мистецтв і художніх колективів Полтавської області в Національному палаці мистецтв «Україна». А презентувати мали що, адже репертуар

щороку збагачувався новими перлинами на зразок українських народних пісень «Бандуристе, орле сизий», «Маланка», «Черемшина», «Вербовая дощечка», «Гай зелененький», «Ой давно, давно в матінки була» (обр. Г. Левченка), «Діду мій, дударику» (обр. М. Леонтовича), «Стоїть гора високая» (обр. Г. Левченка), «Весняний шум» (обр. А. Авдієвського), «Ой сивая зозуленька» (обр. М. Леонтовича), «Колискова» (обр. О. Кошиця), авторських творів «Ще не вмерла в Україні» (муз. М. Вербицького, сл. П. Чубинського), «Моя ти земле» (муз. А. Пашкевича, сл. В. Яремчука), «Там, де ми ходили» (муз. І. Сльоти, сл. В. Юхимовича), «Вітре буйний» (муз. В. Захарченка, вірші Т. Шевченка), «Ой гай, мати, гай» (муз. і сл. Г. Левченка), релігійних творів «Lacrymosa» (В. Моцарта), «Не плач, Рахиле» (обр. Г. Левченка) й багатьох інших.

Значні мистецькі здобутки українського народного хору «Калина» та його керманича Г. Левченка були відзначені численними грамотами й подяками Прем'єр-міністра України, Кабінету Міністрів України, Міністерства освіти і науки України, Профспілки працівників освіти і науки України, Українського фонду культури, Національної всеукраїнської музичної спілки, Полтавської обласної державної адміністрації, Полтавської обласної та міської рад, Управління культури Полтавської ОДА, районних рад, Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Особливим досягненням колективу стало присвоєння учасникам самодіяльного колективу професійних звань: солістки «Калини» Н. Мізєва та Н. Сулаєва отримали звання заслужених артисток України.

Нині учасниками українського народного хору «Калина» ПНПУ імені В. Г. Короленка є студенти різних спеціальностей (31 музикант, 17 істориків, 13 філологів, 7 фізиків-математиків, 8 біологів, 2 трудового навчання, 2 соціальні педагоги, 2 психологи, 2 дошкільники, 2 початкових класів, 2 фізичного виховання, культуролог, дефектолог, хореограф) та викладачі педагогічного університету, учителі, вихователі, психологи, соціальні педагоги, учні та студенти навчальних закладів м. Полтави. Колектив налічує близько 130 учасників і складається з хорової групи (понад 70 осіб), яка має басову, баритонову, тенорову, альтову та сопранову партії; оркестрової (близько 20 учасників), що об'єднує струнно-смичкову

партію (перші та другі скрипки, віолончель, контрабас); партії бандур (першої та другої) і кобз; духових (сопілки, флейти) та ударних інструментів (малого і великого барабанів, тарілки, трикутника, коробки, ксилофона); партії баянів (перших і других) і цимбалів; підготовчої (понад 20) і танцювальної (14 учасників) груп.

Український народний хор «Калина»
Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

До репертуару «Калини» традиційно входять хорові твори: українські народні пісні та їх обробки («Ой у лузі червона калина», «Ой за гаєм зелененьким», «Цвіте терен»), твори вітчизняних композиторів («Думи мої» (муз. Є. Козака, вірші Т. Шевченка), «Ой, чого ти почорніло» (муз. А. Литвинова, вірші Т. Шевченка), «Мамина вишня» (муз. А. Пашкевича, сл. Д. Луценка), «Лелеча доля» (муз. І. Кириліної, сл. В. Цілого) тощо), релігійні твори («Богородице, до Тебе прибігаємо» Д. Бортнянського, «Трисвят» В. Верховинця), багаточастинні музично-хореографічні композиції, створені на основі народної творчості полтавського краю («Кружало», «Грабарівська полька», «Дев'ятка», «Ой на горі калина», «Гопак»), інструментальні п'єси «Пливе човен», «Ватра» (обр. В. Матвійчука). Велику частину репертуару складає творчий доробок керівника колективу Г. Левченка: обробки українських народних пісень («Їхав козак за Дунай», «Стоїть гора високая», «Заспіваймо пісню веселеньку», «Тікай, тікай, бо заріжу»), фольклорні вокальні твори, записані та оброблені митцем («Українська фантазія», «Ой сонечко», «Ой давно, давно в матінки була»), також його оригінальні пісні («Земле рідна моя» на слова М. Бойко, «Од села до села» на сл. Т. Шевченка, «Посіяла василечків» сл. народні, «Буду милого ждать» на

сл. А. Пашка), хорова версія концерту для фортепіано з оркестром С. Шевченка тощо.

Стрижнем цілісної педагогічної діяльності Г. С. Левченка є перетворювальна, оскільки вона призводить до реальних змін аксіологічної сфери особистості. Працюючи з хором «Калина», Григорій Семенович усвідомлено ставить перед собою завдання виховати людей, для яких найвизначальнішими будуть національні цінності. Такими, на думку Г. С. Левченка, є народна пісня, рідна мова, традиції, звичаї й обряди, менталітет українського народу.

При виконанні обробок українських народних пісень Г. С. Левченка в майбутніх учителів формуються особистісні цінності: «Їхав козак за Дунай» (кохання, вірність, гуманні й щирі взаємини, біль розлуки з близькою людиною), «Ой давно, давно в матінки була» (любов до неньки, страждання від розлуки з нею), «На козака пригодонька» (материнська любов, почуття обов'язку сина перед батьками та вітчизною, вірне кохання та страждання від втрати рідної людини), «Виряджала мати сина у солдати» (співчуття, чуйність), «Ой у лузі зозуля кувала» (душевність, цнотливість), «Весілля» (дотепність жартів, бажання добра людям), «Ой дуб на березу» (повага до старших), «Та нема гірш нікому» (людяність, милосердя), «Коло млина, коло броду» (теплі взаємні почуття двох закоханих), «Українська фантазія» (широта української душі, відвертість у людських стосунках, без посередність і щирість).

Зазначимо, що, на думку Г. С. Левченка, кожна пісня «чомусь навчає, виховує» і треба лише розуміти, з якою метою її обирають. Для митця відбір твору для виконання з хором є надзвичайно важливим, адже він має захопити своєю красою, збудити серце, змусити співати душею. Такі переживання можуть виникнути лише в разі взаєморозуміння учасників колективу та керівника. Тому Г. С. Левченко свідомо передає свою «закоханість в пісню» й змушує хористів відчувати те ж саме, розповідаючи про її зміст, пробуджуючи уяву й фантазію. Працюючи над виконанням творів, митець вимогливо наставляє: «Не співайте, заплачте…» чи «Вдумайтеся, про що ви співаєте!». І калиняни «плачуть» і «страждають», «радіють» і «жартують» разом із героями музичних перлин, прагнучи передати такі ж почуття слухачам.

Отже, зміни, які відбуваються в поглядах, переконаннях, уподобаннях учасників хору «Калина», є результатом майстерної

перетворювальної педагогічної діяльності Г. С. Левченка. Цінності, сформовані в ситуації натхненної праці, творчого пориву є найстійкішими, оскільки емоційно «пережиті» в процесі виконання пісні.

Здавалося б, у людини, яка віддала більшу частину свого життя справі виховання молодого покоління, пізнавальний вид педагогічної діяльності може бути й не таким вагомим. Та це не про Григорія Семеновича. Він постійно прагне професійної довершеності та обізнаності й навчає цьому своїх калинян. Від досвідченого педагога й визнаного диригента Г. С. Левченка можна почути слова, які, на перший погляд, звучать дещо дивно: «Не можна зупинятися на досягнутому, необхідно постійно вдосконалюватися!» чи «Прийшли на репетицію – працюйте так, щоб вийти з неї збагаченими новими знаннями й уміннями! Не сумнівайтеся, я теж навчаюся разом із вами». І це дійсно так. Г. С. Левченко ніколи не зупиняється, він знаходиться в постійному пошуку нових граней народного хорового мистецтва.

Педагог наголошує, що молодих людей доцільно й правомірно залучати до співу народною манерою, адже це важлива складова народної культури українців. На закиди про складність і надуманість такого співу Г. С. Левченко дає однозначну відповідь, що в селах не навчали «правильно співати… Люди співали так, як їм хотілося, як співала їхня душа,… виключно народною манерою». Водночас митець підкреслює, що обмежувати сучасний народний хор репертуаром, який виконується лише народною манерою, не варто. Слід іти далі – збагачувати його творами, які вимагають уміння співати й класичною манерою». Керівник хору «Калина» вже впродовж двадцяти років упевнено йде цим шляхом. Так, вивчаючи обробки народної пісні «Стоїть гора високая» на слова Л. Глібова, митець зіткнувся з проблемою: вони «були розраховані на колективи з малим діапазоном сопрано, інколи навіть мелодія спрощувалася». Щоб зберегти широту мелосу української вокальної перлини митець здійснив її власну обробку, яка дозволила в повній мірі розкрити всю велич прекрасного твору. Такою ж особливістю відзначається й хорова версія Г. С. Левченка до фрагменту концерту для фортепіано з оркестром С. А. Шевченка «Ой у лузі та ще й при березі». Унікальністю її є жанрова новизна – поєднання народного хорового співу з класичним інструментальним концертом.

Довершеністю й оригінальністю вирізняються авторські твори Г. С. Левченка, що створювалися митцем з урахуванням масштабних виконавських можливостей хору «Калина» (уміння співати від соло до восьми- десятиголосся). Серед них пісні, написані на народні слова («Ой гай, мати, гай», «Народна симфонія», «Посіяла василечків»), на слова Т. Шевченка («Од села до села»), М. Бойко («Земле рідна моя»), А. Пашка («Буду милого ждать») та на власні слова («Червона калина – полтавська земля», «Гільце») тощо.

Високу виконавську майстерність самодіяльного українського народного хору «Калина», як зазначалося вище, мали змогу оцінити слухачі, а згодом прихильники колективу в багатьох країнах. Гастролюючи, разом зі своїми вихованцями Г. С. Левченко не просто пізнає світ, а, у першу чергу, надає можливість майбутнім педагогам пересвідчитися в унікальності й неповнорності мистецької спадщини своїх пращурів, відчути велич рідного народу, переконатися в необхідності пишатися своєю країною – вибудувати непересічні й вічні ціннісні орієнтації на майбутнє.

Відрадним для педагога є те, що зміни, які відбуваються у внутрішньому світі калинян, стають провідними мотивами поведінки в їхньому повсякденному житті. Учитель і вихователь Г. С. Левченко щиро радіє, коли чує гарні відгуки про своїх вихованців і з гордістю пише про них у своїй книзі «Спогади. Роздуми. Погляди. Поради»: «Особисто я «калинян» боготворю, захоплююся ними, пишаюся, люблю, як своїх дітей» [141, с. 92].

Висока результативність педагогічної діяльності митця, на нашу думку, зумовлена вмінням Г. С. Левченка створювати в колективі відповідну художньо-творчу, емоційно-позитивну атмосферу зі злагодженою взаємодією учасників, яким прищеплюються найкращі риси українського народу. На формування однієї з найважливіших із них – любові до українського народу – спрямована діяльність керівника хору «Калина». Митець зазначає: «Народу ми зобов’язані всім. Він справжній, найталановитіший творець усього кращого, що є в музиці, і, несучи своє мистецтво в народ, ми лише частково повертаємо йому свій борг».

Значимими в процесі комунікативної взаємодії Г. С. Левченка та учасників хору є особистісні риси кожного: гуманність (щирість, милосердність, людяність), демократизм (визнання рівноправності всіх учасників колективу: студентів, викладачів, учнів, учителів,

солістів чи рядових хористів), індивідуалізм (працелюбність, наполегливість, дисциплінованість, уміння повністю й безкорисливо віддавати себе колективу, життєрадісність). Розвиток цих рис у калинян відбувається легко й невимушено, без пафосу й зайвих слів. Перш за все, вважає педагог, керівник має бути прикладом для вихованців, виявляти найвищі людські якості в спілкуванні з ними, які навзаєм відповідатимуть тим же. Григорій Семенович наголошує, що основним принципом роботи з хористами є вимогливість і справедливість батька, відсутність «дешевого авторитету», прояв поваги до кожної особистості, бачення та плекання в ній позитивного, віра в кожну людину.

Усі свої сили, здібності й досвід Г. С. Левченко віддає своїм калинянам для того, щоб «готувати не стільки співаків-професіоналів (та й специфіка роботи в самодіяльному колективі це унеможливлює), скільки виховувати («ліпити») Громадян України, формувати Українську Націю». Музиканти, режисери, політики й дипломати Австрії, Швейцарії, Бельгії, Німеччині високо цінують професіоналізм професора, його фантастичну відданість рідній культурі. І запрошують, щоб показати калинове диво співвітчизникам, особливо молоді, як зразок духовності, краси, чистоти…

Планомірна, систематична робота Г. С. Левченка над формуванням системи ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів в українському народному хорі «Калина» не можуть залишитися поза увагою громадськості. Мистецькі, педагогічні надбання цієї непересічної особистості є надзвичайним скарбом, який має використовуватися в справі формування нової генерації нашої держави.

3.1.2. Народний аматорський камерний хор імені П. Т. Лиманського

Духовна музика належить до культурно-історичних цінностей, оскільки вона є надбанням певної епохи й сьогодні представлена не лише в духовних, а й у світських закладах освіти, в навчальних програмах вишів і шкіл, у репертуарах хорових колективів. Вивчення, популяризація та відродження її шедеврів має сьогодні величезне пізнавальне й виховне значення, є однією із суттєвих проблем

розвитку сучасного музичного мистецтва в Україні. Враховуючи відомий факт тривалого замовчування та цілеспрямованого виключення цього жанру музичного мистецтва з педагогічної практики, особливою цінністю є музично-педагогічна діяльність майстра, талановитого митця, видатного диригента, мудрого викладача П. Т. Лиманського, який завжди розумів вагомість і необхідність залучення молодого покоління до спілкування з духовною музикою, хоровим мистецтвом. Православна духовна музика становила вагому частину репертуару створених ним хорових колективів, змісту диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики, була предметом його наукових досліджень із проблем хорової культури і музичної педагогіки.

Павло Тихонович Лиманський народився 24 травня 1951 р. в селищі Диканька Полтавської області в сім'ї службовця. У родині Лиманських завжди цінувалося слово, мистецтво, зокрема музика. Батько – Тихін Тимофійович – член Спілки журналістів України, автор двох поетичних збірок і численних статей у місцевій і центральній пресі. Перші музичні враження майбутнього митця пов'язані саме з батьком, який грав на акордеоні, співав, і матір'ю Ольгою Василівною, яка мала чудовий голос і знала безліч пісень.

Ще з дитинства Лиманський виявив яскраві музичні здібності, мав чудовий голос. Із семи років почав заняття в музичній школі по класу скрипки. У шкільні роки він брав участь у духовому оркестрі як альтист і трубач. Не пройшло осторонь і захоплення вокально-інструментальними ансамблями – грав у шкільному колективі на бас-гітарі, виготовленої своїми руками.

Після школи П. Т. Лиманський деякий час працював у Зіньківському районному будинку культури, співав, грав, брав участь у різноманітних мистецьких заходах. Після служби в армії, де він також грав у духовому та естрадному оркестрах на трубі і бас-гітарі, він у 1972 р. вступає на диригентсько-хоровий відділ Полтавського державного музичного училища імені М. Лисенка у клас В. Гурмаженка, бо вирішив обрати музику своєю професією.

Павло Тихонович з відзнакою закінчив музичне училище та отримав рекомендацію в консерваторію. У 1976 р. вступив до Київської державної консерваторії імені П. Чайковського на диригентський факультет до класу видатного хорового диригента та педагога, народного артиста СРСР та України, професора Л. М. Венедиктова. Хоровий клас вів славнозвісний хормейстер – народний артист України, професор П. І. Муравський.

У роки навчання в консерваторії П. Т. Лиманський розпочав самостійну професійну діяльність. Він став артистом і помічником керівника хору Оперної студії консерваторії, декілька місяців успішно працював артистом хору чоловічої капели імені Левка Ревуцького. Під час навчання в консерваторії бував на репетиціях багатьох професійних хорів, відвідував усі хорові концерти в Києві, працював над поповненням своєї нотної бібліотеки, яка прислужилася в самостійній роботі.

Подальша доля П. Т. Лиманського пов’язана з Полтавщиною. З 1981 р., після закінчення з відзнакою консерваторії, він – викладач кафедри музики і співів, з 1987 – завідувач кафедри музичного виховання, з 1992 – доцент кафедри музики і співів. За сумлінну працю та творчі досягнення в 1988 р. митцю присвоєно почесне звання заслуженого працівника культури України.

Павло Тихонович упродовж п’ятнадцяти років очолював знану в Україні та за її межами самодіяльну народну хорову капелу Полтавського педінституту. Капела – лауреат обласної премії імені П. Артеменка, лауреат всесоюзних і республіканських хорових форумів, учасник другого туру І Республіканського конкурсу імені М. Леонтовича, ІІ Республіканського свята народного мистецтва (Полтава, 1987), учасник обласних фестивалів «Студентська весна». З цим колективом хормейстер гастролював у Прибалтиці та по містах України (Київ, Кременчук, Луцьк, Львів, Одеса, Суми, Тернопіль, Харків, Чернігів та ін.). Робота капели та її керівника висвітлювалася в міській, обласній і республіканській пресі, а також у його наукових публікаціях. Результати творчих пошуків зафіксовані у фондових записах обласного, республіканського радіо (загальним обсягом понад півтори години звучання) та телевізійних програмах.

Силою свого таланту, ціною наполегливої праці Павлові Тихоновичу вдалося вивести хоровий колектив на орбіту високого професіоналізму. В концертних програмах звучали твори різних жанрів і стильових напрямів: кантати, фрагменти з опер, духовна музика, естрадні пісенні твори, обробки народних пісень українських і зарубіжних композиторів-класиків, твори сучасних авторів («Lacrimoza» з «Реквіємів» Л. Керубіні і В. А. Моцарта, «Ave Магіа» Дж. Качіні, негритянський спірічуелс «Вгу bones» в обр. Ф. Жофре, пісня невідомого автора XVII століття «La violetta», хорал із кантати № 22 Й. С. Баха, складні хорові партитури М. Глінки, П. Чайковського, С. Танєєва, С. Прокоф'єва, Г. Свиридова, Р. Щедріна, С. Тулікова, В. Салманова та ін.). Про високий рівень майстерності колективу свідчить виконання музичних творів мовою оригіналу: латинською, англійською, італійською, німецькою, російською, білоруською, грузинською. Природно, невимушено й легко звучав у виконанні колективу доробок вітчизняних композиторів – М. Березовського, Д. Бортнянського, М. Лисенка, М. Леонтовича. Я. Яциневича. Л. Ревуцького, Л. Дичко та інших авторів.

Декілька років при капелі існував камерний оркестр, а найбільш обдаровані студенти співали в камерному вокальному ансамблі, які зачаровували слухачів бездоганним виконанням старовинної музики [99]. Допомагали художньому керівникові в роботі хормейстер З. Педан, концертмейстер В. Сидорова та громадський директор доцент М. І. Малич.

Водночас П. Т. Лиманський керує іншими мистецькими колективами: у Решетилівці – народним хором «Візерунок»; у Полтаві – хоровим ансамблем «Слов'янський світанок», який у 1995 р. гастролював у Франції; заслуженою капелою бандуристок України міського будинку культури. Деякий час він навіть очолював шкільний дитячий хор середньої школи № 34.

У творчому доробку Павла Тихоновича – понад 40 власних обробок українських народних пісень і перекладів для хору чи вокального ансамблю різного виконавського складу, аранжувань хорових творів. Зокрема, переклади для хору таких шедеврів, як: «Колискова» з опери «Поргі і Бесс» Дж. Гершвіна, «Зозуля» Л.-К. Дакена, переклад для жіночого хору сольного твору «Під твою милість» композитора української діаспори І. Соневицького [102]. Ці твори ввійшли до репертуару різних мистецьких колективів.

П. Т. Лиманський – автор близько 50 наукових праць: навчальних посібників, методичних рекомендацій, наукових статей із проблем хорової культури і музичної педагогіки: навчальних посібників «Хорове диригування» у двох частинах [68; 85], «Вокально-хорова робота вчителів музики в дитячому хорі» [78]; навчальних програм із хорового диригування та хорознавства; методичних рекомендацій «Методичні рекомендації на до допомогу керівникам шкільних хорових гуртків» (1988) [58], «Формування музичної культури майбутніх учителів» [64], «Використання образно-художньої мови в роботі з молодіжним шкільним хором» (1992) [62], остання науково-методична праця педагога «Самостійна робота з хорового диригування» (2000) [96].

Заслуговує на увагу активна громадська діяльність митця. Він неодноразово був головою і членом журі численних конкурсів і фестивалів; диригентом-хормейстером ІІ Республіканського свята (1987), Всесоюзного Шевченківського свята та Всеукраїнського фестивалю до 150-річчя від дня народження М. В. Лисенка (1990), різноманітних міських та обласних мистецьких заходів. П. Т. Лиманський входив до правління обласного відділення Всеукраїнської музичної спілки та брав участь у кількох її з’їздах; з 1995 р. – Голова правління обласного відділення Всеукраїнського хорового товариства імені М. Леонтовича. Активна різнобічна й плідна діяльність митця відзначена численними нагородами, серед

яких – Почесні грамоти Міністерства культури, Міністерства освіти України, Республіканського телерадіокомітету та інші відзнаки [99].

28 травня 2001 р. Павло Тихонович святкував свій піввіковий ювілей і двадцятип'ятиріччя творчої діяльності. Ювілейний концерт хору «Гілея» відбувся в залі Полтавської обласної філармонії, де були присутні представники державної адміністрації міста, ректор педагогічного університету, доктор історичних наук, професор В. О. Пащенко, декан психолого-педагогічного факультету доцент Н. Д. Карапузова, численні учні митця, хористи та їхні батьки, полтавці – шанувальники відомого хормейстера, його колеги... І ніхто тоді не знав, що через тиждень 5 червня 2001 р. у цій же урочистій залі всі прощатимуться з маестро назавжди...

Витоки народного самодіяльного камерного хору імені Павла Лиманського психолого-педагогічного факультету сягають у вересень 1998 р. Тоді П. Т. Лиманський створив камерний хор «Гілея». Гілея – це стародавня назва земель Подніпров'я, до яких належить і Полтавщина. Саме так називали колись греки, зокрема відомий грецький історик Геродот, цю чудову країну з її прекрасною природою. До складу хору ввійшли студенти та викладачі педагогічного інституту, вчителі шкіл міста, учні музичного училища, творча інтеліґенція. Усіх їх об'єднала любов до мистецтва, до хорового співу, прагнення власними силами творити красу й добро.

Камерний хор «Гілея»

(керівник – заслужений працівник культури України, доцент П. Т. Лиманської)

Під керівництвом П. Т. Лиманського хор створив ряд концертних програм: програма різдвяних колядок і щедрівок «Що то за предиво», яка включала справжні пісенні перлини – обробки видатних українських композиторів, а також власні обробки українських народних пісень керівника хору («Ой чий то кінь стоїть», «Ой ходить сон», «Ой хто-хто Миколая любить»); програма української духовної музики «Кант Великодню», що виконувалася напередодні свята Воскресіння Христового; програма до 50-річчя української автокефальної православної церкви. Він усвідомлював, що «література з історії церковної музики України занадто обмежена», тому, на його думку, «потрібно досить ретельно відшукувати реальні резерви освоєння цієї яскравої сторінки музичної скарбниці українського народу» [65, с. 69]. Він був прекрасно обізнаний із історією православної духовної музики, починаючи з часів Київської Русі й до початку XXI ст.

Митець уважно стежив за репертуаром відомих хорових колективів України (Київського камерного хору, капели «Думка», хору Київської консерваторії та «Фрески Києва») і намагався віднайти незаслужено забуті шедеври духовного мистецтва, зокрема «Богородице Діво, радуйся» Я. Яциневича, «Під твою милість» І. Соневицького, які вперше прозвучали у виконанні його колективу.

Разом із «Гілеєю» хормейстер створив чимало фондових записів (понад годину звучання), зокрема тридцятихвилинна програма колядок і щедрівок «Ой хто- хто Миколая любить» записана на обласному радіо і неодноразово звучала в ефірі [516].

Хор успішно виступив на VII всеукраїнському фестивалі хорової музики «Від Різдва до Різдва», який відбувся у Дніпропетровську (2000). Близько півтори тисячі учасників, майже 60 церковних і світських колективів із багатьох куточків України протягом п'яти днів демонстрували невмируще мистецтво хорового співу. «Гілея» зачарувала глядачів майстерним виконанням неперевершених зразків духовної музики. Хор став дипломантом цього фестивалю, а кожен із учасників отримав грамоту «Благословення за старанні труди на славу святої церкви». У січні 2001 р. на VIII фестивалі колектив виборов право участі у Гала-концерті найкращих виконавців. Це було нелегко, адже конкурсантами були 71

колектив з усієї України. Цей рік приніс перемогу на III міжнародному конкурсі камерних колективів «Ялта-Вікторія – 2001».

Високу оцінку отримала «Гілея» в Італії, де посіла перше місце на III міжнародному конкурсі «Світ музики – 2000» у номінації «Духовна музика». В конкурсі брали участь понад 20 хорів із багатьох країн Європи. Оцінювало виступ міжнародне журі у складі італійських, американських, польських хорових диригентів. Конкурсну програму складали такі твори:

«Кугіе» з Григоріанської меси.
«Adoramus te» Дж. Палестрини.
«Мізегеге» А. Лотті.
«Да ісполнятся уста наша» А. Веделя.
«Херувимська пісня» М. Лисенка.
«Благальна ектенія» В. Степурка.

Після повернення з міста Фівіцано з перемогою творчі здобутки хору «Гілея» широко висвітлювалися в газетах, на обласному телебаченні та радіо.

У 2001 р. вийшов сімдесятихвилинний компакт-диск із записами національної та зарубіжної духовної музики «Да исполнятся уста наша» [517].

У 2000 р. на базі хору «Гілея» організовано Клуб любителів хорового співу. Клуб як незалежна громадська організація активно здійснював концертно-громадську діяльність, брав участь у мистецько-культурному житті міста та області, тісно співпрацюючи з обласною філармонією, Полтавським технічним університетом, Полтавським краєзнавчим музеєм, Полтавським художнім музеєм «Галерея мистецтв» імені М. Ярошенка, товариством «Україна» та іншими організаціями й установами.

Важко переоцінити внесок П. Т. Лиманського та його колективу у справу відродження і пропаганди забутих шедеврів української та зарубіжної духовної музики. Митець підкреслював: «Релігійна музика посідає одне з перших місць за поширеністю та суспільно-громадською роллю і є невід'ємною частиною розвитку духовної культури українського народу» [65, с. 68]. Крім зазначених зразків релігійного жанру, в основі репертуару були духовні твори М. Березовського, А. Веделя, М. Вербицького, С. Воробкевича, М. Леонтовича, М. Лисенка, В. Степурка, Я. Яциневича, а також зарубіжна духовна музика доби Відродження. Громадська та

музично-педагогічна діяльність Лиманського були спрямовані на відродження духовної музичної культури від канту та партесного співу, від релігійних колядок і щедрівок до хорових концертів.

Вагому частку репертуару «Гілеї» становили обробки українських народних пісень М. Колесси, М. Леонтовича, С. Людкевича, К. Стеценка, сучасних композиторів (І. Гайденко, В. Степурко, В. Ходоша) та власне П. Лиманського. Останні свідчать про його досконале знання виконавських можливостей хору. Вихований на творах М. Леонтовича, хормейстер багато чого запозичив у геніального майстра. Це проявилося у колисковій «Ой, ходить сон», полтавській весільній «Ой, у полі дві тополі», записаній Павлом Тихоновичем від матері Ольги Василівни, драматичній пісні про кохання «Ой, ковалю Марку», присвяченій святому Миколаю церковній пісні «Ой хто, хто Миколая любить».

На думку мистецтвознавця Л. А. Гнатюк, виконавському стилю П. Лиманського притаманні безкомпромісність у вирішенні художніх завдань, прагнення проникнути у зміст твору і якомога точніше відтворити задум автора, інтелектуальність звучання та відточеність усіх нюансів нотного тексту, відчуття міри, яке є ознакою високого естетичного смаку, показником широкої мистецької ерудиції, критерієм професіоналізму [99].

За ініціативи ректора Полтавського педагогічного університету академіка В. О. Пащенка, декана психолого-педагогічного факультету доцента Н. Д. Карапузової, загальних зборів камерного хору з метою увічнення пам'яті відомого митця Полтавська міська Рада виконавчого комітету видала розпорядженням «Про присвоєння камерному хору психолого-педагогічного факультету Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка ім’я Павла Тихоновича Лиманського» (29 жовтня 2002 р., розпорядження за № 830-р.) [161, с. 263].

З лютого 2003 р. художнім керівником і диригентом камерного хору імені П. Лиманського стала Ю. В. Пєлєвіна – випускниця диригентсько-хорового відділення Полтавського музичного училища імені М. Лисенка (1988) та Харківського інституту мистецтв імені І. Котляревського (1994). Їй допомагала директор хору, випускниця кафедри музики (2001), методист і асистент психолого-педагогічного факультету – О. І. Зубова. В аурі репетицій, у концертній діяльності, в

репертуарній політиці колективу зберігалися традиції його першого керівника.

У репертуарі хору того періоду – духовні твори О. Архангельського, М. Березовського, А. Веделя, Л. Дичко, Я. Яциневича, В. Степурка, а також зарубіжна духовна музика Й. Баха, А. Лотті. Вагому частку репертуару становили обробки українських народних пісень М. Колесси, М. Леонтовича, М. Лисенка, К. Стеценка, оригінальні твори сучасних українських композиторів – В. Іконника, Г. Майбороди. Не забували хористи пропагувати твори свого першого керівника – П. Лиманського [161, с. 264].

Колектив вів інтенсивну концертну діяльність: виступи на обласному огляді художньої самодіяльності вищих навчальних закладів Полтави «Студентська весна», тематичні концерти для міської громади («Чари різдвяних пісень», «День Соборності України»), благодійні лекції-концерти для дітей-сиріт. Камерний хор брав участь у творчому звіті Полтавської області «Духовна одна Полтавщини» на сцені Палацу «Україна» (Київ, 2003) [531], в обласних Різдвяних і Пасхальних фестивалях духовної музики Полтавської Єпархії.

Незабутні враження й величезний виконавський досвід хористи набули на престижних міжнародних фестивалях. На IV міжнародному конкурсі-фестивалі камерних хорових колективів, «Ялта-Вікторія-2003», де брали участь 15 хорових колективів із України, Росії та Сербії, на колектив чекала конкурентна боротьба з досвідченими виконавцями. Хор виконував складну програму перед високопрофесійним журі, яке очолював доктор мистецтвознавства, академік, ректор Національної музичної академії імені П. Чайковського О. Тимошенко; йому допомагали професор, завідувач кафедри хорового диригування Московської державної консерваторії імені П. Чайковського Б. Тєвлін; Народна артистка України, композитор Леся Дичко; Народний артист України, головний диригент симфонічного оркестру Кримської державної філармонії А. Гуляницький. Камерний хор психолого-педагогічного факультету став дипломантом фестивалю. Заслужений діяч мистецтв України Любомир Боднарук відзначив «своєрідність трактування музичних творів, вміння хормейстера створити самобутнє творче обличчя колективу».

XI Міжнародний фестиваль хорової музики «Південна Пальміра» (Одеса, 2004) приніс хористам заслужену перемогу – III премію в номінації «Камерні хори», а також диплом за поетичне виконання твору «Отче наш», який вручила колективу автор – Леся Дичко (член журі фестивалю). У «Південній Пальмирі» брали участь 21 колектив із України, Білорусі, Казахстану та Росії, тому перемога й визнання принесли щиру радість, щастя й бажання не зупинятися на досягнутому, працювати натхненно, на новому виконавському рівні.

У 2005-2006 рр. колектив налаштував творчі зв'язки зі студентським хором Харківського національного університету імені В. Каразіна, що відкрило нові напрями діяльності хору. Концерти в Полтаві й Харкові розширили горизонти художнього спілкування з однолітками – аматорами хорового мистецтва, бо хоровий спів – «це місток від серця до серця, що допомагає зберегти найкращі надбання мистецької, культурної, духовної спадщини людства і не втратити їх у сьогоденні», – так прокоментував ведучий сутність зустрічей студентських колективів.

З 2007 р. колектив очолює старший викладач кафедри музики С. М. Жмайло, директор і концертмейстер – А. О. Трохименко (2007–2010), з 2011 р. концертмейстер – С. І. Глушкова. У травні 2010 р. хору присвоєно звання «народний аматорський колектив».

Народний аматорський камерний хор імені П. Лиманського (керівник – старший викладач кафедри музики С. М. Жмайло)

Хор веде інтенсивну концертну діяльність, бере участь у міжнародних конкурсах-фестивалях, де отримує нагороди та відзнаки, у звітних концертах і благодійних акціях. Так, камерний хор імені П. Лиманського взяв участь у міжнародному пісенному фестивалі «Лине пісня над Дніпром» (м. Київ, 2011); став дипломантом всеукраїнського фестивалю-конкурсу хорового мистецтва, присвяченого 20 річниці незалежності України під патронатом президента (м. Київ, 2011); неодноразовим переможцем обласного фестивалю-конкурсу художньої самодіяльності «Студентська весна». Колектив постійно бере участь в обласних, міських наукових і мистецьких заходах: Різдвяних і Пасхальних фестивалях хорового мистецтва під патронатом митрополита Філіпа, концерті з нагоди 175-річчя газети «Зоря Полтавщини», фестивалі хорового мистецтва пам'яті П. Лиманського, ювілейному концерті викладача музичного училища Н. М. Шейко, традиційних концертах до Дня науки, посвяти першокурсників у студенти, дарує своє мистецтво учасникам науково-практичних конференцій тощо).

Керівник колективу С. Жмайло створив авторські концертні програми до фестивалю Полтавського відділення Національної Спілки композиторів України «Дні Миколи Лисенка у Полтаві» (2014), ювілейного концерту камерного хору імені П. Лиманського з нагоди 50-річчя художнього керівника (2013), програму на підтвердження звання «народний аматорський колектив» (2012).

Хористів – викладачів і студентів педагогічного університету, вчителів і учнів середніх загальноосвітніх шкіл міста, Полтавської академії мистецтв, творчу інтелігенцію – об'єднує любов до мистецтва, до хорового співу, прагнення власними силами творити красу. Вони продовжують хорову справу П. Т. Лиманського, примножують мистецькі традиції, розпочаті ним, передають духовні надбання вітчизняного та світового мистецтва прийдешнім поколінням.

3.1.3. Народний аматорський естрадно-музичний центр «Вікторія»

Наш край напоєний цілющою силою мелодійних пісень. Любимо його, горнемося до нього всім серцем, душі свої йому присвячуємо, але пісні творять люди, які все своє життя віддають

мистецтву... Минають літа, складаючись у десятиліття, вимріяні, виспівані талановитими музикантами народного самодіяльного естрадно-музичного центру психолого-педагогічного факультету ПНПУ імені В.Г.Короленка «Вікторії».

Колектив був заснований у 1980 р. за ініціативи першого декана педагогічного факультету доцента Н. С. Литвиненко його незмінним керівником С. В. Вовченком.

Вовченко Сергій Володимирович (20.02.1960, м. Полтава) – піаніст, композитор, аранжувальник, майстер інструментальної імпровізації. Гастролював у В'єтнамі (1989), Польщі (1988, 1989), Швеції (1990-1992), Німеччині (1992-2002), всіх регіонах Росії.

Закінчив Полтавську середню школу № 29 (1975), фортепіанне відділення Полтавського музичного училища імені М. В. Лисенка (1975-1980), педагогічний факультет ПДПІ імені В. Г. Короленка за спеціальністю «Педагогіка і методика початкової освіти. Музика» (1980–1986).

Працював на посаді керівника духового оркестру Палацу культури обласного міжколгоспбуду м. Полтави (1978), керівником ВІА Палацу культури залізничників м. Полтави (1984-1986), вчителем Козловщанської школи Котелевського району Полтавської області (1986-1987), артистом групи «Фестиваль» Амурської філармонії (м. Благовещенськ, 1987-1990).

У ПНПУ імені В. Г. Короленка працює з 1980 р. керівником народного самодіяльного естрадно-музичного центру «Вікторія», асистентом (2003-2010), а згодом – старшим викладачем кафедри музики (з 2011), водночас викладачем естрадного відділу Полтавської ДМШ №1 імені П. Майбороди (з 2005).

Сергій Вовченко і заслужений діяч мистецтв, поетеса-піснярка (автор 10 поетичних збірок), журналіст Марійка Бойко після презентації першого спільного романсу «Я твоя» (2013. День працівника освіти. Велика актова зала ПНПУ імені В. Г. Короленка)

У 2008 р. пісня С. Вовченка на слова М. Бойко «Полтавський край» посіла І місце на Всеукраїнському фестивалі «Пісні рідного краю» і була визнана кращим музичним твором до 1110-річчя м. Полтави, пісня «Україно – свята родина» на сл. М. Бойко звучала в Гала-концерті в Національному Палаці «Україна» з нагоди 20-річчя незалежності України (Київ, 2011).

С. В. Вовченка регулярно запрошують на творчі концерти заслужена артистка України Наталія Май, Марійки Бойко, а також ансамбль ДМШ №1 імені П. Майбороди «Живі барабани» (керівник – директор навчального закладу, заслужений працівник культури України Євгеній Ілліч Дудник).

Митець аранжував понад 60 творів (українські народні пісні «Чом ти не прийшов», «Сива зозуленька», «Тече вода каламутна», «Ой поїхав за снопами»); створив 25 авторських пісень та інструментальних творів («А я знайшла», «Віват фестиваль», «Шалена» «Україно моя», «Я твоя», «Вчителі» на сл. М. Бойко, «Гімн митців Полтави» на сл. М. Максимова, «Назавжди» та «Про тебе» на сл. С. Голубєва, «Не забувай» на сл. Л. Таран, «Я дочекаюсь» на сл. Л. Федченко).

Першими учасниками ВІА «Вікторія» були, крім Сергія Вовченка (клавішні інструменти), Ігор Березовський (ударні), Микола Дерев'янко (гітара), Євгенія Нежинець (вокал), Сергій Панчев (труба), Володимир Печенов – бас-гітара.

1981 р., коли була відкрита нова спеціальність «Педагогіка і методика початкового навчання. Музика», значно розширилася можливості молодої групи, бо на факультет поступили випускники різних відділень Полтавського музичного училища імені М. В. Лисенка. «Вікторія» поповнюється новими виконавцями,

збагачується новими інструментальними і вокальними тембрами: Олександр Ліла (саксофон), Анатолій Синенко (бас-гітара), Олександра Кульбакова (фортепіано), Юрій Синявський (акустична гітара, вокал), Геннадій Соловйов (соло-гітара), Віктор Колодочка (труба), вокал – Лариса Руденко. Про рівень виконавської майстерності молодого вокально-інструментального ансамблю побіжно згадує О. Коста на офіційному сайті полтавської рок-групи «Угол зрения»: «…ми поїхали на щорічний конкурс у м. Комсомольськ-на-Дніпрі зі своїми піснями. На правду, там обов'язково треба було виконувати один твір радянських композиторів, і ми зробили дуже цікаву версію пісні з кінофільму «Висота» («Не кочегары мы, не плотники...»). Безумовно, першого місця нам не дали (його присудили ансамблю «Вікторія» під керівництвом нашого клавішника Сергія Вовченка)» [421]. Цього ж 1982 р. ВІА «Вікторія» захистив звання «народний самодіяльний» і всі наступні роки успішно підтверджував це високе звання.

Молодий ансамбль співпрацює з відомими полтавськими музикантами, такими як: учасники гуртів «Фестиваль» (художні керівники – Максим Дунаєвський, Марк Айзикович), «Угол зрения», «Інтервал», обмінюється з ними творчим досвідом, бере участь у спільних концертних програмах, записах фонограм тощо.

«Вікторія» – студентський колектив, через 4–5 років відбуваються значні зміни в його складі, бо учасники закінчують професійне навчання й починають працювати за місцем призначення. В 1983 р. в колектив прийшла вокалістка Сердюк Ксенія. Тоді ж у легендарному ансамблі педагогічного факультету почав свою артистичну кар'єру популярний естрадний співак Вадим Казаченко. Після закінчення школи він вступив до воєнного училища, де йому командування наказало створити вокально-інструментальний ансамбль. Співак розповідає: «Привело це до гастролей по Полтавській області на другому курсі. Стало зрозуміло, що поєднати навчання й музику неможливо. Але за мною стежила кафедра фізпідготовки: я виступав за училище з плавання, офіцерського багатоборства. Начальник кафедри повідомив моїм батькам. Для них це стало неприємним сюрпризом, … а я уперся – піду з училища і все. Напружену ситуацію спасла служба в армії» [418]. Після армії В. Казаченко вступив на педагогічний факультет ПДПІ імені В. Г. Короленка й до 1985 р. до переїзду в Москву співав

у «Вікторії». Артист згадує, що в той час був батьком: «Грав із групою вечорами, а вдень брав візок із дочкою на репетиції, ставив у тіньочку під деревом і поглядав у її бік. З'являлась над візком ручка або ніжка — все, прокинулась, пора годувати» [418]. Підростав син і у С. Вовченка, але це лише стимулювало до більш продуктивної роботи.

ВІА «Вікторія»: (стоять справа-наліво) – Ю. Синявський, С. Вовченко, Л. Руденко, В. Казаченко, Д. Мохова

У 1987 р. до колективу прийшов провідний соліст Олег Обух – композитор, гітарист і вокаліст, який до сьогодні залишається «правою рукою» керівника. Його перу належать багато пісень із репертуару «Вікторії». Крім нього, в ансамблі грали Олександр Наливайко (ударні інструменти), Віктор Кущенко (гітара), Діана Мохова (Донець), яка запам'яталася глядачам прекрасним виконанням популярних творів зарубіжної естради, а з наступного року – Олександр Покинський (ударні), Шевченко Юлія (вокал), Микола Куліныч (бас-гітара). Вони не переривають зв'язків із улюбленим колективом, виступають разом на офіційних і ювілейних концертах. Тут варто згадати, що 1989 р. С. Вовченко з О. Обухом і С. Ковтуненко (ударні) створили групу «Свої», яка дуже швидко набула популярності. У 1990 р. записала на студії знаменитого полтавського звукорежисера Леоніда Сорокіна магнітоальбом «Дівчинка в трико» й почала гастрольну діяльність, працюючи в одній програмі з «Фрістайл». З великим успіхом пройшли концерти

групи в Києві, Москві, Харкові, Полтаві, Черкасах, Іваново, в Криму. Наступного року вийшов альбом «Льолька». Отже, понад 30 років триває творча й особиста дружба С. Вовченка з О. Обухом.

Відомі події 1991 р. змусили перейти на інший режим роботи: паралельно з індивідуальною творчою діяльністю С. Вовченко продовжував керувати «Вікторією». Поступово підросло нове покоління. Традиції своїх батьків продовжили сини – Володимир Вовченко (клавішні, фортепіано) та Антон Синенко (вокал), яким допомагали Ірина Маджар і Наталія Сокуренко (вокал), Євгеній Марусич – вокал, гітара, композитор. Молоді виконавці брали участь у міських, обласних і міжнародних конкурсах, де посідали призові місця, представляли нашу естрадну культуру за кордом (Росія, Німеччина).

У 2000 р. розпочався новий етап творчого життя «Вікторії». Вокально-інструментальний ансамбль набув статусу «естрадно-музичного центру» як своєрідного мистецького й емоційного перехрестя різних творчих ідей, які концептуально поєднує керівник центру – віртуозний піаніст, аранжувальник і композитор. До репертуару центру входять твори різних жанрів, стилів, напрямів (класика, обробки народних пісень, джаз, рок, популярні естрадні твори, авторські пісні й інструментальні композиції). Концертні виступи групи мають синтетичний характер, включають танцювальні й хорові номери, спільні твори з хореографічними і хоровими колективами. Кожний виконавець центру має свій неповторний, індивідуально-творчий імідж, але всіх об’єднує любов до музики, професіоналізм. Музиканти «Вікторії», молодь і артисти-професіонали з багаторічним стажем, зберігають пісенні традиції рідного краю, примножують скарби національного мистецтва, але головне завдання естрадно-музичного центру – виховувати нові покоління талановитої молоді, нову генерацію вчителів-патріотів.

У 2003 р. «Вікторія» блискуче підтвердила звання народного самодіяльного ансамблю. З нею співпрацюють Олександр Жуков (контрабас, бас-гітара), Олександр Кит (саксофон) – викладач ДМШ №1 м. Полтави. У 2005 р. університет придбав для колективу нове технічне обладнання, яке відповідало сучасним вимогам і дозволяло реалізувати найскладніші оригінальні мистецькі проекти. Тоді ж склався творчий тандем естрадно-музичного центру з ДМШ №1 (директор –Є. І. Дудник). Є. І. Дудник і його рідний брат

К. І. Дудник (2012 р. закінчив ПНПУ імені В. Г. Короленка, цимбаліст українського народного хору «Калина») – учасники (перкусії, ударні інструменти) всіх важливих концертів «Вікторії». Працюючи в цій школі на естрадному відділі, С. В. Вовченко створив студію молодших «вікторівців», які неодноразово демонстрували свою майстерність на міжвузівському конкурсі «Студентська весна» та звітних концертах.

У листопаді 2005 р. у Великій актовій залі педагогічного університету відбувся повномасштабний звітний концерт «Вікторії» у складі: О. Покинський (ударні), М. Кулінич (бас-гітара), П. Буторін (акустична гітара), О. Обух (соло-гітара, вокал), Г. Кузьменко (саксофон), С. Вовченко (клавішні, вокал, фортепіано). Солісти: Д. Донець (Мохова) (випускниця кафедри 1989), В. Ладатко (випускниця 2009), Ю. Лопатніченко, О. Айрланд; учасники дитячої студії – А. Вітрюк та Л. Вітрюк.

На концерті востаннє своїм прем'єрним складом виступила група «Угол зрения», яка була створена ще 1982 р. Перший альбом легендарної групи записав відомий на неосяжних просторах Радянського Союзу полтавський звукорежисер Леонід Сорокін. Конферансьє розповідав: «Тоді, в далекому 1982 р. перший концерт пройшов із аншлагом, люди були скрізь: у проходах, коридорах, а інші слухали на вулиці через відкриті двері. Говорили, що не музика, а дух Свободи лине зі сцени. А далі була Москва і молодість, і неймовірні пригоди на гастрольних дорогах світу!..» [479].

Ювілейний концерт «Вікторії» відбувався у Великій актовій залі педагогічного університету в кілька відділень. Зустрілися давні друзі, звучали найулюбленіші твори відомих музикантів і їхніх шанувальників. Майже кожну пісню і композицію зустрічали на «біс». Панували радість творчості й єднання, натхнення й майстерності, спогадів і щирих розповідей про досягнуте… А через 17 днів після того виступу пішов у вічність бас-гітарист колективу Анатолій Синенко…

2006–2011 рр. можна назвати зірковими у творчому житті колективу. На сцені яскравіли красиві, темпераментні, напрочуд обдаровані вокалістки – студентки психолого-педагогічного факультету Неля Дроб'язко, Ліля Федченко та філологічного – Ліля Таран. Л. Таран згодом перемогла в конкурсі «Шанс» (Київ, 2006), у шоу «Караоке на Майдані», спробувала себе в ролі телеведучої на

одному з національних музичних каналів і автора пісень, а зараз – солістка популярної київської дівочої групи «Любов і музика». У 2005–2007 рр. вишукано імпровізував на акустичній гітарі прекрасний музикант, відомий джазмен, випускник Полтавського музичного училища імені М. В. Лисенка та студент нашого університету Павло Буторин, який згодом закінчив магістратуру зі спеціальності «Музичне мистецтво» (2009, тема кваліфікаційного дослідження «Теоретико-методичні основи джазу як феномену музичного мистецтва», науковий керівник – доцент Н. І. Дячук). Зараз він успішно працює викладачем ДМШ №1 та паралельно грає у професійній полтавській групі «Джаз терапія». З 2008 р. й до сьогодні джазові імпровізації продовжує музикант-філософ із унікальним художнім світоглядом Артем Педан – випускник музичного училища та педагогічного університету (2008–2013), який також передає свій музичний досвід учням ДМШ №1. Побіжно зауважимо, що його першим учителем по класу гітари був теж наш випускник Руслан Марченко (1999).

У 2007 р. колектив відзначив свій 25-літній ювілей яскравим чотирьохгодинним (!) концертом у найкращому залі міста Полтави Палаці «Листопад». Колектив показав різнопланову програму: авторські пісні, інструментальні композиції, відомі українські пісні в сучасному аранжуванні. Солісти народного ансамблю спортивного бального танцю «Грація» психолого-педагогічного факультету (художній керівник – заслужений працівник культури України П. С. Горголь) та народного ансамблю «Весна» (керівник – Л. Б. Пригода) танцювали під супровід «Вікторії». У складі центру виступали: В. Блажко (саксофон), М. Кулініч (бас-гітара), духова група – І. Левер (труба), Ю. Зозуля (тромбон), Я. Воронянський і О. Покинський (ударні), Н. Дроб’язко, О. Обух, Л. Таран, Л. Федченко. Ювілей зібрав багатьох артистів ансамблю. Конферансьє наголосив: «Цим переможним ім’ям називають себе понад 50 музикантів і педагогів. Вони приєднувалися до колективу юними студентами, але прикипали серцем до розмаїтої живої музики і вже ціле життя не зрікалися великої сили мистецтва. Не всіх вдалося зібрати – їх географія охоплює, без жодних перебільшень, всю планету!» [480]. Саме тоді з’явився перший сорокахвилинний фондовий запис «Мелодії 25 весни» естрадно-музичного центру

Полтавської обласної ТРК «Лтава» [524], який до сьогодні з успіхом транслюється по міському телебаченню.

«Вікторія» презентує регіон за межами Полтавщини, без неї не відбувається ні День міста на стадіоні, ні традиційні державні концерти на Співочому полі. Солісти естрадно-музичного центру «Вікторія» вибороли І, ІІ (О. Дебрецені), ІІІ місця на VII (2007); Гран-прі (Л. Таран) та ІІ місце (дует «Тріксі» у складі Л. Федченко та Н. Дроб'язко) на VIII Міжнародному конкурсі-фестивалі «Захід-ХХІ століття» (м. Івано-Франківськ, 2008). Фестиваль естрадного мистецтва збирає кращі творчі сили з усієї України, тому повна версія Гала-концерту переможців фестивалю транслюється в ефірі Першого Національного телеканалу, що сприяє примноженню позитивного іміджу Полтавщини. «Вікторія» нагороджена дипломом І-го ступеня та дипломом «Приз глядацьких симпатій» на Міжнародному європейському студентському фестивалі «Барви осені» (м. Київ, 2008), О. Дебрецені (навчався в університеті в 2006–2011 рр., зараз – артист Полтавської обласної філармонії) як соліст естрадно-музичного центру завоював Гран-прі на конкурсі «Марусі Чурай» (Полтава, 2008).

29 червня 2008 р. в Міському Будинку культури відбувся звітний концерт естрадно-музичного центру. Своє мистецтво глядачам дарували: ударні інструменти – О. Покинський (студент педуніверситету в 2000–2005), Я. Воронянський (навчався в університеті в 2006–2011, зараз – артист Полтавської обласної філармонії); колектив «Угол зрения» представляв С. Ковтуненко; перкусія – Є. Дудник; саксофон – В. Блажко (навчався в університеті в 2006–2011), скрипка – В. Онуцу; бас-гітара – М. Кулініч, А. Антонечко; гітара, вокал – О. Обух; солісти – Н. Дроб'язко, Л. Федченко. У звіті брали участь камерний хор імені П. Лиманського (керівник – С. М. Жмайло), О. Дебрецені, Л. Таран, учениця С. М. Вовченка, солістка вокальної студії дитячої музичної школи №1 К. Хуламханова – володарка Гран-прі міжнародного фестивалю естрадного мистецтва «Захід ХХІ століття–2008» (м. Івано-Франківськ).

Репертуар концерту складали інструментальні композиції, народні пісні в сучасному аранжуванні, джаз, рок, авторські пісні не лише керівника й учасників колективу, але його шанувальників. Так, на звітному концерті прозвучала пісня на вірші лікаря-кардіолога

С. Голубєва, презентуючи яку конферансьє сказав: «Велике щастя, коли доля веде нас тими стежками, які обирає серце. Та часто буває, що професія і обов'язок вимагають одного, а душа співає про інше. Полтавський лікар-кардіолог С. Голубєв співпрацює і дружить із «Вікторією» не один десяток років. Пісні, написані ним, полонять і чарують. Бог дав йому уміння лікувати і творити … Сергій Голубєв живе, мріє і дихає музикою. Вона його кличе, надихає лікувати не тільки тіло, але серця й душі людей!» [581].

На 2010 р. припав подвійний ювілей – 30-річчя «Вікторії» та 50-річчя незмінного керівника колективу – С. В. Вовченка. Концерт відбувся під патронатом управління культури Полтавської облдержадміністрації, Полтавського міського управління культури і туризму, дирекції міського Будинку культури, ПНПУ імені В. Г. Короленка, обласної державної ТРК «Лтава», газети «Коло». Режисер усіх ювілейних заходів «Вікторії» – старший викладач кафедри музики В. В. Підгорна – креативна, енергійна, невичерпна на оригінальні режисерські ідеї. Ювілярів вітали ректор університету – доктор філологічних наук, професор М. І. Степаненко, декан психолого-педагогічного факультету – доцент Н. Д. Карапузова, ансамбль ударних інструментів Полтавської ДМШ №1 «Вогняні барабани» (керівник – Є. І. Дудник), народний ансамбль спортивного бального танцю «Грація» (керівник – П. С. Горголь).

Молоде покоління шанувальників ансамблю мали можливість почути одну з перших солісток колективу – Л. А. Руденко, а тепер – кандидата педагогічних наук, старшого наукового співробітника, завідувача відділу практичної психології Львівського науково-практичного центру професійно-технічної освіти НАПН України. Вона подарувала слухачам «Джазовий блюз» під супровід свого керівника й однокурсника С. Вовченка. Це було незабутнє виконання – професійно бездоганне, чуттєве, багате на найтонші ліричні нюанси, сповнене світлого суму. Інструмент і голос тихенько вели імпровізовану розмову-спогад про лише їм відомі події юності, розуміючи один одного з напівзвуку. Остання нота розтала, делікатно торкнувшись струни рояля, й загорнулась у дзвінку тишу… Зал завмер, і, не дочекавшись продовження дійства, вибухнув шаленими овоціями.

Вдячними аплодисментами зустріли глядачі давнього друга колективу не музиканта, а економіста за професією, Романа Підгорного, якого за унікально-теплий широкого діапазону баритон називають полтавським Френком Синатрою. Його син, Олексій Підгорний, теж учасник гурту, випускник ДМШ №1, учень класу естрадного фортепіано С. В. Вовченка.

У 2010-2011 рр. у колектив прийшли нові учасники – студенти психолого-педагогічного факультету Яна Сідько (спеціальність 020204 – «Музичне мистецтво»), Юлія Черкун (спеціальність 010106 – «Соціальна педагогіка»); яскравий учень ДМШ №1 Антон Стенько (саксофон) – переможець обласного конкурсу «Юний віртуоз Полтавщини» (І місце). Повернулися на сцену Н. Дробязко, Н. Сокуренко.

Низка тріумфальних перемог поповнилася новими адресами. Крім того, що «Вікторія» є щорічним дипломантом І ступеня Обласного міжвузівського фестивалю-конкурсу «Студентська весна», постійним учасником і призером проекту «Квадрат-У шукає таланти» ТРК «ЛТАВА» (2008, 2009, 2011, 2012), переможцем Всеукраїнського конкурсу-фестивалю «Полтавська битва» (Полтава, 2011, 2013), Обласного конкурсу-фестивалю «Серце віддаю дітям» (Полтава, 2011, І місце), ІІІ всеукраїнського конкурсу-фестивалю ретро-пісні «На хвилях ностальгії» (Полтава, ІІІ місце), міжнародного фестивалю естрадної музики «Марцішор» (м. Тираспіль, березень 2012 р., І місце); Н. Сокуренко одержала ІІ премію серед професіоналів на І Міжнародному конкурсі-фестивалі «Dance Song Fest» (м. Харків, 2012), який транслювався по центральному телеканалу УТ-1.

Незабутньою та значною подією у творчому житті «Вікторії» був виступ на головній сцені нашої держави – у Національному Палаці «Україна». 2011 р. Я. Сідько стала лауреатом конкурсу «Україна – свята родина» з нагоди 20-річчя незалежності нашої держави (м. Київ) і взяла участь у заключному Гала-концерті, який транслювався по Першому національному телевізійному каналу. На цьому конкурсі прозвучала пісня С. В. Вовченка «Україна – свята родина» на слова М. Бойко, з якою багато років співпрацює естрадно-музичний центр «Вікторія» і його керівник.

«Вікторія» – постійні гості на концертах по містах і містечках Полтавщини й України (Біла Церква, Богданівка Ново-Санжарського району, Божково, Глобино, Гребінка, Диканька, Кременчук, Котельва,

Кобеляки, Лубни, Охтирка, с. Подільки Сумської області, Решетилівка тощо), без них не відбувається ні День міста на стадіоні, ні традиційні державні концерти на Співочому полі імені Марусі Чурай.

Колектив підтримує творчі стосунки з Полтавською обласною філармонією, з багатьма артистами, музикантами нашого міста, України, Росії: Максим Дунаєвський (1982-1985), Михайло Боярський, Микола Карачинцов, Олександр Розенбаум, поет Валерій Сауткін, Володимири Преснякови (молодший і старший), Лайма Вайкуле, Костянтин Нікольський, гурт «Фрістайл». Він виступає на концертних майданчиках із такими українськими артистами, як: Богдан Сташків, Олександр Пономарьов, Наталія Могилевська, Наталія Май, дует «Анна-Марія», дует «Брати Яремчуки», полтавський ансамбль «Краяни» та баг. ін.

У 2013 р. у стінах нашого університету презентований романс С. В. Вовченка «Я твоя» – перший романс на вірші М. Бойко у виконанні заслуженої артистки України, доцента Н. В. Сулаєвої в супроводі автора, асистентки кафедри музики А. О. Трохименко, артистки філармонії А. Мечетної (скрипка) та артиста Полтавського симфонічного оркестру І. Шаплики (віолончель, закінчив педуніверситет, 2013). Романс швидко набув популярності в Полтаві. Тривалий час грала в колективі скрипалька М. Бибка (Микитенко) – оркестрантка українського народного хору «Калина», магістр музики (закінчила магістратуру зі спеціальності «Музичне мистецтво» в 2009, кваліфікаційна робота «Розвиток емоційної сфери молодих школярів на індивідуальних заняттях по класу скрипки», працює викладачем Котелевської ДМШ і продовжує грати в «Калині»).

Як бачимо, народний самодіяльний естрадно-музичний центр відкритий для співпраці як із талановитою молоддю, музикантами-початківцями, так і з визнаними професіоналами, що дає змогу вивершувати музичну культуру духовної столиці України. У своєму інтерв'ю інтернет-газеті «Полтавщина» С. В. Вовченко на питання кореспондента, чи не виникає конкуренції між мистецькими колективами педагогічного університету, впевнено відповів: «Наш університет дійсно багатий на творчі колективи, до того ж різножанрові – танцювальні, вокальні, камерні. Мабуть, триматися на сцені без здорової конкуренції неможливо. Але такого поняття, як «чорна заздрість», між нами не існує. Та й не може бути, бо ми

єдиний в університеті ансамбль, який представляє естрадний жанр. … ми намагаємося втілювати в життя спільні проекти. Наприклад, пісня «Полтавський край» записана разом зі співаками групи «Свічадо», учасників хору П. Лиманського. Вони робили нам так звану хорову підкладку. На мою думку, вийшло дуже вдало» [482]. Додамо, що у фіналі «Студентської весни» до нас приєдналися танцювальні ансамблі «Весна», «Грація», «Козацькі забави».

Згадаймо конферансьє концертів мистецького колективу: Володимир Батрак (1981-1985), Олександр Усачов (з 1985), Олександр Лазарєв, Андрій Кадук, Анатолій Денисов.

Теперішній склад народного самодіяльного естрадно-музичного центру «Вікторія»: Юлія Черкун, Людмила Карпенко, Юлія Шатрова, Неля Дроб'язко, Олег Кириченко (студент заочного відділення спеціальності 020204 – Музичне мистецтво), Альона Говтвяниця (випускниця ДМШ №1 по класу вокалу, студентка І курсу спеціальності 020204 – Музичне мистецтво денного відділення) – вокал; Обух Олег – вокал, гітара; Ярослав Воронянський, Микола Міхно (магістр музики, випускник 2014 р., водночас – оркестрант українського народного хору «Калина») – ударні; Євгеній Дудник, Костянтин Дудник – перкусія; Артем Педан – акустична гітара, Ігор Левер – труба, Анна Мечетна – скрипка, Ігор Шаплика – віолончель, Сергій Зінченко – бас-гітара, Олександр Жуков – контрабас, Антон Стенько, Юрій Лимар – саксофон. В ансамбль знаних музикантів упевнено вплітається дзвінкий голосочок онучки художнього керівника Поліни Вовченко. До сторіччя ПНПУ імені В. Г. Короленко творчий дует С. Вовченко – М. Бойко написали нові пісні «Вчителі» та «Віват, університет», які апробовані на «Студентській весні–2014». Пісні виконала нова солістка – Людмила Карпенко, випускниця ДМШ №1.

«Вікторія» має понад 20 фондових записів: Полтавської обласної ТРК «Лтава» – «Мелодії 25 весни» (40 хв., 2005), «Мелодії 27 весни» (3 год., 2007), «Мелодії 28 весни» (2 год., 2008), «Ювілейний концерт народного самодіяльного естрадно-музичного центру «Вікторія»» (2,5 год., 2010), «Зустріч для вас» (32 хв., 2011) [524–528]; телестудія «Місто» – «Видатні полтавці» (21 хв., 2006, 2008); «Моя історія» (10 хв., 2008), а також компакт-диск "Вікторія» [495].

Отже, народний самодіяльний естрадно-музичний центр «Вікторія» (засновник і художній керівник – старший викладач С. В. Вовченко) – творча лабораторія кафедри музики, де майбутні вчителі розвивають свої музичні та педагогічні здібності, професійно-значущі особистісні якості, набувають навичок естрадного вокалу, інструментальної імпровізації, аранжування, організації та керівництва вокально-інструментальним ансамблем школи, ширше – мистецького менеджменту.

3.1.4. Жіночий вокальний ансамбль «Свічадо»

«Свічадо» – вокальний ансамбль психолого-педагогічного факультету ПНПУ імені В. Г. Короленка, створений у 2005 р. за ініціативи декана Н. Д. Карапузової та за участі завідувача кафедри музики 2004–2008 рр. Н. В. Сулаєвої. Крівник творчої лабораторії – асистент кафедри музики Н. М. Буць (Ремезова).

Ремезова Наталія Миколаївна (27.06.1975, м. Полтава) – старший викладач кафедри музики; лауреат національного конкурсу кобзарського мистецтва імені Г. Китастого (Київ, 2003, III премія), VII всеукраїнського фестивалю-конкурсу «Дзвени, бандуро!» (Дніпропетровськ, 2004, II премія).

Закінчила Полтавське музичне училище імені М. Лисенка по класу бандури (клас викладача Н. В. Тимощенко, 1994); Київський національний університет культури і мистецтв (клас народного артиста України П. П. Чухрая, 1999); аспірантуру ПНПУ імені В. Г. Короленка (2005).

Працювала артисткою Національного оркестру народних інструментів України під керівництвом народного артиста України В. О. Гуцала (1996–1999); керівником квартету бандуристок «Вишиванка» Полтавської обласної філармонії (2000-2005).

У ПНПУ імені В. Г. Короленка з 2001 р. асистент і старший викладач (2011) кафедри музики; артистка (2000), солістка-бандуристка (2006), керівник оркестрової групи (2010) українського народного хору «Калина». У складі хору гастролювала в Україні та за кордоном: Австрія (2000), Бельгія (2003), Німеччина (2000, 2013), Туреччина (2005), Швейцарія (2000, 2003, 2006, 2010), Франція

(2011). Н. М. Ремезова викладає постановку голосу, оркестровий клас і хорове диригування.

Учні Н. М. Ремезової – переможці конкурсів: Л. Манюненко відзначена грамотою на всеукраїнській студентській олімпіаді зі спеціальності «Музичне мистецтво. Вокал» (2008, Одеса); Л. Ситник – лауреат ІІ ступеня конкурсів патріотичної пісні «З любов`ю до тебе, моя Батьківщино» (2012) та «Є така професія – Батьківщину захищати» (2013), міжнародного фестивалю-конкурсу мистецтв «Зірковий олімп» (2013); лауреат ІІІ ступеня всеукраїнського фестивалю-конкурсу вокально-хорового мистецтва «Пісенний край» імені М. Кондратюка (2011) та міжнародного вокально-хорового конкурсу «Поющее Белогорье» (2014, Росія).

Н. М. Ремезова – автор 45 наукових праць, серед них: електронний підручник «Оркестровий клас» [146], методичні рекомендації [124; 138], наукові статті у фахових виданнях [222–225], концертні програми, відеоверсії концертів [522], а також літературно-музичні композиції («Пісня – душа народу», «Т. Шевченко і музика», «Музична Лубенщина», «Над Симоненком лебеді летять…», «Триєдиний біль», «Музичні барви весни», «Музика душі»); 30 аранжувань вокально-хорових творів.

Назва жіночого вокального ансамблю з’явилася не відразу. Через певний час учасниці зупинились на назві «Свічадо» (дзеркало). Колектив не випадково обрав так назву. У спільній творчій праці майбутні вчителі знайшли «себе»; їх роздуми, почуття відображалися у світі пісні, як у люстерку. Щоб не дублювати творчість інших мистецьких колективів, ансамбль «Свічадо» винайшов власну творчу «родзинку» – виконання дитячих пісень.

З року в рік колектив постійно працював над удосконаленням вокально-хорової майстерності. Як результат, репертуарний діапазон колективу охоплює понад 30 творів і вийшов за межі дитячих пісень. Зокрема, ансамбль виконує: *класичні твори* – Дж. Перголезі. «Stabat mater»: частини №1 «Stabat mater dolorosa», №3 «O quam tristis», № 12«Qundo corpus moriertur»; Х. Глюк на сл. І. Каруса «Свято хору»; Дж. Верді. Хор «Кто там» з опери «Аїда»; О. Бородін. Хор «Улетай на крыльях ветра» з опери «Князь Ігор»; С. Людкевич «Гагілка»; «Квітка лугова» невідомого автора XVI ст.; «Під твою милість». Муз. І. Соневицького, переклад для хору П. Лиманського; П. Чесноков. «Душе моя»; Д. Гершвін. «Радість-ритм» на

сл. А. Гершвіна; *твори українських авторів* – В. Щепотьєв. Пісні до дитячої п’єси «Хатка в гаю»; муз. І. Кириліної, сл. Л. Гнатюк «Співають діти»; муз. В. Верменича, сл. О. Новицького «Як чудово запахли троянди»; муз. В. Верменича, сл. А. М`ястківського «На калині мене мати колихала»; муз. В. Верменича, сл. А. Каструка «Світанок»; муз. В. Дубравіна, сл. В. Суслова «Ты откуда музыка?»; муз. В. Ільїна, сл. Ю. Рибчинського «Колодязний журавель»; муз. Е. Сокольської, сл. В. Степанової «Даруйте музику»; муз. і сл. О. Житинського «Музика землі»; муз. В. Камінського, сл. Б. Стельмаха «Є на світі казка»; муз. А. Осадчого, сл. А. Дмитрука «Посміхайтеся»; муз. М. Свидюка, сл. М. Бойко «Моя Україно»; муз. В. Литвиненка, сл. М. Бойко «Пісенні крила» та ін.

Жіночий вокальний ансамбль «Свічадо» (2012)

Ансамбль створив дві сольні концертні програми: «Музичні барви весни» (2007), «Музика душі» (2010).

З 2009 р. ансамбль став творчою лабораторією кафедри музики. На базі колективу двадцять один учасник-випускник склали комплексний держаний екзамен із музики.

Колектив є постійним учасником багатьох мистецьких заходів психолого-педагогічного факультету, університету та Полтави. Дівчата брали участь у таких концертних програмах: до Дня конституції Польщі, з нагоди 130-річниці В. Щепотьєва, вечорі пам'яті П. Т. Лиманського, творчому звіті полтавської поетеси-піснярки М. Бойко, Різдвяному та Пасхальному концертах духовної і вокально-хорової музики під патронатом Полтавської єпархії Української Православної церкви, лекції-концерті на обласному семінарі для вчителів музичного мистецтва «І серце чисте в благовісній музиці почує віру і любов» (Руденківська ЗОШ І–ІІІ ступенів Новосанжарського району), районному-конкурсі колядників і щедрівників «Ой радуйся, земле, син Божий народився!» (смт. Козельщина) та ін.

«Свічадо» та вокальний ансамбль «Рапсодія» (керівник – Н. Пилипенко) на вечорі з нагоди 130-річчя В. Щепотьєва

Колектив активно співпрацює з полтавською поетесою-пісняркою, заслуженим діячем мистецтв України М. Бойко та співаком, композитором і аранжувальником гурту «Краяни» А. Пиляєм, камерним інструментальним ансамблем кафедри музики (керівник – С. Глушкова), дитячим вокально-хоровим ансамблем «Первоцвіт» Полтавської спеціалізованої школи-інтернату №1 (керівник – Л. Ситник), дитячим вокально-хореографічним ансамблем «Квітограй» ДНЗ №80 м. Полтави «Червона гвоздика» (керівник – В. Бровко), лауреатом міжнародного фестивалю-конкурсу фольклорного і сучасного мистецтва «Lago di Gard» (Італія, 2013) дитячим вокальним ансамблем «Рапсодія» Будинку науки і техніки Полтавської дирекції залізничних перевезень (керівник – Н. Пилипенко).

Вокальний ансамбль «Свічадо» неодноразово презентував свою творчість на конкурсах і фестивалях, на яких здобув почесні звання:

- *лауреата І ступеня* обласного міжвузівського фестивалю-конкурсу «Студентська весна» (2011, 2012, 2013, 2014), регіонального конкурсу військово-патріотичної пісні «Є така професія – Батьківщину захищати» (2010), всеукраїнського фестивалю-конкурсу вокально-хорового мистецтва імені М. Кондратюка «Пісенний край» (2011, м. Полтава), міжнародного фестивалю-конкурсу мистецтв «Зірковий олімп» (2013, м. Полтава), міжнародного фестивалю-конкурсу дитячої та юнацької творчості «На хвилях Євпаторії» (2013, м. Євпаторія), між народного конкурсу вокально-хорового мистецтва «Поющее Белогорье» (2014, м. Белгород, Росія), міжнародного конкурсу «FASHION EVRO DANCE» (м. Полтава, 2014);
- *лауреата ІІ ступеня* обласного міжвузівського фестивалю-конкурсу «Студентська весна» (2006, 2007, 2010), всеукраїнського фестивалю-конкурсу вокально-хорового мистецтва імені М. Кондратюка «Пісенний край» (м. Полтава, 2010);
- *лауреата ІІІ ступеня* обласного міжвузівського фестивалю-конкурсу «Студентська весна» (2008, 2009), ІІІ між народного вокально-хорового конкурсу «PREMIER – 2012» (м. Київ, 2012).

За концертну діяльність колектив відзначений подяками: спілки шанувальників польської культури на Полтавщині «Полонія» (2006), спілки ветеранів Збройних Сил України м. Полтави (2010), Полтавської єпархії Української православної церкви (2012).

Результативність дев'ятирічної концертної діяльності ансамблю дає підстави стверджувати, що за роки існування колективу склалася власна вокально-хорова школа академічного ансамблевого співу. Поповнення хору здійснюється через функціонування хорової студії, в якій працюють помічники керівника – студенти, майбутні вчителі музичного мистецтва. У хоровій студії навчаються студенти, які мають різний рівень вокальної підготовки, але велике бажання співати, розвивати власні вокальні здібності. У процесі копіткої роботи від заняття до заняття вдосконалюється вокально-хорова підготовка співаків-початківців до концертної діяльності в ансамблі.

За роки існування ансамблю вокально-хорову школу «Свічадо» пройшли понад 70 осіб. Найвідданіші учасники ввійшли в історію колективу – Н. Яремака (Науменко), сьогодні – аспірантка та асистент кафедри культурології та методики викладання культурологічних дисциплін ПНПУ імені В. Г. Короленка; М. Артеменко – вчитель музичного мистецтва Полтавської гімназії № 21; Є. Газданова – вчитель музичного мистецтва ЗОШ №8; В. Дубовик (Бровко) – музичний керівник ДНЗ №80 м. Полтави «Червона гвоздика»; Т. Макар – музичний керівник СНВК №10; А. Титаренко (Гончарко) – музичний керівник НВК №8 «Ластівка»; А. Яцкова (Калініченко) – вчитель музичного мистецтва Недогарківської ЗОШ І-ІІІ ступенів Кременчуцького району Полтавської області та Л. Ситник – магістрантка кафедри музики, учасниця українського народного хору «Калина», музичний керівник Полтавської спеціалізованої школи-інтернату №1 та ін. Багато з них після закінчення вишу продовжують відвідувати ансамбль.

Безумовно, своїми творчими здобутками колектив завдячує високопрофесійній роботі концертмейстерів кафедри музики – С. Глушковій, А. Трохименко та Л. Чербінській.

Отже, за короткий час жіночий вокальний ансамбль «Свічадо» зарекомендував себе як перспективний колектив із цікавим, яскравим, динамічним і різноманітним репертуаром, що дозволяє бути бажаним гостем багатьох фестивалів і конкурсів як в Україні, так і за кордоном.

3.1.5. Малі форми вокального та інструментального виконавства

На сучасному етапі розвитку української державності особливо актуальним стає звернення до духовно-творчого потенціалу особистості майбутнього вчителя музики, пошук шляхів удосконалення його професійно-виконавської підготовки в навчальній і позанавчальній діяльності. Позанавчальна діяльність у вищій школі особлива за метою, завданнями, принципами, формами й методами, спрямована на загальний розвиток особистості (О. О. Апраксіна, М. П. Лещенко, Л. М. Масол, Н. Є. Миропольска, Н. Г. Ничкало, В. А. Семіченко, О. М. Отич, О. М. Пєхота, С. О. Соломаха, Л. О. Хомич та ін.) та професійну підготовку майбутніх спеціалістів музики (Л. Г. Арчажнікова, О. М. Олексюк, О. Я. Ростовський, О. П. Рудницька, Г. М. Падалка, Т. А. Смирнова, О. П. Щолокова), має велике значення у практикному застосуванні всіх набутих навичок і вмінь, засвоєних студентами, та відіграє велику роль у музично-педагогічній діяльності майбутнього вчителя музики (Л. В. Кондрашова, Н. В. Сулаєва, Р. А. Тельчарова, Г. В. Троцко).

Провідним напрямом позанавчальної діяльності студентів мистецько-педагогічних спеціальностей є художньо-естетична діяльність, завдяки якій вирішується завдання професійної підготовки, оскільки мистецтво комплексно, гармонійно впливає на особистість, воно є формою діалогу культур і формою художнього спілкування; творча діяльність у сфері мистецтва активізує особистісно-значущі якості студентів, розвиває культуру почуттів, творчу уяву, сприйнятливість, формує естетично-ціннісні орієнтації. Після закінчення вищого навчального закладу багато дипломованих спеціалістів, крім педагогічної, займаються й інструментально-виконавською діяльністю. Здебільшого – це гра в ансамблі, оркестрі, акомпанування хору, вокальному ансамблю, солісту-вокалісту чи інструменталісту.

Для нашого століття характерний інтерес до камерної музики, бо ніщо так не сприяє розвитку смаку до серйозного мистецтва як камерна музика. Видатні музиканти завжди підкреслювали особливу роль камерного виконавства у формуванні ерудованого, високопрофесійного митця. Так, М. Лисенко наголошував, що корисно часто грати musique d’enseble (музикування в ансамблі), а

видатний румунський скрипаль, піаніст, композитор, педагог Дж. Енеску зауважував: «Яке це щастя виконувати камерну музику!» [цит. за 196, с. 40].

У різні роки на великих сценах студенти (заслужені артисти України Р. Почеп і В. Соколик, а також К. Апіна, В. Баклицька, Ю. Галушка, Ю. Довгаль, К. Дудник, О. Єрьоміна (Каришина), Н. Каблучка, О. Канюка, Н. Карпенко, Р. Кладько, О. Кириченко, М. Лобач, Н. Мамон, Л. Манюненко, Б. Матвійчук, Н. Новосад, Д. Петунін, В. Посисаєв, В. Прихідько, І. Рева, Л. Речкалова, Л. Ситник, Н. Сокуренко, Я. Спічак, Б. Стегній, І. Степура, Л. Супрунова, С. Темник, К. Цимбал, Р. Шегера та ін.) та викладачі кафедри музики (заслужена артистка України Н. В. Сулаєва, заслужений працівник культури України А. Ф. Отич, О. І. Бугай, С. І. Глушкова (Ваць), Л. І. Головня, І. В. Довбня, П. Т. Лиманський, Н. М. Ремезова, Н. О. Павленко) мали можливість презентувати творчі здобутки на авторських концертах і в сольних виступах. Традицію індивідуально-творчого звіту перед педагогічним колективом інституту започаткував заслужений працівник культури України М. О. Герасименко.

Герасименко Михайло Олексійович (6.11.1957, с. Кротенки Полтавської обл.) – заслужений працівник культури України, доцент кафедри музики (1994), а також кафедри педагогічної майстерності та менеджменту ПНПУ імені В. Г. Короленка.

Закінчив сільськогосподарський технікум (1957–1961), де хором керували прекрасні педагоги з музичного училища О. П. Кузнєцов та І. В. Кузнєцов. До 1965 р. співав у армійській самодіяльності. В 1965–1979 рр. працював із Заслуженим ансамблем пісні і танцю України «Лтава» імені В. Ю. Міщенка при міському Будинку культури. В 1994 р. обраний на посаду доцента кафедри музики.

М. О. Герасименко – учасник та соліст українського народного хору «Калина» (з 1979). У його репертуарі, крім народного фольклору, пісень українських і російських композиторів, є романси А. Й. Кос-Анатольського, О. Л. Гурильова, О. Є. Варламова, М. Шишкіна, М. І. Харіто, оперні арії: Онєгіна з опери П. І. Чайковського «Євгеній Онєгін», каватина Султана з опери С. С. Гулака-Артемовського «Запорожець за Дунаєм», каватина

Алеко з однойменної опери С. С. Рахманінова, «Пісня Варязького гостя» з опери М. А. Римського-Корсакова «Садко». Багато творів М. О. Герасименко виконує мовою оригіналу – болгарською, словацькою, польською, ідиш, німецькою та англійською.

Співак представляв українське народне мистецтво з різними художніми колективами в багатьох країнах світу. Був солістом ансамблів «Балалайка», «Медсестричка», «Карусель», «Лтава», які гастролювали в Болгарії, Німеччині, Польщі, Словаччині, Чехії, країнах Середземномор'я, виступав із «Калиною» в Австрії, Бельгії, Італії, Туреччині, Франції, Швейцарії. В 1984 р. в делегації з 4-х осіб представляв Україну на міжнародному фольклорному фестивалі в Канаді. Виступав і на головній сцені нашої країни – Національному Палаці «Україна», де солірував «Байду» Г. М. Хоткевича та «Стоїть гора високая» в обр. Г. С. Левченка.

М. О. Герасименко – автор наукових праць, серед яких – статті у довідниках [147–149], навчальні посібники у співавторстві, численьні наукові статті.

У листопаді 2005 р. проведено перший творчий вечір студента *Сергія Бригиди* (7.12.1982, м. Полтава), а зараз – артиста славнозвісного концертного ансамблю «Чураївна» Полтавської обласної філармонії.

Він зізнається, що понад усе його змалечку вабив світ гармонічних звуків. Дитинство було сповнене музикою: вона лунала з усіх аудіо-джерел, іноді і батько брав до рук старенький баян. Саме цей інструмент став першим у житті Сергія. З 10 років навчається у Полтавській ДМШ №2 по класу баяна. Після занять у загальноосвітній школі могли б бути розваги, ігри й відпочинок, але до музичної школи біг залюбки на зустріч із мистецтвом і турботливими вчителями.

1998–2002 – роки навчання в Полтавському музичному училищі на відділі народних інструментів. Теоретична та практична база, здобута саме тут, стала основою для втілення творчих і професійних ідей, а також для подальшого вибору напряму трудової діяльності. Як майбутній артист ансамблю й оркестру, викладач по класу баяна, диригент оркестру, в цей період він опановує й інші музичні інструменти.

Червоною ниткою проходить період навчання у ПНПУ ім. В. Г. Короленка (2002–2007). Кафедра музики стала творчим центром, дружньою командою однодумців, де розкрилися нові мистецькі обдарування Сергія – естрада й поезія. Презентація власного доробку на загальноуніверситетських заходах і концертах («Повінь душі», «Студентська весна», вечори поезії та ін.) була відзначена численними грамотами та дипломами, зокрема – за композиторську діяльність.

У листопаді 2005 р. Сергій Бригида провів авторський творчий вечір «Спасибі за те, що ти є!..», де були представлені власні твори, які виконували автор і його група «Новий стиль» [494]. Згодом ці твори опубліковані у збірнику авторських віршів і пісень «Лірика душі» (понад 40 поезій та 9 пісень на власні вірші) [404]. На концерті оспівувалися найкращі почуття людини, яка тільки-но вступила на самостійний життєвий шлях – уявне й пережите кохання, спогади й розчарування, очікування й віра, надія на щастя й «тиха повість самотності»… Молодий поет намагався відповісти на вічні питання, які своєю незбагненною таємницею тривожать філософів і митців: «У чому сутність справжнього кохання?»; «Чи знаєш ти, навіщо ранок цей комусь на вікнах тихий сум малює?»; «Чи знаєш ти, що доля подарує?» У кожному рядочку, в кожній інтонації він захищає, боронить від неправди й несправедливості, від бруду і зневіри Високе, закликає своїх однолітків не ошукувати себе у світі блуду й омани, розкриває їм невибагливу красу природи, де «осінь бавиться вітрами», красу безсмертної душі…» [404, с. 4].

Приходить мир і спокій,
Коли шляхи широкі
Мене ведуть до квітів весняних.
Це все – моя країна,
І річка, і калина,
Я поспішаю крізь літа до них.
Приспів: Я люблю ці степи, я люблю ці поля
І пісні, що над обрієм линуть,
Найдорожча земля, найсвятіша земля –
Солов'їна моя Україна!

Навчання на кафедрі музики, постійний творчий пошук, концерти не залишили Сергія байдужим. Після отримання диплому про вищу освіту, він продовжує навчання в магістратурі (тема магістерської роботи «Авторська пісня: історія та перспективи розвитку», 2008, керівник – доц. Лобач О. О.). У цей період вийшла

друком авторська збірка С. Бригиди «Лірика душі. Вірші та пісні». До неї увійшли твори з інтимної лірики, пов'язаної з власними переживаннями, міркуваннями про життя, про великий Всесвіт і маленький духовний світ людини.

2009 р. студентка заочного відділення *Олена Селезньова* провела майстер-клас «Професія – музикант», де виступили її вихованці – зразковий ансамбль «Пісенька» з м. Дніпропетровська. О. Селезньова – прекрасний педагог, режисер, композитор, яка пише не лише пісні, але й мюзикли для свого ансамблю. Глядачам запам'яталася вокальна майстерність талановитих дівчаток, які співали «живим звуком», танцюючи при цьому синхронно й витончено, ритмічно й гармонічно, тримаючи правильне співоче дихання, стрій, ансамбль і чистоту інтонації. Вражали легкість і виразність виконання, яскравість і дизайнерська вишуканість костюмів.

2012 р. в приміщенні Малої актової зали університету відбувся сольний фортепіанний концерт ***Богдана Сергійовича Стегнія*** (7.08.1976, м. Харків) – піаніста, композитора, викладача, концертмейстера, а з 2014 – асистента кафедри музики.

У шкільні роки навчався у викладачів М. Е. Діденко, Н. В. Шевельової, І. П. Павленко, Т. А. Томас. Закінчив із відзнакою Полтавське музичне училище ім. М. В. Лисенка (1996, фортепіанний відділ, клас Е. В. Трусової); ПДПУ імені В. Г. Короленка за спеціальністю «Педагогіка та методика початкової освіти. Музика» (1996–2001), учасник оркестрової групи українського народного хору «Калина» (з 1996, цимбали). У 2007 р. вступив до Харківського національного університету культури і мистецтв імені І. П. Котляревського на виконавсько-музикознавчий факультет за спеціальністю «Фортепіано. Орган» у клас професора В. Ф. Шукайло, по концертмейстерському класу навчався у заслуженого артиста України, доцента, учня Р. С. Горовиць, композитора, піаніста В. Солянікова. У 2012 р. закінчив університет культури і мистецтв із відзнакою.

З 1998 р. працює в Полтавській міській школі мистецтв «Мала академія мистецтв» імені Р. О. Кириченко на відділі спеціального фортепіано. Учні його класу та концертмейстерства, а також і Богдан Сергійович мають численні грамоти та дипломи лауреатів обласних,

всеукраїнських і міжнародних конкурсів і фестивалів, зокрема, у Полтаві («Серце віддане дітям», «Полтавська битва», «Юний віртуоз Полтавщини», «Таланти багатодітної родини»); в Україні – Кіровограді («Провесінь»), Ужгороді («Срібний дзвін»), Луганську (конкурс імені династії Воєводіних), Дніпропетровську («Золотий Орфей», «Золота Ліра»); інших країнах – Бєлгороді, Москві («My favorite Flute»), Празі. Б. С. Стегній є постійним учасником багатьох концертних заходів у навчальних закладах міста та області. Він виступає як соліст-піаніст, а також у складі дуетів, фортепіанного квартету «Рапсодія», з камерним оркестром ім. Д. Ахшарумова. Постійно вдосконалюючи виконавську майстерність, готує нові концертні програми.

Працюючи концертмейстером кафедри музики, в листопаді 2012 р. виступив із лекцією-концертом «Від Барокко до Романтизму», лекційну частину якого підготувала асистент кафедри А. О. Трохименко. До програми концерту увійшли твори Д. Скарлатті. Соната Соль мажор; Йоганна Каспара Кегля «Пассакалія» для органу ре-мінор; Й.-С. Баха «Органний хорал» мі-мінор; Л. Бетховена «Фантазія» для ф-но соль-мінор, ор. 77, Ф. Шуберта «Соната №19» до-мінор (І частина). Відвідали концерт студенти і викладачі кафедри музики психолого-педагогічного факультету [427].

4 грудня 2013 р. естафету студентів-композиторів продовжив ***Богдан Євгенович Матвійчук*** (з 2014 р. – асистент і магістрант кафедри музики) концертом-презентацію авторського альбому «Mezzo Forte» [518], на якому були присутні не лише викладачі та студенти університету, але й учителі та учні Полтавського багатопрофільного ліцею №1, який свого часу закінчив Богдан із золотою медаллю. Г. Кудряшов на офіційному сайті вишу повідомляє: «За роялем був автор, а деякі мелодії прозвучали … в інструментальному супроводі його друзів і колег-музикантів. Для Богдана було приємно й почесно грати на найбільшій університетській сцені… Усі свої твори як ведучий представляв сам Богдан. Одну композицію він присвятив своїм учителям, з якими Богданові, за його словами, вельми пощастило. Тож одна мелодія прозвучала і для Героя України, вчителя української мови та

літератури Полтавського ліцею № 1 Тетяни Балагури… По закінченні концерту було багато квітів, автографів і побажань щасливої творчої дороги, без сумніву, поцілованому Богом юнакові» [427].

Ансамблеве виконавство – складний, багатогранний процес. Основою майстерності камерного колективу є копітка спільна робота, у процесі якої досягається необхідна злагодженість виконання музичного твору, його цілісне художньо-образне звучання, завдяки зусиллям кожного. Навички ансамблевого виконання вимірюються не тільки синхронністю, вивіреним балансом співвідношення звучності, але й відчуттям партнера, узгодженням із ним виконавського плану твору. Прагнення виконавців до єдності втілення художньо-образного змісту музичного твору породжує передавання творчого імпульсу від одного виконавця до іншого, відбувається передача мелодичних тем, мотивів, фраз, психологічне перевтілення амплуа партнерів: соліст-акомпаніатор – акомпаніатор – соліст.

Технічно грамотне ансамблеве виконання передбачає: синхронне звучання всіх партій (єдність темпу і ритму партнерів); урівноваженість у силі звучання всіх партій (єдність динаміки); артикуляційна узгодженість партій (єдність прийомів, фразування). Виконати ці технічні вимоги може лише музикант, що має розвинене вміння слухати загальне звучання ансамблю. Йдеться не лише про взаємне «прислуховування» партнерів одне до одного й розуміння функції кожної партії у створенні художнього цілого, а в органічному та безперервному слуханні загального звучання в процесі виконання і, лише в межах необхідного контролю, – себе в ансамблі або окремого партнера. Музикування в ансамблі вимагає від кожного учасника серйозного перегляду звичних уявлень про силу і тембр звучання, поєднання різнохарактерних штрихів створюють особливу багатошарову фактуру.

Протягом 1981–2014 рр. виконавську майстерність на мистецьких конкурсах і заходах демонстрували інструментальні і вокальні 1) *дуети*: заслужені артистки України Н. В. Сулаєва – Н. С. Мізєва (вокал), сестри Галина і Оксана Балюк, брати О. Марченко і П. Лаврик, О. Д. Харченко – В. П. Яковлєв (баян); Л. І. Головня – С. І. Глушкова, Л. І. Головня — І. В. Мостова (бандура, фортепіано); С. В. Вовченко – С. І. Глушкова (фортепіано), А. О. Трохименко – Н. Дружиніна, А. Солінська – Л. Шкаровська (фортепіано, скрипка); Н. І. Дячук – М. Д. Хіміч (вокал); Артем Педан

- Лариса Ситник; 2) *тріо* – В. Бровко – Н. Ремезова – Л. Ситник (міжнародний конкурс «FASHION EVRO DANCE», м. Полтава, 2014, І премія) та тріо бандуристок – Н. Головльова – Л. Мартьян – Л. Речкалова під керівництвом Н. М. Ремезової; В. Доні – Р. Кладько – Г. Хорунжий (керівник – доц. Хіміч М. Д.); 3) *квартети* у складі А. Дем'янко, Н. Дем'янко, Т. Магомедова (зараз – директор Полтавської міської школи мистецтв «Мала академія мистецтв» імені Р. Кириченко), Ю. Рой; унікальний джаз-квартет на чолі з Л. В. Литовченко (Кононенко); 4) *троїсті музики* українського народного хору «Калина» – О. Я. Рябушенко (керівник), Е. Мацько, В. Прихідько, В. М. Шиян, В. П. Яковлєв.

Історію створення *«Jazz-квартету»* розповідає його засновник і незмінний керівник ***Лілія Володимирівна Кононенко*** (Литовченко): «Усе почалося після закінчення музичної школи. У цей час мені трапилася платівка Елли Фітцджеральд (справжньої королеви джазу). Уже в 12-13 років, я почала навчатися в студії народного вокально-інструментального ансамблю «Олімпія». З часом вони переросли в гурт «Фрістайл». Це й стало для мене величезним поштовхом для подальших занять вокалом. Вибір вишу для навчання не був несподіваним – головне, щоб там була музика.

Під час навчання у виші, сама організувала колектив – «Jazz квартет». Що надихнуло на ідею створення колективу? Звідки і чому виникає бажання працювати «в унісон»?.. Щодо джаз-квартету поставлені запитання передбачають найромантичніші відповіді.

По-перше, нам поталанило навчатися на факультеті, де панувала надзвичайно творча атмосфера. Отже, 1991 рік... Ми були студентами третього курсу психолого-педагогічного (тоді ще просто педагогічного) факультету. Оволодівали спеціальністю вчителя початкових класів і музики.

По-друге. Була весна. А о тій порі, як відомо, й вітри несуть нові ідеї і імпровізацію, пошук ідеалу і бажання краси.

І по-третє, була нагода. Наближалося найбільш очікуване свято педфаку – зустріч із випускниками минулих років. Дуже хотілося їх привітати тепло, а разом із тим оригінально і несподівано.

Так, мрія, з'єднавшись із бажанням, отримала своє втілення 27 березня 1991 р. Власне ця дата і є днем народження колективу. На тому концерті відому пісню Елвіса Преслі «Love me tender» (тільки в чотирьохголосному викладі) представили глядачам одногрупники-

музиканти Лілія Литовченко (організатор, керівник, аранжувальник, солістка квартету), Оксана Сліпак, Наталія Золотарьова, Валентина Ковригіна (Березан) (солістка). Ідея сподобалась, а отже, отримала право на життя.

Упродовж наступних 15 років колектив успішно брав участь у багатьох найрізноманітніших міських заходах, творчих вечорах, організованих міським відділом молоді. Свої творчі доробки ми пропонували аудиторії Української медичної стоматологічної академії, Полтавського вищого військового командного училища зв'язку, АТ «Учбовий бізнес-центр «Світоч» підготовки національних кадрів підприємців», шкіл міста. Звичайно, ансамбль постійно виступав на рідній університетській сцені, на обласному конкурсі «Студентська весна», відкривали виставки робіт митців кафедри образотворчого мистецтва у виставковому салоні «Парсуна».

Репертуар квартету складала світова й вітчизняна естрадна класика, народні пісні, аранжовані в джазовій манері («Love me tender», «Tea for two», «Good night, lady», «It's going to be perfect», «All of me», «Happy new year» тощо).

Безумовно, склад колективу змінювався. Невдовзі його учасниками були вже викладачі: В. І. Березан (Ковригіна) і Г. О. Котломанітова (Славута) – зараз доценти кафедри соціальної і корекційної педагогіки, Н. М. Золотарьова-Пасюта – концертмейстер кафедри хореографії, Л. В. Кононенко (Литовченко) – незмінний керівник квартету і аранжувальник майже всіх пісень. Останнім часом у репертуарі ансамблю з'явились п'ятиголосні твори: «Вітер в горах заснув» (муз. В. Толмачова), «Тихо над річкою» (українська народна пісня в обробці С. Єгорова), «Хава нагіла» (єврейський церковний наспів), «Московские окна» (муз. Т. Хреннікова), і як наслідок, до квартету приєднався чудовий п'ятий голос, що належав вчительці географії СШ №3 м. Полтави Лілії Кобі».

На базі кафедри музики створювалися різні вокальні й інструментальні ансамблі: *ансамбль скрипалів* українського народного хору «Калина» (керівник – О. О. Сіваченко), *баяністів* (В. Г. Миронов), *дитячої пісні* (О. О. Шовкомуд (Лобач)).

У 2009 р. на перший курс заочного відділення на спеціальність «Музичне мистецтво» вступили студенти-інструменталісти, які прагнули до професійного вдосконалення й набуття нового виконавського досвіду, що й зумовило створення *камерного*

інструментального ансамблю (2009-2013). Діяльність колективу стала можливою завдяки С. І. Глушковій.

Глушкова Світлана Іванівна (уроджена Ваць; 9.02.1961, м. Полтава) – старший викладач по класу фортепіано кафедри музики, лауреат міжнародного конкурсу виконавської майстерності «GRAND PRIZE EURASIA» у номінації «Інструментальне мистецтво» (Одеса, 2008); лауреат всеукраїнського конкурсу вокально-хорового мистецтва «Пісенний край» імені М. К. Кондратюка в номінації «Концертмейстер» (Полтава, 2011); дипломант міжнародного конкурсу вокально-хорового і вокального мистецтва «Поющее Белогорье» за концертмейстерську майстерність (Бєлгород, 2014).

Закінчила фортепіанне відділення Полтавського музичного училища імені М. В. Лисенка (клас Г. Васильєвої, 1980), фортепіанний факультет Харківського інституту мистецтв імені І.П. Котляревського (клас В. Лозової, 1985); асистентуру-стажування Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського (1993–1996) зі спеціальності «камерний ансамбль».

У ПНПУ імені В. Г. Короленка працювала асистентом (1985–1988), а з 1988 р. – старшим викладачем кафедри музики, виконує обов’язки завідувача секції інструментальної підготовки студентів. Деякий час поєднувала викладацьку діяльність із роботою концертмейстера в музичних школах міста, працювала у журі обласного та міжнародного конкурсів виконавської майстерності.

С. І. Глушкова має багаторічний концертно-виконавський досвід піаністки, концертмейстера, солістки музичних колективів: виступала у складі камерних ансамблів із відомими українськими та іноземними музикантами – лауреатами міжнародних конкурсів, зокрема солістом камерного ансамблю «Київські солісти» імені Б. Которовича О. Лагоша (альт); Ю. Білоусовою (віолончель); Д. Васильєвим (кларнет); Райнц Карін (фортепіано, Німеччина); Ху Тхен Цой (віолончель, Китай); підготувала концертні програми з викладачами Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка – доцентами кафедри музично-інструментального виконавства Р. Сулім (фортепіано), О. Зав’яловою (віолончель); із завідувачкою вокального відділення Полтавського музичного училища О. Бугай («В ромені пісні радощі й жалі…»);

з оркестром народних інструментів фізико-математичного факультету (О. Аренський «Фантазія на теми О. Рябініна»), оркестром баяністів психолого-педагогічного факультету (Г. Свиридов «Заметіль»); учасниця і солістка українського народного хору «Калина» (цимбали 1985-1992, фортепіано 2003-2005, уперше виконала фрагмент концерту С. Шевченка для фортепіано з оркестром (хорова версія Г. Левченка) [109] в мистецькому звіті «Духовна ода Полтавщини» (Київ, 2003) [531]; концертмейстер народного самодіяльного камерного хору психолого-педагогічного факультету імені П. Лиманського (з 2010).

Студенти С. І. Глушкової нагороджені грамотами на всеукраїнському міжвузівському конкурсі піаністів і вокалістів «Викладач-музикант XXI століття» (Луганськ, 1998); VIII міжнародному фестивалі слов'янської фортепіанної музики (Мелітополь, 2007), багаторазові дипломанти I ступеня Обласного міжвузівського фестивалю-конкурсу «Студентська весна». Випускники викладача демонструють фортепіанне мистецтво в Німеччині (Т. Черевко), Канаді (С. Костенко), Америці (Л. Пінчук).

С. І. Глушкова має фондові записи на радіо («Пісні О. Чухрая» у складі інструментального тріо) [496] та телебаченні («Духовна ода Полтавщини») [531]. Вона – автор наукових статей [227–229], навчальних програм із основного та додаткового музичного інструменту (фортепіано), концертних програм, співавтором посібника «Технологія створення акомпанементу» [139].

Концертний досвід С. І. Глушкової як піаністки, її відданість камерній музиці, постійне перебування у вирі сучасного музичного життя, енергія та наполегливість у праці, не могли не вплинути на роботу зі студентами в камерному ансамблі, бо наявність у колективі високопрофесійного спеціаліста має велике значення у підготовці виконавців. Ансамбль складали студенти заочного відділення: Р. Почеп, Н. Андріанова (скрипка), В. Міхно (скрипка), Н. Новак (скрипка), Ю. Почеп (флейта), Н. Устименко (скрипка), І. Шаплика (віолончель), С. Глушкова (фортепіано).

На окремішнє слово заслуговує заслужений артист України Роман Почеп. Він закінчив Полтавське музичне училище по класу скрипки, ПНПУ імені В. Г. Короленка за спеціальністю «Музичне мистецтво» (2013), працював у початкових спеціалізмваних мистецьких навчальних закладах, його учні – лауреати

всеукраїнських і міжнародних конкурсів, тривалий час був солістом Полтавської обласної філармонії. Скрипаль-віртуоз гастролює з концертами по країнах Америки та Європи.

Згадується перший виступ камерного ансамбля на День науки. За ініціативи проректора з наукової роботи, доктора фізико-математичних наук, професора Віктора Івановича Лагна концерт мали складати класичні твори. Колективи кафедри музики сумлінно готувалися до виступу, ретельно підбирали програму, щоб вона могла задовольнити вибагливі уподобання викладачів університету. Коли на середину зали вийшов Роман у класичному смокінгу, характерно закинув голову й почав грати найпопулярніший Концерт №2 А. Вівальді. «Літо» (ІІІ частина, Presto), слухачі були приголомшені – на таке високопрофесійне й бездоганне виконання вони не сподівалися. З того часу всі чекали на виступ інструментального ансамблю й сольні номери Р. Почепа.

Репертуар камерного ансамблю охоплює твори композиторів різних епох і стилів – від бароко до сучасності (Й. Бах, Л. Бетховен, А. Кореллі, В. Моцарт, Дж. Самартіні, Я. Степовий, Д. Шостакович). Учасники камерного ансамблю значно розширити свій виконавський досвід, вони грали для широкої слухацької аудиторії: від учнів шкіл, студентської молоді до вітчизняних і зарубіжних науковців – учасників науково-практичних конференцій, міської та обласної громади. Колектив брав участь у творчих звітах кафедри, зокрема перед експертною комісією Міністерства освіти і науки України (2010), міжвузівському фестивалі-конкурсі «Студентська весна» та Ректорських балах (2010–2013), різноманітних концертах, вечорах, урочистостях.

Камерний ансамбль співпрацював із жіночим вокальним ансамблем «Свічадо» (керівник – Н. М. Ремезова), результатом чого були спільні виступи на звітних концертах, державних екзаменах із диригування. За активну роботу з естетичного виховання молоді, вагомі творчі здобутки, високий рівень виконавської майстерності, популяризацію класичного музичного мистецтва та камерного виконавства, розвиток аматорської художньої творчості, активну концертну діяльність ансамбль нагороджений численними грамотами, відзнаками, дипломами.

Камерний інструментальний ансамбль. Зліва–направо: керівник – старший викладач С. І. Глушкова, заслужений артист України Р. Почеп, Н. Новак, В. Міхно, Ю. Почеп, І. Шаплика

Виконуючи рішення Міністерства освіти та науки України про введення до навчального плану загальноосвітніх шкіл християнської етики, було вирішено створити студентський вокально-хоровий колектив, який поряд із народними, патріотичними піснями, виконував старовинні та сучасні духовні твори. Духовні піснеспіви служитимуть матеріалом для прослуховування та вивчення обов'язкових програмних творів, а також для музичного супроводу нового предмету духовно-морального спрямування. Вивчивши історію духовних піснеспівів і методику їх опанування, майбутній учитель музики матиме можливість вибирати необхідні твори для навчально-виховного процесу. З огляду на це, у травні 2011 р. доцент кафедри музики М. Д. Хіміч створила *чоловічий вокальний ансамбль «Благовіст»*. Учасниками колективу стали студенти стаціонарного та заочного відділень спеціальності «Музичне мистецтво»: В. Доні, Р. Кладько, Д. Лузановський, Д. Петунін, С. Похідня, Д. Прибильський, М. Соколик, Г. Хорунжий, Р. Шегера та ін.

Чоловічий вокальний ансамбль «Благовіст «Благовіст». За роялем – художній керівник доцент М. Д. Хіміч. Стоять (зліва-направо): Г. Хорунжий, Р. Шегера, Д. Прибильський, М. Соколик, Р. Кладько,

У репертуарі ансамблю біля 40 творів духовної та світської музики: муз. М. Лисенка на сл. О. Конiського «Молитва за Україну», В. Якимець «Пречистая Діва», староболгарське «Святий Боже», обіходні «Богородице, Діво» та «Царю небесний», П. Диньов «Достойно єсть», Л. Горова «Пісня про святого Миколая», «Божий син народився»; українські народні щедрівки й колядки в обр. К. Стеценка «Добрий вечір», «Нова радість», «Ой у Віфлеємі», «А в Єрусалимі рано задзвонили», М. Леонтовича «Щедрик», муз. О. Білаша на сл. Д. Павличка «Лелеченьки», муз. О. Хромушина на сл. В. Суслова «Старий Собор».

Ансамбль брав участь у мистецьких заходах факультету, університету, міста, області. Виступав у Галереї мистецтв на відкритті виставки викладачів кафедри образотворчого мистецтва психолого-педагогічного факультету; на творчому вечорі члена-кореспондента НАПН України, завідувачки кафедри загальної педагогіки та андрагогіки ПНПУ імені В. Г. Короленка, заслуженого діяча науки і техніки України, професора А. М. Бойко; на ювілейному вечорі викладача Полтавського музичного училища імені М. В. Лисенка В. Л. Ємець; на вечорі пам’яті П. Т. Лиманського; на науково-практичних конференціях, зокрема семінарі-практикумі «Духовний розвиток учнів основної школи на уроках музичного мистецтва та християнської етики», який відбувся на базі

двох середніх загальноосвітніх навчальних закладів – Руденківської школи Новосанжарського району та Полтавської гімназії №6; на університетських і факультетських урочистостях (День науки, День учителя); ансамбль вперше організував вітання викладачів факультету з православними святами тощо.

«Благовіст» має такі творчі здобутки: диплом І ступеня на І міжнародному конкурсі вокально-хорового мистецтва «Поющее Белогорье» (м. Бєлгород, Росія, 2014 р.) в номінації «Академічний спів»; диплом І ступеня на обласних міжвузівських мистецьких фестивалях-конкурсах «Студентська весна» (2010, 2011, 2013); на всеукраїнському конкурсі «Пісенний край» колектив став лауреатом І (2011) та ІІ ступенів (2010) у номінації «Академічний спів»; отримав ІІ місце на конкурсі патріотичної пісні «З Любов'ю до тебе, моя Батьківщино» (Полтава, 2012); міському фестивалі «Є така професія – Батьківщину захищати»; регулярно брав участь у районному фестивалі-конкурсі колядок та щедрівок «Ой, радуйся, земле, син Божий народився» (смт. Козельщина, 2010–2014), зокрема 2014 р. відбувся творчий звіт колективу (90 хв.) в рамках майстер-класу художнього керівника – доцента М. Д. Хіміч.

Отже, у процесі виконання камерної музики вдосконалюється музично-виконавська підготовка студентів: виховуються педагогічна, сценічна, музична та загальна культура; збагачуються музичний репертуар і музично-теоретичні знання; формуються виконавсько-технічна майстерність, навички колективної гри та співу, художньо-аналітичні й музикознавчо-інтерпретаторські уміння; розвиваються відповідні психічні процеси (увага, уява, художньо-образне мислення, емоційна пам'ять, чутливість, інтуїція) та фізіологія виконавського апарату. У процесі роботи відбувається адаптація сольного самовідчуття до умов колективної творчості, яка збагачує виконавські можливості музиканта. Важливою умовою творчої активності партнерів у камерному колективі є не тільки професійна підготовка виконавців, їх любов до камерного жанру, ентузіазм і зацікавленість спільною творчістю, але й психологічна сумісність. Проте, головним надбанням камерного виконавства є усвідомлення того, що музично-педагогічна та виконавська діяльність є подвижницьким служінням в ім'я ствердження духовних цінностей.

3.2. Наративний екскурс
у науково-творчі біографії викладачів кафедри

У різні роки на кафедрі працювали Герой України *Р. П. Кириченко*; доктор мистецтвознавства, професор *О. С. Цалай-Якименко*; доктор педагогічних наук, професор *О. М. Отич*; доктор педагогічних наук, професор, провідний науковий співробітник інформаційно-аналітичного відділу педагогічних інновацій Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України *М. П. Лещенко;* заслужені артисти України *В. П. Путько* та *Л. Г. Лук'янова*; кандидат мистецтвознавства *Г. М. Полянська*; кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник *С. О. Соломаха;* кандидат мистецтвознавства, доцент, докторант Національної музичної академії імені П. І. Чайковського *А. І. Литвиненко*; солістка Полтавської обласної філармонії, учасниця тріо бандуристок «Вишиванка» *О. М. Шевченко*; викладач вокалу Харківського музичного училища імені Б. М. Лятошинського *І. В. Довбня;* викладачі музичного училища імені М. В. Лисенка – завідувач вокального відділення *О. І. Бугай (Вольвач);* заслужений працівник культури України *А. Ф. Отич, В. Л. Ємець, С. А. Івакіна, В. Ю. Кінько, Є. М. Нагорний, С. М. Яковлєва,* а також *І. В. Корецька, О. Лук янець, Т. В. Любченко, І. В. Мостова, Л. І. Ніжнікова, Н. П. Олейникова, Т. В. Скорик, І. І. Степура, Л. П. Ясько*; концертмейстери – *Н. Глушич, С. С. Гогохія, М. Гонтар, І. М. Твердохліб, Г. Л. Шиллер*; старші лаборанти – *Л. М. Бабенко, В. М. Богута, Н. А. Єрохіна, Т. О. Овчаренко, Н. В. Панченко, Т. О. Харлан*. Нижче ми розглянемо науково-творчі здобутки окремих викладачів, які працювали на кафедрі, та досягнення її сучасного професорсько-викладацького складу (за рейтингом: від докторів наук – до асистентів).

Отич Олена Миколаївна (10.07.1964, м. Мончегорськ Мурманської обл., Росія) – доктор педагогічних наук (2009), професор (2011), нагороджена Грамотою Верховної Ради України (2003), Грамотою АПН України за вагомі досягнення в науковій діяльності (2004).

Закінчила фортепіанний відділ Полтавського державного музичного училища імені М. В. Лисенка (1984),

педагогічний факультет Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка (спеціальність «Педагогічка і методика початкового навчання. Музика», 1991), аспірантуру Інституту педагогіки і психології професійної освіти АПН України (1997), докторантуру Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України (2007).

Працювала викладачем фортепіано Полтавської вечірньої музичної школи (1984-1986), асистентом кафедри музики і співів (1991-1998), науковим, старшим науковим співробітником і завідувачем відділу мистецької освіти (тепер – педагогічної естетики та етики ІПППО АПН України) Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України (з 1998), доцентом і професором кафедри музики ПНПУ імені В. Г. Короленка за сумісництвом (2009–2012).

Захистила кандидатську дисертацію «Підготовка вчителя початкових класів до виховної роботи в школі (на матеріалі пісенного фольклору)» (1997) [14] та докторську дисертацію «Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання» (2009) [39] (науковий керівник – доктор філософських наук, професор, дійсний член НАПН України І. А. Зязюн).

Під науковим керівництвом О. М. Отич захищено 5 кандидатських дисертацій. Вона – науковий керівник експерименттальних майданчиків Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України на базі Державної спеціалізованої художньої школи-інтернату І-ІІІ ступенів «Колегіум мистецтв у Опішному», Малобілозерської естетичної гімназії «Дивосвіт» Запорізької обласної ради та Київського професійно-педагогічного коледжу ім. А.С.Макаренка.

О. М. Отич започаткувала проведення щорічних Міжнародних педагогічно-мистецьких читань пам’яті професора О. П. Рудницької (з 2003) та Міжнародного конкурсу-презентації наукових і навчально-методичних праць із проблем педагогічної та мистецької освіти (з 2010).

Вона розробила і впровадила до навчально-виховного процесу професійно-педагогічних і вищих закладів освіти комплекси навчально-методичного забезпечення викладання базових і спеціальних дисциплін («Основи педагогічної майстерності», «Педагогіка», «Основи педагогічних досліджень», «Педагогіка вищої

школи», «Університетська освіта», «Психологія і педагогіка», «Психологія», «Психологія ділового спілкування», «Психологія управління», «Конфліктологія»), авторського спецкурсу «Педагогіка мистецтва», варіативного спецпрактикуму «Творчі педагогічно-мистецькі майстерні: педагогічно-музична, педагогічно-художня, педагогічна, театрально-хореографічна»; зміст, навчальний план і програму базового курсу «Культура мовлення і основи ораторського мистецтва».

Автор близько 200 наукових праць із проблем мистецької освіти, серед них 7 монографій (3 – одноосібні; 4 – у співавторстві) [51], зокрема «Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання: теоретичний і методичний аспекти» [31], «Розвиток творчої індивідуальності студентів професійно-педагогічних навчальних закладів засобами мистецтва» [47], за монографію «Мистецтво у розвитку індивідуальності педагога: історичний і методологічний аспекти» [38] нагороджена ІІ Премією та Дипломом ІІ ступеня АПН України (2008); 10 навчальних і навчально-методичних посібників («Психологія управління», 2006, рекомендований МОН України; «Психологія конфлікту», 2008, рекомендований МОН України; «Конфліктологія: конспект лекцій», «Психологія і педагогіка»), навчально-методичний комплекс «Мистецтво у розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання» у 3-х частинах, який відзначено І Премією та Дипломом І ступеня АПН України (2005); методичні рекомендації, наукові статті в зарубіжних і вітчизняних наукових виданнях [324–328], статті в «Енциклопедії сучасної України».

Олександра Сергіївна Цалай-Якименко – музикознавець, педагог, дослідниця різноманітних пластів української музичної культури. Член НСКУ (з 1972 р.), дійсний член Наукового товариства ім. Т.Г.Шевченка, кандидат мистецтвознавства (1964), доцент (1999), доктор мистецтвознавства (2004), професор (2005) [342].

Народилася у Лубнах на Полтавщині 27 березня 1932 р., але музичну освіту здобула у Львові: закінчила Львівську музичну школу-десятирічку, а 1958 р. – Львівську консерваторію (фортепіанний та історико-теоретичний факультети, клас

С. П. Людкевича), 1959-1962 рр. навчалася в аспірантурі при Київській консерваторії імені П. І. Чайковського. Захистила кандидатську («”Заповіт” Т.Шевченка в музиці – проблема співвідношення слова та музики у музичних інтерпретаціях поезії», 1964) та докторську («Київська школа музики ХУІІ ст., 2004) дисертації.

Працювала викладачем музичного училища та музично-педагогічного училища у Львові (1953–1959), старшим викладачем кафедри теорії музики Львівської консерваторії (1963–1975), директором Мар’янівської експериментальної школи І. С. Козловського в Київській області (1976–1981), керівник експерименту з упровадження авторського свідоцтва на базі середньої загальноосвітньої школи та ДМШ м. Долина Івано-Франківської області (1981–1992), в. о. доцента (1992), доцент (1999), професор кафедри музичної медієвістики та україністики Львівської національної музичної академії ім. М. Лисенка (2005).

За сумісництвом працювала професором кафедри музики Полтавського педагогічного університету (2004–2007). Саме тоді вчений відновила, упорядкувала, відредагувала – іншими словами, повернула з небуття музично-теоретичні праці В. С. Оголевця у 2-х томах «Структура тональної системи» (2006). До сьогодні не можна забути натхненної й захопленої розповіді Олександри Сергіївни про знаного й невідомого полтавця.

О. С. Цалай-Якименко – визнана дослідниця української давньої музики, вивчає теоретичні проблеми співвідношення слова і музики, музикальність поезії Т. Шевченка та питання її інтерпретації в музиці. Як музикант, науковець і педагог приділяє значну увагу розробці сучасних методів музичного виховання.

Вона підготувала до публікації та видала «Граматику музикальну Миколи Ділецького» (1970), «Духовні співи давньої України» (2000), «Музична грамота в моделях – музична грамота для всіх: Вивчаймо ладотональності за системою «Модус»: Пристрій-буклет для наочного навчання в кольорових моделях» (1998), монографії «Київська школа музики ХУІІ ст.» (2002), упорядкувала та відредагувала «Осьмогласник монаха Каліграта 1789 року» у 2-х томах (2005) тощо.

Борщ Жанна Володимирівна народилася 17.06.1951 (м. Кіровоград), закінчила музично-

педагогічний факультет Кіровоградського педагогічного інституту (1974), працювала в загальноосвітній школі (1974-1975), музичній студії та дитячому садочку (1975–1982).

Із 1983 р. працювала у ПНПУ імені В.Г. Короленка на кафедрі музики та співів (1983–1986), кафедрі музичного виховання (1986–1988, 1989–1992). Паралельно навчалася в однорічній аспірантурі Українського науково-дослідного інституту педагогіки (Київ, 1988–1989, науковий керівник – доктор педагогічних наук Л. В. Артемова), захистила кандидатську дисертацію «Формування позитивних взаємин дошкільників як умова підвищення результативності виконання дидактичних завдань (на матеріалі ігор за правилами)» (1990) [2].

Ж. В. Борщ була доцентом кафедри педагогіки та андрагогіки (1992–2012), виконувала обов'язки відповідальної за роботу магістратури університету (1999–2007), створила кімнату-музей В. О. Сухомлинського (2008). Відповідала за організацію та проведення університетської олімпіади з педагогіки, а також брала участь у роботі журі всеукраїнської олімпіади (м. Вінниця, 2006).

Вона – автор понад 100 науково-методичних праць, серед них: розділ посібника з інтегрованого курсу педагогіки «Історико-теоретичні основи цілісного педагогічного процесу» [105], «Формування, самовиховання і саморозвиток наукового світогляду особистості у процесі навчально-виховної діяльності» [118]; педагогічні нариси про І. Я. Франка та М. І. Пирогова в посібнику «Персоналії в історії національної педагогіки. 20 видатних українських педагогів» [104; 106], розробила «Питання з дидактики» для посібника «Самостійна робота з педагогічних дисциплін».

Гнатюк Лариса Анастасіївна (05.08.1960, м. Долина Івано-Франківської обл.) – кандидат мистецтвознавства, доцент, виконувач обов'язків професора кафедри зарубіжної музики та кафедри історії української музики і музичної фольклористики Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського (з 2013), викладач музично-теоретичних дисциплін Київської дитячої академії мистецтв.

Л. А. Гнатюк закінчила теоретичне відділення Полтавського державного музичного училища імені М. В. Лисенка (1979), історико-теоретичний факультет Харківського інституту мистецтв

імені І. П. Котляревського (1984), аспірантуру Київської державної консерваторії імені П. І. Чайковського (1994), докторантуру Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського (2002). Захистила кандидатську дисертацію «Микола Лисенко і Лейпцизька консерваторія: німецька музично-теоретична школа як фундамент європейської музичної освіти» (1994, науковий керівник – доктор мистецтвознавства, професор М. Р. Черкашина) [6].

Працювала в ПНПУ імені В. Г. Короленка асистентом (1984–1990), старшим викладачем (1994), доцентом (1995–2001) кафедри музики і співів. З 2001 р. – викладач музично-теоретичних дисциплін Київської дитячої академії мистецтв; з 2002 – доцент кафедри історії зарубіжної музики Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського, з 2004 – доцент кафедри історії української музики і народної творчості НМАУ імені П. І. Чайковського; з 2008 – відповідальний секретар наукового журналу «Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського» [231].

Л. А. Гнатюк – автор понад 40 статей із питань історії української та зарубіжної музики [230–235]; укладач навчальних програм із дисциплін музично-теоретичного циклу (сольфеджіо, теорії музики, гармонії, сучасної гармонії, аналізу музичних творів, історії зарубіжної музики, історії української музики, комп'ютерного редагування наукових текстів та ін.) для студентів музичних навчальних закладів різних рівнів акредитації; редактор. Вона підготувала до друку й опублікувала понад 50 книг: 10 монографій (Драч І. С. «Композитор Віталій Губаренко: формула індивідуальності», Сильвестров В. В. «Музыка – это пение мира о самом себе… Сокровенные разговоры и взгляды со стороны. Беседы, статьи, письма», Копиця М. Д. «Епістологія в лабіринтах музичної історії», Сідлецька Т. І. «Культурно-історична еволюція українського оркестру народних інструментів», Макаренко Г. Г. «Творчість диригента: естетико-мистецтвознавчі виміри», Посвалюк В. Т. «Вільгельм Мар'янович Яблонський (до 120-річчя від дня народження)», Жаркова В. Б. «Прогулки в музыкальном мире Мориса Равеля (в поисках смысла послания Мастера)» та ін.); біля 30 збірників статей (Черкашина-Губаренко М. Р. «Музика і театр на перехресті епох» у 2 томах, 5 випусків «Наукового вісника Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського», 2 випуски «Українського музикознавства», 20 випусків «Часопису

Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського»); підручників і навчальних посібників (Корній Л. П., Сюта Б. О. «Історія української музичної культури», Пясковський І. Б. «Поліфонія в українській музиці» та ін.).

Важливим аспектом діяльності Л. А. Гнатюк є рецензування наукових праць: дисертаційних (близько 30) та дипломних (понад 60) досліджень, а також монографій, навчальних посібників, програм. Л. Гнатюк брала участь (наукове консультування, підготовка матеріалів, участь у зйомці) у створенні телевізійного фільму «Пісня всесвіту “Їхав козак за Дунай”» (2009) [529].

Дем’янко Наталія Юріївна (22.05.1963, м. Полтава) – кандидат педагогічних наук (1996), доцент кафедри музики, на якій працює з 1987 р., викладач дисциплін диригентсько-хорового циклу (хорове диригування, хоровий клас, хорознавство та хорове аранжування тощо). Захистила кандидатську дисертацію «Формування національної культури молоді в педагогічній спадщині В. М. Верховинця» (1996) [11].

Закінчила диригентсько-хорове відділення Полтавського державного музичного училища імені М. В. Лисенка (1978-1982, клас С. А. Івакіної), ПДПІ імені В. Г. Короленка (1982-1987), аспірантуру вищеназваного навчального закладу (1996).

Працювала хормейстером дитячого хору Палацу піонерів і школярів м. Полтави (1982–1983), художнім керівником дитячого хору Будинку офіцерів міста Риги (Латвія) (1989–1990), очолювала навчальний хор психолого-педагогічного факультету університету (1990–1994, 1997–2004).

Коло наукових інтересів пов’язане з історією педагогіки, формуванням національної культури молоді засобами народного мистецтва, проблемами диригентської та вокально-хорової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва. Н. Ю. Дем’янко – автор понад 60 наукових публікацій, серед яких: монографія «Формування національної культури молоді в педагогічній спадщині В. М. Верховинця» [43], навчальні посібники «Етнографічно-дослідницька діяльність Василя Миколайовича Верховинця» [76], «Основи хорознавства і методики роботи з хором» [120], «Хрестоматія з диригування хором (у трьох частинах)» [159], навчальні програми («Хорове диригування», «Хоровий клас»,

«Хорознавство та хорове аранжування», «Аранжування музичних творів» та ін.), методичні рекомендації [140; 182], наукові статті тощо [243–251].

З 2000 р. – науковий керівник і громадський директор музею В. М. Верховинця та українського народного хору «Калина».

Дячук (Євстігнєєва) Наталія Іванівна (уроджена Полторак; 31.08.1968, м. Карлівка, Полтавської обл.) – кандидат педагогічних наук (2005), доцент кафедри музики (2007–2014), лектор Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені М. В. Остроградського (з 2005), лектор і тренер Полтавського Центру практичної психології та навчання «Твоє майбутнє» (з 2011), консультант базового рівня за напрямом «Позитивна психотерапія» (World association for positive psychotherapy (WAPP), 2013), практичний психолог у закладах освіти (2014).

Закінчила музично-педагогічний факультет Ніжинського педагогічного інституту імені М. Гоголя (1990), аспірантуру Інституту педагогіки та психології професійної освіти АПН України (2000), захистила кандидатську дисертацію «Підготовка майбутнього вчителя до використання музики як засобу саморегуляції функціонального стану учнів» (2005) [26]. 2014 р. одержала в ПНПУ імені В. Г. Короленка другу вищу освіту зі спеціальності 030102 – Психологія.

На кафедрі музики працює з 1990: учасниця українського народного хору «Калина» (1990–1993); викладач дисциплін вокально-хорового (1990–2005) та музично-теоретичного циклів («Музична психологія», «Історія зарубіжної та української музики», «Основи теорії музики»). Вона – керівник студентських наукових робіт, які перемагають на всеукраїнських конкурсах (Є. Газданова посіла І місце у 2011; В. Марчук – ІІ місце у 2013, Глухів; І місце в 2014, Бєлгород, Росія).

Н. І. Дячук – науковий керівник проектів «Музика у відділенні інтенсивного виходжування і реабілітації ново народжених» (Полтавська обласна клінічна дитяча лікарня, 2011-2012); «Музикотерапія для практичних психологів», «Музика для майбутніх матерів», «Розвиток голосу оратора» (Полтавський Центр практичної

психології та навчання «Твоє майбутнє», з 2011); «Музичне мистецтво в емоційній регуляції особистості» (ПОІППО імені М. В. Остроградського, з 2005).

Коло наукових інтересів Н. І. Дячук: музично-комунікативне поле розвитку особистості; методи та форми музикотерапії в контексті валеогенного підходу до організації навчально-виховного процесу; музичне мистецтво в формуванні навичок емоційної регуляції; музично-комунікативні тренінги реабілітації маловісних дітей і дітей з особливими потребами.

Вона – автор музичнотерапевтичного підходу до організації навчально-виховного процесу в початковій школі, має 40 наукових праць, таких як: навчальні посібники [174] та методичні рекомендації з курсів [121; 150; 173; 183; 194], навчальні програми («Методика використання музики як засобу саморегуляції функціонального стану учнів», «Методи та форми музикотерапії», «Музична психологія»), наукові статті [254–263].

Ірклієнко Вікторія Степанівна (23.11.1960, м. Полтава) – кандидат педагогічних наук (1993), доцент (1996), заступник декана психолого-педагогічного факультету з питань педагогічних практик (з 2007).

Закінчила 8 класів середньої школи № 9 м. Полтави (1976), Полтавське музичне училища імені М. В. Лисенка за спеціальністю «Фортепіано» (клас викладача Т. І. Мітасової, 1976-1980), ПДПІ імені В. Г. Короленка за спеціальністю «Педагогіка і методика початкового навчання і музика» (1981-1986); аспірантуру Інституту педагогіки АПН України (1990-1993), захистила кандидатську дисертацію «Формування естетичної культури молодших школярів у побуті» (1993) [5; 9].

В. С. Ірклієнко працювала керівником гуртка по класу фортепіано у СШ № 22 м. Полтави, викладачем фортепіано та концертмейстером Гадяцького культосвітнього училища імені І. П. Котляревського (1980–1981), учителем музики в СШ № 6 м. Полтави (1986–1988). У педагогічному інституті працює з 1986: асистент кафедри музичного виховання (1986–1989), старший викладач кафедри музики і співів (1993–1994), доцент кафедри музики (з 1994), заступник декана психолого-педагогічного

факультету з навчальної роботи (1999–2003), заступник декана з питань педагогічних практик (з 2007).

Коло наукових інтересів В. С. Ірклієнко в галузі музичного та естетичного виховання. Уперше у педагогічній науці розглядає народне свято як модель високоестетизованого побуту. Автор понад 60 наукових праць, зокрема навчальні програми з сольфеджіо, основного музичного інструмента, спецкурсу «Народні свята України», науково-методичних праць («Естетичний розвиток молодших школярів у процесі підготовки народного свята» [73], «Зимові свята як засіб художньо-естетичного розвитку особистості» [151], «Розвиток життєтворчості підлітків у процесі підготовки народного свята» [184], «Тестовий контроль рівня знань учнів дитячих музичних шкіл із курсу "Сольфеджіо"» [205], «Становлення спеціальної музичної освіти у Полтаві» [211]), наукових статей [268–277; 294].

Павленко Наталія Олександрівна (уроджена Демченко; 02.IV.1978, с. Микільське Полтавського р-ну Полтавської обл.) – кандидат педагогічних наук (2009), доцент (2012), проректор із виховної роботи (з 2009).

Закінчила 9 класів середньої школи № 21 м. Полтави (1993), Полтавське музичне училище імені М. В. Лисенка за двома спеціальностями: «Фортепіано» (клас викладача І. О. Коваленко, 1993-1997), «Спів» (клас викладача Л. Г. Лук'янової, 1993-1997), Полтавський педагогічний університет за спеціальністю «Початкове навчання. Педагогіка і методика середньої освіти. Музика» (1997-2003), аспірантуру ПНПУ імені В.Г. Короленка (2004-2007), захистила кандидатську дисертацію «Підготовка майбутнього вчителя початкових класів до використання інтерактивних педагогічних технологій» зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти (2008) [33].

Працювала вчителем музики та була координатором виховної роботи в приватній школі «Чарівний світ» м. Полтави (1998-2009). У педагогічному університеті почала працювати старшим лаборантом кафедри музики (2003), згодом – асистентом кафедри (2003-2008), старшим викладачем (2008-2009), доцентом (з 2009).

Н. О. Павленко – учасниця та солістка українського народного хору «Калина» (з 1998), хормейстер чоловічої партії колективу (з

2003). Як проректор із виховної роботи (з 2009) є організатором, сценаристом і режисером загальноуніверситетських мистецьких програм. Н. О. Павленко – член організаційних комітетів із підготовки та проведення міських заходів, член Міжвідомчої комісії з питань захисту моральності та утвердження здорового способу життя в Полтавській області (2009-2012).

Вона – автор понад 40 наукових публікацій, серед яких: навчальна програма спецкурсу «Інтерактивні педагогічні технології в музичній освіті: мистецтво спілкування», посібник «Інтерактивні педагогічні технології в музичній освіті» [189] та методичні рекомендації «Інтерактивні педагогічні технології у професійній діяльності вчителя початкових класів», наукові статті [329–338].

Полянська Галина Миколаївна (03.11.1953, м. Суми) – музикознавець, кандидат мистецтвознавства (2007), член Національної Спілки композиторів України (1998).

Закінчила ДМШ № 1 (клас О. В. Шкляр), фортепіанне відділення Полтавського музичного училища (викладач Г. Г. Васильєва), музично-теоретичний відділ Харківського інституту мистецтв ім. І. П. Котляревського (1979). Дипломна робота «Образ Дон Кіхота М. Сервантеса у світовій музиці» була спрямована на дослідження проблем видового синтезу мистецтв і висвітлювала окремі аспекти взаємодії літератури та музики, оприлюднена як монографія у центральному видавництві «Музична Україна» (1984) [1].

З 2001 по 2006 рр. була здобувачем кафедри історії зарубіжної музики Національної Музичної академії України (науковий керівник – доктор мистецтвознавства І. С. Драч). Захистила дисертацію «Жанровий пошук у балетному театрі В. Губаренка» (2007) [32].

У 1979–2009 рр. у Полтавському музичному училищі викладала курс музичної літератури. Брала участь у журі обласних конкурсів «Створюємо музику», «Журавлиний ключ», «І струни Лисенка живії». З 2007 р. Г. М. Полянська працює на посаді доцента кафедри культурології ПНПУ імені В. Г. Короленка. Нині її наукові інтереси спрямовані на проблеми музичної регіоналістики та семантики культури.

Автор понад 40 друкованих праць, радіопередач, статей у наукових і періодичних виданнях. Крім монографії, необхідно назвати біографічний нарис «Сходинки становлення стилю. Композитор Т. Парулава-Оскоменко» [165], наукові статті в центральних часописах «Українська культура» («Спадкоємці кремонських майстрів»), «Культура України» («Музика малих міст»), «Українське музикознавство» («Симфонія-балет “Зелені святки” Віталія Губаренка», «Національні традиції музичного театру та їх спадковий розвиток»), «Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського» («Дансантність та її історичні метаморфози у музичному мистецтві», «Образи української демонології в балетній музиці В. Губаренка як чинник драматургічного конфлікту» [340]), численних статей і нарисів про Полтавського відділення НСК України [341; 342].

Соломаха Світлана Олександрівна (1963, м. Коломия, Івано-Франківської області) – кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу педагогічної естетики і етики Інституту педагогічної освіти та освіти дорослих НАПН України.

Закінчила Вологодський державний педагогічний інститут за спеціальністю «Музика і співи» (1984). Працювала старшим лаборантом кафедри музичного виховання ПДПІ імені В. Г. Короленка (1985), асистентом тієї ж кафедри (1987–1991); асистентом кафедри музики і співів (1994–1996), старшим науковим співробітником Інституту педагогічної освіти та освіти дорослих НАПН України (з 1996).

Навчалася в аспірантурі Інституту педагогіки України (1991–1994). Захистила кандидатську дисертацію «Підготовка майбутніх учителів початкових класів до керівництва театральною діяльністю молодших школярів» (1995) [8], працює над докторською дисертацією «Розвиток художньо-естетичного світогляду викладачів мистецьких дисциплін».

Здійснює керівництво 5 експериментальними майданчиками, що функціонують зокрема на базі творчих кафедр психолого-педагогічного факультету ПНПУ імені В. Г. Короленка з проблеми «Розвиток педагогічної майстерності викладачів мистецьких дисциплін вищих педагогічних навчальних закладів на естетичних та етичних засадах», а також кафедри мистецьких дисциплін та

методики їх навчання Бердянського державного педагогічного університету, мистецьких і культурологічних кафедр Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, кафедри педагогічної майстерності Київського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів, відділу народних ремесел Дитячого оздоровчо-екологічного центру Оболонського району м. Києва.

С. О. Соломаха – автор 50 публікацій, в тому числі посібника «Розвиток педагогічної майстерності викладачів музичного мистецтва та світової художньої культури» [207], розділів колективних монографій [45; 51], навчально-методичних посібників, методичних рекомендацій [63] та наукових статей [363–363].

Тягло Євген Іванович (21.06.1945, Ростов-на-Дону) – старший викладач (1992) і доцент кафедри музики (1993-2013).

Закінчив Чернігівський педагогічний інститут імені Т. Г. Шевченка за двома спеціальностями – «Педагогіка і методика початкового навчання. Музика» (1968-1972) та «Історія» (1975-1978); аспірантуру кафедри історії КПРС Київського педагогічного інституту імені О. М. Горького (1979-1982), захистив кандидатську дисертацію з історичних наук «Партійна й державна діяльність К. Є. Ворошилова» (1984).

Є. І. Тягло після закінчення школи почав працювати баяністом Гадяцького районного Будинку культури (1963–1964), а після служби в армії (1964–1967) – вчителем музики і співів Гадяцької СШ №2 (1967–1968).

Науково-педагогічна діяльність у вищій освіти почалася на кафедрі музики і співів Чернігівського педагогічного інституту (1973–1974), після аспірантури посів посаду асистента кафедри історії КПРС Київського педагогічного імені О. М. Горького (1982–1983). Працював методистом кабінету історії та суспільствознавства Полтавського обласного інституту вдосконалення вчителів (1986–1988); старшим викладачем кафедри музичного виховання та старшим викладача кафедри політекономії і наукового комунізму ПДПІ імені В. Г. Короленка (1988–1991).

Адміністративна діяльність почалася із завідування кафедри історії соціалізму (1990), згодом обіймав посади проректора по

заочній освіті, з наукової та навчальної роботи, міжнародних зв'язків (1991–2002).

На кафедрі музики викладав баян як основний, так і додатковий музичний інструмент. Всі роки роботи в педагогічному університеті разом із дружиною та сином співав в українському народному хорі «Калина».

Є. І. Тягло – автор 57 наукових праць, серед яких: стаття «Р. К. Гордон» в «Українській радянській енциклопедії» [59], посібники «Основи політології» (у співавторстві з С. М. Приходько), розділ «М. Д. Леонтович» навчального посібника «Персоналії в історії національної педагогіки. 20 видатних українських педагогів» [110]; «Методика викладання гри на баяні» (співавтор – В. П, Яковлев) [157], наукових статей [388; 389].

Хіміч Маргарита Дмитрівна (уроджена Маріо, 30.05.1963, м. Полтава). – кандидат педагогічних наук (2000), доцент кафедри музики (2002), на якій викладала диригентсько-хорові дисципліни 20 років (1994–2014), володар Гран-прі І міжнародного конкурсу вокального мистецтва «Поющее Белогорье» (Бєлгород, Росія, 2014).

Випускниця диригентсько-хорового відділення Полтавського музичного училища імені М. В. Лисенка (1982, клас С. А. Івакіної), педагоггічного факультету (1988,) та аспірантури при ПДПІ імені В. Г. Короленка (2000). Захистила кандидатську дисертацію «Виховання молоді засобами православної духовної музики у початкових та середніх навчальних закладах України (кінець XIX початок XX століття)» (2000) [21].

Працювала старшим науковим співробітником із питань музичного фольклору області в Обласному науково-методичному центрі культурно-масової роботи при Обласному управлінні культури (1982-1984), музичним керівником у дитячому садку № 30 м. Полтави (1987), учителем початкових класів і керівником дитячого хору Гарнізонної школи Південно-Курильського району (1988), завідувачкою відділу художнього виховання та хорейстером дитячого хору Палацу піонерів і школярів м. Полтави (1989-1994). З 1994 р. – викладач кафедри музики, очолювала чоловічий вокальний ансамбль «Благовіст» психолого-педагогічного факультету (2011–2014).

Коло наукових інтересів М. Д. Хіміч: виховання молоді засобами православної духовної музики; історичний аспект розвитку православної духовної культури в Україні; проблеми диригентської та вокально-хорової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва. Вона – опонент кандидатських дисертацій, автор понад 60 наукових публікацій, серед них: навчальні програми («Історія мистецтв», «Основи музичного виховання дошкільників із методикою», «Хоровий клас», «Духовна музика», «Сольфеджіо» та ін.); навчальний посібник (у співавторстві) [156], методичні рекомендації [178; 192; 199;], статті у фахових науково-педагогічних виданнях, збірниках наукових праць у педагогічних часописах тощо [227; 313–315; 393–395].

Бугай (Вольвач) Олена Іванівна (7.03.1964, смт. Пєртово Сасівського району Рязанської області) – завідувач вокального відділу Полтавського музичного училища імені М. В. Лисенка (з 2008) [196, с. 44–45].

У 1981 р. О. Вольвач вступила на філологічний факультет Полтавського педагогічного інституту, співала в академічній капелі та камерному ансамблі (художній керівник – П. Т. Лиманський). За короткий термін Олена стає солісткою колективу, про яку Павло Тихонович казав: «Чудове сопрано Олени – окраса капели. А її добросовісність, закоханість у пісню для колективу теж важать багато. Олена – людина скромна. Не надто, не надзвичайно, а просто скромна. Якість прекрасна, що дарує повагу й любов товаришів і друзів» [402].

За підтримки харизматичного, творчого наставника і талановитого керівника П. Лиманського, О. Вольвач поїхала до Харківської консерваторії. Ректор І. А. Зазюн підтримував творчих студентів, тому дівчина мала дозвіл від Міністерства освіти продовжувати навчання на четвертому, завершальному курсі філологічного факультету заочного відділення (1981–1985). Згодом переводиться до Львівської консерваторії (клас народної артистки України Л. В. Божко, 1986–1990).

Олена Іванівна розпочинає кар’єру солістки Сумського театру музичної комедії (1990–1992), а по переїзді до Полтави працює на кафедрі музики і співів (1994–1998) та солісткою муніципального духового оркестру «Полтава» під керівництвом Е. Головашича. В

1998 р. для педагога відкривається перспектива працювати в Полтавському музичному училищі імені М. Лисенка викладачем сольного співу на вокальному відділі, а згодом вона очолює вокальний відділ [196, с. 42–46]. О. І. Бугай – автор навчальних програм із спеціальних дисциплін і «Вокально-педагогічної збірки для дітей та юнацтва» (2011) [180].

Вовк Микола Миколайович (17.09.1947, с. Лютенька Гадяцького району Полтавської області в сім'ї службовців –28.05.1996, Полтава) – асистент (1982–1984) та старший викладач кафедри музики (1985–1996).

Після закінчення Гадяцької середньої школи №2 (1955–1965) навчався в Полтавському музичному училищі імені М. Лисенка по класу баяна, закінчив його з відзнакою (1965–1969) і продовжив навчання в Уфимському державному інституті мистецтв (1969–1974), де отримав кваліфікацію «Викладач по класу баяна та диригент оркестру народних інструментів». Працював електромонтером і слюсарем у тресті «Уфагоргаз» (1970–1973, м. Уфа); викладачем по класу баяна в музичному училищі м. Міас Челябінської області (1974–1980), після переїзду в Україну – в музичній школі (1980–1981, м. Краснодон), керівником художньої самодіяльності у полтавському ПТУ №1 (1981–1982).

1982 р. М. М. Вовка запрошують на посаду асистента кафедри музики і співів ПДПІ імені В.Г. Короленка та керівника ансамблю баяністів. З вересня 1984 р. був заступником завідувача кафедри, працював на посаді старшого викладача (1985–1996).

Педагогічна діяльність М. М. Вовка в ансамблі баяністів мала важливе значення для становлення майбутнього вчителя. Ансамбль був забезпечений спеціальними оркестровими баянами, що давало змогу повноцінно відтворити художній образ, удосконалити виконавську майстерність. В основі репертуару були класична музика (Бах – Гуно «Аве Марія»), твори сучасних композиторів (А. Новіков «Аріозо матері», Г. Свиридов. Увертюра до к/ф «Заметіль»), обробки народних пісень. Переклади та аранжування всіх музичних композицій були написані Миколою Миколайовичем.

М. М. Вовк створив оркестр народних інструментів на фізико-математичному факультеті інституту, до складу якого входили студенти та викладачі. Про свій колектив Микола Миколайович пише

в листі до О. О. Шовкомуд (Лобач): «Я всю сесію та й зараз (студентські канікули) багато роблю для свого улюбленого фіз-мат оркестру. З'явилися нові оркестровки… Герасименко замовив відділення з ним на звіт (в нього весною буде ювілей – 30-річчя на сцені)… Запропонував свої пісні Чухрай на вірші Лихошвая … Братиму участь в їхніх творчих звітах… До 100-ліття Макаренка в нас буде всесоюзна конференція. Нас беруть у концерт 25 лютого з піснею, автори якої навчалися в колонії. 17–19 березня буду з оркестром показувати програму на захист «народного». … До речі, пробували з Вациком (так автор з любов'ю називає Світлану Іванівну Глушкову – ред.) Аренського «Фантазію на теми О. Рябініна», звучить здорово, будемо робити!» (лист від 8.02.1988 р.).

А 30 березня того ж року М. М. Вовк розповідав у листі: «13 березня оркестр захищався на звання «народного». … на захисті нікого не було, не було кому й слова доброго сказати. До цього прекрасно виступали на концерті в театрі Гоголя до 100-річчя Макаренка (співали з М. Герасименком пісню про Макаренка і «Ночь светла») і на березневому міському концерті. А 26 березня в філармонії був справжній успіх. Ідею цього концерту запропонував Павло (Лиманський – ред.). Він був платним через народну філармонію. Було глядачів 100 і всім дуже сподобалось. Дав я всього лише одну інструменталку, а решта – солісти: Новосад, Левіна, Герасименко. Світлана (Глушкова – ред.) грала Аренського «Фантазію». Прикро лише, що з інституту майже нікого не було знов, а половина розповсюджених білетів пішли «котові під хвіст»: студенти білети взяли, а на концерт не прийшли. Але з того, як нас приймали глядачі, я зрозумів, що їм свій хліб не дарма!»

За словами соліста оркестру М. О. Герасименка, «колектив був дружнім, а керівник терплячим і уважним, адже більшість учасників не мали музичної освіти і потребували копіткого навчання». Оркестр був учасником і переможцем багатьох всеукраїнських конкурсів. В основі репертуару – обробки народних пісень, твори українських авторів (А. Кос-Анатольський «Ой ти, дівчино, з горіха зерня»), відомі шедеври (А. Аренський «Фантазія на теми О. Рябініна»), романси. Солістами оркестру були О. Вольвач (Бугай), С. Голуб, М. Герасименко, С. Глушкова (Ваць), В. Левіна.

Жмайло Сергій Миколайович (18.06.1963 р., с. Свиридівка Лохвицького району Полтавської області) – старший викладач кафедри музики (2007); дипломант І всеукраїнського огляду-конкурсу самодіяльних хорових колективів імені М. Леонтовича (1989), нагороджений медаллю лауреата ІІ Всесоюзного фестивалю народної творчості (1989), Почесною грамотою Міністерства культури УРСР (1990), подякою міського голови м. Полтави (2013); грамотами Архієпископа Полтавського і Миргородського Філіпа (2011-2014).

Закінчив Полтавське музичне училище імені М. В. Лисенка (клас викладача Н. М. Шейко, 1985) та Харківський інститут мистецтв імені І. П. Котляревського (клас заслуженого діяча мистецтв України, професора В. С. Палкіна, 1991) за спеціальністю «Хорове диригування».

Працював викладачем диригентсько-хорового відділу Полтавського музичного училища (1990–2000); хормейстером у Німеччині (2000–2005). З 2007 року працює старшим викладачем кафедри музики і художнім керівником народного аматорського камерного хору імені П. Лиманського ПНПУ імені В.Г. Короленка. За пропаганду академічного хорового співу і високу виконавську майстерність камерному хору присвоєно почесне звання «народний аматорський колектив» (2010), яке з успіхом підтверджено (2012). Камерний хор – дипломант ІІ Всеукраїнського фестивалю-конкурсу хорового мистецтва, присвяченого 20-річчю Незалежності України.

С. М. Жмайло в різні роки був членом журі музичних фестивалів і конкурсів: І Всеукраїнського фестивалю естрадної пісні «Червона рута» (1993); «Юний віртуоз Полтавщини» (1999), «Музичний вернісаж» (2012). Він – автор обробок вокальних творів для хору: К. Домінчена «Я до кладочки іду» [264], муз. О. Білаша, сл. А. Малишка «Явір і яворина» [265]; наукових статей [266].

Зікун Ніна Михайлівна (16.07.1954 – 11.12.2012, м. Полтава) – один із перших викладачів секції музики. Отримала професійну підготовку на музично-педагогічному факультеті Ніжинського державного педагогічного інституту імені М. В. Гоголя.

Викладала фортепіано в Артемівському педагогічному училищі (1975–1977). У Полтавському

педагогічному інституті імені В. Г. Короленка працювала акомпаніатором (1977), старшим лаборантом кафедри педагогіки та методики початкового навчання (1978), асистентом цієї кафедри (1980–1981), викладала методику музичного виховання; була заступником декана педагогічного факультету з виховної роботи (1981–1985), паралельно працювала керівником гуртка СШ № 29 (1989–1992).

З 1981 р. Ніна Михайлівна – асистент секції музики, а з 1983 – старший викладач кафедри музики і співів. Викладала основний музичний інструмент (фортепіано), додатково виконувала обов'язки концертмейстера на індивідуальних заняттях із хорового диригування й постановки голосу. Зі студентами свого класу брала активну участь в роботі студентської філармонії, яка проводила численні концерти для учнів загальноосвітніх шкіл м. Полтави з метою формування музичної культури школярів, їхньої профорієнтації на спеціальність «Вчитель музики», розвитку особистісних професійно-значущих якостей студентів, укріплення зв'язків вишу зі школами. Неодноразово її студенти-піаністи перемагали на студентських конкурсах виконавської майстерності.

Н. М. Зікун дуже любили студенти, про що читаємо на студентському форумі: «Ніна Михайлівна – викладач від Бога – дуже кваліфікована, уважна, порядна», «чудова», «гарна», «супер-жінка, супер-викладач, супер-людина», «Дуже позитивно налаштована на життя людина! Унікальний педагог! Універ має триматися за такі кадри!», «Шкода, що цього навчального року вона вже не викладає», бо «До неї на заняття завжди йдеш із радістю» (2009), «Ніна Михайлівна була моїм улюбленим викладачем. Минуло вже понад 10 років, а я й до сьогодні тепло згадую її уроки», «Людина з великої літери! Коли зустрічаю її, отримую море задоволення від спілкування!» (2011).

Н. М. Зікун автор наукових статей [267; 323], матеріалів науково-практичних конференцій [282; 292]: «Роль пісенного фольклору у духовному розвитку особистості молодшого школяра в оновленій національній школі» (Кіровоград, 1993); «Українська народнопісенна скарбниця у духовному розвитку молодшого школяра» (Глухів, 1994); «Християнні пісні та їх поширення на Україні» (Чернігів, 1994); «Комплексний вплив мистецтва на розвиток творчого мислення молодших школярів» (Кременчук, 1996).

Нестеренко Юрій Миколайович (1.01.1961 р., Карлівка Полтавської області – 8.05.1992 р., Полтава) – старший викладач кафедри музики (1988–1992).

Після закінчення Карлівської восьмирічної школи №3 (1968-1976) продовжив навчання в середній школі №4 (1976–1978) та Запорізькому державному педагогічному інституті на музично-педагогічному факультеті (1978–1982). Під час навчання вчителював у Запорізькій школі мистецтв по класу балалайки, а після закінчення вишу – вчителем музики Косарської середньої школи Новоселівського району Донецької області, а згодом викладає музику в Карлівці (1982–1983). Того ж року вступив до Київської державної консерваторії імені П. І. Чайковського на ІІ курс оркестрового факультету народного відділу, навчання в якій перервалося службою в лавах Радянської Армії (1985–1986). 1988 р. закінчив консерваторію та отримав кваліфікацію «Викладач, концертний виконавець, диригент оркестру народних інструментів». За період навчання обирався старостою, комсоргом групи. Варто наголосити, що Юрій Миколайович вільно володів не лише російською й українською, але й німецькою мовами.

На кафедрі музики почав працювати з серпня 1988 р. При кафедрі музики і співів для студентів музичних груп Ю. М. Нестеренко вперше в Україні заснував інноваційну форму позааудиторної професійної підготовки майбутніх учителів – «Студентська філармонія», яка мала на меті проведення концертної профорієнтаційної роботи в школах Полтави та безпосередньо в педагогічному інституті. Студентська філармонія в Києві та Харкові поширилася лише з 1998 р., завдяки статтям Г. М. Падалки. Безумовно, про досвід Полтави ніхто не згадував, незважаючи на публікацію С. Глушкової, Н. Зікун, Ю. Нестеренка в матеріалах всесоюзної науково-практичної конференції «Проблемы освоения театральной педагогики в профессионально-педагогической подготовке будущего учителя» [323]. Крім того, Юрій Миколайович організував інструментальний ансамбль «Сузір’я», в доробку якого були обробки народних пісень, парафраз, твір для скрипки та фортепіано. Він сам писав більшість обробок і перекладів творів, а також парафрази на теми народних пісень («Ой вийтеся огірочки», «Цигани стояли»).

Ю. М. Нестеренко плідно співпрацював із О. І. Чухраєм. Його студенти (О. Литвиненко, О. Романенко, Д. Шаршонь) виконували «Парафраз на теми українських народних пісень “Ой вийтеся огірочки”» Ю. М. Нестеренка на всеукраїнських конкурсах баянного мистецтва та виборювали призові місця. О. І. Чухрай підкреслює: «Твори Юрія Миколайовича вирізняються оригінальністю, яскравістю, самобутністю музичної мови. Він застосовував сучасні технічні тенденції розвитку баянного виконавства».

Пужай Галина Вікторівна (2.08.1953, Хабаровський край, РСФСР) – старший викладач кафедри музики.

Закінчила диригентсько-хорове відділення Харківського державного музичного училища імені Б. Лятошинського (клас С. М. Ільїної, 1970–1974), диригентсько-хоровий факультет Харківського інституту мистецтв імені І. П. Котляревського (клас доцента З. В. Яковлевої, 1975–1980).

У ПНПУ імені В. Г. Короленка працює з 1981 р.: асистент новоствореної секції музики факультету початкового навчання (1981–1982), старший викладач (з 1982) кафедри музики. Викладала хорове диригування, теорію музики і сольфеджіо, хорознавство; паралельно виконувала обов’язки концертмейстера на індивідуальних заняттях із хорового диригування, працювала керівником дитячого хору Решетилівської ДМШ (1981–1983). Брала участь у реалізації проекту «Педагогічний інститут – базова школа» (1982–1983), спрямованого на втілення теоретико-педагогічних і науково-методичних положень у практику (керувала роботою вокально-хорового гуртка «Пойте с нами» в базовій СШ № 32).

Зараз Галина Вікторівна викладає гармонію й хорове диригування, керує проблемною групою. Так, її студентка Н. Панченко перемогла на всеукраїнській студентській олімпіаді в номінації «Вокально-хорова робота» (2006, Маріуполь). На кафедрі відповідає за організацію щорічного конкурсу виконавської майстерності серед студентів-музикантів, має численні подяки як куратор академічних груп.

Г. В. Пужай – співавтор навчальних програм «Хорознавство», «Хорове диригування», «Гармонія», першого в Україні навчально-методичного посібника «Технологія створення акомпанементу» [139],

методичних рекомендацій із професійно-орієнтованих дисциплін («Гармонія», «Хорове диригування») [166] і статей із різних напрямів мистецької педагогіки [348; 349], в тому числі й за кордоном [229; 351], матеріалів конференцій [290; 350].

Сидоров Валерій Володимирович (19.09.1956, с. Рибці Полтавського району – 28.04.2008, м. Полтава) – хормейстер.

Закінчив Полтавську СШ №25 (1974), відділ хорового диригування Полтавського музичного училища (1974–1977, клас Н. М. Шейко). Київську державну консерваторію імені П. І. Чайковського (1977–1982, клас народного артиста України, професора М. М. Кречка – художнього керівника Державної хорової капели «Думка»).

В. В. Сидоров працював у Полтавському музичному училищі викладачем хорових дисциплін і керівником студентського хору; художнім керівником Полтавської обласної філармонії (1987-1988); художнім керівником заснованого ним камерного хору «Просвіта» Полтавського осередку Всеукраїнського товариства імені Тараса Шевченка (1991 – 2007) та хору «Гілея» психолого-педагогічного факультету ПНПУ імені В. Г. Короленка (2001–2003). На кафедрі музики працював старшим викладачем у 2001–2003 рр., викладав хорове диригування.

Камерний хор «Просвіта» під керівництвом В. В. Сидорова гастролював у Бельгії (2003); брав участь у ІІ Міжнародному святі української духовної музики (Чернігів, 1992), у звітних концертах Полтавської області у Палаці «Україна» (м. Київ) [531].

Митець мав унікальний голос надзвичайно красивого тембру, тому останнім часом співав у церковних хорах Свято-Троїцького та Петро-Павлівського храмів м. Полтави. В. В. Сидоров має фондові записи ТРК «Лтава» [547; 548].

Скакун Віталій Михайлович народився 22 лютого 1950 р. на хуторі Ново-Петрівка (с. Анастасівка Роменського району Сумської області) – композитор, диригент, художній керівник і засновник Полтавського симфонічного оркестру (з 2000), народний артист України (2009), лауреат літературно-мистецької премії імені П. Мирного (2002).

Закінчив Гадяцьке культосвітнє училище (викладачі – Л. Москаленко, І. Тендітник, А. Федій), Київську державну консерваторію імені П. І. Чайковського зі спеціальності «Хорове диригування» (1973, клас заслуженого артиста України Д. Завадинського), а згодом здобув фах оперно-симфонічного диригента (1980, клас професора В. Гнедаша). З 1979 по 1990 рр. працював диригентом в оркестрах Києва. З 1991 р. працює диригентом Полтавського академічного музично-драматичного театру імені М. Гоголя, де майже через століття після оркестру Д. Ахшарумова заснував Полтавський симфонічний оркестр (2000). За сумісництвом працює на кафедрі музики.

Враховуючи великий досвід у роботі з симфонічним оркестром, широкий репертуар і яскраві творчі здобутки, маестро запрошують у філармонійні симфонічні оркестри України. Полтавський симфонічний оркестр під орудою В. Скакуна гастролював в Італії, дав 47 концертів (2006), у Криму (2011), в Україні.

В. М. Скакун – автор музики до вистав: «Ніч перед Різдвом» В. Кашперського за М. Гоголем (1995), «Енеїда» В. Котляра за І. Котляревським (1998), «Сорочинський ярмарок» М. Старицького (2004) та інших творів.

Чухрай Олексій Іванович (5.05.1939, Нижня Ланна Карлівського р-ну) – заслужений працівник культури (1985), заслужений діяч мистецтв України (1999), композитор, педагог, виконавець-баяніст, лауреат обласної премії імені П. Мирного та літературно-мистецьких премій імені Дм. Луценка та імені П. Артеменка, член попечительської ради Українського фонду культури; володар Гран-Прі Міжнародного конкурсу композиторів у номінації «Фольклорна музика» в рамках ІІ Міжнародного фестивалю «Світ музики» у м. Фівізано (Італія, 1999); Лауреат Міжнародного відкритого рейтингу популярності та якості «Золота фортуна» (2001), Член НСКУ (з 1998), Голова Полтавського обласного осередку НСКУ (1998-2004) [342].

З 1959 по 1962 рр. служив у Лавах Радянської армії. Закінчив Полтавське музичне училище (1965) по класу баяна і відділ народних інструментів Донецького музично-педагогічного інституту ім. С. Прокоф’єва (1971). У різні роки був керівником гуртка художньої самодіяльності Ланнівського хімкомбінату, викладачем

музичних шкіл Полтави, баяністом-концертмейстером обласної філармонії, художнім керівником ансамблю народної музики «Карусель». З 1974 р. – викладач відділу народних інструментів Полтавського музичного училища. Серед його вихованців – лауреати всеукраїнських і міжнародних конкурсів баяністів і акордеоністів. За сумісництвом працює на кафедрі музики.

Тривалий час працював у журі обласних конкурсів виконавської майстерності учнів початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів («Юний композитор», «Створюємо музику», «Юний віртуоз Полтавщини», «Музичний вернісаж»), а також конкурсу виконавської майстерності викладачів дитячих музичних шкіл і шкіл мистецтв «Серце віддане дітям».

Коло творчих інтересів – пісня, що виросла з народного мелосу, а також твори для солістів, хору та симфонічного оркестру; для ансамблю народних інструментів; обробки народних пісень, інструментальні п’єси, музика до театральних вистав та фільмів («Чим багата людина»). Наприклад, вокально-інструментальні цикли «Ярмаркові замальовки», «Веснянки», «Нісенітниця» (1991–1999); творів для симфонічного оркестру: «Ода сонцю» для хору і симфонічного оркестру на вірші В. Тарасенка (2010), «Дума-поема» для баса, хору і симфонічного оркестру. Пісня О. І. Чухрая «Моя Полтава» стала позивними Полтавського міського радіо.

О. І. Чухрай – автор збірок пісень «Намисто росяне» (Київ, 1988), «Сонечко любові» (Полтава, 1996), «Коник-стрибунець» на вірші В. Тарасенка (Полтава, 2003); «Золотий колосок» на вірші В. Слєпцова та В. Тарасенка (Полтава, 2003), «Сонячний зайчик» (Полтава, 2003), «Я син степів» на сл. В. Тарасенка (Полтава, 2003), «Оберіг кохання» (Полтава, 2003), «Світанкова зоря» (Полтава, 2006) та баг. ін. Дискографія композитора: «Сонечко любові» – 20 пісень у виконанні Р. Кириченко (2007), «Невгамовні солов'ї» – пісні на вірші Дмитра Луценка (2007), «Світанкова зоря» на сл. В. Котляра, «Не розгубіть підкови, мої коні» на сл. Л. Вернигори, відео-аудіо-альбом «Любове ніжна моя» на сл. М. Ляпаненка (2008).

Пісні О. Чухрая виконують народний артист СРСР та України Й. Кобзон, народні артисти України В. Бокач, О. Василенко, Р. Кириченко, В. Шпортько, заслужені артисти України П. Дука, О. Калінчук, В. Колісник; інструментальну – Національний оркестр

народних інструментів, оркестр народної та популярної музики Національної радіокомпанії України.

Яковлєв Володимир Петрович (21.01.1968, с. Високе Зіньківського р-ну Полтавської обл.) – старший викладач кафедри музики (з 1993), заступник декана психолого-педагогічного факультету з питань виховної роботи в гуртожитку (з 2001); нагороджений Почесною грамотою Міністерства культури України (2005), Почесною грамотою управління культури Полтавської обласної державної адміністрації.

Закінчив Полтавське музичне училище імені М. В. Лисенка по класу баяна (1987, клас викладача С. П. Шкарбана), ПДПІ імені В. Г. Короленка за спеціальністю «Педагогіка і методика початкового навчання і музика» (1993). З 1993 р. працює асистентом кафедри музики, з 1996 р.– старшим викладачем. Викладає основний і додатковий музичний інструменти (баян, акордеон), практикум зі шкільного репертуару.

Володимир Петрович – концертмейстер оркестрової групи українського народного хору «Калина» (з 1989). У складі колективу гастролював у Австрії, Бельгії, Італії, Німеччині, Польщі, Росії, Туреччині, Франції, Швейцарії, Швеції.

В. П. Яковлєв – автор або співавтор понад 30 наукових публікацій: навчальних програм із основного музичного інструменту (баян, акордеон), додаткового музичного інструменту (баян, акордеон), комплексного державного екзамену з музики та методики її викладання; посібника «Методика викладання гри на баяні» [156; 157], методичних рекомендацій і наукових статей [277; 399–401].

Гринь Юлія Миколаївна (уроджена Басенко; 06.03.1975, смт. Диканька Полтавської обл.). – асистент кафедри музики (з 2003).

Закінчила хормейстерський відділ Полтавського музичного училища імені М. В. Лисенка (клас викладача В. Л. Ємець, 1994); психолого-педагогічний факультет ПДПУ імені В. Г. Короленка зі спеціальності «Початкове навчання, педагогіка і методика середньої освіти. Музика» (2002), аспірантуру педагогічного університету (2007), учасниця українського народного хору «Калина» (1995-1996).

Працювала артисткою хору Полтавського обласного українського музично-драматичного театру імені М. В. Гоголя (1994–1995), у складі якого брала участь у виставах, поставлених провідним режисером театру В. Кашперським: «Наталка-Полтавка», «Запорожець за Дунаєм», «Засватана невінчана», «Есмеральда», зіграла роль Катерини в п'єсі «Ніч перед Різдвом»; працювала акомпаніатором кафедри музики і співів (2002–2003). З 2003 р. працює асистентом кафедри музики.

Працює над кандидатською дисертацією «Педагогічні погляди та освітня діяльність Володимира Олександровича Щепотьєва (1880–1937 рр.)». Нею зібрано понад 600 ексклюзивних архівних документів. У 2010 р. вперше за майже сторіччя проведено лекцію-концерт із нагоди 130-річчя від дня народження В. Щепотьєва та відкрито нові грані його постаті як музикознавця, композитора, поета, перекладача оперних лібрето.

Коло наукових інтересів Ю. М. Гринь: персоналістичний аспект музично-педагогічної регіоналістики. Автор 18 наукових праць: навчальних програм «Музично-педагогічне краєзнавство», «Хоровий клас і практика роботи з хором», наукових праць, що вийшли друком у фахових виданнях України [236; 237; 239–242] та за кордоном [238].

Довбня Ірина Володимирівна – співачка, викладач. Закінчила ДМШ № 4 м. Полтави по класу бандури (1984), Ніжинський державний педагогічний інститут ім. М. В. Гоголя (1988), Харківський державний інститут мистецтв ім. І. П. Котляревського (1997).

З 1988 по 1992 рік працювала в ПНПІ ім. В. Г. Короленка асистентом кафедри музики і співів, викладала постановку голосу та хороведення, грала в оркестровій групі українського народного хору «Калина». Згодом працювала викладачем у дитячій музичній школі та Харківській середній спеціалізованій музичній школі-інтернаті, зараз викладає вокал у Харківському музичному училищі ім. Б. М. Лятошинського. Учні її класу ставали дипломантами та лауреатами обласних, всеукраїнських і міжнародних конкурсів.

Подворна Світлана Олександрівна (уродж. Сіваченко; 12.12.1961, м. Звенигородка, Черкаської області) закінчила Уманське музичне училище імені П. Д. Демуцького по класу фортепіано (1982); музично-педагогічний факультет Ніжинського

державного педагогічного інституту імені М. Гоголя (клас професора Л. Ю. Шумської, 1987), аспірантуру Інституту педагогіки та психології професійної освіти АПН України (1997–2001).

Працювала викладачем по класу фортепіано Звенигородської музичної школи (1982–1983), концертмейстером кафедри музичного виховання музично-педагогічного факультету Ніжинського державного педагогічного інституту імені М. Гоголя (1983); асистентом кафедри музики і співів (1987–1996), старшим викладачем (1996–2002); старшим концертмейстером і асистентом кафедри музики (з 2008).

С. О. Подворна вела інтенсивну концертну діяльність як учасник і хормейстер українського народного хору «Калина» (1987–1989 рр.), художній керівник жіночої хорової капели психолого-педагогічного факультету (1987–1990; 1994–1997) – лауреата обласного міжвузівського фестивалю-конкурсу «Студентська весна».

Коло наукових інтересів: проблеми диригентської та вокально-хорової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва; оприлюднила наукові статті, методичні рекомендації, аранжування вокально-хорових творів ().

Трохименко Алла Олександрівна (уроджена Возовик; 17.01.1976, м. Волноваха Донецької обл.) – концертмейстер (з 1997) та асистент кафедри музики (з 2002).

Закінчила НСШ № 4 м. Дебальцевого (1992); фортепіанне відділення Артемівського музичного училища (клас Л. В. Зіноватної, 1992–1996); психолого-педагогічний факультет зі спеціальності «Педагогіка і методика початкового навчання. Музика» Полтавського педагогічного університету (1996–2001); магістратуру (2001–2002) та аспірантуру ПНПУ імені В. Г. Короленка (2009–2012). Працює над дисертаційним дослідженням «Виховний потенціал православної духовної музики в умовах консолідації українського суспільства в XVII столітті».

Під час навчання в університеті А. О. Трохименко брала активну участь у конкурсах, концертах, наукових конференціях. Так, 1999 р. перемогла в номінації «Краще виконання твору українського композитора» на всеукраїнському конкурсі виконавської майстерності в м. Луганську. З 1997 р. за сумісництвом працювала

акомпаніатором кафедри музики і співів у класі доцента П. Т. Лиманського, концертмейстером Академічної хорової капели Полтавського технічного університету імені Ю. Кондратюка (1999–2001). З 2002 р. – асистент кафедри музики, директор і концертмейстер камерного хору імені П. Лиманського (2007–2010). Працювала над пошуком матеріалів і оформленням аудиторії-музею імені П. Т. Лиманського, зараз – його керівник.

А. О. Трохименко – автор програми «Історія української духовної музики» (2002) [112], наукових статей у фахових виданнях із проблеми дослідження (Бердянськ, Дрогобич, Київ, Полтава) [382–386], в тому числі й за кордоном [387].

Чепіль Ольга Василівна (уроджена Бикова; 1.11.1954, м. Березники Пермської обл.) – музикознавець, краєзнавець, лектор, член Національної Спілки Композиторів України (2007), лауреат обласного конкурсу радіопрограм «Ми – українці» (2004-2006) [342].

Закінчила Донецький музично-педагогічний інститут (нині – Музична академія імені С. Прокоф’єва) (1979).

Працювала викладачем музично-теоретичних дисциплін в Артемівському музичному училищі (1979-1980), музичної літератури у Макіївській ДМШ (1980-1982), учителем музики у Донецькій СШ № 61 (1980-1982), асистентом кафедри музики і співів ПДПІ імені В. Г. Короленка (1982-1991), нині – викладач Полтавського музичного училища (з 1991), а також позаштатний співробітник редакції «Полтава та полтавці» Полтавської обласної державної телерадіокомпанії «Лтава» (з 1982).

Автор і ведуча циклів радіопередач: «Чарівна флейта», «Роде наш красний», «Вулицями старої Полтави», «Єврейська квітка у полтавському вінку», «Музичний календар» (Полтавська обласна державна телерадіокомпанія «Лтава»). Перу О. Чепіль належать науково-популярні нариси «Вулицями старої Полтави» [179], а також наукові та науково-популярні статті.

Отже, викладачі кафедри музики зробили вагомий внесок у науку (мистецтвознавство, історію педагогіки, теорію та методику мистецької освіти та виховання, теорію та методику професійної педагогічної освіти, краєзнавство, в тому числі й музично-

педагогічне); у розвиток музичної культури України та Полтавщини як композитори, аранжувальники, виконавці, організатори та художні керівники відомих в Україні та за її межами мистецьких колективів; стояли біля витоків симфонічного, хорового (народного та академічного), естрадного мистецтв регіону; впроваджували науково-творчі здобутки в мистецьку й педагогічну практику, презентували їх на мистецьких фестивалях і конкурсах, наукових заходах різного рівня, що сприяло підвищенню рейтингу Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка у вітчизняному освітньому просторі, а також утвердженню іміджу Полтавщини як духовної столиці України.

3.3. Континуальність науково-мистецьких традицій кафедри музики

Протягом 1986–2014 рр. диплом музиканта отримали біля 800 спеціалістів і магістрів на стаціонарному та заочному відділеннях. Кафедра музики пишається успіхами своїх вихованців. Так, ще раз згадаємо, що на кафедрі працюють наші випускники: кандидат педагогічних наук, доцент, заслужена артистка України Н. В. Сулаєва (захистила докторську дисертацію 23 вересня 2014 р.), кандидати педагогічних наук, доценти Н. Ю. Дем'янко, В. С. Ірклієнко, Н. О. Павленко, старші викладачі – С. В. Вовченко, В. П. Яковлєв, асистенти – Ю. М. Гринь, О. В. Каришина (випуск 1997), Б. С. Стегній, А. О. Трохименко, старший лаборант кафедри, магістр початкового навчання Л. А. Кузьомко (випуск 2000), яка за сумісництвом працює асистентом.

Наші випускники захистили докторські дисертаційні дослідження з різних напрямів педагогічної науки: О. А. Лавріненко (13.00.01 – «Загальна педагогіка та історія педагогіки»), О. М. Отич (див. попередній параграф монографії), О. А. Федій (13.00.04 – «Теорія та методика професійної освіти»).

Олександр Андрійович Лавріненко – доктор педагогічних наук, професор (2009), докторська дисертація «Тенденції розвитку ідей педагогічної майстерності вчителя: теорія і практика (середина XVI – кінець XX ст.)» [37], кандидатська дисертація «Практична професійно-педагогічна підготовка вчителя у вищих закладах освіти України (1917-1928 рр.)» [18].

У Полтавському педагогічному інституті він водночас навчався на історичному і педагогічному факультетах (спеціальність «Музика»), тривалий час працював в alma mater, співав в українському народному хорі «Калина», прекрасно імпровізував на баяні. О. О. Лобач, керівник педагогічної практики згадує: «Олександр Лавріненко проходив виробничу педагогічному практику в спеціалізованій школі №3 з поглибленим вивченням англійської мови. У цій школі понад 50 (!) років працювала вчителем музики Марія Ізраїлівна Мандя – один із найдосвідченіших учителів міста. Вимоглива, грамотна, віддана мистецтву, з унікальним голосом, який дзвінко й молодо звучав навіть у поважному віці. Коли Олександр Андрійович провів уроки музики, вона сказала: «Ось кому б я довірила своїх учнів!» Повірте, більш високої оцінки годі й заслужити!».

О. А. Лавріненко працював деканом історичного факультету Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, завідувачем кафедри педагогічної майстерності Київського міського педагогічного університету імені Б. Грінченка, зараз – головний науковий співробітник відділу теорії та історії педагогічної майстерності Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України.

Учений має понад 100 публікацій (монографій, навчальних посібників, програм, наукових статей), зокрема монографії «Педагогічна майстерність в історико-педагогічному вимірі: теорія, практика, поступ» [36].

Ольга Андріївна Федій (24.06.1964) – доктор педагогічних наук (2010), професор, завідувач кафедри початкової і дошкільної освіти, науковий кореспондент відділу педагогічної естетики та етики Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України (м. Київ, 2009).

Закінчила ПДПІ імені В. Г. Короленка за спеціальністю «Педагогіка і методика початкового навчання і музика»» (1981–1986).

Захистила кандидатську дисертацію «Підготовка студентів педагогічних інститутів до естетичного виховання дітей 6-7 років» (1995) [10], докторську дисертацію «Теорія і практика підготовки

педагогів до використання засобів естетотерапії у професійній діяльності» (2010) [46].

Ольга Андріївна має стаж безперервної роботи в ПНПУ імені В. Г. Короленка понад 20 років. Вона розробила 11 навчально-методичних комплексів із таких дисциплін: «Естетотерапія», «Теорія та історія загальної педагогіки», «Методика викладання педагогіки у ВНЗ», «Методика викладання дошкільної педагогіки і психології», «Методика естетичного виховання», «Логоритміка», «Етика ділового спілкування» тощо.

Вчений досліджує проблеми гуманізації та естетизації процесу формування сучасної особистості на засадах особистісно орієнтованої освітньої парадигми. Є автором ідеї естетотерапевтичної концепти в педагогічному просторі навчально-виховного закладу освіти.

О. А. Федій має понад 100 публікацій, серед яких: монографія «Підготовка педагогів до використання засобів естетотерапії: теорія і практика» [41], навчальний посібник «Естетотерапія» (2 видання з грифом МОН України) [143; 198], «Словник естетотерапевтичних термінів», навчально-методичні посібники, програми курсів з інструктивно-методичними матеріалами, десятки навчально-методичних рекомендацій, понад 50 статей, опублікованих у фахових виданнях, затверджених ВАК України [390–392]. Монографія «Підготовка педагогів до використання засобів естетотерапії: теорія і практика» посіла третє місце на Всеукраїнському конкурсі на кращу наукову і методичну працю з проблем педагогічної і мистецької освіти у номінації «Краща наукова праця з проблем педагогічної і мистецької освіти» (2010).

О. А. Федій – член редколегій журналів «Естетика і етика педагогічної дії» (спільний проект Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України та ПНПУ імені В. Г. Короленка) [204], збірника наукових праць Полтавського педагогічного університету «Педагогічні науки» та науково-практичного освітньо-популярного часопису «Імідж сучасного педагога».

З 2010 р. при кафедрі початкової і дошкільної освіти діє аспірантура – наукова лабораторія професора О. А. Федій «Професійна підготовка педагогів до естетизації освітнього процесу», в рамках якої Т. В. Мірошніченко захистила кандидатську дисертацію «Підготовка майбутніх учителів початкових класів до використання

засобів естетотерапії у навчально-виховному процесі» (2014) [52; 216; 217;].

Кандидатські дисертації в різних галузях наукового знання захистили 10 випускників. Кандидатами педагогічних наук стали В. І. Березан, Л. В. Кононенко (Литовченко), О. А. Острянська (зараз – старший науковий співробітник лабораторії дошкільного виховання Інституту проблем виховання НАПН України) [24; 154; 163], Л. А. Руденко. Триумфом кафедри музики був захист 1 липня 2014 р. у спецраді К44.053.01 ПНПУ імені В. Г. Короленка двох наших випускниць – Т. В. Мірошніченко і Н. П. Наталевич. Сподіваємося, що

здійснить свій внесок у дослідження українського мистецтва в німецькій культурі Т. В. Черевко (випускниця 2000), яка навчається в магістратурі Берлінського університету за спеціальністю «Педагогіка і музикознавство». Нижче більш детально розглянемо напрями діяльності та коло наукових інтересів вищеназваних учених.

Березан Валентина Ігорівна (уроджена Ковригіна, 17.12.1971, м. Київ) – кандидат педагогічних наук (2000), доцент кафедри соціальної педагогіки і педагогіки початкового навчання (2002); здобувач стипендії Кабінету Міністрів України для молодих науковців (2001).

Свою трудову педагогічну діяльність розпочала у 1986-1987 н. р., працюючи на посаді помічника вихователя молодшої ясельної групи дитячого садка № 117 м. Києва в рамках програми співпраці «Школа – дитячий садок».

Закінчила педагогічний факультет ПНПІ імені В. Г. Короленка зі спеціальності «Педагогіка і методика початкового навчання, музика» (1994). Працювала на посаді старшого лаборанта і асистента кафедри хореографії цього ж навчального закладу (1994–1995). Навчалася в аспірантурі при лабораторії мистецької освіти Інституту педагогіки і психології професійної освіти АПН України (1996–1999), захистила кандидатську дисертацію «Підготовка майбутнього педагога до естетичного виховання засобами сучасної музики масових жанрів» (м. Київ, 2000) [20]. З 2008 р. навчається в докторантурі нашого університету.

Після закінчення аспірантури В. І. Березан працювала на посаді асистента новоствореної кафедри дошкільної педагогіки (1999–2001),

доцентом кафедри соціальної педагогіки і педагогіки початкового навчання (з 2001 р.). Виконувала обов'язки заступника завідувача цієї кафедри (2001–2006), завідувача кафедри соціальної педагогіки і педагогіки початкового навчання (2006–2007), яка в цей час була реорганізована й отримала назву соціальної і корекційної педагогіки; заступника декана психологго-педагогічного факультету з виховної роботи (2000–2001), з питань практики (2001–2004), з навчальної роботи (2007–2008).

За час роботи на кафедрі розробила 14 курсів і навчально-методичне забезпечення до них, зокрема «Методика виховної роботи у позашкільних закладах», «Методика естетичної грамотності»; «Дозвіллєзнавство», «Сценарне мистецтво», «Основи сценічного та екранного мистецтва з методикою навчання».

Валентина Ігорівна завжди брала активну участь у художній самодіяльності університету, факультету. Так, із 1991 р. вона – учасниця джаз-квартету психолого-педагогічного факультету (художній керівник – Л. В. Литовченко (Кононенко)).

В. І. Березан має понад 100 друкованих праць, у тому числі: 1 монографію (співавтор) [54]; 13 посібників («Дозвіллєзнавст.во», «Сценарне мистецтво» [145], «Основи сценічного та екранного мистецтва з методикою навчання» [187], «Основи сценарної роботи соціального педагога» [200], «Теорія та методика роботи з дитячими і молодіжними організаціями» [170], «Соціально-педагогічна робота у сфері дозвілля» [201]), з них – 1 із грифом МОН України («Українське мистецтво у полікультурному просторі») [92]; 13 методичних рекомендацій; 40 навчальних програм; 23 статті, з них 16 – у виданнях, затверджених ВАК України; 15 матеріалів і тез доповідей на конференціях, симпозіумах, семінарах та інші видання.

Кононенко Лілія Володимирівна (уроджена Литовченко; 17.11.1970, м. Харків) – доцент кафедри соціальної і корекційної педагогіки ПНПУ імені В.Г. Короленка.

1993 р. закінчила ПДПІ імені В. Г. Короленка за спеціальністю «Педагогіка і методика початкового навчання і музика». Того ж року була прийнята на посаду асистента кафедри хореографії, де працювала до 1999 р.

У 1991 р. організувала жіночий вокальний джазовий квартет, у складі якого брала участь у культурно-дозвіллєвих заходах міста. Колектив був творчою лабораторією художнього керівника, де розроблялася методика використання музики як психотерапевтичного засобу. Лілія Володимирівна неодноразово нагороджена Полтавською обласною адміністрацією почесними грамотами за високий рівень музично-виконавської майстерності мистецького колективу. У XXI століття Л. Литовченко ввійшла солісткою Полтавського джазового оркестру «Біг-Бенд», до складу якого органічно влився й «Jazz квартет».

З 1999 по 2002 рр. навчалася в аспірантурі при лабораторії мистецької освіти Інституту педагогіки і психології професійної освіти АПН України (з 2007 р. – Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих, відділ педагогічної естетики та етики) у м. Києві. З 2002 р. – асистент кафедри соціальної педагогіки і педагогіки початкового навчання (з 2006 р. – кафедра соціальної і корекційної педагогіки) ПНПУ імені В.Г. Короленка, старший викладач (2009) і доцент цієї ж кафедри (2011). З 2007 р. Л. В. Кононенко – лектор курсів із підготовки екскурсоводів при Полтавському міськвиконкомі, де читає лекції з риторики.

Загалом її педагогічний стаж нараховує 21 рік викладацької діяльності в Полтавському педагогічному університеті, з них 12 років – на кафедрі соціальної і корекційної педагогіки, де сформувалось коло її наукових інтересів: професійне спілкування соціальних педагогів; риторика (теорія і практика мовленнєвої комунікації); мовленнєві девіації; бар'єри у професійному спілкуванні соціального педагога. Згодом тематика наукового пошуку Лілії Володимирівни трансформувалась у тему дисертації – «Формування ораторської майстерності у магістрів із соціальної педагогіки» (2010) [44]. Її базова освіта (спеціалізація – музика) сприяла пошуку нових шляхів формування ораторської майстерності в аспекті інтеграції наук. Зокрема, нею запропоновано новаторський прийом – «робота з риторичними жанрами із застосуванням музики».

По кафедрі соціальної і корекційної педагогіки викладає «Основи красномовства», «Основи наукових досліджень», «Основи соціально-педагогічних досліджень», «Практикум із професійного спілкування», «Соціальні аспекти профорієнтаційної роботи», спецкурс «Соціально-гармонізуючий компонент музичного

мистецтва», до яких підготовлені навчально-методичні комплекси за кредитно-модульною системою навчання.

Л. В. Кононенко має 32 публікації, із них – 18 наукових і 14 навчально-методичного характеру, в тому числі 13 у фахових виданнях України [278; 279; 297; 298]. Вона – автор посібника «Основи наукових досліджень», а також 3 навчально-методичних посібників, написаних у співавторстві («Соціально-педагогічна профілактика комп'ютерної адикції у підлітків» [191], «Застосування методу драматизації у соціально-педагогічній роботі з дисфункціональними сім'ями» [203], «Освітні моделі та технології роботи соціального педагога»).

Мірошніченко Тетяна Віталіївна (15.03.1982, с. Копили, Полтавської області) – старший викладач кафедри початкової і дошкільної освіти ПНПУ імені В. Г. Короленка

Закінчила Терешківську ЗОШ І-ІІІ ступенів (1999), ПНПУ імені В. Г. Короленка за спеціальністю «Початкове навчання. Педагогіка і методика середньої освіти. Музика» (1999–2004), магістратуру педагогічного університету за спеціальністю «Початкове навчання» (кваліфікаційна робота «Педагогічна корекція агресивності у молодших школярів», науковий керівник – доц. Лобач О. О.) [128] та здобула кваліфікацію магістра педагогічної освіти, викладача педагогіки та методик початкового навчання (2005).

З 2005 р. працювала на посаді асистента кафедри природничих і математичних дисциплін. Протягом 2010–1013 рр. навчалася в аспірантурі ПНПУ імені В. Г. Короленка, захистила кандидатську дисертацію «Підготовка майбутніх учителів початкових класів до використання засобів естетотерапії у навчально-виховному процесі» (2014, науковий керівник – професор О. А. Федій) [52], за результатами якої розроблено спільний навчально-методичний посібник «Сучасні естетотерапевтичні технології у професійній діяльності вчителя початкової школи» [217].

Т. В. Мірошніченко оприлюднила посібники «Основи валеології» «Вікова фізіологія та валеологія» (співавтори І. С. Беседіна, А. В. Петрушов) [158], «Позакласна робота з математики в початкових класах» (у співавторстві з

Н. Д. Карапузовою) [181], методичні рекомендації [216], наукові статті у фахових виданнях [316; 317].

Наталевич (Пугач) Наталія Петрівна (9.04.1977, с. Михайлівка Машівського району Полтавської області) – старший викладач кафедри культурології та методики викладання культурологічних дисциплін (з 2013).

Закінчила Ряськівську середню школу Машівського району Полтавської області (1994), психолого-педагогічний факультет за спеціальністю «Початкове навчання і музика» (1999). Протягом усіх років навчання співала в українському народному хорі «Калина», а з 2010 р. – в камерному хорі «Гілея», створеному в 1998 р. доцентом кафедри музики П. Т. Лиманським.

Н. П. Наталевич працювала вчителем музичного мистецтва в рідній Ряськівській школі (1999–2001), згодом – оператором комп'ютерного класу Полтавської державної аграрної академії (2002–2003), де здобула другу вищу освіту за економічною спеціальністю та пройшла по конкурсу на посаду асистента кафедри організації обліку та аудиту (2003–2010).

Наталія Петрівна ніколи не розлучалася з музикою. Під час роботи в академії співпрацювала з відомим полтавським поетом, заслуженим працівником культури України, доцентом кафедри статистики Полтавської державної аграрної академії А. Лихошваєм: написала пісню на його слова «Голуб і голубка», допомагала у випуску збірників пісень «Доброго ранку, Україно», «Сорочинський ярмарок», «Полтавський сувенір». Брала участь у найрізноманітніших мистецьких конкурсах: всеукраїнському фестивалі художньої творчості вищих аграрних навчальних закладів «Софіївські зорі» (м. Полтава, 2002); щорічному конкурсі бардівської пісні «Струни молодого серця» (2011); посіла ІІ місце в міському конкурсі військово-патріотичної пісні «Є така професія – Батьківщину захищати» з піснею «Шумейкове урочище» на сл. А. Лихошвая, муз. В. Якубовича (2011).

Як асистент економічної кафедри, Н. П. Наталевич мала обирати напрям подальшої наукової діяльності. Зрозуміла, що музика й культура – справжнє покликання, тому в 2010 р. вступила до аспірантури при кафедрі культурології та методики викладання

культурологічних дисциплін ПНПУ імені В.Г. Короленка за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти, яку закінчила у 2013 р. та в 2014 р. захистила кандидатську дисертацію «Формування професійної компетентності майбутніх культурологів у процесі вивчення історико-культурологічних та педагогічних дисциплін» [53].

Н. П. Наталевич має близько 20 публікацій, зокрема навчальні програми з культурологічних курсів («Історія українського музичного мистецтва», «Історія світових цивілізацій», «Економіка індустрії дозвілля»), наукові статті у фахових виданнях [320–322; 345; 346], тези та матеріали наукових конференцій.

Руденко Лариса Анатоліївна (9.12.1961, м. Полтава) – кандидат педагогічних наук (1997), старший науковий співробітник (2001), Відмінник освіти України (2004), завідувач відділу практичної психології Львівського науково-практичного центру Інституту професійно-технічної освіти НАПН України (з 2009).

Закінчила 8 класів середньої школи № 28 м. Полтави (1976), Полтавське музичне училище за спеціальністю «Теорія та історія музики» (1976-1981), ПДПІ імені В.Г. Короленка за спеціальністю «Початкове навчання. Педагогіка і методика середньої освіти. Музика» (1981–1986), аспірантуру Українського науково-дослідного інституту педагогіки (УНДІП, 1993-1996), захистила кандидатську дисертацію «Естетичне виховання молодших школярів у процесі позакласного читання» (1997) [15].

Працювала асистентом кафедри музичного виховання та кафедри філологічних дисциплін початкового навчання у ПДПІ імені В. Г. Короленка (1986–1993). Після закінчення аспірантури обіймала посади: наукового співробітника Львівського науково-практичного центру ІППО АПН України (1997), старшого наукового співробітника відділу гуманітарної освіти (1998); завідувача лабораторії практичної психології (на громадських засадах, 2001), завідувача аспірантури (з 2007). З 2009 р. очолює відділ практичної психології Львівського науково-практичного центру Інституту професійно-технічної освіти НАПН України.

У 2004-2008 рр. Лариса Анатоліївна працювала за сумісництвом у Львівському музичному училищі імені С. Людкевича викладачем

естрадного вокалу. Випускниці її класу успішно закінчили музичні ВНЗ – Рівненський інститут культури і мистецтв (естрадний спів), Дрогобицький державний педагогічний університет ім. Івана Франка (магістр академічного вокалу), Донецьку державну музичну академію ім. С. С. Прокоф'єва (джазовий спів) – і викладають естрадний та джазовий спів у музичних школах Львівської області, а випускниця Донецької музичної академії – у Львівській національній музичній академії ім. М. В. Лисенка і Львівському музичному училищі ім. С. Людкевича.

Її учні з успіхом брали участь у всеукраїнських телепроектах «Хочу бути зіркою», «Голос країни», «Х-фактор», перемагали на дитячих і юнацьких всеукраїнських конкурсах естрадної пісні. Двоє з них працюють як співачки в Польщі у складі джазового гурту «Даґа-Дана» і вокально-інтрументальному проекті «Леся-Інкоґніто». Як співачка Л. А. Руденко неодноразово брала участь у міжнародних джазових фестивалях «Джаз-Без», «Флюгери Львова», «Черкаські джазові дні», є Дипломантом «Черкаських джазових днів – 2013».

Лариса Анатоліївна досліджує проблеми культурологічної, естетичної та психологічної підготовки майбутніх фахівців. Під її керівництвом захищені 2 дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук (13.00.04) і кандидата психологічних наук (19.00.07).

Л. А. Руденко – автор понад 120 наукових публікацій, серед яких: розділи 7 колективних монографій [25; 34], зокрема під її редакцією оприлюднена монографія «Психологічні аспекти професійної підготовки конкурентоздатних фахівців» [49]; навчальна програма та навчально-методичний посібник «Основи психології професійного спілкування» для майбутніх фахівців сфери обслуговування (у співавторстві з І. М. Матійків); численні наукові статті у вітчизняних [357] і зарубіжних фахових виданнях (Англія, Польща, Росія) [358–360].

Музиці як інтонаційно-образному мистецтву притаманні глибоке проникнення у внутрішній світ людини, вираження динамізму її емоцій, почуттів і переживань, тонкий психологізм. Музичне сприймання ототожнюють із емпатійним процесом

(О. П. Рудницька), а сам твір вважають квазі-особистістю (О. Ф. Лосєв). Можливо, тому наші випускники знайшли себе у сфері психології (Є. Газданова, Л. Галушко, Т. Дзюба, Ю. Ковалевська, С. Ткаченко, Т. Траверсе (Пазюченко)) та філософії (М. Лобач, Г. Радіонова).

Галушко Любов Ярославівна – кандидат психологічних наук (2010), доцент кафедри психології Кіровоградського державного педагогічного університету імені В. Винниченка.

Л. Я. Галушко навчалася на психолого-педагогічному факультету ПНПУ імені В. Г. Короленка на спеціальності «Педагогіка і методика початкового навчання. Музика» (1993-1998).

У 2010 р. захистила кандидатську дисертацію «Психологічна корекція агресивної поведінки у ранній юності засобами мистецтва» у вченій раді Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника [42].

Викладає такі навчальні курси: «Основи психологічних досліджень», «Психологія сім'ї», «Психодіагностика», «Дошкільна психологія», «Психологія спілкування», «Арт-терапія», «Етика та психологія сімейного життя», «Експериментальна психологія», «Проективні методи вивчення особистості».

Сфера наукових інтересів: пізнання глибинно-психологічних проблем психіки, використовуючи психоаналіз казки та монологи протагоніста про власне життя; об'єктні (предметні) моделі, просторові моделі, камені, іграшки, музику, психоаналітичну роботу з неавторськими малюнками, архетип тіста.

Має досвід тренерської роботи в галузі глибинної психології, який отримала при Науково-дослідному центрі глибинної психології НАПН України при Республіканському вищому навчальному закладі «Кримський гуманітарний університет» (м. Ялта) під керівництвом академіка НАПН України, доктора психологічних наук, професора Т. С. Яценко.

Дзюба Тетяна Михайлівна (уроджена Петраш; 11.07.1971, м. Полтава) – доцент кафедри загальної, вікової та практичної психології ПНПУ імені В. Г. Короленка.

У 1994 р. закінчила ПДПІ імені В. Г. Ко-

роленка за спеціальністю «Педагогіка і методика початкового навчання і музика». Працювала вчителем початкових класів у школі-ліцеї № 28 м. Полтави та спеціалізованій загальноосвітній школі № 5 м. Полтави, згодом – методистом (1999) та старшим викладачем (2001) кафедри менеджменту освіти Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського.

З 2004 по 2007 рр. навчалася в аспірантурі при лабораторії організаційної психології та психології праці Інституту психології Г. С. Костюка АПН України у м. Києві. У 2007 р. захистила кандидатську дисертацію «Формування психологічної готовності заступника директора школи до взаємодії з учителями в умовах конфлікту» зі спеціальності 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія (м. Київ) [30]. За матеріалами кандидатської дисертації підготовлено й видано монографію «Психологія управління конфліктами в організації» у співавторстві з науковим керівником [108].

З 2008 р. – старший викладач кафедри психології нашого університету, доцент (2010) цієї ж кафедри, а згодом – доцент кафедри загальної, вікової та практичної психології ПНПУ імені В.Г. Короленка (2013). Викладає такі дисципліни: «Психологія травмуючих ситуацій», «Психологія», «Психодіагностика», «Групові методи навчання», «Загальна і соціальна психологія».

В авторському доробку понад 90 наукових публікацій, навчально-методичних розробок із питань психології особистості, психології конфлікту, психології управління та організаційної психології, психології професійного розвитку та професійного здоров'я особистості. Т. М. Дзюба – автор посібника «Психологія дорослості з основами геронтопсихології» (2013) у співавторстві, комплексу діагностичних методик [253], а також наукових статей, оприлюднених у ліцензованих виданнях [252].

Траверсе Тетяна Михайлівна – кандидат психологічних наук (2001), доцент кафедри соціальної психології Інституту психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, член правління Асоціації політичних психологів України.

Закінчила фортепіанне відділення Полтавського музичного училища (1988), ПДПІ імені В. Г. Короленка

за спеціальностями: «Педагогіка і методика початкового навчання і музика» та «Психологія» (1993).

Захистила кандидатську дисертацію «Індивідуалізація профорієнтаційної роботи зі старшокласниками» зі спеціальності 19.00.07 – «Педагогічна та вікова психологія» в Інституті педагогіки і психології професійної освіти АПН України (2001, науковий керівник – доктор психологічних наук, професор О. І. Кульчицька) [23].

У свій професійній і науковій діяльності Тетяна Михайлівна гармонічно поєднала музичну і психологічну освіту, про що свідчать дисципліни, які вона викладає («Політична психологія», «Соціальна психологія мистецтва»), а також коло наукових інтересів (крім політичної психології, психологія творчості).

Т. М. Траверсе – автор численних публікацій, зокрема 5 підручників і навчально-методичних посібників («Психологія праці» [123], «Політична психологія» [210], «Психологія викладацької роботи» та ін.) [171], розділу монографії «Стратегії творчої діяльності: школа В.О.Моляко» [35] та наукових статей.

Радіонова Ганна Володимирівна (30.06.1978, Полтава) – кандидат філософських наук (Іспанія).

Закінчила середню загальноосвітню школу №4 м. Полтави (1995), психолого-педагогічний факультет ПДПУ імені В. Г. Короленка (1995–2000) за спеціальністю «Початкове навчання. Музика», аспірантуру при кафедрі філософії ПДПУ імені В. Г. Короленка за спеціальністю 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії (науковий керівник – доктор філософських наук, професор С. В. Куцепал, 2006–2009).

Захистила кандидатську дисертацію «Тоталогічний вимір феномена гри» у 2010 р у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова [40]. Наукова новизна одержаних результатів полягає в реконструкції сутності гри як тотальності, розкритті змісту тоталогічного виміру цього феномена як актуалізованого у суспільстві сучасними його характеристиками: віртуальністю, симуляцією, поліонтологічністю світу. Вперше було встановлено, що ігрова ознака є конституентом сучасного соціуму, а сама гра постає маркером постмодерного суспільства у період тотальної інформатизації, коли в соціумі превалюють як

безпосередні, так і опосередковані ігрові процеси. Результати дослідження оприлюднені в численних наукових статтях [352–354].

Несуть у світи мистецькі традиції кафедри музики заслужені артисти України – Н. С. Мізєва, В. В. Соколик, Р. М. Почеп; артистка Національного заслуженого академічного українського народного хору імені Григорія Верьовки І. Іванова; артисти Полтавської обласної філармонії – С. Бригида, О. Дебрецені, А. Кіба, Л. Митько, А. Пиляй, Р. Шегера, Д. Петунін (роки життя 1981–2013) і В. Посисаєв (роки життя 1978–2012); артисти Полтавського симфонічного оркестру – О. Лаптєва та І. Шаплика.

Мізєва Наталія Семенівна (уродж. Новосад; 25.12.1967, м. Рожище Волинської області) – заслужена артистка України, учитель вищої категорії, учитель-методист.

Закінчила Рожищенську середню школу № 1 (1985), педагогічний факультет за спеціальністю «Педагогіка і методика початкової освіти. Музика» (1986-1991).

Розпочала свою трудову діяльність артисткою Волинської філармонії у складі Волинського державного народного хору. Н. В. Сулаєва згадує ситуацію вступу Н. Новосад до вишу: «Проходячи співбесіду для вступу в … інститут, волинянка Наталка Новосад на запитання членів комісії: «Чому Ви вступаєте до педагогічного інституту?» щиро зізналася: «Щоб співати в “Калині”». Відповіді абітурієнтки на навідні запитання викладачів: «Можливо, Ви прагнете стати вчителем?» були ствердними, та все ж усі обґрунтування зводилися тільки до участі в омріяному колективі» [50, с. 350]. З 1986 р. Н. С. Мізєва – солістка українського народного хору «Калина».

Наталія Семенівна працювала вчителем музики у ЗОШ № 14 (1991-1992), ЗОШ № 12 (1992–1997). З 1997 р. – вчитель музичного мистецтва, художньої культури та керівник дівочого хору «Горлиця» Полтавського міського багатопрофільного ліцею № 1 імені І. П. Котляревського, репертуар якого складають виключно українські народні пісні. Вона трепетно продовжує славні «калинянські» традиції. З 2000 р. хор «Горлиця» – постійний призер і переможець міського фестивалю дитячої творчості «Світ дитячих захоплень» та обласного фестивалю дитячої творчості.

Іванова Ілона Михайлівна – артистка вищої категорії, ведуча Національного заслуженого академічного українського народного хору імені Григорія Верьовки (з 1998).

Закінчила ПДПІ імені В. Г. Короленка за спеціальністю «Педагогіка і методика початкового навчання. Музика» (1993-1998), захистила дипломну роботу «Творчі здобутки українського народного хору “Калина”» (1998, науковий керівник – доц. Лобач О.О.), навчалася в аспірантурі при Київському національному університеті культури і мистецтв (2001–2003).

І. М. Іванова має альт унікального тембру, глибокий, густий, насичений, драматичний, співала в альтовій партії українського народного хору «Калина» (1991–1998), який став справжньою школою мистецтва народного співу та своєрідним трампліном для подальшого професійного злету. Тепер вона гастролює світами з легендарним хором імені Г. Ворьовки.

У концертному ансамблі «Чураївна» Полтавської обласної філармонії працюють три наші магістри музики.

Концертний ансамбль «Чураївна» Полтавської обласної філармонії

Ансамбль «Чураївна» – лауреат міжнародного конкурсу-фестивалю виконавців на народних інструментах

імені В. Городовської (Москва, Росія), лауреат всеукраїнського фестивалю сучасної української пісні «Два кольори» імені О. Білаша. До цих перемог доклали своєї майстерності ***Альона Кіба*** (скрипка), яка закінчила психолого-педагогічний факультет і магістратуру зі спеціальності «Музичне мистецтво» (2009, тема кваліфікаційного дослідження «Інструментальна складова українських народних свят: етнографічно-музикознавчий аспект», науковий керівник – доц. Ірклієнко В. С.), а також тривалий час набувала віртуозності в оркестрі українського народного хору «Калина»; ***Роман Шегера*** (баян) – закінчив психолого-педагогічний факультет і магістратуру зі спеціальності «Музичне мистецтво» (2012, тема кваліфікаційного дослідження «Хоровий спів у культурному середовищі Полтавщини (кінець XIX–початок XX століття)», науковий керівник – доц. Хіміч М. Д.), крім філармонії, він працює концертмейстером відомого на Полтавщині фольклорного ансамблю факультету журналістики ПНПУ імені В. Г. Короленка «Жива вода» імені П. Бакланова (засновник колективу – заслужений артист України П. О. Бакланов (2000–2010), а нині художній керівник – Л. Бакланова); ***Сергій Бригида*** (див. інформацію в 3.1.5).

На організаційному рівні вирішують складні проблеми охорони, збереження, поширення та розвитку унікальної музичної культури України та Полтавщини наші випускники – працівники обласних і районних державних адміністрацій, а також структурних підрозділів освіти і культури: Ж. Ковальчук, М. Малько, В. Гуріна, Н. Оніщенко, Н. Смирнова, В. Шевченко, С. Яремко та ін. Очолювали й очолюють початкові спеціалізовані мистецькі навчальні заклади (дитячі музичні школи, школи естетичного виховання, школи мистецтв), середні загальноосвітні школи Полтави і Полтавщини – І. Вергелес, С. Костенко, І. Мелешко, М. Мухар, О. Чечотка, Ю. Шиш, В. Шевченко, О. Шульченко та ін., виконують обов’язки заступників директорів – Л. Грінченко, Н. Білоброва, Н. Мізєва та баг. ін.

Малько Михайло Якович (14. 03.1983, Велика Багачка Полтавської області) – головний спеціаліст відділу охорони культурної спадщини та культурної політики управління культури Полтавської облдержадміністрації (з 2008), очолює профспілкову організацію управління культури Полтавської облдержадміністрації (з 2009).

Закінчив Великобагачанську ЗОШ (2001), Великобагачанську школу мистецтв імені Ф. Д. Кушнерика по класу баяна (1999), психолого-педагогічний факультет ПНПУ імені В. Г. Короленка за спеціальністю «Початкове навчання і музика» (2001–2006). Тема дипломного дослідження «Композиторська школа Полтавщини: історія і сучасність», результати якого оприлюднено в хрестоматії з музичного краєзнавства [161].

У період навчання в виші був учасником українського народного хору «Калина», у складі якого виступав у Полтаві, Полтавській області, в багатьох містах України, зокрема на сцені Національного Палацу «Україна» (2003), автономній республіці Крим, у Туреччині (2005).

2008 р. закінчив Харківський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України й отримав повну вищу освіту за спеціальністю «Державне управління» та здобув кваліфікацію магістра державного управління. Під час навчання брав активну участь у культурному житті академії, за що нагороджений подякою директора (2007), а також у науково-практичних конференціях (Полтава, 2006; Харків, 2007), доповіді опубліковані у збірниках матеріалів.

З 2008 р. прийняв присягу державного службовця та почав працювати в управлінні культури Полтавської обласної державної адміністрації. Брав участь у підготовці та реалізації обласних програм з відзначення в області пам’ятних дат і ювілеїв: 200-річчя Є. Гребінки, 170-річчя М. П. Драгоманова, 200-річчя Т. Шевченка, 170-річчя М. В. Лисенка; 150-річчя В.І. Вернадського, 90-річчя П. А. Загребельного тощо.

Костенко Світлана Віталіївна (дівоче прізвище Качур; 15.11.1966; с. Біологічне, Полтавський р-н, Полтавська область) – піаніст-концертмейстер, викладач фортепіано, викладач музики, директор приватної школи.

Закінчила з відзнакою Гожулівську восьмирічну школу, Полтавську ДМШ №4, Полтавське музичне училище за спеціальністю «Теорія музики» (1982–1986), ПДПІ імені В. Г. Короленка (1988–1993) за двома

спеціальностями «Педагогіка і методика початкового навчання. Музика» та «Психологія». Під час навчання в інституті була учасницею оркестрової групи українського народного хору «Калина». Навчалася в аспірантурі Інституту педагогіки і психології професійної освіти АПН України (1996–1999).

С. В. Костенко працювала музичним керівником у дошкульних закладах Полтавщини (1986–1988), асистентом кафедр педагогіки і психології початкового навчання та кафедри хореогрфії ПДПІ імені В. Г. Короленка (1993–1996).

З 1999 р. живе в Канаді. Працює балетним концертмейстером у Collège Sainte-Anne, l'École supérieure de ballet du Québec, Ballet Ouest de Montréal. У 2004 р. заснувала власну музичну школу «Lana Music Studio», учні якої неодноразово перемагали на конкурсах та успішно здавали екзамени в Royal Concervatory of Music. Гаслом школи є вислів «Ніколи не буває занадто рано чи занадто пізно, щоб вчитися». Недаремно вік учнів школи коливається від новонароджених немовлят до людей золотого віку.

Брала участь у національних конференціях і семінарах: The Cecchetti Society of Canada, The Royal Conservatory of Music, Yamaha Music Education System, Kindermusik. Знімалася у телевізійних репортажах і брала участь у зйомках телевізійного шоу «Ils dansent». С. В. Костенко як досвідченого й знаного піаніста-концертмейстера неодноразово запрошували акомпанувати класам таких всесвітньо відомих балетних компаній, як: Les Ballets Jazz de Montréal, Alvin Ailey American Dance Theater.

Шевченко Валентина Іванівна – директор Котелевської дитячої музичної школи, заслужений працівник культури України, заступник Голови Котелевської райдержадміністрації легендарного Героя України Т. М. Корост (2010–2014), депутат Котелевської районної ради, керівник народного аматорського хору «Оксамит» (існує з 1980), народного аматорського хору «Осінні барви» ветеранів війни та праці (2002).

Закінчила педагогічний факультет інституту за спеціальністю «Початкове навчання. Педагогіка і методика середньої освіти. Музика» (1983–1988). Протягом усіх років навчання грала на баяні в оркестрі українського народного хору «Калина» – це унікальний випадок в історії колективу, якщо зважити на неймовірне

музично-виконавське і фізичне навантаження концертмейстерів.

Котелевська ДМШ – один із найкращих початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів Полтавщини. За ініціативи Валентини Іванівни тут відкрито, крім фортепіанного і народного відділів, вокально-хореографічний, струнних інструментів, театральний клас і клас образотворчого мистецтва тощо. На звітному концерті демонструють свою майстерність численні мистецькі колективи школи (дитячий хор, камерний хор викладачів, вокальні ансамблі «Мрія», «Зоряний дощик», «Крила надії», тріо «Гармонія сердець», інструментальні ансамблі – скрипалів, гітаристів, народних інструментів та тощо).

У школі працює багато наших випускників, як-то: Н. Каблучка – викладач вокалу, М. Микитенко (Бибка) – викладач скрипки, оркестрантка хору «Калина», С. Міщенко – керівник зразкового ансамблю «Мрія», лауреата міжнародних, всеукраїнських і регіональних конкурсів, В. Ступка – викладач по класу баяна, керівник хорової капели Котелевської ДМШ «Консонелла», учасник вокального ансамблю викладачів, у минулому співав у камерному хорі «Гілея» під орудою доцента П. Т. Лиманського; викладачі по класу фортепіано М. Полторапавлова та І. Швед.

Валентина Іванівна – автор біля 20 пісень на свої вірші, улюблених і знаних не лише в рідному краї, але й за її межами («Батьківська хата», «Пісня про Ковпака», «Щастя нам, українці!», «Коханий чоловік» та ін.). Крім учнів і викладачів школи, її пісні виконують заслужена артистка України Олена Білоконь («Вранішня молитва»).

Гурина (Деркач) Вікторія Михайлівна закінчила ПДПУ імені В.Г.Короленка (1996-2001). З 2001 р. працює у відділі освіти Миргородської районної держадміністрації. З 2011 р. обіймає посаду методиста районного методичного кабінету, відповідальна за організацію кадрової роботи та за роботу районних методичних об’єднань учителів предметів художньо-естетичного циклу.

Мухар Марина Михайлівна (04.11.1985, смт. Котельва, Полтавської області).

Закінчила ПНПУ імені В. Г. Короленка за спеціальністю «Педагогіка і методика початкового навчання. Музика» (2003–2008), учасниця україн-ського народного хору «Калина».

Працювала заступником директора Котелевської дитячої музичної школи (з 2007), директором навчального закладу (2012–2014).

М. М. Мухар – керівник вокального ансамблю «Кольори кохання», учасниця вокального ансамблю «Барвінковий розмай», який здобув Гран-прі на Міжнародному фестивалі-конкурсі «Ялтинське літо – 2013», став лауреатом ІІ премії обласного конкурсу виконавської майстерності викладачів початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів «Серце віддане дітям» (2013). Вона співає в хоровій капелі Котелевської ДМШ «Консонелла», яка стала лауреатом І премії обласного конкурсу «Серце віддане дітям» (2013).

Наші випускники працюють викладачами вищих навчальних закладів освіти і культури ІІ–ІV рівнів акредитації: Д. Литвин – викладач і концертмейстер Дніпропетровського училища культури; О. Б. Зубова – методист навчального відділу психолого-педагогічного факультету, викладач педагогічних дисциплін (з 2001); Н. М. Золотарьова-Пасюта – концертмейстер кафедри хореографії Полтавського педуніверситету (з 1993). Керують відомими в Україні та за її межами мистецькими колективами Н. Іванова (Деркач), Г. Єрисова (хормейстер громадського об'єднання «Гілея»), О Кузнєцова (ансамбль скрипалів «Фантазія»), В. Кульбашна (народний самодіяльний гурт «Калина» Зінцівського СБК), О. Кучерявий (духовий оркестр с. Гільці Чорнухінського району – щорічний учасник обласного параду духових оркестрів), М. Парасимчук, Н. Пилипенко (зразковий вокальний ансамбль «Рапсодія» Будинку науки і техніки м. Полтави – переможець всеукраїнських і міжнародних конкурсів, зокрема в Італії), Н. Слісаренко (народний аматорський фольклорний ансамбль «Кобеляцькі джерела» Центру культури та дозвілля), В. Ступка (хорова капела «Консонелла» Котелевської ДМШ), Ю. Тесленко (оркестр народних інструментів).

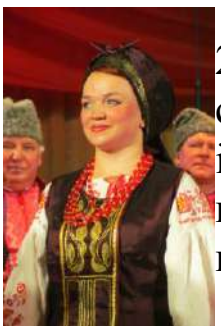

Іванова Наталія Володимирівна (уроджена Деркач, 26.05.1972, м. Гребінка) – художній керівник Заслуженого самодіяльного ансамблю пісні і танцю України «Лтава» імені В. Міщенка Полтавського міського будинку культури, нагороджена Грамотою міського голови з нагрудним знаком.

Родина переїхала до Шишак, де «дівчинка стала

учасницею, а пізніше й провідною солісткою фольклорного ансамблю «Чорнобривці» Шишацької середньої спеціалізованої школи імені В. Вернадського. Тут вона здобула перший досвід спільної творчої діяльності заради досягнення високого результату: визнання на фестивалях у містах України Івано-Франківську, Кіровограді, Полтаві, Києві) та за кордоном (у м. Кошалін, Польщі» [50, с. 364].

Н. Деркач навчалася в ПДПІ імені В. Г. Короленка за спеціальністю «Педагогіка і методика початкового навчання і музика» (1989–1994), де співала в українському народному хорі «Калина». «Направду, тільки сьогодні, – зізнається Наталка, – я можу повною мірою усвідомити значимість калинянського досвіду у своєму становленні. Я не забуваю настанови мого неперевершеної майстерності й людяності Вчителя – Григорія Семеновича…» [50, с. 364].

З 1995 р. працювала у НВК №10 вихователем, де отримала сертифікат вчителя Монтессорі-групи. Після декретної відпустки в дитячий садок не повернулася, бо з 1997 р. стала учасницею хорової групи Заслуженого самодіяльного ансамблю пісні і танцю України «Лтава» ім. В. Міщенка Полтавського міського Будинку культури; згодом – хормейстер хорової групи (1999) та художній керівник славетного колективу (з 2009).

Поряд із нею співає «калинняка» І. Дурандіна, яка здійснила перше дипломне дослідження про улюблений колектив «Український народний хор ”Калина”» (1996, науковий керівник доц. Лобач О.О.).

Парасимчук Михайло Григорович (25.01.1962, с. Добровляни Заліщицького району, Тернопільської області – 25.10.2013, Полтава).

Закінчив Калузьке культурно-освітнє училище (1990), ПДПУ імені В. Г. Короленка (1998–2003). Після служби в армії працював у воєнному оркестрі (м. Печори, Комі АРСР, 1982–1990) та організував дитячий духовий оркестр, який за короткий термін здобув звання «зразковий аматорський колектив», про що писали місцеві газети; районному Будинку школярів м. Заліщики Тернопільської області (1996-1998), артистом муніципального духового оркестру «Полтава»

(1998-2000), викладачем класу духових інструментів ДМШ №1 (2000–2007) та ДМШ №2 (2007–2013).

У Полтаві Михайло Григорович керував духовими оркестрами Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка та Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка (1998–2008) – щорічного переможця обласного міжвузівського конкурсу «Студентська весна». За високий рівень виконавської майстерності духового оркестру його керівник нагороджений 30 почесними грамотами Полтавської обласної і міської держадміністрації, обласного і міського управлінь культури, Президії обласної ради профспілок тощо.

Шкурпела Ірина Миколаївна – випускниця психолого-педагогічного факультету, спеціальність «Педагогіка і методика початкового навчання. Музика» (1992-1997) – художній керівник зразкового аматорського колективу (2000) дитячого вокального ансамблю «Вікторія» дитячої студії естетичного виховання Гадяцького училища культури імені І.П. Котляревського (з 1997).

Досягнення колективу: переможці обласних конкурсів «Різдвяні канікули» (2000), «Веселка» (2000–2013), «Таланти твої, Полтавщино!» (Комсомольськ, 2002), «Естрадна веселка» (Пирятин, 2003, 2007) та ін.; всеукраїнських конкурсів «Мистецьке сузір'я» (м. Комсомольськ, 2007), «Топ-топ» (м. Бердянськ, 2004), «Планета дитинства» (м. Харків, 2006), «Наша земля – Україна» (2003, 2010, II місце); переможець міжнародних конкурсів «Морський коник» (2001, Судак Кримської області); «Срібний дзвін» (Ужгород, 2002); VI Благодійний фестиваль «Чорноморські ігри» ЗАТ «Таврійські ігри» (м. Скадовськ Херсонської області, 2003), «Чарівна свічка» (Київ, Національна дитяча академія мистецтв, II місце); «Слов'янський вінок» (2008, Болгарія, I премія); «Ядранстар-2010» (м. Трогір, Хорватія, I премія); учасник фестивально-концертних програм в «Артеці» (літні сезони 2003, 2010) [186].

У Полтавській області 40–50% вчителів музичного мистецтва та музичних керівників дитячих дошкільних навчальних закладів – наші вихованці, а в Полтаві – 55% (у 22 школах із 40). Вони керують міськими, районними та шкільними методичними об'єднаннями вчителів мистецьких дисциплін (І. Бузанова, І. Гнатенко, І. Жук (Портна), О. Кривень, М. Мазур, Н. Реутська); перемагають на мистецьких і професійних конкурсах, зокрема всеукраїнському

фестивалі-конкурсі композиторів, аранжувальників і виконавців «Журавлиний ключ» – С. Гавриленко (вчитель музики Соснівської ЗОШ І–ІІ ступенів Гадяцького району, написав понад 50 пісень), О. Марченко (Котельва, автор понад 200 пісень); конкурсі «Учитель року» в номінації «Учитель музичного мистецтва» – Т. Білій (2008), О. Сеник (1995), О. Нестеренко (1996), О. Хвостенко (2006), Л. Ржеко (2009, Полтава), Л. Михайленко (2009, Котельва), Я. Ясько (2013); обласному конкурсі методичних праць «Мистецтво. Педагогіка. Творчість» – О. Долина, Т. Голега, Ю. Ткаленко, Т. Салівончик; обласному конкурсі виконавської майстерності викладачів початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів «Серце віддане дітям» – К. Апіна, А. Іванова, М. Кущ, К. Цимбал (фортепіано), І. Мойса (вокал). Учні О. Долини, С. Подгорної, Л. Речкалової, В. Слюсар, І. Чирнички – лауреати мистецьких конкурсів різного рівня. Професіонали високого класу О. Бідна, О. Гаража, В. Дубовик, І. Ковнатор, М. Кулєшова, Ю. Кутянська, М. Мальченко, І. Петренко, В. Слюсар, Б. Тертична, О. Цвелих, О. Чугай, О. Шилкіна, А. Ширинова демонструють відкриті уроки та заняття на обласних, міських і районних тижнях педагогічної майстерності, а також перед слухачами курсів підвищення кваліфікації.

Долина Олена Михайлівна – викладач по класу фортепіано Семенівської ДМШ Полтавської області, нагороджена Грамотами обласного управління культури Полтавської обласної державної адміністрації за підготовку учнів до обласних конкурсів (2010–2012), а також як викладач-концертмейстер, нагороджена нагрудним знаком «Кращий за професією» ІІІ ступеня (2011), переможець обласного конкурсу концертмейстерів (диплом ІІ ступеня) і методичних праць (диплом І ступеня, 2014).

Закінчила бакалаврат і магістратуру ПНПУ імені В. Г. Короленка за спеціальністю «Музичне мистецтво» (2010–2014, кваліфікаційна робота «Художньо-педагогічні технології навчання гри на фортепіано учнів початкових шкіл естетичного виховання», науковий керівник – доц. Лобач О.О.) [212].

Протягом 2010–2014 рр. її учні отримали 23 перемоги на районних, обласних («Юний віртуоз Полтавщини», «Музичний калейдоскоп», «Музичний вернісаж», «Камерата»), всеукраїнських

(«Дивограй», м. Дніпропетровськ) і міжнародних (X Відкритий конкурс юних виконавців імені Людвіга ван Бетховена, м. Харків) конкурсах виконавської майстерності. Її учениця А. Підгорна брала участь в обласному майстер-класі професора, завідувача кафедри композиції та інструментування Харківського державного університету мистецтв імені І. П. Котляревського, народного артиста України В. М. Птушкіна [212].

Слюсар Валентина Миколаївна – вчитель вищої категорії, вчитель-методист, відмінник освіти України (2001), член журі міських конкурсів «Учитель року» в номінації «Учитель музики».

Закінчила диригентсько-хоровий відділ Полтавського музичного училища (1982-1986), педагогічний факультеті ПДПІ імені В. Г. Короленка за спеціальністю «Педагогіка і методика початкового навчання. Музика» (1990-1995).

Працювала вчителем музики в Полтавській гімназії №32 (1987-2012), з 2012 р. – вчитель музичного мистецтва ЗОШ І–ІІІ ступенів №27 м. Полтави.

В. М. Слюсар у 1992 р. створила фольклорний ансамбль «Лада» (хореограф – Є. А. Ленський, зараз – директор ЗОШ І–ІІІ ступенів №7 імені Т. Шевченка м. Полтави), до складу якого спочатку ввійшли учні 4 та 7 класів (45 осіб), а згодом – 120 дітей, які займалися у трьох групах: підготовча, молодша та основний склад.

Ансамбль «Лада» брав участь у міжнародній науково-практичній конференції «Формування національної культури молоді засобами народного мистецтва у контексті творчої спадщини В. М. Верховинця» (1999), організованої кафедрою музики. На зарубіжних гостей із Австрії, Бельгії, Ізраїлю, Німеччини виступ «Лади» справив незабутнє враження. Їх здивувала майстерність багатоголосся основного складу ансамблю, а коли до зали струнко ввійшли, вишикувалися між рядами й гармонічно влилися у спів старших 120 маленьких українців, увесь зал стоячи аплодував артистам. Ганс Замхабер – хормейстер із Австрії не міг приховати сліз захоплення й лише повторював: «Що це? Вони справжні?»

Фольклорний ансамбль підготував понад 10 найрізноманітніших композицій, зокрема «Івана Купала», «Лада», «Різдво», «Русальє». Колектив перемагав на всіх міських і обласних оглядах художньої

самодіяльності та фольклорних конкурсах. Він посів І місця в міжнародних конкурсах у Львові (1995), у Туреччині (м. Анталія, 1998), «Ми діти твої, Україна!» («Артек», 2000).

В. М. Слюсар – автор відеосупроводів до уроків музичного мистецтва для 1–6 класів, посібника «Грай, сопілко, грай» (2009), створеного на основі досвіду двадцятирічної роботи гуртка гімназії №32 «Юний сопілкар» (керівник – В. М. Слюсар) [167].

Супрунова Людмила Анатоліївна – магістр музики (2014), лауреат міжнародних, всеукраїнських і обласних пісенних конкурсів; удостоєна ректорської відзнаки «Студент року» у номінації «За участь у художній самодіяльності» (2011), нагороджена відзнакою «Кращий студент Полтавщини» у номінації «Мистецькі здобутки» (2012). Про неї писали газети «Полтавська думка», «Полтавський вісник», «Вечірня Полтава», «Університетський час».

Закінчила ПНПУ імені В. Г. Короленка за спеціальністю «Музичне мистецтво» (2014, кваліфікаційна робота «Аксіологічні орієнтири мистецько-педагогічної діяльності Григорія Левченка», науковий керівник – доц. Сулаєва Н. В.), солістка українського народного хору «Калина».

Л. Супрунова – лауреат телевізійного конкурсу молодих виконавців сучасної української пісні «Квадрат-У» шукає таланти» (2010, 2012), обласного міжвузівського фестивалю-конкурсу «Студентська весна» (2010, 2011, ІІ премія), переможниця конкурсу «Молодь року – 2012» у номінації «Молодіжне відкриття»; всеукраїнських конкурсів – «Пісенні крила Чураївни» (2009, ІІ премія; 2010, І премія), «Пісенний край» імені М. К. Кондратюка (2011, І премія), «На хвилях ностальгії» (2012, І премія); міжнародних конкурсів – «Слов'янський вінець» (Болгарія, 2010, лауреат І ступеня в номінації «Народний спів», лауреат ІІ ступеня у номінації «Естрадний спів»), «Різдво у Татрах» (Словаччина, 2012, володарка Гран-прі), «Lago di Garda» (Італія, 2013, І премія), «Зірковий олімп» (Україна, 2013, І премія), «Українська весна в Санкт-Петербурзі» (Росія, 2013, диплом І ступеня) [490].

Яcько (Спичак) Ярослава Петрівна – учитель музичного мистецтва НВК №16 м. Полтави, учитель вищої категорії, переможець І (міського), ІІ

(обласного) етапів і дипломант ІІІ етапу Всеукраїнського конкурсу «Вчитель року–2013» в номінації «Музичне мистецтво», володар Гран-прі міського конкурсу «Творчий дует» (дует учителя й учня, 2011, 2012, 2013).

Закінчила ПДПІ імені В. Г. Короленка за спеціальністю «Педагогіки і методики початкового навчання. Музика» (1994–1999). Співала в українському народному хорі «Калина», її портрет прикрашав концертну афішу колективу та сторінки зарубіжних газет (1994–2000). Від провідної співачки-виводчиці вона досягла рівня солістки: «Незвичайному тембру Ярослави при сольному виконанні української народної пісні «Вербовая дощечка», що був майстерно вплетений Г. Левченком у звучання хору, дивувалися в Україні і за кордоном: «Я була неймовірно щасливою, коли по закінченні пісні довго не вщухали оплески глядачів-іноземців, які до того ж вигукували «браво». Саме тоді я відчувала, що потрібна своїй країні, що роблю для неї щось дуже важливе» [50, с. 354].

Трудову діяльність Я. П. Ясько розпочала у серпні 1999 р. як музичний керівник дитячого садка № 38 «Зірочка» ЗАТ «Ворскла». З 2003 р. працює вчителем музичного мистецтва в НВК №16. Її вихованці неодноразово перемагали в міському конкурсі-огляді «Світ дитячих захоплень».

Була активною учасницею обласної спеціальної дослідницької групи з проблеми вивчення музичного краєзнавства Полтавщини (зібрано цікаві та цінні матеріали з цієї проблеми) [161]. Підготувала «Караоке для 7 класу» та «Караоке для 8 класу».

Творчість наших випускників виявляється не лише в музичному мистецтві, але й у журналістиці, громадській діяльності: О. Ігнатенко – редактор відділу інформації обласної газети «Зоря Полтавщини», Р. Білишко, М. Лобач, Б. Тригуб.

Білишко Руслан Григорович (22.07.2078) – аранжувальник, композитор, програміст, звукоінженер Полтавської обласної ТРК «Лтава» (2002–2007), Лауреат ІІІ ступеня ІІІ Міжрегіонального конкурсу творчої майстерності працівників телебачення і радіомовлення «Професіонал ефіру України» з врученням бронзової статуетки «Афродіта» в номінації «Оформлення каналу» (2006); автор «Гімну» дитячої телепередачі «Разом».

Закінчив психолого-педагогічний факультет ПНПУ імені В. Г. Короленка за спеціальністю «Педагогіка і методика початкового навчання. Музика» (1995–2000). Працював у педагогічному університеті (2000–2007), де створив студію звукозапису, зробив перші кроки композитора й комп'ютерного аранжувальника. Написав «Гімн психолого-педагогічного факультету» на слова В. В. Підгорної та Р. Павлюка (2002); «Гімн Полтавського національного педагогічного університету» у співавторстві з Г. С. Левченко та В. В. Підгорною (2009) [288].

Він – автор понад 50 пісень («Дума про батька» на сл. Н. Третяк), які виконують заслужена артистка України, солістка Полтавської обласної філармонії Олена Білоконь («Зоря зійде», «Квітує сад», «Тато», «Подруженька», «Отча сторона» та «Батальйон небайдужих» у співавторстві з солісткою на сл. М. Бойко, «Свято Новорічне» на сл. Ю. Шевченко, «Ясенове» на сл. В. Слєпцова); солістка Національної філармонії України та Заслуженого ансамблю Збройних сил України Ярослава Кривошеєва («Україна» на сл. Ю. Шевченко, «Коханий» на сл. Л. Глинської, «Любов коротша за життя» на сл. М. Луківа, «Навічно піснею» на сл. Н. Третяк – посвята Раїсі Кириченко).

Аранжував понад 200 вокальних творів, зокрема альбомів О. Білоконь «Від серця до серця» (2012), «Музика любові» (2014); окремих творів для К. Бужинської, Н. Май; артистів Полтавської обласної філармонії – групи «Слов'яни» (керівник – О. Павленко), заслуженої артистки України В. Колісник, Л. Митько (випускниця кафедри музики 2006 р., була солісткою філармонії, зараз викладає вокал у школах США).

Р. Білишко створив популярний веб-сайт «ProTalant», який об'єднав «у велику творчу родину» митців Полтавщини й містить актуальну інформацію про мистецькі події регіону.

Лобач Микола Миколайович (2.01.1966, Полтава) – заступник Голови Полтавського осередку Всеукраїнського Православного Педагогічного Товариства (з 2003). Закінчив ПДПІ імені В. Г Короленка за спеціальністю «Педагогіка і методика початкового навчання. Музика» (1991), співав у

народній самодіяльній хоровій капелі педагогічного інституту під орудою П. Т. Лиманського (див. фото «На індивідуально-практичному занятті з хорового диригування: П. Т. Лиманський і М. Лобач, концертмейстер М. Гонтар»), навчався в аспірантурі при кафедрі естетики філософського факультету Московського державного університету імені М. Ломоносова (1994–1997).

Працював учителем музичного мистецтва СШ №32 (1988–1989), на кафедрі образотворчого мистецтва та кафедрі хореографії педагогічного інституту (1991–1998), де розробив авторський курс «Історія вітчизняної та зарубіжної культури»; читав лекції з філософії музики в ПОІППО імені М. Остроградського і викладав в 1–3 класах «Філософію для дітей» у Полтавській гімназії №33 (1999–2003). З 2003 р. читає лекції з духовної музики та морального богослов'я на церковно-просвітницьких курсах при Православному товаристві.

Тригуб Богдан – журналіст, член Національної спілки журналістів України.

Закінчив Полтавське музичне училище за спеціальністю «Духові та ударні інструменти» по класу кларнета (1999), ПДПУ імені В. Г. Короленка за спеціальністю «Початкове навчання. Педагогіка і методика середньої освіти. Музика» (1999–2004), співав в українському народному хорі «Калина», продовжуючи сімейну династію «калинян», бо його мати В. І. Гасенко протягом багатьох років грає в оркестрі хору на скрипці.

Другу вищу освіту здобув у Київському національному університеті імені Т. Шевченка на факультеті журналістики. Працював у Полтавській ТРК «Лтава» кореспондентом обласного радіо в редакції місцевого радіомовлення (2004–2012), підготував і провів багато цікавих радіопередач, таких як: «Правове поле», «Медичний вісник», «Події, новини, факти», «Тиждень Полтави». З 2012 р. живе на Дніпропетровщині та працює в Криворізьких засобах масової інформації, має багато прекрасних статей і репортажів про мистецькі події.

Отже, випускники кафедри музики досягли значних успіхів у науковій, педагогічній, художній, творчій, організаційній, адміністративній, громадській діяльності, де музична освіта дає змогу відкрити нові грані у відомих явищах; презентують університет в Україні та за її межами, продовжуючи наукові та художні традиції,

набуті в процесі музично-професійної підготовки в Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка.

Післямова

Сучасна кафедра музики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка – потужний колектив висококваліфікованих професіоналів, відомих в Україні та за її межами вчених, митців, і перспективних молодих спеціалістів, які зберігають, збагачують і розвивають художні традиції, започатковані фундатором мистецької освіти майбутніх учителів у Полтавському інституті народної освіти, завідувачем кафедри мистецтвознавства, видатним вітчизняним педагогом, етнографом, хореографом, диригентом і композитором, палким патріотом і громадянином України В. М. Верховинцем (1920–1933 рр.).

Протягом 1934–1979 рр. удосконалювалися зміст і форми художньо-естетичного виховання майбутніх педагогів, ректорат педагогічного інституту піклувався про організацію різних студентських колективів художньої самодіяльності, за ефективне функціонування яких відповідали кабінет естетичного виховання й факультет громадських професій; у цей час із метою професійної підготовки вчителів-філологів із додатковою спеціальністю «Музика» була організована кафедра музики і співів на чолі з П. М. Горбенко (1957 – 1958 рр.), а згодом – М. А. Фісуном (1957–1966 рр.).

Принципово новий період становлення кафедри пов’язано з іменем заслуженого працівника культури України, заслуженого діяча мистецтв України, професора Г. С. Левченка – відомого хорового диригента, композитора, фольклориста, педагога, який визначив стратегічні орієнтири подальшого розвитку кафедри, гармонічно поєднав у її діяльності традиції та інновації реформованої освіти динамічного сьогодення, надихнув і організував викладачів на вирішення широкого діапазону завдань професійної підготовки вчителів музики, ширше – мистецьких дисциплін.

Під керівництвом професора Г. С. Левченка визначено генеральний напрям наукової діяльності кафедри «Формування національної культури молоді засобами народного мистецтва», результати якої апробовано на численних науково-практичних конференціях різного рівня; створено колектив висококваліфікованих професіоналів (кількість викладачів, що мають науковий ступінь і вчене звання, виріс із 0% до 52%); ліцензовано й акредитовано спеціальність «Музичне мистецтво» за трьома освітньо-

кваліфікаційними рівнями – бакалавр, спеціаліст і магістр; розроблено навчально-методичне забезпечення професійної підготовки вчителів музики; створено належну матеріально-технічну базу; впроваджено оригінальну систему позааудиторної музично-виховної роботи, яку можна кваліфікувати як неформальну мистецьку освіту майбутніх учителів.

Аналіз динаміки змісту й напрямів діяльності кафедри музики дав змогу виокремити три етапи в її розвитку:

I (1981–1991 рр.) – етап професійної підготовки вчителів початкових класів із додатковою спеціальністю «Музика»;

II (1991–2003 рр.) – етап діяльності кафедри в період реформування вищої освіти в незалежній Україні, у ході якого розроблялися авторські навчальні програми, посібники, методичні рекомендації з професійно-орієнтованих дисциплін на підґрунті результатів дисертаційних досліджень викладачів і їхньому музично-педагогічному досвіді роботи у вищій школі;

III (2004–2020 рр.) – етап ліцензування й акредитації спеціальності «Музика» в умовах входження України в європейський освітній простір, що потребувало розробки навчально-методичних комплексів із професійно-орієнтованих дисциплін, упровадження кредитно-модульної системи навчання й інформаційно-комунікаційних технологій.

Викладачі й випускники кафедри музики зробили вагомий внесок у науку (мистецтвознавство, історію педагогіки, теорію та методику мистецької освіти та виховання, теорію та методику професійної педагогічної освіти, краєзнавство, в тому числі й музично-педагогічне); у розвиток музичної культури України та Полтавщини як композитори, аранжувальники, виконавці, організатори та художні керівники відомих в Україні та за її межами мистецьких колективів; стояли біля витоків симфонічного, хорового (народного та академічного), естрадного мистецтв регіону; впроваджували науково-творчі здобутки в мистецьку й педагогічну практику роботи вищих, середніх спеціальних і загальноосвітніх навчальних закладів освіти і культури, презентували їх на мистецьких фестивалях і конкурсах, наукових заходах різного рівня. Професорсько-викладацький склад кафедри опікується творчим розвитком багатих національно-культурних і мистецьких традицій, вбачаючи в цьому сенс своєї професійної діяльності, що сприяє

вивершенню рейтингу Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка у світовому та вітчизняному освітньо-культурному просторі, ствердженню іміджу Полтавщини як духовної столиці України.

Список використаних джерел

Монографії, дисертації (за роками)

5. **Полянська Г. М.** Людина з Ламанчі : монографія [Текст] / Галина Миколаївна Полянська. – К. : Муз. Україна, **1984.** – 96 с.
6. **Борщ Ж. В.** Формування позитивних взаємин дошкільників як умова підвищення результативності виконання дидактичних завдань (на матеріалі ігор за правилами : автореф. … канд. пед. наук. зі спец.: 13.00.01 – «Теорія та історія педагогіки» / Ж. В. Борщ; НИИ педагогики УССР. – К., **1990.** – 20 с.
7. **Лещенко М. П.** Эстетическое воспитание учащихся начальных классов общеобразовательной школы Канады : дис... канд. пед. наук по спец. : 13.00.01 – «Теория и история педагогики» / М. П. Лещенко ; НИИ педагогики УССР. – К., **1990**. – 149 с.
8. **Шовкомуд Е. А.** Воспитание эмоциональной отзывчивости у младших школьников: дис … канд. пед. наук. по спец. : 13.00.01 – «Теория и история педагогики» / Е.А. Шовкомуд; НИИ теории и методики воспитания АПН СССР. – М., **1990.** – 208 с.
9. **Ірклієнко В. С.** Формування естетичної культури молодших школярів у побуті : дис. … канд. пед. наук. зі спец.: 13.00.01 – «Теорія та історія педагогіки» / В. С. Ірклієнко; Український НДІ педагогіки. – К., **1993.** – 145 с.
10. **Гнатюк Л. А.** Микола Лисенко і Лейпцизька консерваторія: німецька музично-теоретична школа як фундамент європейської музичної освіти : дис … канд. мист. : спец. 17.00.02 – «Музичне мистецтво» / Л. А. Гнатюк; Київська держ. консерваторія імені І.П. Чайковського. – К., **1994**. – 216 с.
11. **Лещенко М. П.** Зарубіжні технології підготовки вчителів до естетичного виховання : монографія / М. П. Лещенко. – К., **1995**. – 174 с.
12. **Соломаха С. О.** Підготовка майбутніх учителів початкових класів до керівництва театральною діяльністю молодших школярів : дис. … канд. пед. наук зі спец.: 13.00.04 – «Професійна педагогіка» / С.О. Соломаха; – К., **1995.** – 228 с.
13. **Федій О. А.** Підготовка студентів педагогічних інститутів до естетичного виховання дітей 6-7 років : дис ... канд. пед. наук зі спец.: 13.00.04 – «Професійна педагогіка» / О. А. Федій ; Полт. держ. пед. ін-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **1995.** – 190 с.
14. **Дем'янко Н. Ю.** Формування національної культури молоді в педагогічній спадщині В. М. Верховинця: дис … канд. пед. наук. зі спец.: 13.00.01 – «Теорія та історія педагогіки» / Н. Ю. Дем'янко; Харківський держ. пед. ін-т імені Г. С. Сковороди – Харків, **1996.** – 197 с.
15. **Лещенко М. П.** Зарубіжні технології підготовки вчителів до естетичного виховання : монографія / М. П. Лещенко. – 2-е вид., доп. – К., **1996.** – 192 с.
16. **Лещенко М. П.** Технології підготовки вчителів до естетичного виховання за рубежем (на матеріалах Великобританії, Канади, США) : дис ... д-ра пед. наук зі спец. : 13.00.04 – «Професійна педагогіка» / М. П. Лещенко ; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., **1996.** – 382 с.
17. **Отич О.М.** Підготовка вчителя початкових класів до виховної роботи в школі (на матеріалі пісенного фольклору) : дис … канд. пед. наук. зі спец. : 13.00.04. – «Теорія і

методика професійної освіти» / О. М. Отич; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., **1997.** – 250 с.

18. **Руденко Л. А.** Естетичне виховання молодших школярів у процесі позакласного читання : дис … канд. пед. наук зі спец. : 13.00.01 – «Теорія та історія педагогіки» / Л.А. Руденко; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., **1997.** – 195 с.
19. **Ковалевська Ю. М.** Визначення та корекція ранніх форм девіантної поведінки : автореф. дис ... канд. психол. наук зі спец. : 19.00.01 – «Загальна психологія. Історія психології» / Ю. М. Ковалевська ; Ун-т внутрішніх справ. – Харків, **1998.** – 19 с.
20. **Ковалевська Ю. М.** Визначення та корекція ранніх форм девіантної поведінки : дис... канд. психол. наук зі спец. : 19.00.01 – «Загальна психологія. Історія психології» / Ю. М. Ковалевська ; Полтавський держ. пед. ін.-т. імені В. Г. Короленка. – Полтава, **1998.** – 194 с.
21. **Лавріненко О. А.** Практична професійно-педагогічна підготовка вчителя у вищих закладах освіти України (1917-1928 рр.) : дис ... канд. пед. наук зі спец.: 13.00.04 – «Професійна педагогіка» / О. А. Лавріненко ; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., **1998.** – 175 с.
22. **Мостова І. В.** Формування педагогічно-виконавської майстерності майбутнього вчителя музики : дис … канд. пед. наук зі спец.: 13.00.01 – «Теорія та історія педагогіки» / І.В. Мостова; Луганський держ. пед. ін-т. – Луганськ, **1998.** – 310 с.
23. **Березан В. І.** Підготовка майбутніх педагогів до естетичного виховання школярів засобами сучасної музики масових жанрів : дис… канд. пед. наук зі спец.: 13.00.04 – «Професійна педагогіка» / В.Г. Березан; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., **1999.** – 195 с.
24. **Маріо М. Д.** Виховання молоді засобами православної духовної музики у початкових та середніх навчальних закладах України (кінець XIX початок XX століття) : дис … канд. пед. наук. зі спец.: 13.00.01 – Теорія та історія педагогіки / М.Д. Маріо; Харківський держ. пед. ун-т імені Г.С. Сковороди. – Харків, **2000.** – 238 с.
25. **Сулаєва Н. В.** Підготовка майбутнього вчителя початкових класів до використання дидактичної мистецької гри у навчально-виховному процесі : автореф. дис. … канд. пед. наук. зі спец.: 13.00.04 – «Професійна педагогіка» / Н. В. Сулаєва; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., **2000.** – 20 с.
26. **Пазюченко Т. М.** Індивідуалізація профорієнтаційної роботи зі старшокласниками : автореф. дис. ... канд. психол. наук зі спец.: 19.00.07 – «Педагогічна та вікова психологія» / Т. М. Пазюченко; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., **2001.** – 18 с.
27. **Острянська О. А.** Формування комплексних педагогічних умінь у майбутніх учителів початкових класів : дис. … канд. пед. наук зі спец. : 13.00.04 – «Теорія і методика професійної освіти» / Олена Анатоліївна Острянська; Полтавський держ. педагогічний ун-т ім. В.Г.Короленка. – Полтава, **2002.** – 281 с.
28. **Руденко Л. А.** Естетико-психологічна підготовка майбутніх фахівців сфери обслуговування / Лариса Руденко // Теоретико-методичні засади викладання предметів гуманітарного циклу в професійно-технічних навчальних закладах : монографія / [за ред. Г. П. Васяновича]. – Львів : Українські технології, **2003.** – С. 116–131.
29. **Євстігнєєва Н. І.** Підготовка майбутнього вчителя до використання музики як засобу саморегуляції функціонального стану учнів : дис … канд. пед. наук зі спец. : 13.00.04 – «Теорія і методика професійної освіти» / Н. І. Євстігнєєва; Вінницький держ. пед. ун-т імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця, **2005.** – 246 с.

30. **Литвиненко А. І.** Музична культура Полтавщини XIX – початку XX століття в аспектах регіонального джерелознавства : автореф. … канд. мист. зі спец. : 17.00.01 «Теорія та історія культури» / А. І. Литвиненко; Національна муз. академія імені П. І. Чайковського. – К., **2006.** – 20 с.
31. **Головня Л. І.** Розвиток бандурного мистецтва Полтавщини другої половини XX століття : автореф. ... канд. мист. зі спец.: 17.00.01 «Теорія та історія культури» / Л. І. Головня; Київський нац. університет культури і мистецтв. – К., **2007.** – 20 с.
32. **Даценко О. А.** Педагогічні умови діяльності дитячих творчих колективів Полтавщини : дис ... канд. пед. наук зі спец.: 13.00.07 – «Теорія виховання» / О.А. Даценко; Східноукраїнський нац. ун-т імені Володимира Даля. – Луганськ, **2007.** – 253 с.
33. **Дзюба Т. М.** Формування психологічної готовності заступника директора школи до взаємодії з учителями в умовах конфлікту : автореф. дис… канд. психол. наук зі спец. : 19.00.07 – «Пед. та вікова психологія» / Т.М. Дзюба; Центральний ін-т ППО АПН України. – К., **2007**. – 20 с.
34. **Отич О.М.** Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання: теоретичний і методичний аспекти : монографія / О.М. Отич; [за наук. ред. І.А. Зязюна]. – Чернівці : Зелена Буковина, **2007.** – 752 с.
35. **Полянська Г. М.** Жанровий пошук у балетній музиці В. Губаренка : дис ... канд. мист. зі спец. : 17.00.03 – «Музичне мистецтво» / Г.М. Полянська; Харківський ун-т мистецтв імені І.П. Котляревського. – К., **2007.** – 253 с.
36. **Павленко Н. О.** Підготовка майбутнього вчителя початкових класів до використання інтерактивних педагогічних технологій : дис … канд. пед. наук зі спец. : 13.00.04 – «Теорія і методика професійної освіти» / Н.О. Павленко; Полтавський держ. пед. ун-т імені В.Г. Короленка. – Полтава, **2008.** – 332 с.
37. **Руденко Л. А.** Комунікативна компетентність у контексті професійної підготовки фахівців сфери обслуговування / Лариса Руденко // Психолого-педагогічні основи професійної адаптації майбутніх фахівців : монографія / [за ред. Г. П. Васяновича]. – Львів : Сполом, **2008**. – С. 325–345.
38. **Траверсе Т. М.** Стратегіальні тенденції творчості у політичній діяльності / Тетяна Траверсе // Стратегії творчої діяльності: школа В.О.Моляко / [за заг. ред. В.О.Моляко]. – К. : Освіта України, **2008.** – С. 578–606.
39. **Лавріненко О. А.** Педагогічна майстерність в історико-педагогічному вимірі: теорія, практика, поступ : монографія / Олександр Лавріненко. – К. : Богданова А. М., **2009.** – 328 с.
40. **Лавріненко О А.** Тенденції розвитку ідей педагогічної майстерності вчителя: теорія і практика (середина XVI – кінець XX ст.) : автореф. дис. … докт. пед. наук. зі спец. : 13.00.01 – «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / О. А. Лавріненко; Нац. пед.. ун-і імені М. П. Драгоманова. – К., **2009**. – 50 с.
41. **Отич О. М.** Мистецтво у розвитку індивідуальності педагога: історичний і методологічний аспекти : монографія / Олена Отич; [за наук. ред. І. А. Зязюна]. – Чернівці : Зелена Буковина, **2009**. – 440 с.
42. **Отич О. М.** Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання : дис. … докт. пед. наук зі спец. : 13.00.04 – «Теорія і методика професійної освіти» / О.М. Отич; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., **2009**. – 549 с.

43. **Радіонова Г. В.** Тоталлогічний вимір феномену гри : дис. … канд. філософ. наук зі спец. : 09.00.03 – «Соціальна філософія та філософія історії» / Г. В. Радіонова; Полтавський нац. пед. ун-т імені В.Г. Короленка. – Полтава, **2009.** – 193 с.
44. **Федій О. А.** Підготовка педагогів до використання засобів естетотерапії : теорія і практика : монографія / О. А. Федій. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, **2009.** – 404 с.
45. **Галушко Л. Я.** Психологічна корекція агресивної поведінки у ранній юності засобами мистецтва : автореф. дис. … канд. психол. наук. зі спец. : 19.00.07 – «Педагогічна та вікова психологія» / Л. Я. Галушко; Прикарпат. ун-т ім. В. С. Стефаника. – Івано-Франківськ, **2010.** – 20 с.
46. **Дем'янко Н. Ю.** Формування національної культури молоді в педагогічній спадщині В. М. Верховинця : монографія / Н. Ю. Дем'янко. – Полтава : АСМІ, **2010.** – 275 с.
47. **Литовченко Л. В.** Формування ораторської майстерності у майбутніх магістрів із соціальної педагогіки : дис ... канд. пед. наук зі спец. : 13.00.04 – «Теорія та методика професійної освіти» / Л. В. Литовченко ; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих АПН України. – К., **2010.** – 265 с.
48. **Соломаха С. О.** Методологічна культура викладачів мистецьких дисциплін як основа художньо-естетичного світогляду / С.О.Соломаха // Сучасна професійна підготовка вчителя до викладання мистецьких дисциплін: проблеми, пошуки, знахідки: монографія / Бузова О.Д., Бурназова В.В. та ін.; [за ред. А.І. Омельченко]. – Донецьк : вид-во «Ноулідж», **2010.** – С. 27–38.
49. **Федій О. А.** Теорія і практика підготовки педагогів до використання естетотерапії у професійній діяльності : дис ... д-ра. пед. наук зі спец. : 13.00.04 – «Теорія та методика професійної освіти» / О. А. Федій ; Полт. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2010.** – 500 с.
50. **Отич О. М.** Розвиток творчої індивідуальності студентів професійно-педагогічних навчальних закладів засобами мистецтва : монографія / [за наук. ред. І.А. Зязюна]. – Чернівці : Зелена Буковина, **2011.** – 248 с.
51. Григорій Семенович Левченко : біобібліографічний покажчик / [упор. Н. В. Сулаєва]; Полт. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, **2013.** – 168 с.– (Серія «Науковці університету»).
52. **Руденко Л. А.** Психолого-педагогічна сутність поняття комунікативної культури майбутніх фахівців / Лариса Руденко // Психологічні аспекти професійної підготовки конкурентоздатних фахівців : монографія / [за ред. Руденко Л. А.]. – К. : Педагогічна думка, **2013.** – С. 103–119.
53. **Сулаєва Н. В.** Підготовка вчителя в педагогічному просторі неформальної мистецької освіти : монографія / Наталія Сулаєва. – Полтава : ПНПУ імені В. Г.Короленка, **2013.** – 408 с.
54. Учитель мистецьких дисциплін у дискурсі педагогічної майстерності : монографія / І.А. Зязюн, Г.Г. Філіпчук, О.М. Отич та ін.; [за наук. ред., передм. і післям. О. М. Отич]. – Бердянськ : Видавець Ткачук О. В., **2013.** – 334 с.
55. **Мірошніченко Т. В.** Підготовка майбутніх учителів початкових класів до використання засобів естетотерапії у навчально-виховному процесі : автореф. ... канд. пед. наук зі спец. : 13.00.04 – «Теорія та методика професійної освіти» / Тетяна Віталіївна Мірошніченко. – Полтава, **2014.** – 20 с.
56. **Наталевич Н. П.** Формування професійної компетентності майбутніх культурологів у процесі вивчення історико-культурологічних та педагогічних

дисциплін : автореф. ... канд. пед. наук зі спец. : 13.00.04 – «Теорія та методика професійної освіти» / Наталія Петрівна Наталевич. – Полтава, **2014.** – 20 с.

57. Психолого-педагогічний факультет Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка: історична, організаційно-педагогічна і науково-методична ретроспектива : монографія / авт. кол. В. І. Березан, Т. О. Благова, Н. В. Гібалова та ін.; [за ред. Н. Д. Карапузової]. – Полтава : Дивосвіт, **2014.** – 452 с.
58. **Сулаєва Н. В.** Неформальна мистецька освіта майбутнього вчителя у художньо-творчих колективах : дис ... д-ра. пед. наук зі спец. : 13.00.04 – «Теорія та методика професійної освіти» / Н. В. Сулаєва; Полт. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2014.** – 554 с.
59. **Сулаєва Н. В.** Неформальна мистецька освіта майбутнього вчителя у художньо-творчих колективах : автореф. ... д-ра. пед. наук зі спец. : 13.00.04 – «Теорія та методика професійної освіти» / Наталія Вікторівна Сулаєва; Полт. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2014**. – 43 с.

Підручники, посібники, збірники наукових праць (за роками)

60. **Левченко Г. С.** «Калина». Досвід роботи самодіяльного українського народного хору «Калина» / Г.С. Левченко. – Полтава : Вид-во «Полтава», **1987.** – 40 с.
61. **Лиманський П. Т.** Методичні рекомендації на допомогу керівникам шкільних хорових гуртків (на прикладі роботи відділення факультету громадських професій по підготовці керівників шкільних хорових гуртків Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка) / П. Т. Лиманський; [відп. за випуск Н. Ялівець]. – Полтава : Вид-во «Полтава», **1988.** – 18 с.
62. **Тягло Є. І.** Р. К. Гордон // Українська радянська енциклопедія : у 12-ти т. / [ред. М. Бажан]. Т. 2. – К. : УРЕ, **1988.** – С. 253.
63. Методология и методы современных педагогических исследований : тезисы докладов и выступлений на XIII советско-немецком семинаре молодых ученых и аспирантов АПН СССР и АПН ГДР : у 3-х ч. – Москва – Полтава, **1989.**
64. Проблемы освоения театральной педагогики в профессионально-педагогической подготовке будущего учителя : матер. всесоюзной научн.-практ. конф. / Гос. комитет СССР по народному образованию; НИИ художественного воспитания АПН СССР; Министерство культуры СССР; Министерство народного образования УССР; Полтавский государственный педагогический институт имени В.Г. Короленко; [гл. ред. И.Ф. Кривонос]. – Полтава : Изд-во «Полтава», **1991.** – 384 с.
65. **Лиманський П. Т.** Використання образно-художньої мови в роботі з молодіжним шкільним хором : метод. реком. / П.Т. Лиманський , Є.І. Тягло. – Полтава : Полтавський літератор, **1992.** – 24 с.
66. **Соломаха С. О.** Естетичне виховання студентів засобами театрального мистецтва : метод. реком. [для викладачів і студентів педагогічних вузів] / С. О. Соломаха, І. М. Юрас. – Полтава, **1992.** – 28 с.
67. **Лиманський П. Т.** Формування музичної культури майбутнього вчителя : метод. реком. / П.Т. Лиманський, Є.І. Тягло. – Полтава : Полтавський літератор, **1993.** – 16 с.
68. Розбудова національної початкової школи : матер. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 11-13 травня 1993 р.) / [ред. кол. : М. Й. Алексіюк, Н. А. Вакуленко, Т. М. Байбара, Н. М. Бібік, І. П. Гудзик, Н. С. Литвиненко, В. О. Мартиненко,

К. С. Прищепа, О. Я. Савченко (відп. ред.), М. Л. Семенюченко, В. П. Тименко]. – Полтава, **1993.** – 266 с.

69. Теоретико-методичні основи формування громадянина України : матер. всеукр. наук.-практ. конф. / ред. кол. В. О. Пащенко, А. М. Бойко, В. Є. Лобурець, М. С. Пашко (гол. ред.), Л. О. Хомич, В. Ф. Моргун [та ін.]. – Полтава : ПДПІ імені В. Г. Короленка, **1993.** – 218 с.
70. **Отич О.М., Тягло Є.І.** Народна пісня та її роль у формуванні культури учнів початкової школи : метод. реком. / О.М. Отич, Є.І. Тягло. – Полтава : Вид-во «Полтава», **1994.** – 28 с.
71. **Левченко Г. С., Лиманський П. Т., Тягло Є. І.** Хорове диригування : навч. посібн. [для студентів спеціальності 7.010103, 7.020411 – Початкове навчання і музичне виховання]. Ч. І. – Полтава : ПДПІ, **1995.** – 91 с.
72. **Левченко Г. С.** Збірник пісень / Григорій Семенович Левченко. – Полтава, **1995.** – 36 с.
73. Обдаровані діти: виявлення, діагностика і розвиток / [за ред. В.Ф.Моргуна]. – Полтава, **1995.** – 165 с.
74. Проблеми естетичного виховання та художньої освіти в системі професійної підготовки вчителів : матер. всеукр. наук.-практ. конф., Полтава, 17-19 травня 1995 р. / АПН України; Полт. держ. пед. інститут імені В.Г. Короленка. – Полтава, 1995. – 249 с.
75. **Бойко А. М.** Оновлена парадигма виховання: шляхи реалізації (підготовка вчителя до формування виховуючих відносини з учнями)» : навч.-метод. посібник для вчителів шкіл, викладачів, студентів педагогічних навчальних закладів / А. М. Бойко; М-во освіти України; Ін-т змісту і метод. навч. – К. : ІЗМН, **1996.** – 232 с.
76. **Ірклієнко В. С.** Естетичний розвиток молодших школярів у процесі підготовки народного свята : метод. реком. / В.С. Ірклієнко. – Полтава : ПДПІ ім. В. Г. Короленка, **1996** – 23 с.
77. **Левченко Г. С.** Збірник пісень / Григорій Семенович Левченко. – Полтава, **1996.** – 34 с.
78. Основний музичний інструмент (фортепіано) : освітньо-професійна програма інтегрованого курсу [для спец. 7.010104, 7.020411 – Початкове навчання і музичне виховання] / укл. І.В. Мостова. – Полтава : ПДПІ імені В.Г. Короленка, **1996.** – 69 с.
79. **Дем'янко Н. Ю.** Етнографічно-дослідницька діяльність Василя Миколайовича Верховинця : навч. посіб. / Н. Ю. Дем'янко. – Полтава : Ред.-видав. відділ УМСА, **1997.** – 32 с.
80. **Дем'янко Н. Ю.** Педагог, учений і митець Василь Миколайович Верховинець : наук.-метод. матеріали / Н.Ю. Дем'янко. – Полтава : ПДПІ ім. В.Г. Короленка, **1997.** – 24 с.
81. **Лиманський П. Т., Тягло Є. І.** Вокально-хорова робота вчителів музики в дитячому хорі : навч. посіб. / П.Т. Лиманський, Є.І. Тягло. – Полтава : ПДПІ, **1997.** – 74 с.
82. **Лобач О. О.** Педагогіка співробітництва в дії (з досвіду роботи гімназії № 33 м. Полтави) : зб. метод. матеріалів / [укл. та наук.-метод. ред. О.О.Лобач]. – Полтава : ПОІПОПП, **1997.** – 99 с.
83. Наукові записки психолого-педагогічного факультету : зб. наук. праць : у 3-х ч. / [ред. кол. : Н. С. Литвиненко (відп. за вип.), О. С. Чернова (відп. за вип.), В. Д. Василенко, О. О. Григор'єва, М. П. Кравченко, М. Й. Олексіюк, Н. С. Степаненко ; корект. Л. Д. Маслій, К. І. Лелюх]. – Полтава : Частн. изд-во «Three S & J», **1997.**
84. **Бойко А. М.** Григорій Ващенко: альтернатива поглядів і оцінок : навч. посібник / А. М. Бойко ; М-во освіти України, Ін-т змісту і метод. навч. – К. : [б. и.], **1998.** – 236 с.
85. **Ковалевська Ю. М.** Виявлення ранніх форм девіантної поведінки : навч. посіб. [для практ. психологів] / Ю. М. Ковалевська. – Харків : Друкарня ХВУ, **1998.** – 39 с.

86. **Левченко Г. С.** «Їхав козак за Дунай»: українська народна пісня для мішаного хору / Г. С. Левченко ; Полтав. держ. пед. ін-т імені В. Г. Короленка. – Полтава : ПДПІ ім. В. Г. Короленка, **1998.** – 70 с.
87. **Левченко Г. С.** «На козака пригодонька»: хоровий триптих : навч. посіб. / Г. С. Левченко ; Полтав. держ. пед. ін-т імені В. Г. Короленка. – Полтава : ПДПІ імені В. Г. Короленка, **1998.** – 78 с.
88. **Лиманський П. Т., Тягло Є. І.** Хорове диригування : навч. посібн. [для студентів спеціальності 7.010103, 7.020411 – Початкове навчання і музичне виховання]. – Ч. ІІ. – Полтава : ПДПІ, **1998.** – 181 с.
89. **Мостова І. В.** Технологія формування педагогічно-виконавської майстерності майбутнього вчителя музики : метод. реком. / І. В. Мостова. – Полтава : ТД «Станіслав», **1998.** – 24 с.
90. **Сулаєва Н. В., Лещенко М. П.** Мистецька гра від А до Я : метод. посібн. [для вчителів початкових класів] / Н. В. Сулаєва, М. П. Лещенко. – Полтава : АСМІ, **1998.** – 119 с.
91. **Лобач О. О.** Виховання красою : зб. науково-методичних статей / [упор. і заг. ред. О. О. Лобач]. – Полтава : ПОІПОПП, **1999.** – 81 с.
92. **Лобач О. О.** Музики навчання за педагогічною системою Д. Б. Кабалевського; Музики навчання за болгарською "Столбицею" Бориса Тричкова / О. Лобач // Педагогічні технології. Досвід. Практика : Довідник / ред. кол. П. І. Матвієнко, С. Ф. Клепко та ін. – Полтава : ПОІПОПП, **1999.** – С. 188–194.
93. Формування національної культури молоді засобами народного мистецтва у контексті творчої спадщини В.М. Верховинця : зб. наук. праць / [ред. кол. В.О. Пащенко, А.М. Бойко, Н.Д. Карапузова, Г.С. Левченко, О.О. Лобач, Л.А. Гнатюк, В.С. Ірклієнко та ін.]. – Полтава : ПДПІ ім. В. Г. Короленка, **1999.** – 310 с.
94. Формування національної культури молоді засобами народного мистецтва у контексті творчої спадщини В. М. Верховинця : концепція науково-практичної конференції / [укл. Л. А. Гнатюк, Н. Ю. Дем'янко, В.С. Ірклієнко, Н.Д. Карапузова, Г.С. Левченко, О.О. Лобач]. – Полтава : ПДПІ ім. В.Г.Короленка, **1999.** – 30 с.
95. **Березан В. І.** Українська музика масових жанрів / В. І. Березан // Українське мистецтво у полікультурному просторі : навч. посіб. / [за ред. д-ра пед. наук, проф. О. П. Рудницької]. – К. : "ЕксОб", **2000.** – Розд. 11. – С. 170-179 **(гриф МОН України)**
96. **Левченко Г. С.** Червона калина – полтавська земля : навч. посіб. / Г. С. Левченко ; Полтав. держ. пед. ін-т ім. В. Г. Короленка. – Полтава : Скайтек, **2000.** – 167 с.
97. **Лещенко М. П.** Щастя дитини – єдине дійсне щастя на Землі: До проблеми педагогічної майстерності. : навч.-метод. посіб. / Марія Лещенко. – К. : АСМІ, **2003.** – Ч. І. – 304 с.
98. **Лещенко М. П.** Щастя дитини – єдине дійсне щастя на Землі: До проблеми педагогічної майстерності. : навч.-метод. посіб. / Марія Лещенко. – К. : АСМІ, **2003.** – Ч. ІІ. – 240 с.
99. **Лиманський П.Т., Тягло Є.І.** Самостійна робота з хорового диригування : метод. реком. – Полтава : ПДПІ імені В.Г. Короленка, **2000.** – 40 с.
100. **Лобач О.О.** Емоційний аспект гуманістичного виховання (З досвіду роботи вчителів російської мови, російської та зарубіжної літератури школи-гімназії № 33 м. Полтави) : зб. наук.-метод. матеріалів / [упор. і заг. ред. О. О. Лобач]. – Полтава : ПОІПОПП, **2000.** – 96 с.
101. Наукові здобутки студентів і магістрантів – школі XXI століття : зб. наук. праць. – Вип. І. – Полтава : ПДПУ, **2000.** – 246 с.

102. **Гнатюк Л. А.** Знавець хорової справи // Піснями й танцями уславлена Полтава [Текст] / за ред. П.Я. Михайлика, Л. А. Гнатюк. – [вид. 2-е, випр. і доп.]. – Полтава : ПДПУ імені В.Г. Короленка, **2001**. – С. 43 – 47.
103. **Городнича Л.** Емоційний розвиток дошкільників на музичних заняттях : метод. розробки / Л. Городнича; [наук. ред. О. О. Лобач]. – Полтава : ПДПУ імені В.Г. Короленка, **2001.** – 70 с.
104. **Левченко Г. С.** Сольфеджіо на основі народних пісень Полтавщини : посібн. [для муз.-пед. навч. закладів] / Г.С. Левченко. – Полтава : ПДПУ імені В.Г. Короленка, **2001.** – 144 с.
105. **Лиманський П. Т.** Обробки українських народних пісень та переклади для академічного хору : зб. муз. творів / [передм. Л. А. Гнатюк, Є. І. Тягла] / П. Т. Лиманський. – Полтава : ПДПУ імені В.Г. Короленка, **2001.** – 36 с.
106. **Лобач О.О., Гуржій Т.А.** Ода музиці: зб. віршів українських поетів про музику / укл. О. О. Лобач, Т.А. Гуржій. – Полтава : ПДПУ ім. В. Г. Короленка, **2001**. – 76 с.
107. **Борщ Ж. В.** Іван Якович Франко / Ж. В. Борщ // Персоналії в історії національної педагогіки. 20 видатних українських педагогів : навч. посібн. / [за ред. А. М. Бойко]. – Полтава, **2002.** – С. 202–230.
108. **Борж Ж. В.** Історико-теоретичні основи цілісного педагогічного процесу / Ж. В. Борщ // Педагогіка : навч.-метод. посібник / [за ред. А. М. Бойко]. – К. – Полтава : ІЗМН, **2002**. – Ч. І. – С. 204–216.
109. **Борщ Ж. В.** Микола Іванович Пирогов / Ж. В. Борщ // Персоналії в історії національної педагогіки. 20 видатних українських педагогів : навч. посібн. / [за ред.. А. М. Бойко]. – Полтава, **2002.** – С. 202–230.
110. **Дем'янко Н. Ю.** Василь Миколайович Верховинець / Н. Ю. Дем'янко // Персоналії в історії національної педагогіки. 20 видатних українських педагогів : навч. посібн. / [за ред. А. М. Бойко]. – Полтава, **2002.** – С. 202–230.
111. **Дзюба Т.М**. Педагогічна конфліктологія у загальноосвітньому навчальному закладі : посіб. для вчителів, керівників навчальних закладів / Т. М. Дзюба. – Полтава, ПОІППО, **2002**. – 126 с.
112. **Левченко Г.С.** Хорова версія концерту для фортепіано з оркестром С. А. Шевченка : репертуарн. посіб. / Г. С. Левченко. – Полтава, **2002.** – 56 с.
113. **Лиманський П. Т., Тягло Є. І.** Микола Дмитрович Леонтович / Лиманський П. Т., Тягло Є. І. // Персоналії в історії національної педагогіки. 20 видатних українських педагогів : навч. посібн. / [за ред.. А. М. Бойко]. – Полтава, **2002.** – С. 202–230.
114. **Лобач О.О., Кузьомко Л.А.** Розвиток творчих здібностей молодших школярів у позакласній музично-виховній роботі : навчальна програма спецкурсу для студентів спеціальності 7.010104, 7.020411 – Початкове навчання та музичне виховання / [укл. О.О.Лобач, Л.А.Кузьомко]. – Полтава : ПДПУ ім. В.Г.Короленка, **2002.** – 18 с.
115. **Лобач О.О., Трохименко А. О.** Історія української духовної музики : навчальна програма спецкурсу для студентів спеціальності 7.010104, 7.020411 – Початкове навчання та музичне виховання / [укл. О. О. Лобач, А. О. Трохименко]. – Полтава : ПДПУ ім. В.Г.Короленка, **2002.** – 24 с.
116. **Сулаєва Н.В**. Становлення дошкільного виховання на Полтавщині у 20-ті роки XX століття : метод. посіб. / Н.В. Сулаєва. – Полтава : ПДПУ імені В.Г. Короленка, **2002.** – 72 с.
117. **Левченко Г.С.** «Стоїть гора високая» : навч. посіб. / Г. С. Левченко ; Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава : ПДПУ, **2003**. – 24 с.

118. **Лобач О. О., Кульчій С.** Комп'ютерні технології музичного виховання та розвитку школярів : програма спецкурсу для студентів спеціальності 7010104, 7020411 – Початкове навчання та музичне виховання / О. О. Лобач, С. Кульчій. – Полтава : ПДПУ ім. В.Г.Короленка, **2003.** – 14 с.
119. **Сулаєва Н. В.** Особливості формування особистості дитини в умовах центру розвитку дитини : метод. посіб. / Н. Сулаєва, Л. Корсунська. – Полтава : ПДПУ імені В.Г. Короленка, **2003.** – 86 с.
120. Формування здорового способу життя студентської молоді : реалії та перспективи : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 24-25 грудня 2002 р. / [ред. кол. : Л. О. Хомич, А. М. Бойко, М. В. Гриньова, О. Л. Єрьоміна, Н. Д. Карапузова] ; відп. за вип. Л. О. Хомич ; відп. ред. О. О. Григор'єва. – Полтава, ПДПУ, **2003.** – 224 с.
121. **Борщ Ж.В.** Формування, самовиховання і саморозвиток наукового світогляду особистості у процесі навчально-виховної діяльності / Ж.В. Борщ // Педагогіка. Інтегрований курс теорії та історії педагогіки : навч.-метод. посібник : у 2-х ч. / [за ред. А. М. Бойко]. Ч. 2. – К. – Полтава, **2004.** - С. 195-214.
122. **Дем'янко Н. Ю.** Василь Миколайович Верховинець // Персоналії в історії національної педагогіки. 22 видатних українських педагоги : підруч. / [А. М. Бойко, В. Д. Бардінова та ін.]; під заг. ред. А. М. Бойко. – К. : ВД «Професіонал», **2004. –** С. 460-489.
123. **Дем'янко Н. Ю.** Основи хорознавства і методики роботи з хором : навч. посіб. для студ. серед. спец. і вищ. закл. освіти / Н. Ю. Дем'янко. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2004**. – 96 с.
124. **Євстігнєєва Н.І.** Самостійна робота з навчального курсу «Постановка голосу» : метод. рекоменд. / Н. І. Євстігнєєва. – Полтава : ПДПУ ім. В. Г. Короленка, **2004.** – 42 с.
125. **Сулаєва Н.** Використання музичного мистецтва з метою корекції мовлення дітей дошкільного віку : метод. посібник [для студентів спеціальності 7.010101 – Дошкільне виховання. Дефектологія. Логопедія та логопедів дошкільних навчальних закладів] / Н. Сулаєва, Л. Таран. – Полтава : ПДПУ, **2004**. – 144 с.
126. **Траверсе Т. М.** Психологія праці : навч.-метод. Посібник / Тетяна Михайлівна Траверсе ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т післядипл. освіти. – К. : Геопринт, **2004.** – 116 с.
127. **Буць Н. М.** Виховання загальної культури особистості засобами хорового мистецтва : метод. матеріали [для студентів психолого-педагогічного факультету зі спеціальності 6.020100, 7.020101 – Культурологія. Педагогіка і методика середньої освіти. Музика] / Н. М. Буць. – Полтава : ПДПУ імені В.Г. Короленка, **2005.** – 34 с.
128. **Даценко О.А.** Танцювальна музика : реперт. зб. [для вчителів загальноосвітніх навч. закладів та шкіл естетичного виховання] / О.А. Даценко. – Полтава : АСМІ, **2005.** – 118 с.
129. **Левченко Г.С.** Пісенні крила Полтавщини : зб. пісень / Г. Левченко. – Полтава : СПДФО, **2005.** – 120 с.
130. **Лобач О. О.** Інноваційна педагогічна технологія «Вибір» / О. О. Лобач, В. О. Логвін, О. В. Корнієнко ; [заг. ред. І. В. Охріменка]. – Полтава : ПОІППО імені М.В.Остроградського, **2005.** – 70 с.
131. **Лобач О.О., Мірошніченко Т. В.** Педагогічна корекція агресивності у молодших школярів : метод. рекоменд. для вчителів і вихователів / О. Лобач, Т. Мірошніченко. – Полтава : ПДПУ імені В.Г.Короленка, **2005.** – 48 с.
132. **Лобач О. О.** Розвиток особистості учня на підставі принципу гуманізації та раннього профільного навчання : матер. міського семінару заступників

директорів з НВР / О.О. Лобач, Н.В. Кікоть, О.В. Щербак. – Полтава : ПОІППО, **2005.** – 39 с.

133. **Сулаєва Н.В.** Особливості педагогічного впливу на дітей із аутизмом (на основі формування етичних норм поведінки) : метод. посіб. / Н. Сулаєва, І. Шептун. – Полтава : ПДПУ імені В.Г. Короленка, **2005.** – 80 с.
134. **Сулаєва Н.В.** Театральне мистецтво у системі роботи з дітьми дошкільного віку з дислалією : метод. посіб. / Н. Сулаєва, Л. Таран. – Полтава : ПДПУ, **2005.** – 90 с.
135. **Сулаєва Н.В.** Екологічне виховання дошкільників засобами мистецтва : метод. посібник для студентів спеціальності 7.010101 – Дошкільне виховання та вихователів, методистів, завідувачів ДНЗ / Н. Сулаєва, Н. Божинська. – Полтава : ПДПУ, **2005.** – 132 с.
136. **Бойко А.М.** Виховання людини: нове і вічне : методолого-теорет. і практ. коментар / Алла Бойко. – Полтава : Техсервіс, **2006.** – 566 с.
137. Імідж сучасного педагога «Педагогічна царина фольклористики» : [науково-практ. освітньо-популярний часопис]. – **2006.** – № 2 (61). – 72 с.
138. **Левченко Г.С.** Народні пісні Полтавщини : навч. посіб. / Г. Левченко. – Полтава : ПДПУ імені В.Г. Короленка, **2006.** – 148 с.
139. **Левченко Г.С.** Ой, у лузі, та ще й при березі : навч. посіб. / Г. Левченко. – Полтава : ПДПУ імені В.Г. Короленка, **2006.** – 160 с.
140. **Лобач О. О.** Творчі портрети вчителів музичного мистецтва Полтавщини : навч.-метод. посібн. до курсу «Методика музичного виховання школярів» [для студентів спеціальності 7.010103 – Педагогіка і методика середньої освіти. Музика] / О. О. Лобач. – Полтава : ПДПУ імені В.Г.Короленка, **2006.** – 78 с.
141. **Буць Н.М.** Переклад музичних творів для оркестру: сутність та загальні вимоги : метод. рекоменд. до навч. курсу «Оркестровий клас» [для студентів психолого-педагогічного факультету зі спеціальності 6.010100 – Педагогіка і методика середньої освіти. Музика] / Н.М. Буць. – Полтава : ПДПУ імені В.Г. Короленка, **2007.** – 32 с.
142. **Глушкова С. І., Пужай Г. В.** Технологія створення акомпанементу : навч.-метод. посіб. / С. І. Глушкова, Г. В. Пужай. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2007.** –76 с.
143. **Дем'янко Н. Ю.** Методичні матеріали до курсу «Аранжування музичних творів» для магістр. зі спец. 8.010103 – Педагогіка і методика середньої освіти. Музика / Н. Ю. Дем'янко. – Полтава : ПДПУ ім. В. Г. Короленка, **2007.** – 28 с.
144. **Левченко Г.С.** Спогади, погляди, роздуми, поради : навч.-метод. посіб. / Г. Левченко. – Полтава : ПФ: «Форміка», **2007.** – 108 с.
145. **Лобач О.О.** Класифікація емоцій у «педагогіці серця» / О. Лобач // Цінності православної культури як фактор морально-етичного виховання школярів : наук.-метод. посіб. / [уклад.: П. І. Матвієнко, Г. А. Каліберда]. – Полтава : ПОІППО, **2007.** – С. 119–124. **(гриф МОН України)**
146. **Федій О. А.** Естетотерапія : навч. посіб. / О. А. Федій. – К. : Центр учбової літератури, **2007.** – 256 с. **(гриф МОН України)**
147. Education in Europe: the main features. Освіта в Європі: основні характеристики : навч. посіб. / М. В. Гаврилюк, М. П. Лещенко, З. Т. Магдач, Н. В. Мукан / [за ред. М.П. Лещенко]. – Львів : Вид-во «Бескид Біт», **2008.** – 244 с.
148. **Березан В. І.** Сценарне мистецтво : навч. посіб. [для студ. спец. 6.010100, 7.010105 – «Соціальна педагогіка»] / В. І. Березан. – Полтава : Друкарня ПП Ткалич А.М, **2008.** – 122 с.

149. **Буць Н.М.** Оркестровий клас : електр. підр. з курсу [для студентів магістратури психолого-педагогічного факультету зі спеціальності 7.010103 – Педагогіка і методика середньої освіти. Музика] / Н. М. Буць. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2008.**
150. **Герасименко М. О.** Технології навчання мисленню / Герасименко М.О. // Педагогічні технології: теорія та практика [Текст] : навч.-метод. посібник / [за ред. М. В. Гриньової]. – Полтава : АСМІ, **2008.** – С. 48–56.
151. **Герасименко М.О.** Сучасні педагогічні технології інноваційних і авторських шкіл / Герасименко М.О. // Педагогічні технології: теорія та практика [Текст] : навч.-метод. посібник / [за ред. М. В. Гриньової]. – Полтава : АСМІ, **2008.** – С. 176–198.
152. **Герасименко М.О.** Педагогічні технології авторських шкіл / Герасименко М.О. // Педагогічні технології: теорія та практика [Текст] : навч.-метод. посібник / [за ред. М. В. Гриньової]. – Полтава: АСМІ, **2008.** – С.199–207.
153. **Євстігнєєва Н.І.** Педагогічна інтерпретація фортепіанної спадщини Ф. Шопена : метод. рекоменд. [для студ. вищ. навч. закл.] / Євстігнєєва Н. І., Палишева М. – Полтава : ПДПУ імені В.Г. Короленка, **2008.** – 40 с.
154. **Ірклієнко В.С., Вандервоодт Н. В.** Зимові свята як засіб художньо-естетичного розвитку особистості : метод. реком. [для вчителів музичного мистецтва] / В. С. Ірклієнко, Н. В. Вандервоодт. – Полтава : ПДПУ імені В.Г.Короленка, **2008.** – 53 с.
155. **Левченко Г. С.** Земле рідна моя : посібник для музично-педагогічних закладів / Григорій Семенович Левченко ; Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2008.** – 64 с.
156. **Лобач О. О.** Особистісно орієнтований підхід: від учня до керівника : матеріали міського семінару директорів середніх загальноосвітніх закладів / І. І. Бажан, Н. В. Кікоть, О. О. Лобач, О. В. Щербак. – Полтава : ПОІППО імені М. Остроградського, **2008.** – 32 с.
157. **Острянська О. А.** Проектування і реалізація процесу розвитку професійної компетентності вчителя початкової школи в системі перервної педагогічної освіти : навч.-метод. пос. для магістрантів спец. 8.010102 – Початкове навчання / О.А. Острянська . – Полтава : ПДПУ, **2008.** – 100 с.
158. Професійна підготовка вчителя музичного мистецтва: від традицій до інновацій : зб. статей за матеріалами міжнар. наук.-практ конф., 17-18 квітня 2008 р. / [ред. кол. : В. О. Пащенко, Б. В. Год, Г. С. Левченко, Н. В. Сулаєва; відп. ред. О. О. Лобач]. – Полтава : ПДПУ імені В.Г.Короленка, **2008.** – 212 с.
159. Теорія і методика викладання музичних дисциплін у вищих закладах освіти та спеціальних навчальних закладах : навч. посібник для магістрів спец. 8.010103 – Педагогіка і методика середньої освіти. Музика / Н. Ю. Дем'янко, Н. І Дячук, Н. О. Павленко, Н. В. Сулаєва, Є. І. Тягло, М. Д. Хіміч, В. П. Яковлєв; [укл. і ред. О. О. Лобач]. – Полтава : ПДПУ імені В.Г.Короленка, **2008.** – 208 с.
160. **Тягло Є. І., Яковлев В. П.** Методика викладання гри на баяні : навч. посібник / Тягло Є. І., Яковлев В. П. – Полтава, **2008.** – 32 с.
161. **Бесєдіна І. С.** Основи валеології: навч. посіб. для студентів ВНЗО / І. С. Бесєдіна, А. В. Петрушов, Т. В. Мірошніченко. – Полтава : ДПП «Ткалич», **2009.** – 157 с.
162. **Дем'янко Н. Ю.** Хрестоматія з диригування хором : навч. посіб. для студ. педагогічних ун. у 3 ч. / [уклад. Н. Ю. Дем'янко]. – Полтава : Полтав. держ. пед. ун. імені В. Г. Короленка, **2009.** – Ч. І. – 183 с.; Ч. ІІ. – 150 с.; Ч. ІІІ. – 198 с.
163. **Литвиненко А. І.** Полтавщина: музична культура (XIX – початок XX століття) : навч. посіб. / А.І. Литвиненко. – К. : Автограф, **2009.** – 220 с. **(гриф МОН України)**

164. Музичне краєзнавство Полтавщини: від витоків до сьогодення : хрестоматія до факультативного курсу «Музичне краєзнавство: 7 клас» / [укл. О.О. Лобач, Л.Л. Халецька]. – Полтава : ПОІППО, **2009.** – 360 с.
165. Музичне краєзнавство: 7 клас : програма факультативного курсу / [авт.-укл. О.О. Лобач, Л.Л. Халецька] // Програми факультативних курсів та курсів за вибором для спеціалізованих загальноосвітніх шкіл музичного профілю / [упор. О.В. Корнілова, О.В. Гайдамака]. – Харків : Ранок, **2009**. – С. 119–130 **(гриф МОН України).**
166. **Острянська О. А.** Організація самостійної роботи студентів у вищих навчальних закладах ІІІ-ІV рівнів акредитації : навч.-мет. посіб. [для магістрантів зі спеціальності 8.010102 – Початкове навчання] / О. А. Острянська. – Полтава : ПДПУ, **2009.** – 176 с.
167. **Підгорна В., Карапузова Н., Литовка І., Павлюк Р.** Абетка першокурсника : буклет / Н. Карапузова, В. Підгорна, І. Литовка, Р. Павлюк. – Полтава : Відділ міськвиконкому у справах сім'ї, молоді і спорту, **2009.** – 28 с.
168. **Полянська Г. М.** Сходинки становлення стилю. Композитор Т. Парулава-Оскоменко : Біографічний нарис / Г. Полянська. – Полтава : Полтава, **2009.** – 57 с.
169. **Пужай Г. В.** Самостійна робота з курсу «Гармонія» (гармонічний аналіз і сольфеджіо) : метод. реком. / Г. В. Пужай. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2009.** – 26 с.
170. **Слюсар В. М.** Грай, сопілко, грай : навч.-метод. посібник / В. М. Слюсар, Н. І Жиденко. – Полтава, **2009.** – 43 с.
171. **Сулаєва Н.В.** Мистецько-освітні стратегії підготовки вчителів початкових класів : навч.-метод. посібник / Н. В. Сулаєва; Полтавський нац. пед. ун-т імені В.Г. Короленка. – Полтава, **2009.** – 109 с.
172. **Сулаєва Н. В., Курінний В. О.** Організація виховної роботи у вищих педагогічних закладах : метод. реком. / Сулаєва Н. В., Курінний В. О. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2009.** – 86 с.
173. Теорія та методика роботи з дитячими і молодіжними організаціями : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / [авт.-укл. В. І. Березан]. – Полтава : Друкарня ПП Ткалич А.М, **2009**. – 128 с.
174. **Траверсе Т.М.** Психологія викладацької роботи : підручник /Т. М. Траверсе. – К. : Науковий світ, **2009**.– 272 с.
175. **Бойко А.М.** Індивідуальні тьюторські завдання для самостійної роботи студентів ІІ-V курсів (інтегрований курс теорії та історії педагогіки) : 500 тьюторських завдань і запитань : понад 300 тестів (діагностичних, навч., контр.) / Бойко А. М. – [вид. 2-ге, збагачене й систематизов.]. – К. : КНТ ; Полтава : ПНПУ, **2010.** – 399 с.
176. **Дячук Н.І.** Історія зарубіжної музики : метод. реком. до написання курсових, бакалаврських, дипломних робіт / Н. І. Дячук. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, **2010**. – 120 с.
177. **Дячук Н.І.** Основи теорії музики : навч. посібн. [для студентів хореографічних груп вищих педагогічних закладів] / Н. І. Дячук. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, **2010**. – 92 с.
178. **Ірклієнко В.С., Лобач О.О., Бєсєдіна М.** Моделювання національно-естетизованого середовища засобами народного свята в сільській школі : метод. рекоменд. / Бєсєдіна М., Ірклієнко В. С., Лобач О. О. – Полтава : ПДПУ імені В.Г. Короленка, **2010.** – 100 с.
179. **Сулаєва Н. В.** Мистецькі ігри в корекційній роботі з дітьми із обмеженими психічними і фізичними можливостями : навч. посіб. / Н. В. Сулаєва, Л.О. Федорович; за наук. ред. Л.О. Федорович. – Кременчук : Християнська Зоря, **2010**. – 163 с. **(гриф МОН України)**

180. **Сулаєва Н.В.** Мистецько-освітні стратегії підготовки вчителів початкових класів : навч.-метод. посіб. / Н. В. Сулаєва. – Полтава : ПНПУ імені В.Г.Короленка, **2010**. – 102 с.
181. **Хіміч М. Д.** Особливості роботи над духовними творами з церковним хором та іншими хоровими колективами : метод. реком. [для керівників хорів та вчителів музичного мистецтва] / М. Д. Хіміч, І. В. Рера. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, **2010.** – 51 с.
182. **Чепіль О. В.** Вулицями старої Полтави : наук.-популярні нариси / О. В. Чепіль. – Полтава : ТОВ «РІК», **2010.** – 152 с.
183. **Бугай О. І.** Вокально-педагогічна збірка для дітей та юнацтва / [укл. О. І. Бугай]. – Полтава : АСМІ, **2011.** – 280 с.
184. **Карапузова Н. Д.** Позакласна робота з математики в початкових класах : навч. посіб. для студентів ВНЗО / Н. Д. Карапузова, Т. В. Мірошніченко; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Корорленка, **2011.** – 102 с.
185. **Дем'янко Н. Ю., Артеменко М. І.** Сучасні підходи до розвитку музичних здібностей дітей третьої інтонаційної групи : метод. рекоменд. / Дем'янко Н. Ю., Артеменко М. І. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, **2011.** – 105 с.
186. **Дячук Н. І., Газданова Є.О.** Музикотерапія в початковій школі : метод. рекоменд. / Дячук Н. І., Газданова Є. О. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, **2011.** – 61 с.
187. **Ірклієнко В. С., Пилипенко Н. В.** Розвиток життєтворчості підлітків у процесі підготовки народного свята : метод. рекоменд. / В. С. Ірклієнко, Н. В. Пилипенко. – Полтава : ПНПУ імені В.Г.Короленка, **2011.** – 40 с.
188. **Левченко Г.С.** Ой у лузі червона калина : [репертуарний посібник] / Григорій Семенович Левченко ; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, **2011.** – 93 с.
189. **Лобач О. О., Міняйло Л. В.** Музична освіта і виховання на Полтавщині (на прикладі Гадяцького району) : метод. рекоменд. / Лобач О. О., Міняйло Л. В. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, **2011.** – 105 с.
190. Основи сценічного та екранного мистецтва : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / [авт.-укл. В. І. Березан]. – Полтава : Друкарня ФОП Ткалич А.М, **2011.** – 154 с.
191. Творчий розвиток особистості засобами мистецтва : навч.-метод. посібн. / [за ред., передмова Н. Г. Ничкало]. – Чернівці : Зелена Буковина, **2011.** – 280 с.
192. **Павленко Н. О.** Інтерактивні педагогічні технології в музичній освіті : наук.-метод. посібн. / Н. О. Павленко. – Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, **2011.** – 67 с.
193. **Сулаєва Н.В., Бригида В.** Підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва до роботи з вокально обдарованими дітьми : метод. посіб. / Н. Сулаєва, В. Бригида. – Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, **2011.** – 123 с.
194. **Тищенко О. М., Литовченко Л. В.** Соціально-педагогічна профілактика комп'ютерної адикції у підлітків : навч.-метод. посібник для студ. спец. «Соц. педагогіка» / О. М. Тищенко, Л. В. Литовченко. – Полтава : ПНПУ, **2011.** – 100 с.;
195. **Хіміч М. Д.** Особливості вокально-хорової роботи з духовними піснеспівами (на прикладі українського сакрального мистецтва) / М. Д. Хіміч. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2011.** – 46 с.
196. **Лобач О. О.** Християнська етика в українській культурі : наук.-метод. посібн. / [укл. О. О. Лобач, Г. А. Каліберда]; Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Головне управління освіти і науки Полтавської облдержадміністрації, Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені М. В. Остроградського. – Полтава : ПОІППО, **2011**. – 324 с.

197. **Дячук Н. І., Дядченко М. І., Корень В. В.** Колискова пісня: історія, теорія, виконавська практика : метод. реком. [для магістрантів спеціальності 8.02020401 – Музичне мистецтво] / Н. І. Дячук, М. І. Дядченко, В. В. Корень. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, **2012.** – 72 с.
198. **Лобач О. О., Дубовик В. В.** Формування педагогічно-виконавської майстерності майбутнього вчителя музики в класі баяна : метод. реком. [для студентів спеціальності 020204 – Музичне мистецтво] / Лобач О. О., Дубовик В. В. – Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, **2012.** – 80 с.
199. Імідж сучасного педагога «Неформальна мистецька освіта». – **2012.** – № 4 (123). – 68 с.
200. **Сулаєва Н., Хаустова А.** Професійно-компетентнісне становлення майбутнього вчителя у неформальних художньо-творчих колективах : навч.-метод. посібник [для магістрантів спеціальності 8.02020401 – Музичне мистецтво] / Наталія Сулаєва, Анастасія Хаустова. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, **2012.** – 147 с.
201. **Федій О.А.** Естетотерапія : навч. посіб. / О. А. Федій. – [2-ге вид. перероб. та доп.]. – К. : Вид-во «Центр учбової літератури», **2012**. – 304 с.
202. **Хіміч М. Д., Шегера Р. В.** Відродження хорового співу в сучасному культурному житті Полтавщини : метод. реком. [для магістрантів спеціальності 8.02020401 – Музичне мистецтво] / Хіміч М.Д., Шегера Р.В. – Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, **2012.** – 48 с.
203. **Березан В. І.** Основи сценарної роботи соціального педагога : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / Валентина Березан. – Полтава : Друкарня ФОП Ткалич А. М., **2013.** – 175 с. – (Серія: Методика соціально-педагогічної роботи)**.**
204. **Березан В. І.** Соціально-педагогічна робота у сфері дозвілля : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / Валентина Березан. – Полтава : Друкарня ФОП Ткалич А. М., **2013.** – 186 с. – (Серія: Методика соціально-педагогічної роботи).
205. Вивчаємо біблійну історію та християнську етику в 5 класі : методичний посібник (плани-конспекти занять) : у 2-х ч. / [упор. : Л.М. Деряга, О.О. Лобач, Ж.Г. Михайлець]. – Краматорськ : «Тіраж-51»**, 2013.** – Ч. І. – 200 с.; Ч. 2. – 220 с.
206. **Грінченко М. С., Кононенко Л. В.** Застосування методу драматизації у соціально-педагогічній роботі з дисфункціональними сім'ями : навч.-метод. посібник для студ. пед. навч. закладів, соц. педагогів, соц. працівників / М. С. Грінченко, Л. В. Кононенко. – Полтава : ПНПУ, **2013.** – 110 с.
207. Естетика і етика педагогічної дії : зб. наук. праць / Інститут педагогічної освіти та освіти дорослих НАПН України; Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка; [гол. ред. І. А. Зязюн, заст. гол. ред. М. І. Степаненко, О. М. Отич; відп. секретар О. О. Лобач]. – Вип. 1–6. – К. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, **2011–2013**.
208. **Ірклієнко В.С., Лазоренко Ю. В.** Тестовий контроль рівня знань учнів дитячих музичних шкіл із курсу «Сольфеджіо» : методичн. посібник [для викладачів теоретичних дисциплін дитячих музичних шкіл та учителів музичного мистецтва загальноосвітніх шкіл] / В. С. Ірклієнко, Ю. В. Лазоренко – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, **2013.** – 72 с.
209. **Лобач О. О.** Музично-дидактичні ігри в початковій школі / Олена Лобач. – К. : Редакції газет з дошкільної та початкової освіти, **2013**. – 104 с. – (Бібліотека «Шкільного світу»).

210. **Соломаха С. О.** Розвиток педагогічної майстерності викладачів музичного мистецтва та світової художньої культури : посібник / Світлана Соломаха. – Кіровоград : «Імекс», **2013.** – 158 с.
211. **Сулаєва Н. В.** Неформальна мистецька освіта : теоретико-методологічний та історичний аспекти : навч. посіб. [для студ. вищих педагогічних навчальних закладів III–IV рівнів акредитації] / Наталія Сулаєва. – Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, **2013.** – 116 с.
212. **Ткаленко Ю.** Робочий зошит із сольфеджіо : навч. посібник [для учнів 1 класу початкових спец. шкіл естет. виховання] / Ю. Ткаленко. – Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, **2013.** – 91 с.
213. **Траверсе Т. М.** Політична психологія : навч. посіб. для студ. ВНЗів / Тетяна Михайлівна Траверсе. – К. : Парламентське вид-во, **2013.** – 239 с.
214. **Ірклієнко В. С., Северин С. М.** Становлення спеціальної музичної освіти у Полтаві : історико-педагог. матеріали / В. С. Ірклієнко, С. М. Северин. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, **2014.** – 56 с.
215. **Лобач О.О., Долина О.М.** Художньо-педагогічні технології навчання гри на фортепіано учнів початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів : метод. посібн. [для магістрів спеціальності 8.02020401 – Музичне мистецтво] / А. Долина, О. Лобач. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, **2014.** – 100 с.
216. **Лобач О. О., Іванова А. С., Рибас Т. Ф.** Духовний розвиток підлітків засобами мистецтва : метод. рекоменд. [для викладачів початкових спеціалізованих шкіл естетичного виховання] / А. Іванова, О. Лобач, Т. Рибас. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, **2014.** – 65 с.
217. **Сулаєва Н. В., Міхно М. Є.** Навчання грі на ударних інструментах у системі неформальної мистецької освіти : метод. рекоменд. / Сулаєва Н. В., Міхно М. Є. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, **2014.** – 60 с.
218. **Сулаєва Н. В., Супрунова Л. А.** Аксіологічні орієнтири мистецько-педагогічної діяльності Григорія Левченка : навч.-методичн. посібник / Сулаєва Н. В., Супрунова Л. А. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, **2014.** – 60 с.
219. **Федій О. А., Мірошніченко Т. В.** Підготовка майбутніх учителів до використання засобів естетотерапії у початковій школі : метод. рек. / О. А. Федій, Т. В. Мірошніченко. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, **2014.** – 42 с.
220. **Федій О. А., Мірошніченко Т. В.** Сучасні естетотерапевтичні технології у професійній діяльності вчителя початкової школи : навч.-метод. посіб. / О. А. Федій, Т. В. Мірошніченко. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, **2014.** – 143 с.

Статті

221. **Levchenko G.** Verdienter kunstler der Ukraine // St. Marienkirchena. – N., **2003.** – P. 180 – 181 **(зарубіжне видання)**.
222. **Sulayeva Natalia**. Genesis of non-formal art education in Ukraine / Natalia Sulayeva // Nauka i Studia [Redaktor naczelna: Prof. dr hab. Koretskiy M.H.], Przemyśl, NR 34 (102), **2013.** – P. 22-31 **(зарубіжне видання)**.
223. **Otych O.M.** Paradygmat nauki i sztuki. Metodologi-czny punkt widzenia rozwoju oświaty w społec-zeństwie wielokulturowym: Kształcenie ustawiczne do wielo-kulturowości / pod red. T. Lewowickiego i F. Szloska. – Warszawa – Radom: Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologii Eksploatacji, **2009.** – T. 220. – S. 392- 397 **(зарубіжне видання)**.

224. **Otitch O.** Sztuka w systemach edukacij za granicą: analizą porównawcza // Badanie – dojrzewanie – rozwój (na drodze do doktoratu). Wybrane aspekty badań komparatystycznych: założenia metodologiczne i analizy porównawcze / pod red. F. Szloska. – Warszawa – Radom: Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologii Eksploatacji, **2011.** – T. 237. – S. 133 – 138 **(зарубіжне видання)**.
225. **Буць Н.М.** Виховне значення українських дум у загальноосвітній школі // Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Вип. 1-2 (28-29). – Полтава : ПДПУ імені В.Г. Короленка, **2003**. – С. 56-59. – (Серія «Педагогічні науки») (**фахове видання**).
226. **Буць Н. М.** Професійна підготовка майбутніх педагогів-хормейстерів вищої школи / Н.М. Буць // Зб. наук. праць Полтавського держ. пед. ун-ту імені В.Г. Короленка. – Вип. 3 (50). – Полтава, **2006**. – С. 12-19 (**фахове видання**).
227. **Буць Н. М.** Структура музичної культури майбутнього вчителя / Н.М. Буць // Зб. наук. праць Бердянського держ. пед. ун-ту. – Бердянськ : БДПУ, **2010**. – №4. – С. 14-19 (**фахове видання**).
228. **Буць Н. М.** Хорове мистецтво в Полтавському педагогічному університеті / Н. М. Буць // Імідж сучасного педагога. – **2006.** – № 2 (61). – С. 6-9 (**фахове видання**).
229. **Вовченко С. В.** Я твоя / Вовченко С. В. // Рідний край : наук. публіц. худож.-літ. альманах / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2013.** – № 4. – С. 137 (**фахове видання**).
230. **Глушкова С. І.** Виховне значення хорових духовних творів у педагогічній спадщині М. В. Лисенка / С. І. Глушкова, М. Д. Хіміч // Постметодика. – **2009.** – №7(91). – С. 41–44 (**фахове видання**).
231. **Глушкова С. І.** Українська піаністична діаспора / С. І. Глушкова // Слов'янський збірник. – Полтава : Слов'янський клуб, **2005**. – Вип. 4. – С. 176–181.
232. **Глушкова С. І., Пужай Г.В.** Формирование творческих навыков у студентов на индивидуальных занятиях по фортепиано / С. Глушкова, Г. Пужай // Педагогические проблемы музыкального образования : сб. научн. статей. Вып. 4 / ред. кол. Ю.И. Борсяков [и др.]; ответ. ред. Л.В. Яркина. – Воронеж : Воронежский государственный педагогический университет, **2013.** – С. 95-101 **(зарубіжне видання)**.
233. **Гнатюк Л. А.** Микола Лисенко: роки навчання / Лариса Гнатюк // Українське музикознавство. – Вип. 27. – К. : Госконсерватория им. П. И.Чайковского, **1992.** – С. 18–28 (**фахове видання**).
234. **Гнатюк Л. А.** Микола Лисенко і Лейпцизька консерваторія // Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського : наук. журн. – К., **2012.** – № 2 (15). – С. 19–33 (**фахове видання**).
235. **Гнатюк Л.А.** Творчість Й. С. Баха в музично-педагогічній практиці України 20-х – 30-х років XX століття // Музичне мистецтво. – Вип. 3. – Донецьк ; Лейпциг, **2003** (**фахове видання**)
236. **Гнатюк Л. А.** Ф. Мендельсон і Лейпцигська консерваторія / Л. А. Гнатюк // Ф. Мендельсон-Бартольди и традиции музыкального профессионализма : сб. научн. трудов / [сост. Г.И. Ганзбург; «Харьковские ассамблеи»]. – Харьков, **1995.** – С. 48–50.
237. **Гнатюк Л. А.** Хорові твори Г. С. Левченка (новації в жанрі обробки народної пісні) // Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. – Вип. 56. – К., **2008** (**фахове видання**).
238. **Гнатюк Л.А.** Э. Ф. Рихтер и западноевропейское музыкальное образование / Лариса Гнатюк // Музыка Западной Европы – классика и современность

(творчество, исполнительство, педагогика) / Мин. культуры Украины; Киевская гос. консерватория им. П. И. Чайковского. / А. Стахевич. – К. : Госконсерватория им. П.И.Чайковского, **1994.** – С. 74–80.

239. **Гринь Ю. М.** Європейське мистецтво у творчій спадщині В. Щепотьєва / Ю. М. Гринь // Теоретичні питання культури, освіти та виховання : зб. наук. праць / [за заг. ред. М. Б. Євтуха; укл. О. В. Михайличенко]. – Вип. 32. – К. : Вид. Центр КНЛУ, **2007.** – С. 29–32.
240. **Гринь Ю.М.** Культурно-просвітницька діяльність В.О. Щепотьєва / Гринь Ю.М. // Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Вип. 3(61). – Полтава, **2008.** – С. 259–266. – (Серія «Педагогічні науки») (**фахове видання**)
241. **Гринь Ю. М.** Патріотичне виховання молодого покоління в освітній діяльності та творчій спадщині Володимира Щепотьєва (1880-1937 рр.) / Юлія Гринь // Potrzeby czlowieka wspolczesnego i ich zaspokajanie. – Wydawnictwo Diecezjalne i Drukarnia w Sandomierzu, Katolicki Dom Kultury «ARKA»– Stalowa Wola, **2013**. – S. 177–193 **(зарубіжне видання)**.
242. **Гринь Ю. М.** Педагогічна діяльність В. Щепотьєва // Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка. – Вип. 3–4 (55–56). – Полтава, **2007.** – С. 292–300. – (Серія «Педагогічні науки»). (**фахове видання**).
243. **Гринь Ю.М.** Професійна підготовка вчителя в педагогічній спадщині Володимира Щепотьєва / Ю. М. Гринь // Науковий час опис НПУ імені М. П. Драгоманова : зб. наук. пр. – Вип.16 – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, **2011.** – С. 40–47. – (Серія № 13. Проблеми трудової та професійної підготовки) (**фахове видання**).
244. **Гринь Ю. М.** Роль музичної та педагогічної діяльності В. Щепотьєва у розбудові української національної культури на початку ХХ ст. / Ю. М. Гринь // Зб. наук. праць Бердянського держ. пед. ун-ту. – Бердянськ : БДПУ, **2010.** – № 4. – С. 35–41 (**фахове видання**).
245. **Гринь Ю.М.** Театральна педагогіка в початковій школі (на прикладі педагогічно-творчої спадщини В. Щепотьєва) // Традиции и инновации в педагогике начального обучения : материалы Всеукр. научн.-практ. конф., 20-22 сентября, 2011 г., Симферополь. – Симферополь : РВУЗ «Крымский инженерно-педагогический университет», **2012.** – С. 23–29.
246. **Дем'янко Н., Бойко А.** Система педагогічної діяльності В.М. Верховинця / А. Бойко**,** Н. Дем'янко // Зб. наук. пр. Полтавського держ. пед. ін-ту імені В.Г. Короленка. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **1999.** – Вип. №1. – С. 3-12. – (Серія «Педагогічні науки»).
247. **Дем'янко Н. Ю.** В. М. Верховинець: три стадії підготовки до створення «Жінхорансу» / Н. Ю. Дем'янко // Постметодика. – **2009**. – № 9. – С. 40–44 (**фахове видання**).
248. **Дем'янко Н. Ю.** Диригентсько-хорова діяльність В. М. Верховинця та його внесок у розвиток українського хорового мистецтва / Дем'янко Н.Ю. // Молодь і ринок : [щомісячний науково-педагогічний журнал]. – № 9 (80). – Дрогобич, 2011. – 64–68 (**фахове видання**).
249. **Дем'янко Н. Ю.** Концептуальні положення педагогічної теорії Василя Верховинця / Н. Ю. Дем'янко // Естетика і етика педагогічної дії : зб. наук. праць. – Вип. 2. – К. – Полтава, **2011.** – С. 139–151.

250. **Дем’янко Н. Ю.** Митець, науковець, педагог / Н. Ю. Дем’янко, Н. І. Тарасова // Михайловский замок. – Санкт-Петербург, **2002.** – № 5. – С. 205–217 **(зарубіжне видання).**
251. **Дем’янко Н. Ю.** Музей В. М. Верховинця та українського народного хору «Калина» / Н. Ю. Дем’янко // Полтавський держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка мовою музейних експонатів. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2000**. – С. 110–117.
252. **Дем'янко Н. Ю.** Внедрение педагогических идей В. М. Верховинца в творчестве украинского народного хора «Калина» / Дем'янко Н. Ю. // Музыкальное искусство и образование в современном социокультурном пространстве : материалы междунар. наук.-практ. конф. БГИИК, 13-14 марта 2014 г. – Белгород : Белгородский государственный институт искусств и культуры, **2014.** – Ч. 1. – С. 187–190 **(зарубіжне видання).**
253. **Дем’янко Н. Ю.** Педагогічні ідеї В.М. Верховинця у сучасній початковій школі / Н. Ю. Дем’янко // Початкова школа. – **2000**. – № 2. – С. 56-57 (**фахове видання**).
254. **Дем’янко Н.Ю.** Фольклористичні дослідження В.М. Верховинця / Дем’янко Н.Ю. // Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка. – Полтава : ПДПУ, **2008.** – Вип. 3 (61). – С. 275–279. – (Серія «Педагогічні науки») (**фахове видання**).
255. **Дзюба Т.М.** «Життєва криза» як феномен внутрішнього світу дорослої людини / Т.М. Дзюба / Актуальні проблеми психології : зб. наук. праць Ін-ту психології імені Г.С. Костюка НАПН України / ред. кол. : С.Д. Максименко (гол. ред.) [та ін.]. – К.: А.С.К., **2011**– Т. І : Організаційна психологія. Соціальна психологія. Економічна психологія / [за ред. С. Д. Максименка, Л. М. Карамушки]. – Вип. 31. – С. 155–160 (**фахове видання**).
256. **Дзюба Т.М.** Комплекс методик для діагностики психологічної готовності керівника школи до взаємодії в умовах конфлікту / [за наук. ред. Л.М. Карамушки] / Т. М. Дзюба. – Полтава : ПОІППО, **2005**. – 64 с.
257. **Дячук Н.І.** Підготовка майбутнього вчителя до використання музики як засобу саморегуляції функціонального стану учнів / Дячук Н.І. // Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка. — Вип. 3(61). – Полтава, **2008.** – С.70–74. – (Серія «Педагогічні науки») (**фахове видання**).
258. **Дячук Н.І.** Знайомтесь: містер Джаз / Дячук Н.І. // Постметодика. – **2010.** – № 2 (102). – С. 52–56.
259. **Дячук Н.І.** Когнітивний компонент підготовки майбутніх учителів початкових класів до використання музики як засобу саморегуляції функціонального стану учнів / Дячук Н.І. // Педагогіка і психологія професійної освіти : [наук.-метод. журнал]. – **2008.** – № 5. – С. 39–44 (**фахове видання**).
260. **Дячук Н.І.** Методи музикотерапії у навчально-виховному процесі початкової школи / Н. І. Дячук // Наук. часопис Нац. пед. ун-ту імені М.П. Драгоманова : зб. наук. праць за матер. IV міжнар. наук.-практ. конф. «Гуманістичні орієнтири мистецької освіти», 27-29 квітня 2011 р. – Вип. 11 (16). – К. : НПУ, **2011**. – С. 252–255.
261. **Дячук Н.І.** Музичне мистецтво як психотерапевтичний засіб оптимізації навчально-виховного процесу загальноосвітньої школи / Н. І. Дячук // Простір арт-терапії: витоки натхнення : зб. матер. VII міжнар. міждисциплін. наук.-практ. конф., 24-26 лютого 2011 р. – К. : Золоті ворота, **2011**. – С. 25–29.
262. **Дячук Н. І.** Основи комп’ютерної грамотності музикантів / Дячук Н.І. // Європейський вектор української освіти : зб. наук. пр. – Полтава : АСМІ, **2008.** – С. 494–498.

263. **Дячук Н.І.** Функціональна музика в навчальному процесі початкової школи / Дячук Н.І. // Імідж сучасного педагога. – № 11. – Полтава, **2011.** – С. 36–40 **(фахове видання).**
264. **Євстігнєєва Н. І.** Поліфункціональність музичного мистецтва як детермінанта різнорівневого впливу на особистість / Н.І. Євстігнєєва // Наук. вісник Чернівецького ун-ту : зб. наук. праць. – Вип. 89. – Чернівці : Рута, **2000.** – С. 20–27. (ф**ахове видання).**
265. **Євстігнєєва Н. І.** Психолого-педагогічна проблема формування довільної саморегуляції вчителя / Н.І. Євстігнєєва // Педагогіка і психологія професійної освіти. – № 2. – **2007.** – С. 114–122 **(фахове видання).**
266. **Євстігнєєва Н.І.** Музика як засіб саморегуляції: зміст діяльності вчителя з використання музики як засобу саморегуляції функціонального стану учнів / Н. І. Євстігнєєва // Постметодика. – **2007.** – №2 (73). – С. 37–40 (**фахове видання**).
267. **Жмайло С. М.** К. Домінчен. «Я до кладочки іду». Обробка пісні [Ноти] // Рідний край : [наук. публіц. худож.-літ. альманах] / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2010.** – № 2. – С. 87 (**фахове видання**).
268. **Жмайло С. М.** Явір і яворина. Муз. О. Білаша, сл. А. Малишка. Обробка для хору [Ноти] / Жмайло С. М. // Рідний край : [наук. публіц. худож.-літ. альманах] / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2010.** – № 22 (1). – С. 265 (**фахове видання**).
269. **Жмайло С. Н.** Украинский хоровой дирижёр и композитор Григорий Давыдовский в воспоминаниях полтавчан / С. Н. Жмайло // Современное музыкальное образование: традиции и инновации : материалы II междунар. научн.-практ. конф., 19-20 апреля 2013 г. – Белгород : ИД «Белгород», **2013.** – С. 119–122 (**зарубіжне видання**).
270. **Зікун Н. М.** Деякі особливості вокального виховання дітей молодшого шкільного віку // Початкова школа. – **1996.** – №12. – С. 48–51 (**фахове видання**).
271. **Ірклієнко В. С.** Особливості організації та підготовки народного свята у сучасній школі / В. С. Ірклієнко // Зб. наук. пр. Полтавського держ. пед. ун-ту імені В.Г. Короленка. – Вип 1. – Полтава, **2001.** – С. 87–91 (**фахове видання**).
272. **Ірклієнко В. С.** Креативний потенціал процесу підготовки народного свята / В. С. Ірклієнко // Зб. наук. пр. Полтавського держ. пед. ун-ту імені В.Г. Короленка. – Полтава : ПДПУ імені В.Г.Короленка, **2008**. – Вип. 3 (61). – С. 214–220 (**фахове видання**)
273. **Ірклієнко В. С.** Культурна спадщина народу як засіб формування естетичної потреби школярів / В.С. Ірклієнко // Творчість М. В. Лисенка і духовний розвиток особистості. – Чернігів, **1992.** – Ч.І. – С. 29–30.
274. **Ірклієнко В. С.** Моделювання національно-естетизованого середовища засобами народного свята у сільській школі / В. С. Ірклієнко // Зб. наук. пр. Бердянського держ. пед. ун-ту. – Бердянськ : БДПУ, **2010.** – С. 84–89 (**фахове видання**)
275. **Ирклиенко В. С.** Некоторые вопросы формирования эстетической культуры школьников на материале народного творчества / В. С. Ирклиенко // Нравственно-эстетическое воспитание молодежи средствами искусства. – Чернигов, **1990.** – Ч. І. – С. 89–91.
276. **Ірклієнко В. С.** Особливості організації та підготовки народного свята у сучасній школі / В. С. Ірклієнко // Зб. наук. пр. Полтавського держ. пед. ун-ту імені В. Г. Короленка. Вип. 1. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2001.** – С. 87–91 (**фахове видання**).
277. **Ірклієнко В. С., Кириченко О. М.** Критерії сформованості емоційно-чуттєвого компонента естетичної культури особистості / В. С. Ірклієнко, О. М. Кириченко // Зб.

наук. пр. Полтавського держ. пед. ун-ту імені В. Г. Короленка. Вип. 2 (23). – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2002.** – С. 86–90 (**фахове видання**)

278. **Ірклієнко В.С., Підгорна В.В.** Проведемо у школі ярмарок / В. С. Ірклієнко, В. В. Підгорна // Початкова школа. – **2000.** – №3. – С. 54–57 (**фахове видання**)
279. **Ирклиенко В.С., Хлебникова Л.А.** Роль народного искусства в воспитании у учащихся эстетической культуры быта / Ирклиенко В.С., Хлебникова Л.А // Формирование эстетического отношения к искусству : в 6 т. – М., **1991.** – Т. 4. – С. 110–114 (**зарубіжне видання**).
280. **Ірклієнко В., Яковлєв В.** Українська національна культура у творчій спадщині Т. Г. Шевченка / В. Ірклієнко, В. Яковлєв // Т. Г. Шевченко в контексті мистецької освіти: до 200-річчя від дня народження : зб. наук. праць. – Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, **2014.** – С. 177–181.
281. **Кононенко Л. В.** Змістові характеристики рівнів сформованості ораторської майстерності у майбутніх магістрів соціальної педагогіки / Л. В. Кононенко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : наук. журнал / Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. – Суми, **2013.** – № 5 (31). – С. 281–290 **(фахове видання).**
282. **Кононенко Л. В.** Маніпуляції у професійно-педагогічному спілкуванні соціального педагога: стратегії впливу і протидії / Л. В. Кононенко // Педагогічні науки : зб. наук. праць / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2013.** – Вип. 2 (58). – С. 85–89 **(фахове видання)**
283. **Левченко Г. С.** До вершин духовності / Г. С. Левченко // Комсомолець Полтавщини. – **1987.** – № 27 (4587). – С. 4.
284. **Левченко Г. С.** «Земле рідна моя»: [Ноти] / Г. С. Левченко // Рідний край : [наук. публіц. худож.-літ. альманах] ; Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2005.** – № 1. – С. 177 **(фахове видання).**
285. **Левченко Г. С., Зикун Н. М., Шовкомуд Е. А.** Применение идей А. С. Макаренко об эстетическом воспитании учащихся в педагогической практике студентов института / Левченко Г. С., Зикун Н. М., Шовкомуд Е. А. // А. С. Макаренко и Полтавщина : тез. докл. и сообщений област. науч.-практ. конф. – Полтава, **1986.** – С. 106–108.
286. **Левченко Г. С.** «Ми прядильниці-полтавки»: [Ноти] / Григорій Семенович Левченко // Полтавські зорі : зб. пісень полтавських композиторів. – К., **1965.** – С. 3.
287. **Левченко Г. С.** «Од села до села»: [Ноти] / Г. С. Левченко // Рідний край : [наук. публіц. худож.-літ. альманах] / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. –Полтава, **2011.** – № 1 (24). – С. 259 **(фахове видання).**
288. **Левченко Г. С.** «Ой гай, мати, гай»: пісня для народного хору : [Ноти] / Г. С. Левченко // Рідний край : [наук. публіц. худож.-літ. альманах] / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2001.** – № 1 (4).– С. 135 **(фахове видання).**
289. **Левченко Г. С. «**Ой давно, давно в матінки була»: [Ноти] / Г. С. Левченко // Рідний край : [наук. публіц. худож.-літ. альманах] ; Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2005.** – № 2. – С. 191 **(фахове видання).**
290. **Левченко Г. С.** «Ой не розвивайся, та сухий дубе»: обр. укр. нар. пісні для хору / Г. С. Левченко // Рідний край : [наук. публіц. худож.-літ. альманах] / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2011.** – № 2 (25). – С. 265 **(фахове видання).**
291. **Левченко Г., Підгорна В., Білишко Р.** Гімн Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка : ноти / Г. Левченко, В. Підгорна, Р. Білишко

// Рідний край : [наук. публіц. худож.-літ. альманах] / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – **2008.** – № 2 (19). – С. 217 **(фахове видання).**

292. **Левченко Г. С.** Полтавська битва в історичних піснях / Г. С. Левченко // Тези доповідей і повідомлень наук. конф., присвяченої 275 річниці Полтавської битви. – Полтава, **1984.** – С. 62–64.
293. **Левченко Г. С. , Пужай Г. В. , Чербинская Л. О.** Изучение школьного репертуара – основное звено системы подготовки учителей начальных классов с дополнительной специальностью «Музыка» / Г. С. Левченко, Г. В. Пужай, Л. О. Чербинская // Совершенствование подготовки учителя начальних классов с дополнительной специальностью «Музыка» : тез. докл. – Мн., **1984.** – С. 79–80.
294. **Левченко Г. С.** Украинская народная песня в творчестве Н. В. Гоголя / Г. С. Левченко // Тезисы докладов Вторых Гоголевских чтений, посвящённых 175-летию со дня рождения писателя. – Полтава, **1984.** – С. 77–78.
295. **Левченко Г. С., Зикун Н. М.** Роль музыки в нравственном формировании будущего учителя начальных классов / Н. М. Зикун, Г. С. Левченко // Ориентация молодежи на педагогическую профессию : тез. Полтав. обл. науч.-практ. конф. / [под ред. В. Ф. Моргуна ; Полтав. гос. пед. ин-т им. В. Г. Короленко]. – Полтава, **1987.** – С. 195–196.
296. **Левченко Г. С., Ірклієнко В. С.** Український пісенний фольклор у творчості М. В. Гоголя / Г. С. Левченко, В. С. Ірклієнко // IV Гоголівські читання : зб. наук. ст. – Полтава, **1997.** – С. 106–108.
297. **Лиманский П. Т., Кириченко В. С.** Роль коллективов художественной самодеятельности в подготовке современного учителя // Музыка в общеобразовательной школе : метод. рекоменд. – Астрахань : Изд-во педагог. ин-та., **1988.** – Вып. 9. – С. 34 – 37 (**зарубіжне видання**).
298. **Литвиненко А. І.** Гастрольно-концертне життя Полтави рубежу XIX–XX століть : хроніка мистецьких подій / А.І. Литвиненко // «Студії мистецтвознавчі» ІМФЕ АН України. – К., **2007.** – С. 32–43 (**фахове видання**)..
299. **Литвиненко А. І.** «Музыкальний календарь» А. Габриловича як культурне явище і цінне джерело інформації / А.І. Литвиненко // «Студії мистецтвознавчі» ІМФЕ АН України. – К., **2009**. – № 4. – С. 124–129 (**фахове видання**).
300. **Литовченко Л. В.** Музична природа мовленнєвого інтонування / Л. В. Литовченко // Вища освіта України. – **2009.** – № 4. – С. 65–70 (**фахове видання**).
301. **Литовченко Л. В.** Історико-педагогічний аспект формування поняття «ораторська майстерність» / Л. В. Литовченко // Вісник Черкаського університету / Черкас. нац. ун-т. ім. Богдана Хмельницького. – Черкаси, **2011.** – Вип. 203. – Ч. ІІІ. – С. 53–60. – (Серія «Педагогічні науки») **(фахове видання).**
302. **Лобач М.М., Литовченко Л.В., Рибас Т.Ф.** Символ світла на уроці спілкування з мистецтвом / Лобач М. М., Литовченко Л. В., Рибас Т. Ф. // Наукові записки психолого-педагогічного факультету : зб. наук. праць / ред. кол. А. М. Бойко, О.О. Григор'єва, Н.Д. Карапузова, М.П. Лещенко, В.І. Лозова [та ін.]. – Полтава : «Астрая», **1998.** – С. 260–267.
303. **Лобач О.О.** Виховання культури емоцій як умова профілактики агресивності школярів // Вісник Полтавського державного педагогічного інституту ім. В. Г. Короленка : зб. наук. пр. Вип. 1 (5). – Полтава : ПДПУ ім. В.Г.Короленка, **1999.** – (Серія «Педагогічні науки») (**фахове видання**).

304. **Лобач О. О.** Государственные стандарты художественного образования Украины: достижения и потери / Елена Лобач // Музыкальное искусство и образование в современном социокультурном пространстве : матер. междунар. науч.-практ. конф., БГИИК, 13-14 март 2014 г. : в 3 ч. – Белгород : Из-во БГИИК, **2014.** – Ч.1. – С. 36–40 (**зарубіжне видання**).
305. **Лобач Е. А.** Музыкальное искусство в содержании общего среднего образования: история и современность / Елена Лобач // Педагогические проблемы музыкального образования : сб. научн. ст. по материалам заочной междунар. научн.-практ. конф. / ред. кол. : Ю. И. Борсяков [и др.] ; ответ. ред. Л. В. Яркина. – Вып. 3. – Воронеж : Воронеж. гос. пед. ун-т, **2013.** – С. 10–16 (**зарубіжне видання**).
306. **Лобач О. О.** Емоційна культура майбутнього вчителя як умова емоційної вихованості дитини / О. Лобач // Зб. наук. пр. Полт. держ. пед. ун-ту ім. В. Г. Короленка. – Вип. 5/6 (26/27). – Полтава : ПДПУ ім. В.Г. Короленка, **2002.** – С. 31–62 (**фахове видання**).
307. **Лобач О. О.** Змістовий компонент професійної підготовки магістра музики до емоційного виховання особистості / О. О. Лобач // Зб. наук. пр. Бердянського держ. пед. ун-ту. – Бердянськ : БДПУ, **2010.** – № 4. – С. 146–151. – (Серія «Педагогічні науки») (**фахове видання**).
308. **Лобач О.О.** Інтеграція різних видів мистецтв через загальний емоційний знак / Олена Лобач // Теоретичні питання культури, освіти та виховання : зб. наук. ст. – Вип. 32 / [за заг. ред. академ. АПН України М. Б. Євтуха; укл. О. В. Михайличенко]. – К. : Вид. центр КНДУ, **2007.** – С. 134–138 (**фахове видання**).
309. **Лобач О. О.** Моделювання музично-комунікативних ситуацій / Олена Лобач // Теорія і методика мистецької освіти : зб. наук. праць / ред. кол. : О.П.Щолокова [та ін.]. – Вип. 2.– К. : НПУ, **2001.** – С. 19–27 (**фахове видання**).
310. **Лобач Е. А.** Музыкальное искусство в содержании общего среднего образования: история и современность / Е.А. Лобач // Педагогические проблемы музыкального образования : сб. научн. ст. / ред. кол. Ю. И. Борсяков [и др]; ответ. ред. Л. В. Яркина. – Вып. 3. – Воронеж : Воронеж. гос. пед. ун-т, **2013.** – С. 10–16 (**зарубіжне видання**).
311. **Лобач Е.А.** Педагогика как феномен сенсорной культуры / Е. А. Лобач // Россия в современном мировом образовательном пространстве : матер. междунар. науч.-практ. конф. «Седьмые Есиповские чтения». – Глазов : Глазовский гос. пед. ин-т имени В.Г. Короленко, **2008.** – С. 29–32 (**зарубіжне видання**).
312. **Лобач О.О.** Рівноапостольне служіння вчителя // Імідж сучасного педагога. – **2012.** – №3 (122).– С. 22–25 (**фахове видання**).
313. **Лобач О.О.** Сучасні методичні досягнення навчального предмета «Музика» / Олена Лобач // Постметодика. – **1999.** – № 2–3–4. – С. 100–103 (**фахове видання**).
314. **Лобач О.О.** Урок музичного мистецтва як структурована емоціогенна ситуація / Лобач О.О. // Зб. наук. пр. Полтав. держ. пед. ун-ту імені В. Г. Короленка. – Полтава : ПДПУ, **2008.** – Вип. 3 (61). – С. 191–198. – (Серія «Педагогічні науки») (**фахове видання**).
315. **Марио М.Д.** Значение православной духовной музыки в воспитании подрастающего поколения / М. Д. Марио // Вышенский паломник. – Москва, **1997.** – №4. – С. 132–133 (**зарубіжне видання**).
316. **Маріо М.Д.** Виховання молоді засобами православної духовної музики у початкових та середніх навчальних закладах України (кінець XIX-початок XX ст.) / М.Д. Маріо // Зб. наук. пр. Полтавського держ. пед. ун-ту імені В. Г. Короленка. – Вип. 6/7 (20-21). – Полтава, **2001.** – С. 214–225 (**фахове видання**).

317. **Маріо М.Д.** Вплив загальнонародного церковного співу на формування морально-етичних почуттів молоді на Україні (кінець XIX-початок XX ст.) / М.Д. Маріо // Філософські обрії : [наук.-теор. часопис Ін-ту філософії імені Г.С. Сковороди НАН України та Полтавського держ. пед. ун-ту імені В. Г. Короленка]. – Вип. 7. – К.–Полтава, **2002**. – С. 190–198 (**фахове видання**).
318. **Маріо М.Д.** Особливості виховання школярів засобами хорового церковного співу в початкових навчальних закладах освіти України кінця XIX–початку XX ст. / М. Д. Маріо // Зб. наук. пр. Полтавського держ. пед. ун-ту імені В. Г. Короленка. – Вип. 5(32). – Полтава, **2003**. – С. 93–101 (**фахове видання**).
319. **Мірошніченко Т. В.** Запровадження арт-терапії в освітньо-виховний простір початкової школи: історико-методичний аспект / Тетяна Мірошніченко // Педагогічні науки : зб. наук. пр. Вип. 3(56) / Полтав. нац. пед ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2012**. – С. 26–30 (**фахове видання**).
320. **Мирошниченко Т. В.** Реализация личностно ориентированного подхода в процессе подготовки будущих учителей начальных классов к использованию средств эстетотерапии / Т. В. Мирошниченко // Международный журнал экспериментального образования. – **2013.** – № 11. – С. 176–180 (**зарубіжне видання**).
321. **Мостова І. В.** Педагогічно-виконавська майстерність учителя музики / І. В. Мостова // Мистецтво та освіта. – **1998**. – № 2. – С. 46–51 (**фахове видання**).
322. **Мостова І. В.** Психолого-педагогічні аспекти читання нотного тексту / І. В. Мостова // Фортепіанна культура України: історія та сучасність : зб. ст. І конф. асоціації піаністів-педагогів України. – К., **1993**. – С. 119–124.
323. **Наталевич Н. П.** Акмеологическая среда формирования профессиональной компетентности культуролога / Н. П. Наталевич // Фундаментальные исследования : [науч. журн.]. – Пенза, **2013.** – № 8. – Ч. 2. – С. 455 – 458 (**зарубіжне видання**).
324. **Наталевич Н. П.** Нормативні вимоги до інтегрованої мистецтвознавчої компетентності фахівця культурології / Н. П. Наталевич // Гуманізація навчально-виховного процесу: зб. наук. пр. / [за заг. ред. проф. В. І. Сипченка]. – Спецвип. 12. – Слов'янськ : СДПУ, **2013.** – С. 246–255 (**фахове видання**).
325. **Наталевич Н. П.** Харизма как компонент формирования профессиональной компетентности культуролога / Н. П. Наталевич // Научная дискуссия: вопросы педагогики и психологи : VII междунар. заочн. науч.-практ. конф. / Международный центр науки и образования (Москва, 21 ноября 2012 г.) – М., **2012.** – С. 44–47 (**зарубіжне видання**).
326. **Нестеренко Ю. Н.** Роль студенческой филармонии в формировании и совершенствовании актерского мастерства будущего учителя / Нестеренко Ю.Н., Зикун Н. М., Глушкова С. И. // Проблемы освоения театральной педагогики в профессионально-педагогической подготовке будущего учителя : матер. всесоюз. науч.-практ. конф. / [гл. ред. И. Ф. Кривонос]. – Полтава : Изд-во «Полтава», **1991.** – С. 363–365.
327. **Otych O.** Paradygmat nauki i sztuki. Metodologiczny punkt widzenia rozwoju oświaty w społeczeństwie wielokulturowym // Kształcenie ustawiczne do wielokulturowości. – Warszawa – Radom, **2009.** – T. 220. – S. 392–397 (**зарубіжне видання**).
328. **Otych O.** Pedagogika sztuki jako teoria i praktyka powstawania indywidualności twórczej nauczyciela / Olena Otych // Filozofia mistrzostwa pedagogicznego /red. M. Kopsztejn, D. Szeligiewicz-Urban, F. Szlosek; tłumaczenie T. Kowalik. – Radom –Siemianowice Śląskie, **2010**. – T. 230. – S. 271–278. (**зарубіжне видання**).

329. **Otych O.** Sztuka w systemach edukacij za granicą: analizą porównawcza // Badanie – dojrzewanie – rozwój (na drodze do doktoratu). Wybrane aspekty badań komparatystycznych: założenia metodologiczne i analizy porównawcze. – Warszawa – Radom, **2011.** – T. 237. – S. 133–138 (**зарубіжне видання**).
330. **Отич О.М.** Педагогіка мистецтва: сутність та місце в системі наук про освіту // Мистецтво та освіта. – 2008. – № 2(48). – С. 2–3 (**фахове видання**).
331. **Отич О.М.** Пісня – душа народу / О.М. Отич // Початкова школа. – **1994.** – № 8. – С. 29–32 (**фахове видання**).
332. **Павленко Н.О.** Змістовий компонент підготовки майбутнього вчителя початкових класів до використання інтерактивних педагогічних технологій / Павленко Н. О. // Вісник Черкаського університету. – Черкаси, **2008**. – Вип. 119. – С. 79–85. – (Серія «Педагогічні науки») (**фахове видання**).
333. **Павленко Н. О.** Інтерактивне спілкування в сім'ї / Natalia Pavlenko // Rodzina na poczatku III tysiaclecia – obraz przeszlosci i terazniejszosci. – Piotkow Trybunalski, **2009.** – Tom II. – S. 383–389 (**зарубіжне видання**).
334. **Павленко Н.О.** Інтерактивно-рефлексивний підхід у вихованні студентської молоді / Наталія Павленко // Імідж сучасного педагога. – **2009.** – № 10 (99). – С. 90–93 (**фахове видання**).
335. **Павленко Н. О.** Операційно-діяльнісний компонент підготовки майбутніх учителів музики до застосування інтерактивних педагогічних технологій / Павленко Н. О // Витоки педагогічної майстерності : зб. наук. пр. Полтавського нац. пед. ун-ту імені В.Г. Короленка. – Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, **2011.** – Вип. 8. Ч. II. – С. 326–332. – (Серія «Педагогічні науки») (**фахове видання**).
336. **Павленко Н. О.** Особливості викладання спецкурсу «Інтерактивно-рефлексивний підхід у педагогічній діяльності вчителя початкових класів» / Н. Павленко // Проблеми сучасності : культура, мистецтво, педагогіка : зб. наук. пр. – Харків–Луганськ, **2008**. – Вип. 10. – С. 291–303 (**фахове видання**).
337. **Павленко Н. О.** Особливості використання інтерактивних педагогічних технологій у музичному вихованні дошкільників / Н. Павленко // Проблеми сучасності: культура, мистецтво, педагогіка : зб. наук. пр. – Харків–Луганськ, **2011.** – С. 78–84 **(фахове видання).**
338. **Павленко Н. О.** Педагогічні умови формування інтерактивно-рефлексивних умінь майбутніх учителів початкових класів / Павленко Н. О. // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : зб. наук. пр. Уманського держ. пед. ун-ту імені Павла Тичини. – Умань : Уманський держ. пед. ун-ту імені Павла Тичини, **2007.** – Вип. 23. – С. 40–45 (**фахове видання**).
339. **Павленко Н. О.** Підготовка майбутнього вчителя до організації інтерактивного спілкування учнів і батьків / Павленко Н. О. // Проблеми сучасності: культура, мистецтво, педагогіка : зб. наук. пр. – Харків–Луганськ, **2008.** – Вип. 9. – С. 78–88 **(фахове видання).**
340. **Павленко Н. О.** Підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва до використання інтерактивних педагогічних технологій / Наталія Павленко // Естетика і етика педагогічної дії : зб. наук. пр. / [гол. ред. І. А. Зязюн]. – Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, **2013.** – Вип. 6. – С. 117–128.

341. **Павленко Н. О.** Формування інтерактивно-рефлексивних умінь майбутніх учителів музики / Н. О. Павленко // Наук. часопис Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова : зб. наук. праць. – Вип. 11/16. – К. : НПУ, **2011.** – С. 162–166 (**фахове видання**).
342. **Підгорна В., Карапузова Н.** Театралізоване фольклорно-обрядове свято «Народний календар» (з досвіду організації та проведення заходу на псих.-пед. ф-ті ПДПУ імені В. Г. Короленка) / В. В. Підгорна, Н. Д. Карапузова // Теоретико-методологічні засади моделювання навчально-виховних систем у педагогічних закладах освіти : матер. міжнар. наук.-практ. конф., 28-29 жовтня 2009 р. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2009.** – С. 116–126.
343. **Полянська Г. М.** Образи української демонології в опері-балеті В. Губаренка «Вій» як чинник драматургічного конфлікту / Г. М. Полянська // Наук. вісник НМАУ імені І.П. Чайковського. – Вип. 89. Сучасний оперний театр і проблеми озерознавства : зб. статей / [ред. упор. М. Р. Черкашина-Губаренко]. – К. : НМАУ імені І. П. Чайковського, **2010.** – С. 678–691 (**фахове видання**).
344. **Полянська Г. М.** Полтавські композитори – члени Всеукраїнського союзу композиторів / Г. М. Полянська // Музичне краєзнавство Полтавщини: від витоків до сьогодення / укл. О. О. Лобач, Л. Л. Халецька; Полтавський обл. ін-т післядипл. пед. освіти імені М. В. Остроградського. – Полтава, **2009.** – С. 282–295.
345. **Полянська Г. М.** Професійна музика Полтавщини на рубежі XX-XXI століть (Полтавська організація НСКУ) / Г. М. Полянська // Імідж сучасного педагога [спецвипуск «Художня культура України»]. — **2010.** – № 8(107). – С. 18–25 (**фахове видання**).
346. **Полянська Г. М., Чечотка О. П.** Академічний спів та хорове мистецтво на Полтавщині у XX столітті (матеріал до уроку української художньої культури в 10 кл.) / Г. Полянська, О. Чечотка // Імідж сучасного педагога. – **2011.** – № 7 (116). – С. 65–69 (**фахове видання**).
347. **Полянська Г. М.** Балетні проекти В. Губаренка у контексті пошуків сучасного балетного театру / Г. М. Полянська // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти : Мистецтво : «Від існуючого до виникаючого»: зб. наук. пр. – Харків : ХДУМ, **2007.** – Вип. 20. – С. 126–134 (**фахове видання**).
348. **Полянська Г. М.** Жанровий пошук у музичному театрі України (на прикладі балетних творів В. Губаренка) / Г. М. Полянська // Теоретичні питання культури, освіти та виховання : зб. наук. пр. – Київ – Суми : КНЛУ, НМАУ, СумДПУ, **2007.** – Вип. 32. – С. 75–79 (**фахове видання**).
349. **Пугач Н. П.** Художня культура Стародавнього Сходу (матеріали до вивчення курсу «Світова художня культура» в 11 кл. загальноосвітньої школи) / Н. П. Пугач // Імідж сучасного педагога. – **2011.** – №7. – С. 40–44 (**фахове видання**).
350. **Пугач Н. П.** Художня культура України найдавніших часів (матеріали до вивчення курсу «Українська художня культура» у 10 класі загальноосвітньої школи) / Н. П. Пугач // Імідж учасного педагога. – **2010.** – №8. – С. 15–41 (**фахове видання**).
351. **Пужай Г. В.** Деякі особливості вокального виховання дітей молодшого шкільного віку / Г. В. Пужай // Початкова школа. – **1996.** – №12. – С. 48–51 (**фахове видання**).
352. **Пужай Г.В.** Особливості українського народного багатоголосся // Імідж сучасного педагога. – **2006.** – №2 (61). – С. 71–73 (**фахове видання**).
353. **Пужай Г. В.** Формирование творческих навыков будущего учителя музыки на занятиях по гармонии / Г. В. Пужай // Развитие творческих способностей детей и молодежи в

образовательном пространстве : матер. междунар. науч.-практ. сем. – Белгород : ИД «Белгород», **2012.** – С. 195–198 **(зарубіжне видання).**

354. **Пужай Г. В.** Формирование творческих навыков у студентов на индивидуальных занятиях по фортепиано / Г. В. Пужай // Педагогические проблемы музыкального образования : сб. научн. ст. по материалам заочной международ. научн.-практ. конф. / ред. кол. Ю. И. Борсяков [и др]; ответ. ред. Л. В. Яркина. – Вып. 4. – Воронеж : ВГПУ, **2013.** – С. 95–101 **(зарубіжне видання).**
355. **Радіонова Г. В.** Віртуальність як сучасна форма гри / Г.В. Радіонова // Науковий часопис НПУ ім. Драгоманова. Серія 7. Релігієзнавство. Культурологія. Філософія : [зб. наук. пр.]. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, **2009.** – Вип. 21 (34). – С. 171–177 (**фахове видання**).
356. **Радіонова Г. В.** Ігровий вимір наративної самоідентифікації / Г.В. Радіонова // Гілея (науковий вісник): [зб. наук. пр.] / [гол. ред. В. М. Вашкевич]. – К., **2009.** – Вип. 20. – С. 85–91 (**фахове видання**).
357. **Радіонова Г. В.** Феномен гри як маркер постмодерну / Г. В. Радіонова // Гілея (науковий вісник): [зб. наук. пр.] / [гол. ред. В. М. Вашкевич]. – К., **2009.** – Вип. 26. – С. 325–333 (**фахове видання**).
358. **Рибас Т. Ф.** Виховний потенціал іконографії Пресвятої Богородиці в моральному вихованні молоді / Т. Ф. Рибас // Імідж сучасного педагога. – **2006.** – № 5-6. – С. 94–96 (**фахове видання**).
359. **Рибас Т. Ф.** Спецкурс «Естетика православного сакрально-літургійного комплексу» у системі професійної освіти вчителя образотворчого мистецтва / Т. Ф. Рибас / Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова : зб. наук. пр. – Вип. 11(16). – К. : НПУ, **2011.** – С. 201–204. – (Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти) (**фахове видання**).
360. **Руденко Л. А.** Мистецтво і творчий розвиток особистості / Лариса Руденко // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2000. – № 3. – С. 93–101 (**фахове видання**).
361. **Руденко Л. А.** Фахове спілкування в контексті виховання особистості професіонала / Л. А. Руденко // Wartości drogą ku wzrastaniu : praca zbiorowa / pod redakcją ks. prof. dr hab. Jana Zimnego dra Romana Krola. – Stalowa Wola ; Kijow ; Ružomberok : Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II w Lublinie, **2012.** – С. 288–302 (**зарубіжне видання**).
362. **Руденко Л. А.** Формирование коммуникативной культуры будущих специалистов в контексте инновационной образовательной деятельности // Отечественная и зарубежная педагогика. – **2014.** – № 3 (18). – С. 114–122 (**зарубіжне видання**).
363. **Руденко Л. А.** Эмпатическая культура в контексте развития коммуникативной компетентности будущих специалистов / Л. А. Руденко // Education as the basis of the humanity evolution in conditions of the information environment of the society domination : materials digest of the LII International Research and Practice Conference and II stage of the Championship in pedagogical sciences (London, May 21 – May 26, 2013). – London : IASHE, **2013.** – P. 140–143. (**зарубіжне видання**).
364. **Соломаха С. О.** Андрагогічна модель організаційно-методичної системи розвитку художньо-естетичного світогляду викладачів мистецьких дисциплін / С. О. Соломаха // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи : зб. наук. пр. [редкол. : Л. Б. Лук'янова (голова) та ін.] / Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України. – К. : ТОВ ВД «ЕКМО», **2011.** – Вип. 3, ч. 2. – С. 67–77.
365. **Соломаха С. О.** Естетика краси і добра в мистецтві / С. О. Соломаха // Мистецтво та освіта. – № 3(53). – **2009.** – С. 2–7 (**фахове видання**).

366. **Соломаха С. О.** Мистецька освіта в контексті інформаційно-гуманітарної революції / С. О. Соломаха // Постметодика. – №7 (91). – **2009.** – С. 2 –7 (**фахове видання**).
367. **Соломаха С. А.** Студенческий театр сказок как одна из форм подготовки будущего учителя / С.А. Соломаха // Проблемы освоения театральной педагогики в профессионально-педагогической подготовке будущего учителя : матер. всесоюз. науч.-практ. конф. – Полтава, **1991.** – С. 370–371.
368. **Сулаєва Н.В.** Аксіологічні виміри педагогічної діяльності Г. Левченка в українському народному хорі «Калина» Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка / Н. В. Сулаєва // Хорове мистецтво України та його подвижники : матер. першої міжнар. наук.-практ. конф. / [ред.-упор. П. Гушоватий, З. Гнатів]. – Дрогобич : Ред.-вид. відділ Дрогобицького держ. пед. ун-ту імені Івана Франка, **2011.** – С. 333–342 (**фахове видання**).
369. **Сулаєва Н.В.** Виникнення та становлення неформальної музичної освіти в Україні / Н.В. Сулаєва // Молодь і ринок. – **2010**. – №4 (63). – С. 95–101 (**фахове видання**).
370. **Сулаєва Н. В.** Виховання майбутніх педагогів на основі використання надбань української культури / Н. В. Сулаєва // Теоретичні питання культури, освіти та виховання : зб. наук. праць. – К. : Вид. центр КНПУ, **2007.** – Вип. 32. – С. 191–194 (**фахове видання**).
371. **Сулаєва Н.В.** Глобалізація та професійна педагогічна освіта / Н. В. Сулаєва // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету. – Бердянськ : БДПУ, **2010.** – №4. – С. 232–240. – (Педагогічні науки) (**фахове видання**).
372. **Сулаєва Н. В.** Збагачення досвіду творчої діяльності майбутніх вихователів дошкільних закладів у неформальних мистецьких колективах / Н. В. Сулаєва // Вісник Глухівського державного педагогічного університету. – Глухів : ГНПУ, **2010.** – 78–82. – (Серія : Педагогічні науки. Вип. 16) (**фахове видання**).
373. **Сулаева Н. В.** Менеджмент неформального музыкального образования студентов высших педагогических учебных заведений / Н. В. Сулаева // Педагогические проблемы музыкального образования : сб. научн. статей. Вып. 3 / ред. кол. : Ю. И. Борсяков [и др.] ; ответ. ред. Л. В. Яркина. – Воронеж : Воронежский гос. пед. ун-т, **2013.** – С. 39–45 (**зарубіжне видання**).
374. **Сулаєва Н. В.** Методологічні підходи до розуміння сутності мистецької освіти / Сулаєва Н. В. // Імідж сучасного педагога. – **2010**. – № 6-7. – С. 72–77 (**фахове видання**).
375. **Сулаєва Н. В.** Мистецька гра у початковій школі / Наталія Сулаєва // Шлях освіти. – **2000.** – №1. – С. 23–29 (**фахове видання**).
376. **Сулаєва Н. В.** Місце автентичних музичних творів у естетичному вихованні майбутнього педагога / Н. В. Сулаєва // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (педагогічні науки). Вип. 11 (174). – Луганськ : Вид-во державного закладу «Луганський нац. ун-т імені Тараса Шевченка. – **2009.** –С. 266–272 (**фахове видання**).
377. **Сулаєва Н. В.** Неформальна мистецька освіта як засіб соціалізації майбутнього педагога / Н. В. Сулаєва // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. праць. – Вип. 449–450. – Чернівці : ЧНУ, **2009.** – С. 134–138. – (Педагогіка та психологія) (**фахове видання**).
378. **Сулаєва Н.В.** Неформальна музична освіта дорослих в Україні / Н. В. Сулаєва // Вісник Черкаського університету : зб. наук. праць. – Вип. 183. – Черкаси, **2010.** – С. 75–80. – (Педагогічні науки) (**фахове видання**).

379. **Сулаєва Н. В.** Професійно-компетентнісне становлення майбутнього вчителя в неформальній мистецькій освіті / Н.В. Сулаєва // Наук. часопис Нац. пед. ун-ту імені М.П. Драгоманова імені М. П. Драгоманова : зб. наук. праць. – Вип. 16. – К : НПУ, **2011**. – С. 155–166 (**фахове видання**)
380. **Сулаєва Н. В.** Розвиток духовної культури майбутнього вчителя в неформальних художньо-творчих колективах вищих педагогічних закладів освіти / Н. В. Сулаєва // Наук. часопис Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова : зб. наук. праць. – Вип. 11 (16). – К. : НПУ, **2011**. – С. 128–133. – (Теорія і методика мистецької освіти) (**фахове видання**)
381. **Сулаєва Н. В.** Творчість українського народу у спадщині Григорія Антоновича Нудьги / Сулаєва Н. В. // Витоки педагогічної майстерності : зб. наук. пр. – Вип. 6. – Полтава, **2009.** – С. 113–118 (**фахове видання**).
382. **Сулаєва Н. В.** Удосконалення комунікативної компетентності майбутнього вчителя неформальних мистецьких колективах педагогічного університету / Н. В. Сулаєва // Нова педагогічна думка : [наук.-метод. журнал]. – Рівне, **2011.** – Вип. 3.– С. 94–98 (**фахове видання**).
383. **Сулаєва Н. В.** Українське народнопісенне мистецтво у системі виховної роботи педагогічного університету / Н. В. Сулаєва // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Вип. 11(174).– Луганськ : Вид-во держ. закладу «Луганський нац. ун-т імені Тараса Шевченка», **2009.** – 327 с. – (Педагогічні науки) (**фахове видання**).
384. **Сулаєва Н. В.** Формування моральності майбутнього педагога в системі неформальної мистецької освіти / Н. В. Сулаєва // Імідж сучасного педагога. – **2009.** – №10(99). – С. 45–49 (**фахове видання**).
385. **Трохименко А. О.** Консолідаційна сутність хорової православної духовної музики України XVII ст. / А. О. Трохименко // Молодь і ринок. – №9 (80). – Дрогобич, **2011**. – С.158-160 (**фахове видання**).
386. **Трохименко А. О.** Музична освіта у братських школах як передумова національно-культурного відродження України XVII століття / А. О. Трохименко // Наук. часопис Нац. пед. ун-ту імені М.П. Драгоманова : зб. наук. праць. – Вип. 11 (16). – К. : НПУ, **2011**. – С. 275–278 (**фахове видання**).
387. **Трохименко А. О.** Музично-педагогічна діяльність П. Т. Лиманського в контексті відродження православної духовної музики України / А. О. Трохименко // Наук. часопис НПУ імені М.П. Драгоманова : зб. наук. праць. – К. : НПУ, **2011.** – Вип. 16. – С. 175–183 (**фахове видання**).
388. **Трохименко А. О.** Естетична функція православної духовної музики в її поліфункціональному просторі // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету. – Бердянськ : БДПУ, **2010.** – С. 258–262 (**фахове видання**).
389. **Трохименко А.О.** Умови розвитку творчих здібностей учнів у процесі музичного виховання / Алла Трохименко // Збірник наукових праць ПДПУ імені В.Г. Короленка. – Полтава, **2008.** – С. 162–167. – (Педагогічні науки. Вип. 3 (61)) (**фахове видання**).
390. **Трофименко А. А.** Условия реализации воспитательного потенциала православной духовной музыки в общеобразовательных учебных заведениях / Трофименко А. А. // Педагогические проблемы музыкального образования : сб. научн. статей по материалам заочной междунар. научн.-практ. конф. Вып. 4 / [ред. кол. : Ю. И. Борсяков [и др.] ; ответ. ред. Л. В. Яркина]. – Воронеж : Воронежский гос. пед. ун-т, **2013.** – С. (**фахове видання**).

391. **Тягло Є. І.** Гальський дух на півдні України / Є. Тягло, Л. Безобразова // Слов'янський збірник. – Вип. 3. – Полтава, **2004.**– С. 139–148.
392. **Тягло Є. І.** Опанування нових музичних технологій як складова професійної підготовки магістрів музики / Тягло Є. І. // Збірник наукових праць ПНПУ імені В. Г. Короленка. – Полтава, 2011. – С. 105–108. – (Серія «Педагогічні науки») (**фахове видання**).
393. **Федій О. А.** Зарубіжний досвід використання естетотерапії у педагогічній діяльності / О. А. Федій // Вища освіта України – Додаток 2 до № 3. – Том І (26). – Тем. вип. «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». – К. : Гнозис, **2012.** – С. 585–591 (**фахове видання**).
394. **Федій О. А.** Методична система підготовки педагогів до естетотерапевтичної діяльності / О. А. Федій // Збірник наукових праць. – Вип. 58. Ч.І. – Херсон : Айлант, **2011.** – С. 367–372. – («Педагогічні науки») (**фахове видання**).
395. **Федій О. А.** Естетотерапія мистецькими засобами у професійній підготовці педагога / О. А. Федій // Науковий часопис Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова : зб. наук. пр. – Вип. 11 (16). – К. : НПУ, **2011.** – С. 124–128. – (Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти) (**фахове видання**).
396. **Хіміч М. Д**. Генеза професійної підготовки регентів у диригентсько-хоровій освіті України / М. Д. Хіміч // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету. – Бердянськ : БДПУ, **2010.** – №4. – С. 273–278 (**фахове видання**).
397. **Хіміч М. Д.** Виховне значення хорових духовних творів Миколи Лисенка / М. Д. Хіміч, С. І. Глушкова // Постметодика. – Вип. 7 (91). – **2010.** – С. 41–44 (**фахове видання**).
398. **Химич М. Д.** Приобщение учащейся молодёжи к православной духовной музыке / Химич М. Д. // Развитие творческих способностей детей и молодёжи в образовательном пространстве : матер. междунар. научн.-практ. семинара, 26 октября 2012 г. – Белгород : ИД «Белгород», **2012.** – С. 138–140 (**зарубіжне видання**).
399. **Шовкомуд Е. А.** Воспитание эмоциональной отзывчивости посредством искусства в группах продленного дня (анализ опыта работы) / Е. А. Шовкомуд // Развитие теории и практики воспитания: актуальне проблемы и пути их решения в условиях перестройки. – Вып. 3. – НИИ ОПВ АПН СССР. – М., **1990.** – С. 354–359 (**фахове видання**).
400. **Шовкомуд Е. А.** Некоторые аспекты воспитания эмоциональной отзывчивости младших школьников / Е. А. Шовкомуд // Педагогические идеи А. С. Макаренко и актуальные проблемы теории и практики воспитания учащихся современной школы. – Вып. 6. – НИИ ОПВ АПН СССР. – М., **1988.** – Деп. В ОЦНИ "Школа и педагогика". – С. 302–306 (**фахове видання**).
401. **Шовкомуд Е. А.** Эмоциональная отзывчивость / Е. А. Шовкомуд // Советская педагогика. – **1991.** – № 3. – С. 79–83 (**фахове видання**).
402. **Яковлев В. П.** Художня культура України найдавніших часів / Н. Пугач, В. Яковлев // Імідж сучасного педагога. – **2010.** – № 8 (107). – С. 48–54 (**фахове видання**).
403. **Яковлєв В. П.** Досвід підготовки вчителя музики у зарубіжній професійній педагогічній освіті / В. П. Яковлев. // Зб. наук. пр. ПНПУ імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2011.** – Вип. 1. – С. 86–92 (**фахове видання**).
404. **Яковлев В. П.** Підготовка вчителя музики в контексті євроінтеграції / Яковлев В. П. // Євробюлетень. – **2010.** – № 2. – С. 37–42 (**фахове видання**).

Додаткова література

405. **Андрієнко З.** Без любові не можна / З. Андрієнко // Комсомолець Полтавщини. – **1983.** – №110 (4046). – С. 3.
406. Алла Бойко: наукові, навчальні й моральні уроки: Наукова педагогічна школа [Текст] / [упор. Л. А. Семеновська, А. В. Хоменко, В. М. Мокляк]; ПДПУ імені В. Г. Короленка. – Полтава : ТОВ «АСМІ», **2009.** – 416 с.
407. **Бригида С.** Лірика душі : збірка віршів і пісень / Сергій Бригида. – Полтава : ПДПУ імені В.Г. Короленка, 2008. – 81 с.
408. Вища педагогічна освіта і наука України: історія сьогодення та перспективи розвитку. Полтавська область [Текст] / Акад. пед. наук України; Асоц. ректорів пед. ун-тів Європи; Ін-тут вищ. освіти; [за заг. ред. В. О. Пащенка, М.І. Степаненка, Б. В. Года]. – Полтава : ТОВ «АСМІ», **2008.** – 476 с.
409. **Верховинець В. М.** Весняночка / Верховинець В. М. – 5-е вид. – К. : Муз. Україна, **1989.** – 342 с.
410. **Верховинець В. М.** Теорія українського народного танцю / В. М. Верховинець. – 5-е вид. – К. : Муз. Україна, **1990.** – 152 с.
411. **Верховинець В. М.** Українське весілля / Верховинець В. М. // Етнографічний збірник товариства імені Т. Г. Шевченка. – Кн. 1. – К., **1912.** – С. 71–168.
412. **Верховинець В. М.** Хорові твори / Верховинець В. М. – К. : Мистецтво, **1966.** – 86 с.
413. **Гайдамака В.** М. До берега дитинства на крилах пісень / Вікторія Гайдамака // Край. – **2011.** – №86(92). – С. 9.
414. **Гайдамака В. М.** Калинові гуляння – 2014 [Електронний ресурс] / Вікторія Гайдамака // Офіційний сайт українського народного хору «Калина». – Режим доступу : http://kalyna.pnpu.edu.ua/novyny/164-kalynovi-guljannja-2014.
415. **Гайдамака В. М.** Сповитий вітрами / В. М. Гайдамака. – Полтава : Вид-во Дексі-принт, **2004**. – 188 с.
416. **Год Б., Єрмак О., Киридон П.** Полтавський державний педагогічний університет імені В. Г. Короленка: історія і сучасність / Борис Год, Олександр Єрмак, Петро Киридон. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2009.** – 194 с.
417. **Дячук Н.** І. Музика, що окриляє / Наталія Дячук // Університетський час. – **2012.** – №19. – С. 6–7.
418. **Зязюн І. А.** Педагогіка добра: ідеали і реалії : наук.-метод. посіб. / І.А. Зязюн. – К. : МАУП, **2000**. – 312 с.
419. **Івахненко Л.** Світлій пам'яті визначного митця-полтавця. Михайло Фісун / Л. Івахненко // Полтава: архітектура, історія, мистецтво : матеріали III наук. конф. «Вайнгортівські читання», грудень 2009 р. – Полтава, **2009.** – С. 226–234.
420. Історія Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені М. В. Остроградського. 1940–2010 / В. В. Зелюк (голова ред. кол.). – Полтава : ПОІППО, **2010.** – 576 с. : фотоіл. – (До 70-річчя Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені М. В. Остроградського).
421. **Казаченко В.** «Ира дважды спасла мне жизнь» [Электронный ресурс] / Вадим Казаченко / 7 дней. Ru. – Режим доступа : http://7days.ru/stars/privatelife/vadim-kazachenko-ira-dvazhdy-spasla-menya/15.htm.
422. **Козловський І. С.** Співакові, диригенту, композитору / І. С. Козловський // Культура і життя. – **1966.** – 11 груд. – С. 4.

423. **Коллегов А. К.** Становление факультета дополнительных педагогических профессий как общественного явления в вузах (60-80-е гг.) / А. К. Коллегов // Вестник Томского гос. пед. ун-та : сб. научн. статей. – **2007.** – №10. – С. 35–39.
424. **Коста А.** Легендарная полтавская рок-группа «Угол зрения» [Электронный ресурс] / Алекс Коста // Официальный сайт рок-группы «Угол зрения». – Режим доступа : http://ugolzreniya.narod.ru.
425. **Кузьменко Н.** Урок благословення піснею / Наталія Кузьменко // Вечірня Полтава. – **2011**. – №13(944), 30 березня. – С. 4.
426. **Кулик О.** Студентська весна / Олександр Кулик // Зоря Полтавщини. – **1973.** – 1 травня. – С. 4.
427. Лектори Полтавсткого обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. остроградського : довідник [укл. : Т. О. Бондар, Л. В. Литвинюк]. – Полтава : ПОІППО, **2012.** – 76 с.
428. **Лобач О.**О. Музична Руденкіана / Олена Лобач // Світлиця. – **2011.**– № 20 (242). – С. 2.
429. **Олійник Б.** У суголоссі з природою / Борис Олійник // Україна. – **1987.** – №36 (вересень). – С. 2–3.
430. Офіційний сайт Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : pdpu.edu.ua.
431. Педагогічна майстерність академіка Івана Зязюна : зб. наук. праць / [редкол. : Н. Г. Ничкало (голова) та ін. ; упор. : Н. Г Ничкало, О. М. Боровік]; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України. – К. : Богданова А.М., **2013.** – 456 с.
432. Програма другого Республіканського свята народної творчості, присвяченого 70-річчю Великої Жовтневої соціалістичної революції (Полтава, 26–27 червня 1987 року). – Полтава : Вид-во «Полтава», **1987.** – 16 с.
433. **Троцко Г. В.** Теорія і практика підготовки майбутніх учителів у позааудиторній роботі у вищих навчальних педагогічних закладах [Текст] / Г. В. Троцко, М. В. Донченко ; Харківський національний педагогічний ун-т ім. Г. С.Сковороди. – Х. : ХНПУ, **2005.** – 188 с.
434. Учаснику другого Республіканського свята народної творчості, присвяченого 70-річчю Великої Жовтневої соціалістичної революції : пам'ятка. – Полтава : Вид-во «Полтава», **1987.** – 12 с.
435. **Фісун М. А.** Коли і ким був створений жіночий театралізований хоровий ансамбль? / М. А. Фісун // Наш рідний край. – Полтава, **1990.** – Вип. 4. – С. 5–8.
436. Фольклорна спадщина Полтавщини: шляхи збереження, розвитку та популяризації : програма міжнарод. наук.-практ. конф., 26–27 травня 2006 року, м. Полтава. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, **2006.** – 17 с.

Архівні матеріали

Державний архів Полтавської області (ДАПО)

Полтавський державний педагогічний інститут імені В.Г. Короленка

(ф. р - 1507)

437. Звіт про науково-дослідну роботу студентів за 1981 – 1985 роки. – Ф. 1507, оп. № 1277, індекс №03-2. – С. 2.
438. Кафедра музики і співів. Звіт про самоатестацію. – Ф. 1507, інв. № 2252, спр. №26-01, С. 6, 22, 23.
439. Кафедра музики і співів. Протоколи засідань кафедри 1993-1994 навчальний рік. – Ф. 1507, інв. № 2366, спр. №26-01. – С. 43.
440. Кафедра музики і співів. Протоколи засідань кафедри 1996-1997 навчальний рік. – Ф. 1507, інв. № 2573, спр. №26-01. – С. 68.
441. Кафедра музики і співів. Протоколи засідань кафедри 1997-1998 навчальний рік. – Ф. 1507, інв. № 2679, спр. №24-01. – С. 38.
442. Кафедра музики і співів. Протоколи засідань кафедри 2000-2001 навчальний рік. – ф. 1507, інв. № 150, спр. №17-01. – 128 с.
443. Кафедра музики і співів. Протоколи засідань кафедри. 30 серпня 1983 – 29 червня 1984. – ф. р-1507, оп. 3, спр. 1197, №25-1. – 126 арк.
444. Кафедра музики і співів. Протоколи засідань кафедри. 31 серпня 1982 – 7 червня 1983. – ДАПО, ф. р-1507, оп. 3, спр. 1122, №25-1. – 122 арк.
445. Кафедра музики і співів. Річний план і звіт про роботу кафедри за 1994 – 1995 навчальний рік. – Ф. 1507, інв. № 2365, спр. №26-02. – С. 8.
446. Кафедра педагогіки і методики початкового навчання. Річний план кафедри і звіт про роботу деканату педагогічного факультету і кафедри за 1982-1983 навчальний рік. – ДАПО, ф. р-1507, оп. 3, спр. 1114, №25-2, 25-12. – 30 арк.
447. Накази за 1999-2000 навчальний рік. – ф. р-1507, інв. № 1, індекс №01-12.
448. Накази ректора по навчальному процесу. 1 вересня 1982 – 23 серпня 1983. – ДАПО, ф. р-1507, оп. 3, спр. 1026, №01-4. – 233 арк.
449. Педагогічний факультет. Протоколи засідань ради факультету. 31 серпня 1981 – 8 червня 1982. – ДАПО, ф. р-1507, оп. 3, спр. 973, №43-7. – 62 арк.
450. Педагогічний факультет. Протоколи засідань ради факультету. 31 серпня 1982 – 30 червня 1983. – ДАПО, ф. р-1507, оп. 3, спр. 1072, №43-7. – 25 арк.
451. Педагогічний факультет. Річний звіт про роботу кафедри за 1980-1981 навчальний рік. – ДАПО, ф. р-1507, оп. 3, спр. 880. – 36 арк.
452. Педагогічний факультет. Річний звіт про роботу факультету за 1981-1982 навчальний рік. – ДАПО, ф. р-1507, оп. 3, спр. 972, №43-6. – 28 арк.
453. Протоколи засідання кафедри музичного виховання за 1985-1986 навчальний рік. – Ф. 1507, оп. № 1424, індекс №22-01. – 115 арк.
454. Протоколи засідань кафедри музики і співів за 1983-1984 навчальний рік. – Ф. 1507, оп. № 1197, індекс №25-1. – арк. 123.
455. Протоколи засідань кафедри музики і співів за 1984-1985 навчальний рік. – Ф. 1507, оп. № 1314, індекс №28-1. – арк. 5, 77.
456. Протоколи засідань ради педагогічного факультету 1985-1986 навчальний рік. – ДАПО, ф. р-1507, оп. 3, спр. 1396, №39-7. – арк. 31, 51.

457. Протоколи засідань ради педагогічного факультету за 1993-1994 навчальний рік. – ф. р-1507, інв. № 2203, індекс №10-02. – арк. 13.
458. Річний звіт про науково-дослідну роботу за 1984 рік. – Ф. 1507, оп. №1159, індекс №03-2. – арк. 72-74.
459. Річний звіт про роботу інституту за 1982 рік. – ДАПО, ф. р-1507, оп. 3, спр. 938, №135-2. – 162 арк.
460. Річний звіт про роботу факультету за 1998 – 1999 навчальний рік. – Ф. 1507, інв. № 2753, спр. №10-04. – арк. 2.
461. Річний план і звіт про роботу кафедри за 1984 – 1985 навчальний рік. – Ф. 1507, оп. № 1313, індекс №28-11, 28-12. – арк. 15.
462. Річний план і звіт про роботу кафедри за 1994 – 1995 навчальний рік. – Ф. 1507, оп. № 2365, спр. №26-02. – арк. 8.
463. Штатний формуляр професорсько-викладацького складу на 1982-1983 навчальний рік. – ДАПО, ф. р-1507, оп. 3, спр. 1034, №02-1. – 46 арк.

Архів Служби безпеки України (АСБ України)

464. Спр. 47130-ФП. – Арк. 1–162.

Електронний архів кафедри музики

465. Акредитація спеціалістів зі спеціальності 8.010103 – Музичне мистецтво освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр». 2008 рік.
466. Дем'янко Н. Ю. Музей В. М. Верховинця та українського народного хору «Калина».
467. Звіт голови ДЕК про результати захисту магістерських кваліфікаційних робіт на стаціонарному відділенні психолого-педагогічного факультету Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка зі спеціальності 8.010103 – Педагогіка і методика середньої освіти. Музика освітньо-кваліфікаційного рівня – магістр. 2008 рік.
468. Звіт голови ДЕК про результати захисту магістерських кваліфікаційних робіт на стаціонарному відділенні психолого-педагогічного факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка зі спеціальності 8.02020401 – Музичне мистецтво освітньо-кваліфікаційного рівня – магістр. 2013 рік.
469. Звіт про роботу державної екзаменаційної комісії на заочному відділенні психолого-педагогічного факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Атестація освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст» за 2012 – 2013 навчальний рік зі спеціальності: 7.02020401 – Музичне мистецтво спеціалізація «Режисура музично-виховних шкільних заходів». 2013 рік.
470. Звіт про роботу кафедри музики за 2003-2004 навчальний рік.
471. Звіт про роботу кафедри музики за 2004-2005 навчальний рік.
472. Звіт про роботу кафедри музики за 2005-2006 навчальний рік.
473. Звіт про роботу кафедри музики за 2006-2007 навчальний рік.
474. Звіт про роботу кафедри музики за 2007-2008 навчальний рік.
475. Звіт про роботу кафедри музики за 2008-2009 навчальний рік.
476. Звіт про роботу кафедри музики за 2009-2010 навчальний рік.
477. Звіт про роботу кафедри музики за 2010-2011 навчальний рік.
478. Звіт про роботу кафедри музики за 2011-2012 навчальний рік.
479. Звіт про роботу кафедри музики за 2012-2013 навчальний рік.
480. Звіт про роботу кафедри музики за 2013-2014 навчальний рік.

481. Обгрунтування необхідності створення комплексу «Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка –Полтавське музичне училище ім. М. В. Лисенка». 2009 рік.
482. **Підгорна В. В.** Сценарій ювілейного концерту народного самодіяльного естрадно-музичного центру «Вікторія». 2005 рік.
483. **Підгорна В. В.** Сценарій ювілейного концерту народного самодіяльного естрадно-музичного центру «Вікторія». 2007 рік.
484. **Підгорна В. В.** Сценарій ювілейного концерту народного самодіяльного естрадно-музичного центру «Вікторія». 2010 рік.
485. **Приймак Л.** У полтавській «Вікторії» розпочалися «зоряні» шляхи Вадима Казаченка та Лілії Таран / Любов Приймак // Полтавщина [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www. poltava.pl.ua/interview/125/.
486. Протоколи засідання кафедри музики. 2006-2007 навчальний рік
487. Протоколи засідання кафедри музики. 2007-2008 навчальний рік.
488. Протоколи засідання кафедри музики. 2008-2009 навчальний рік
489. Протоколи засідання кафедри музики. 2009-2010 навчальний рік
490. Протоколи засідання кафедри музики. 2010-2011 навчальний рік
491. Протоколи засідання кафедри музики. 2011-2012 навчальний рік
492. Протоколи засідання кафедри музики. 2012-2013 навчальний рік
493. Протоколи засідання кафедри музики. 2013-2014 навчальний рік
494. **Сулаєва Н. В.** Інформація про профорієнтаційну роботу кафедри музики за перше півріччя 2012-2013 н. р.
495. **Трохименко А. О.** Лиманського Павла Тихоновича аудиторія.
496. **Трохименко А. О.** Інформація про профорієнтаційну роботу кафедри музики за 2013-2014 н. р

Компакт-диски та аудіозаписи

497. **Бригида С.** Новий стиль [Звукозапис].
498. **Вовченко С. В.** Viktoria [Звукозапис].
499. **Глушкова С. І.** Пісні О. Чухрая [Звукозапис]: фондовий аудіозапис на полтавському радіо (60 хв.)
500. **Левченко Г.С.** Авторський концерт заслуженого діяча мистецтв України, професора Григорія Левченка : виконавець український народний хор «Калина» [Відеозапис].
501. **Левченко Г.С.** «Калина» AN HOHENTWIEL Studentenchor aus Poltava Lieder und Tanze Ukraine [Звукозапис].
502. **Левченко Г.С.** Записи пісень у виконанні українського народного хору «Калина» [Звукозапис].
503. **Левченко Г.С.** Українські народні пісні [Звукозапис]. – Швейцарія. – 63 хв.
504. **Левченко Г.С.** «Калині» – 25 : святковий концерт українського народного хору Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка [Відеозапис].
505. **Левченко Г.С.** Український народний хор «Калина» [Звукозапис]. – Полтава, 2001. – 68 хв.
506. **Левченко Г.С.** «Kalena» Voix ukrainiennes vol.4 Chant populares ukrainies Ensemble Kapela [Звукозапис] / Universite Pedagogique de Poltava,Ukraine ; Direction : Gregory Levtchenko.

507. **Левченко Г.С.** Запис пісень у виконанні хору «Калина» [Звукозапис] / op uitnodiging van A Lieta Vita : Grigori Levchenko Paaszondag 20 april 2003 Sint-Dionysiuskerk Geluwe.
508. **Левченко Г.С.** Запис пісень у виконанні хору «Калина» [Звукозапис] : VOIX UKRAINIENNES UKRAINIAN VOICES KALENA / Europe de I'Est Eastern Europe. – 63 хв. 48 сек.
509. **Левченко Г.С.** Запис пісень у виконанні хору «Калина» [Звукозапис] : VOIX UKRAINIENNES UKRAINIAN VOICES. «KALENA» : Choeur populaire Ukrainien / de l'institut pedagogique de Poltava, dirige par Hrehory Levtchenko.
510. **Левченко Г.С.** Запис пісень у виконанні хору «Калина». – Uukrainian voices voix ukrainiennes HOEUR et ORCHESTRE POPULAIRE KALENA DE L'INSTITUT PEDAGOGIQUE de POLTAVA (Ukraine de I'Est) dirige par Gregory Levtchenko ainsi que : solos, duos et trios traditionnels. – 63 хв.
511. **Левченко Г.С.** Барви Полтавщини [Звукозапис] : платівка з записами пісень у виконанні хору «Калина» / кер. Г. С. Левченко. – М. : Мелодія, 1987. – 30 хв.
512. **Левченко Г.С.** Народні пісні України [Звукозапис] : запис пісень у виконанні хору «Калина» / кер. Г. С. Левченко. – Франція : Sunset-France, 1993. – 1 електрон. опт. диск. – 60 хв.
513. **Левченко Г.С.** Народні пісні України [Звукозапис] : запис пісень у виконанні хору «Калина» / кер. Г. С. Левченко. – Франція : Sunset-France, 1995. – 1 електрон. опт. диск. – 63 хв.
514. **Левченко Г.С.** Народні пісні України [Звукозапис] : запис пісень у виконанні хору «Калина» / кер. Г. С. Левченко. – Швейцарія : LA CROIX, 2000. – 1 електрон. опт. диск. – 63 хв.
515. **Левченко Г.С.** Народні пісні України [Звукозапис] : запис пісень та танцювальних мелодій у виконанні хору «Калина» / кер. Г. С. Левченко. – Німеччина : Зінгер, 2000. – 1 електрон. опт. диск. – 65 хв.
516. **Левченко Г.С.** Kirchenkonzert [Звукозапис] : запис релігійних творів хору «Калина» / кер. Г. С. Левченко. – Австрія : St. Marienkirchen, 2000. – 1 електрон. опт. диск. – 55 хв.
517. **Левченко Г.С.** Український народний хор «Калина» [Звукозапис] : запис пісень у виконанні хору / кер. Г. С. Левченко. – Полтава : Полтавська державна телерадіокомпанія «Лтава», 2001. – 1 електрон. опт. диск. – 60 хв.
518. **Левченко Г.С.** «KALINA» [Звукозапис] : запис пісень у виконанні хору «Калина» / кер. Г. С. Левченко. – Geluwe (Бельгія) : Sint-Dionysiuskerk, 2003. – 1 електрон. опт. диск. – 60 хв.
519. **Лиманський П. Т.** Ой хто, хто Миколая любить : фондовий аудіозапис на полтавському радіо (30 хв.)
520. **Лиманський П. Т. «**Да исполнятся уста наша» [Звукозапис] : запис національної та зарубіжної духовної музики у виконанні хору «Гілея» / кер. П. Т. Лиманський. – Полтава : Полтавська державна телерадіокомпанія «Лтава», 2001. – 1 електрон. опт. диск. – 70 хв.
521. **Матвійчук Б. Є.** Mezzo forte [Звукозапис] : запис 10 авторських інструментальних композицій / автор музики і виконавець Богдан Матвійчук. – К. : Росток Рекордз, 2013. – 40 хв.
522. **Підгорна В. В.** Сторінками народного календаря [Звукозапис] : запис аудіосупроводу до свята «Народний календар» (60 хв.).

523. **Підгорна В. В., Юрченко Г. Ю.** Гімн Полтавського національного педагогічного університету : версія для академічного хору [Звукозапис]. (2014)
524. **Сидоров В. В.** Духовна музика : фондовий аудіозапис на полтавському радіо (1993).

Відеозаписи

525. **Буць Н. М.** Музика душі [Відеоверсія ювілейного концерту жіночого вокального ансамблю «Свічадо»]. (50 хв., 2010)
526. **Вовченко С. В.** Конкурс-фестиваль ретро пісні «Ностальгія» : телепередача ТРК «Лтава» (40 хв., 2007).
527. **Вовченко С. В.** Мелодії 25 весни : фондовий відеозапис ТРК «Лтава» (40 хв., 2005).
528. **Вовченко С. В.** Мелодії 27 весни : фондовий відеозапис ТРК «Лтава» (3 год., 2007).
529. **Вовченко С. В.** Мелодії 28 весни : телепередача ТРК «Лтава» (2 год., 2008).
530. **Вовченко С. В.** Ювілейний концерт народного самодіяльного естрадно-музичного центру «Вікторія» : фондовий відеозапис ТРК «Лтава» (2,5 год., 2010).
531. **Вовченко С. В.** Зустріч для вас : фондовий відеозапис ТРК «Лтава» (32 хв., 2011).
532. **Гнатюк Л.** «Пісня всесвіту "Їхав козак за Дунай"». Творче об'єднання художніх фільмів. Національна телекомпанія України. Автор сценарію Володимир Качур, режисер Сніжана Потапчук, художник-постановник Наталія Гермашевська. – К., 2009.
533. **Дем'янко Н. Ю.** 130-річчя В. М. Верховинця : телепередача ТРК «Лтава» (30 хв., 2010)
534. Духовна ода Полтавщини: звіт Полатвської області на сцені Національного Палацу «Україна» (Київ, 2003) : фондовий відеозапис ТРК «Лтава» (2,5 год., 2003).
535. **Ірклієнко В. С.** Український вертеп: історія та сучасні тенденції функціонування : радіопередача ДТРК «Лтава» (25 хв., 2006).
536. **Левченко Г.С.** Kirchenkonzert – «Kalina» St. Marienkirchen. – 24.11.2006.
537. **Левченко Г.С.** Kirchenkonzert – «Калина» St. Marienkirchen. – 28.07.2000.
538. **Левченко Г.С.** Святковий концерт українського народного хору «Калина» Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка («Калині–25»).
539. **Левченко Г.С.** Choeurs en balade un documentaire de Frederic Gonseth.
540. **Левченко Г.С.** Kalena Dir. Gregory Levtchenko. Choeur, orchestre et danseurs de I'Institut Pedagogique de Poltava (Ukraine) fonde et dirige par Gregory Levtchenko. – 2000.
541. **Левченко Г.С.** Kalena Voix ukrainiennes Direction : Gregory Levtchenko, Concerts de chants populaires ukrainiens par I'Ensemble Kalena (Poltava) Delemont et a Onex lors de la 6 tournee de Kalena en Suisse (depuis 1994).
542. **Левченко Г.С.** «Kalina» in Osterreich Teil 2 Besuch in St. Marienrirchen / H 4.–10. Jull 1991.
543. **Левченко Г.С.** «Kalina» in Osterreich Teil 1 Besuch in St. Marienrirchen am Hausruck 2.–4. Jull 1991.
544. **Левченко Г.С.** Choeurs en balade un reportage de Frederic Gonseth.
545. **Лобач О. О.** Вектор духовності : телепередача ТРК «Лтава» (58 хв., 2012)
546. **Павленко Н. О., Підгорна В. В.** 95-річчя Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка : фільм / В. В. Підгорна, Н. О. Павленко. – Полтава, **2009** (18 хв.).
547. **Підгорна В. В.** Відеобуклет для абітурієнтів психолого-педагогічного факультету**. –** Полтава, **2011.**

548. **Підгорна В. В.** Педагогічному – 15! : фільм до ювілею пед. ф-ту / В. В. Підгорна, Р. А. Колесникова, В. С. Білошкурський. – Полтава, **1992** (50 хв.).
549. **Підгорна В. В.** Це розквіт і сила : фільм про псих.-пед. факультет / В. В. Підгорна; ТРК «Лтава». – Полтава, **2002** (25 хв.).
550. **Сидоров В. В.** А. Вівальді «Глорія» : відеозапис ТРК «Лтава» (9.12.2007).
551. **Сидоров В. В.** Різдвяний концерт : фондовий відеозапис ТРК «Лтава» (2007).

Наукове видання

КАФЕДРА МУЗИКИ ПОЛТАВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ В. Г. КОРОЛЕНКА: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ

Монографія

Авторський колектив:
Г. С. Левченко (гол. ред.), С. В. Вовченко, С. І. Глушкова, Ю. М. Гринь, Н. Ю. Дем'янко, В. С. Ірклієнко, О. О. Лобач, Н. О. Павленко, Н. М. Ремезова, Н. В. Сулаєва, В. П. Яковлев.

Головний редактор – *Г. С. Левченко*
Укладач – *О. О. Лобач*
Коректура авторська
Комп'ютерна верстка і дизайн – *О. О. Лобач*

Підписано до друку 31.03.2020 р.
Формат 60х84/16. Гарнітура Times New Roman
Папір офсетний. Друк офсетний
Ум.-друк. арк. 21,9.
Наклад 100 прим.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
вул. М. Остроградського, 2, м. Полтава, 36003.